

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော် ၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန
အဘိဓမ္မာဂုဏ်ထူးဆောင်စာမေးပွဲဝင်ရောက်ပြေဆိုလိုသူများ နှင့် လေ့လာလိုသူများအတွက်

ဓမ္မဗျူဟာ

အဘိဓမ္မာဂုဏ်ထူးဆောင် (ဒီကာကျော်)

ပထမဆင့်မှတ်စု (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ပကိဏ်း)

သင်တန်းမှူး
ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်
မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ

ဓမ္မဗျူဟာသာသနာဗိမာန်အဖွဲ့
(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်အစွမ်း

* သိရန်မှန်ကန်လုံးဝစုံလင် သဗ္ဗညုဉာဏ်တော်အစွမ်းတည်း။ မကျန်ရအောင် အကုန်မြင်

* သိသည့်တရားဟောထားစဖွယ် ခြယ်လှယ်စုံလင် သဗ္ဗညုဉာဏ်တော်အစွမ်းတည်း။ များအပြား၌ နည်းသွယ်သွယ်ကို အကုန်မြင်

* ကျွတ်ထိုက်ကြပေ ကုန္တေရိတ် နိုက်ချွတ်စုံလင် သဗ္ဗညုဉာဏ်တော်အစွမ်းတည်း။ များဝေနေ၏ သူ့အကြိုက်ကို အကုန်မြင်

* သဗ္ဗညုဉာဏ်အား အများဝေနေ မနေမနား ကြီးမားလေဘိ ပရိနိဗ္ဗာန် စံသည့်တိုင်အောင် ဘုန်းခေါင်.....ငါတို့ဘုရားတည်း။ စွမ်းသုံးပါးကြောင့် ကျွတ်လွတ်စေဖို့ သက်တော်အားဖြင့် ရှစ်ဆယ်ပြည့်၍ သယ်ယူဆောင်

တောင်မြို့-မဟာဂန္ဓာရုံဆရာတော်ဘုရားကြီး

ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံတော်၊ သာသနာရေးဝန်ကြီးဌာန
သာသနာရေးဦးစီးဌာန

အဘိဓမ္မာဂုဏ်ထူးဆောင်စာမေးပွဲ ဝင်ရောက်ဖြေဆိုလိုသူများ နှင့် လေ့လာလိုသူများအတွက်

ဓမ္မဗျူဟာ

အဘိဓမ္မာဂုဏ်ထူးဆောင် (ဋီကာကျော်)

ပထမဆင့်မှတ်စု

(စိတ်၊ စေတသိက်၊ ပကိဏ်း)

သင်တန်းမှူး

ဓမ္မဗျူဟာ - ဒေါ်ခင်လှတင်

မဟာသဒ္ဓမ္မဇောတိကဓဇ

ဓမ္မဗျူဟာသာသနာမဟာအဖွဲ့

(လူပုဂ္ဂိုလ်များဆိုင်ရာ ဓမ္မစာပေသင်တန်းကျောင်း)

စာစဉ် (၉)

ဘာသာရေးဆိုင်ရာ စာမူခွင့်ပြုချက်အမှတ် - ၂၁/၉၅ (၃)

မျက်နှာဖုံး ကြိုတင်ခွင့်ပြုချက်အမှတ် - ၁၆/၉၅ (၅)

ပထမအကြိမ်

၁၉၉၅-ခုနှစ်၊ ဇွန်လ

အုပ်စု - ၁၀၀၀

တန်ဖိုး - () ကျပ်

အတွင်းစာသားကြီးကြပ် - ဓမ္မဗျူဟာ-ဒေါ်ခင်လှတင်(သဒ္ဒမ္မဇောတိကဓဇ)

မျက်နှာဖုံးနှင့်မွမ်းမံပြင်ဆင် - ဦးဇေယ(လစ်သိုအတ်-ဖလင်)

ထုတ်ဝေသူ - ဦးအောင်ကြီး (မြ-၀၉၈၆)
ရွှေပုရပိုက်စာပေ၊
၅/တင့်ဆန်းလမ်း၊ ဝတ္တလစ်၊ ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်မြို့။

မျက်နှာဖုံးနှင့်အတွင်းရိုက် - ဒေါ်ခင်သန်း (မြ-၀၂၆၇၂)
၁၈၁သင်္ဂဟလမ်း၊ကျောက်မြောင်း၊တာမွေ၊ ရန်ကုန်။

ဖြန့်ချိရာဌာန - ဓမ္မဗျူဟာသာသနမာမကအဖွဲ့
အမှတ်-၆၊ ကြားတောရလမ်း၊ ဗဟန်း၊ ရန်ကုန်။

မာတိကာ

စဉ်	အကြောင်းအရာ	စာမျက်နှာ
*	ဋီကာကျော်ကျမ်းသမိုင်းအကျဉ်းချုပ်	၁
*	ဋီကာဆရာ၏ ရတနတ္ထယပဏာမ စသည်	၄
*	သင်္ဂြိုဟ်ရတနတ္ထယ ပဏာမအဖွင့်	၃
*	ပရမတ္ထတရား ၄-ပါးအဖွင့်	၁၉

၁။ စိတ်ပိုင်း

၁။	ဘူမိဘောဒစိတ်အဖွင့်	၃၀
၂။	ကာမာဝစရစိတ်အဖွင့်	၃၃
	(က) အကုသိုလ်စိတ်အဖွင့်	၃၄
	(ခ) အဟိတ်စိတ်အဖွင့်	၅၃
	(ဂ) ကာမာဝစရသောဘနစိတ်အဖွင့်	၆၉
၃။	ရူပါဝစရစိတ်အဖွင့်	၈၀
၄။	အရူပါဝစရစိတ်အဖွင့်	၉၂
၅။	လောကုတ္တရာစိတ်အဖွင့်	၁၀၁
၆။	ပါဒကဇ္ဈာန်၊ သမ္မုသိတဇ္ဈာန်၊ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယအဖွင့်	၁၁၀
၇။	သောတာပတ္တိမဂ် နည်း-၁၀၀၀ စသည်	၁၁၅

၂။ စေတသိက်ပိုင်း

၁။	စေတသိက်လက္ခဏာ ၄-ပါး	၁၁၇
၂။	ရာသီသုံးပါးတို့ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သောစေတသိက် ၅၂-ပါး	၁၁၉
	(၁) အညသမာန်းရာသီအဖွင့်	၁၁၉
	(၂) အကုသလရာသီအဖွင့်	၁၃၂
	(၃) သောဘနရာသီအဖွင့်	၁၄၁

၃။	စေတသိက် ၅၂-ပါးတို့၏ သမ္ပယောဂနည်း ၁၆-နည်း	၁၆၀
	(၁) အညသမာန်းစေတသိက် သမ္ပယောဂနည်းအဖွင့်	၁၆၀
	(၂) အကုသိုလ်စေတသိက် သမ္ပယောဂနည်းအဖွင့်	၁၆၆
	(၃) သောဘနစေတသိက် သမ္ပယောဂနည်းအဖွင့်	၁၆၉
	* အနိယတ,နိယတယောဂီစေတသိက်	၁၇၈
	* အနိယတယောဂီစေတသိက်တို့ ရံခါ(ကဒါစိ)ဖြစ်ပုံ	၁၇၉
၄။	စေတသိက် ၅၂-ပါးတို့၏ သင်္ဂဟနည်း ၃၃-နည်း	၁၈၄
	(၁) လောကုတ္တရာစိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်	၁၈၄
	(၂) မဟဂ္ဂုတ်စိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်	၁၈၆
	(၃) ကာမသောဘနစိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်	၁၈၇
	(၄) အကုသိုလ်စိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်	၁၈၉
	(၅) အဟိတ်စိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်	၁၈၉
	* ဝိသေသက စေတသိက်များ	၁၉၀
	* စိတ်ချင်းကွဲပြားအောင်ပြုပုံ	၁၉၁
	* စိတ်နှင့်အညီအမျှ စေတသိက်ပြားပုံ	၁၉၃

၃။ ပထိကိန်းပိုင်း

၁။	ဝေဒနာသင်္ဂဟ	
	(၁) ဝေဒနာအပြား	၁၉၅
	(၂) အဘိဓမ္မာနှင့် အချို့သုတ္တန်များ၌ ဟောကြားထားပုံ ဆန့်ကျင်မှု ရှိမရှိ	၁၉၆
	(၃) ဣန္ဒြိယဘောဒအားဖြင့် ဝေဒနာ ၅-ပါးဖြစ်ပုံ	၁၉၆
	(၄) သုခဝေဒနာနှင့် ဒုက္ခဝေဒနာကို ကိုယ်,စိတ်နှစ်ပါး ခံစားမှုဟု ခွဲခြားဟောရပုံ	၁၉၇

- (၅) အဒကွ၊ မသုခဝေဒနာကို အပြားမရှိ တစ်ပါးတည်း ဟောတော်မူခြင်း ၁၉၇
- (၆) ဝေဒနာ ၅-ပါးတို့၏ လက္ခဏာ ၁၉၈

၂။ ဟေတုသင်္ဂဟ

- (၁) လောဘ စသည်တို့၏ ဟိတ်အမည် ရခြင်းအကြောင်း ၁၉၉
- (၂) ဟိတ် ၆-ပါးတို့ကို မူလဟုခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်း ၁၉၉
- (၃) ဟိတ် ၆-ပါးတို့ ရေသောက်မြစ်နှင့်တူပုံ ၂၀၀
- (၄) အဟိတ်စိတ်များ မှော်နှင့်တူပုံ ၂၀၀
- (၅) ဟိတ် ၆-ပါးတို့၏ ဟေတုဘာဝမည်ပုံ (အဋ္ဌကထာ, ဋီကာ, အပရေဆရာတို့၏အလို) ၂၀၀
- (၆) အပရေဆရာတို့အလိုကျယူလျှင် ဖြစ်နိုင်သောအဖြစ် ၂၀၁
- (၇) ကုသိုလ် စသည်တို့၏ ကုသိုလ်စသောအဖြစ်သည် ယောနိသော မနသိကာရ စသည်တို့နှင့် စပ်ပုံ ၂၀၂
- (၈) ယောနိသော မနသိကာရကြောင့် ကုသိုလ်ဖြစ်ပုံ ၂၀၃

၃။ ကိစ္စသင်္ဂဟ

- (၁) ကိစ္စအပြား ၁၄-ပါး ၂၀၃
- (၂) ကိစ္စနှင့် ဌာန(အထူး) ၂၀၅
- (၃) ဌာနကို ၁၀-ပါးသာ ဆိုရပုံ ၂၀၅
- (၄) ဌာန ၂၅-ပါးအကျယ် ၂၀၆
- (၅) သောမနဿသန္တိ ရဏစိတ်၏ ပဋိသန္ဓေကိစ္စ မတပ်ခြင်းအကြောင်း ၂၀၈
- (၆) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ဇောကိစ္စမတတ်ခြင်းအကြောင်း ၂၀၈
- (၇) လောကုတ္တရာမဂ်စသည်တို့ဇောကိစ္စတပ်ခြင်းအကြောင်း ၂၀၈
- (၈) ဖိုလ်စိတ် ဇောကိစ္စတပ်ခြင်းအကြောင်း ၂၀၉

၄။	ဒွါရသင်္ဂဟ	
	(၁) ဒွါရ၏ အဓိပ္ပာယ်(ဥပမာ)	၂၀၉
	(၂) စက္ခုဒွါရ စသည်တို့အဓိပ္ပာယ်နှင့်အရကောက်	၂၁၀
	(၃) မနောဒွါရအရ ဘဝဂုံပစ္စေဒစိတ် ၁၉-ပါးကိုသာ ယူရခြင်းအကြောင်း	၂၁၀
	(၄) စက္ခုဒွါရိကစိတ် ၄၆-ပါးတို့ ယထာရဟဖြစ်ပုံ	၂၁၁
	(၅) ပဉ္စဒွါရ၌ ၅၄-ပါးဖြစ်ရပုံ	၂၁၁
	(၆) ပဋိသန္ဓေ,ဘဝင်,စုတိစိတ်တို့ ဒွါရဝိမုတ် ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း	၂၁၂
	(၇) ဧကဒွါရိကစိတ် ၃၆-ပါး တစ်ဒွါရစီ၌သာဖြစ်ပုံ	၂၁၂
	(၈) ပဉ္စဒွါရိကစိတ် ၃-ပါး ၅-ဒွါရ၌ဖြစ်ပုံ	၂၁၃
	(၉) ဆဒွါရိကစိတ် ၃၁-ပါး ဒွါရ ၆-ပါးလုံး၌ဖြစ်ပုံ	၂၁၃
	(၁၀) ဆဒွါရိက,ဒွါရဝိမုတ်စိတ် ၁၀-ပါးဖြစ်ပုံ	၂၁၃
	(၁၁) ဒွါရဝိမုတ္တ(ဧကန်)ဖြစ်သောစိတ်	၂၁၄
၅။	အာရမ္မဏသင်္ဂဟ	
	(၁) အာရုံ(အာရမ္မဏ,အာလမ္မဏ)မည်ပုံ	၂၁၄
	(၂) ရူပါရုံ-စသည်တို့အဓိပ္ပာယ်	၂၁၄
	(၃) ရူပ,သဒ္ဓ စသော ၅-ပါး ဓမ္မာရုံ,မမည်ရခြင်းအကြောင်း	၂၁၆
	(၄) ဓမ္မာရုံထိုက်သောတရားများ	၂၁၇
	(၅) နိဗ္ဗာန်နှင့်ပညတ်တို့ ကာလဝိမုတ်ဖြစ်ခြင်း	၂၁၇
	(၆) စက္ခုဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ်တို့၏အာရုံ	၂၁၇
	(၇) မနောဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ်တို့၏အာရုံ	၂၁၈
	(၈) ဒွါရဝိမုတ်စိတ်တို့၏အာရုံ	၂၂၀
	(၉) အသညသတ်ဗြဟ္မာစုတေရာ၌ နိမိတ်အာရုံ ကင်းဆိတ်ပုံနှင့် ဘဝသစ်၌ ပဋိသန္ဓေဖြစ်လာပုံ	၂၂၃
	(၁၀) အနာဂတ်အာရုံသည် (ပဋိသန္ဓေ)ဒွါရဝိမုတ်စိတ်၏ အာရုံမဖြစ်နိုင်ခြင်း	၂၂၄
	* ကာမဧကန် ၂၅-ပါး၏အာရုံ	၂၂၅

* ကာမ,မဟဂ္ဂုတ်,နိဗ္ဗာန်,ပညတ်(အနေကန်)စိတ် တို့၏အာရုံ	၂၂၇
(က) လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါးကို အာရုံမပြုသော စိတ်စု	၂၂၇
(ခ) အရဟတ္တမဂ်,ဖိုလ်ကြည့် အလုံးစုံသောအာရုံကို အာရုံပြုသောစိတ်စု	၂၂၉
(ဂ) အလုံးစုံသောအာရုံကို အာရုံပြုသောစိတ်စု	၂၃၂
- ဧကန်အာရုံများ	၂၃၃
- အနေကန်အာရုံများ	၂၃၄

၆။ ဝတ္ထုသင်္ကဟ

(၁) ဝတ္ထုအပြားအဓိပ္ပာယ်	၂၃၅
(၂) ကာမဘုံ၌ ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံးရခြင်းအကြောင်း	၂၃၅
(၃) ရူပဘုံ၌ ယာန,ဇိဝှါ,ကာယဝတ္ထုရုပ် ၃-ပါး မရှိခြင်းအကြောင်း	၂၃၆
(၄) ရူပဘုံ၌ စက္ခု,သောတ စသောဝတ္ထုရုပ် ၂-ပါး ရခြင်းအကြောင်း	၂၃၆
(၅) အရူပဘုံ၌ ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံး မရှိခြင်းအကြောင်း	၂၃၆
(၆) ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါး အဓိပ္ပာယ်	၂၃၆
(၇) ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်, မနောဓာတ်တို့ မနောဝိညာဏဓာတ်ဟူသောအမည် မရခြင်းအကြောင်း	၂၃၇
(၈) မနောဓာတ်,ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်, မနောဝိညာဏဓာတ်(အထူး)	၂၃၈
(၉) ဝတ္ထုရုပ်၌ မှီ၍ဖြစ်သောစိတ် ၄၃-ပါး	၂၃၈
(၁၀) ၃၃-ပါးသောစိတ်တို့ ဟဒယဝတ္ထုကို အမြဲမှီရခြင်းအကြောင်း	၂၃၈
(၁၁) ဝတ္ထုရုပ်၌ ရံခါမှီ,ရံခါမမှီသောစိတ် ၄၂-ပါး	၂၄၀
(၁၂) ဝတ္ထုရုပ်၌ လုံးဝမမှီသောဝတ္ထုဝိမုတ်စိတ်	၂၄၀

ဓမ္မဗျူဟာ

အဘိဓမ္မာ ဂုဏ်ထူးဆောင် (ဒီကာကျော်) ပထမဆင့် (မှတ်စု)

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ

ဒီကာကျော်ကျမ်း သမိုင်းအကျဉ်းချုပ်

၁။ ဒီကာကျော်ကျမ်း၏ မူရင်းအမည်

အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီကျမ်း = အဘိဓမ္မာခုနစ်ကျမ်း၏ အနက်
(အဘိဓမ္မာ+အတ္ထ+ဝိဘာဝနီကျမ်း) အဓိပ္ပာယ်တို့ကို ထင်ရှားအောင်
ဖွင့်ပြသောကျမ်း။

၂။ ကျမ်းပြုဆရာတော်၏ ဘွဲ့တော်

အရှင်သုမင်္ဂလသာမိမထေရ် = (သာသနာနှစ်- ၁၇၀၀ ကျော်
တွင် ပေါ်ထွန်းခဲ့သော သီဟိုဠ်
မထေရ်တစ်ပါးဖြစ်သည်။)

၃။ ကျမ်းပြုဆရာတော်၏ ကျေးဇူးရှင်ဆရာတော်၏ ဘွဲ့တော်

သီဟိုဠ် သာသနာပိုင်ဆရာတော် အရှင်သာရိပုတ္တရာမထေရ်ကြီး ဖြစ်
သည်။ အလွန် ကျမ်းဂန်တတ်၏။ ဒီကာကျမ်းများစွာနှင့်တကွ အနက်
အဓိပ္ပာယ် အဆုံးအဖြတ်များ စုံလင်သော သင်္ဂြိုဟ်နိဿယကျမ်းများကို
သီဟိုဠ်ဘာသာဖြင့် ရေးသားတော်မူခဲ့သည်။ သီဟိုဠ်၌ အလွန် ကျော်ကြား
သော ကျမ်းစာဖြစ်သည်။

၄။ ကျမ်းပြုဆရာတော်၏ အချိန်ယူ ရေးသားခဲ့ရသောရက်

ကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်သုမင်္ဂလသာမိသည် ဆရာ၏ သိဟိဋ္ဌသင်္ဂြိုဟ် နိဿယကျမ်းကို မှီငြမ်းပြု၍ အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီကျမ်း(ဋီကာကျော်)ကို ၂၄-ရက်ဖြင့် ပြီးအောင် ရေးတော်မူခဲ့သည်။

၅။ ဋီကာကျော်ဟု အမည်တွင်ခြင်းအကြောင်း

အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီကျမ်းသည် ဝါကျ အထားအသို အရေးအသား လှပသဖြင့် ရှေးအခါက “ဋီကာလှ”ဟု ခေါ်ကြ၏။

စစ်ကိုင်းထူပါရုံ ဒါယကာ နရပတိကြီးလက်ထက်၌ ယောကျ်ား တစ်ထမ်း-မိန်းမကိုယ်ဝန်ဆောင်တစ်ရွက်ရှိသော ပေစာတို့ကို အလွတ်အာဂုံ ဆောင်နိုင်သော အရှင်အရိယဝံသသည် ကျမ်းဂန်သဘောကို မနိုင်နင်းသဖြင့် စစ်ကိုင်းရေငုံဆရာတော်ထံတွင် အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီကျမ်း၏ ပဏာမကို ကျမ်းဂန်နည်းကျကျ သင်ယူရုံဖြင့် ကျမ်းဂန်သဘောကို နားလည်ပြီး စာတတ်တော်မူသွား၏။ ထိုအခါ “ဋီကာနှယ် ကျော်ရောဟယ်”ဟု ဝမ်းမြောက်စွာ ဥဒါန်းကျူး၏။

အရှင်အရိယဝံသဆရာတော်၏ ဥဒါန်းစကားကြောင့် နောင်အခါ “ဋီကာကျော်”ဟု အမည်တွင်တော်မူ၏။ စစ်ကိုင်း အရှင်အရိယဝံသဆရာ တော်သည် ကျေးဇူးဆပ်သောအားဖြင့် အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီ(ဋီကာကျော်) ကျမ်း၏ အဖွင့်ဖြစ်သော “မဏိသာရမဇ္ဈသာဋီကာကျမ်း”ကို ရေးသားတော် မူခဲ့၏။

၆။ ဋီကာကျော်ပါဠိဘာသာကျမ်းကို မြန်မာဘာသာသက်သက် ပြန်ဆို ရေးသားသူ

ရန်ကုန်မြို့၊ ပါဠိဆရာကြီး မေဓာဝိ ဆရာဆိုင်။

၇။ ပြန်ဆိုရေးသားသော ကျမ်း၏အမည်

အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီမည်သော အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ မြန်မာပြန်ကျမ်း၊
(ငိုကာကျော်အဖွင့် မြန်မာပြန်ကျမ်း)

၈။ တည်းဖြတ်သုတ်သင်သူ

အဂ္ဂမဟာပဏ္ဍိတ မစိုးရိမ်ဆရာတော်ကြီး၊

သင်္ဂြိုဟ်ရုတနုတ္တယ ပဏာမအဖွင့်

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ မတုလံ၊ သ သဒ္ဓမ္မ ဂဏုတ္တမံ၊
အဘိဝါဒိယ ဘာသီသံ၊ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံ။

သ သဒ္ဓမ္မ = ငါသည် သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၊ ပရမတ္ထ အားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော တရား၊ ချီးမွမ်းအပ်သော တရား၊

ဂဏုတ္တမံ = ကျော်စောသော ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့ထက် အထူးသဖြင့် ကျော်စောသော၊ နတ်အပ်ပြီးသော အဝိဇ္ဇာရှိသော မြတ်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်အပေါင်းနှင့်တကွ ဖြစ်တော်မူထသော၊

အတုလံ = သီလအစရှိသော ဂုဏ်တော်တို့ကြောင့် တစ်စုံတစ်ယောက်သောသူနှင့် တူတော်မမူထသော၊

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ = သင်္ခတ၊ အသင်္ခတအားဖြင့် ပြားသော ခပ်သိမ်းသော တရားတို့ကို မဖောက်မပြန် သယမ္ဘုဉာဏ်ဖြင့် မိမိအလိုလို ကိုယ်တော်တိုင်သာလျှင် သိတော်မူပြီးသော မြတ်စွာဘုရားကို၊

အဘိဝါဒိယ = အထူးသဖြင့် ရှိခိုးပါ၏၊ အထူးသဖြင့် ရှိခိုးပြီး၍...

- အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံ = အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း၌ ဟောတော်မူအပ်ကုန်သော အနက်တို့ကို အကျဉ်းအားဖြင့် ယူရာယူကြောင်း၊ သင်္ဂြိုဟ်ရာ သင်္ဂြိုဟ်ကြောင်း ဖြစ်ခြင်းကြောင့် “အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံ” အမည်ရှိသောကျမ်းကို၊
- ဘာသီသံ = ဆိုပေအံ့။

**ရတနုတ္တယ ပဏာမတို့ ရေးသားခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်
(ကျမ်းပြုဆရာတော် အရှင်အနုရုဒ္ဓါ၏ ရည်ရွယ်ချက်)**

- ၁။ ဘေးအန္တရာယ် အသွယ်သွယ်များသော လောကကြီးဝယ် ထိုအန္တရာယ် အမျိုးမျိုးကို ကာကွယ်ပယ်ဖျောက်၍ ကျမ်းပြီးမြောက်အောင် စီရင်နိုင်ခြင်းအကျိုးငှာလည်းကောင်း၊
- ၂။ ပညာပါရမီအတွက် နှစ်သက်ဖွယ်ရာ လွန်စွာ အဖိုးတန်သော ကျမ်းဂန်ကို ရေးသားစီရင်ခြင်းတည်းဟူသော ကိစ္စလုပ်ငန်းကြီး မပြုမီ ရှေးဦးစွာ ပီတိ သောမနဿ ဝေဆာလျက် နှစ်သက်ဖွယ်ရာ မင်္ဂလာစကားကို အားပါးတရ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ မြွက်ဟလိုခြင်းအကျိုးငှာလည်းကောင်း၊ ရှိခိုးမှုပဏာမကို ရှေ့သွားပြုလျက် ရေးသားရခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဋီကာဆရာ၏ ရတနုတ္တယပဏာမ (ရတနာသုံးပါးတို့အား ရှိခိုးခြင်း)

- ရတနာသုံးပါးအား ရှိခိုးရာဝယ် အရှင်သုမင်္ဂလသာမိ (ဋီကာဆရာ) ချီးကျူးထောပနာသော ဂုဏ်ပုဒ်များ -
- (၁) ဘုရားရှင်အား = အထူးသဖြင့် ကိလေသာတို့မှ စင်ကြယ်သော၊ မဟာကရုဏာ၊ သဗ္ဗညုတဉာဏ် ရှိတော်မူသော၊ (ဝိသုဒ္ဓိ ကရုဏာဉာဏ်)

- (၂) တရားတော်အား = မြတ်စွာဘုရားသည် အာရုံပြု၍ မှီဝဲခြင်း၊ ပွားများ၍ မှီဝဲခြင်းအားဖြင့် အဖန်တလဲလဲ မှီဝဲသုံးသပ် ပူဇော်အပ်သော၊ (သမ္မုဒ္ဓ ပူဇိတ်)
- (၃) သံဃာတော်အား = သုံးပါးသော သဒ္ဓမ္မကြောင့် အရိယာဇာတ်အားဖြင့် ကောင်းစွာ ဖြစ်တော်မူသော၊ (သဒ္ဓမ္မ သမ္ဘူတံ)
= ရာဂ စသော ကိလေသာ ရှိတော်မမူသော (နိရဂံဏံ) ဟူသော ဂုဏ်ပုဒ်များဖြင့် ချီးကျူးထောပနာမှု ပြုတော်မူပါသည်။

အာစရိယ ပဏာမ (ဆရာမြတ်အား ရှိခိုးခြင်း)

ဆရာဖြစ်တော်မူသော အရှင်သာရိပုတ္တရာအား ဋီကာဆရာ ချီးကျူးထောပနာမှုပြုသော ဂုဏ်ပုဒ်များမှာ -

- (၁) မဟာထေရ = ဝါနှစ်ဆယ်ရပြီး မဟာထေရ်ကြီး (ဆရာတော်ကြီး) ဖြစ်ခြင်း၊
- (၂) ပရိယတ္တိ ဝိသာရဒ = သုံးပုံ ပိဋကတ် ပရိယတ်၌ ခြင်္သေ့မင်းကဲ့သို့ ကင်းသော ရွံ့ရှားခြင်း ရှိတော်မူခြင်း၊ (ရဲရင့်သော ပညာရှိတော်မူခြင်း)
- (၃) ဝိရ = ခိုင်မြဲသော သမာဓိရှိတော်မူခြင်း၊
- (၄) ဂါရဝ ဘာဇန = ရိုသေလေးစားအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ဖြစ်ကြောင်း သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ စသော ဂုဏ်၏တည်ရာ ဖြစ်တော်မူခြင်း၊
- (၅) ဂရ (ဂုရ) = ကျောက်ထီးတန္တု အလေးပြုအပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ခြင်း တို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဋီကာဆရာထုတ်ပြသော အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း၏ ဂုဏ်ပုဒ်

အဘိဓမ္မာကို သင်ယူသိတတ် စာသင်သားတို့၏ နှစ်သက်မှုပီတိကို ပွားစေတတ်ခြင်း၊

ရှေးဋီကာကျမ်းများ ရှိပြီးဖြစ်ပါလျက် အဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီ ဋီကာသစ် (ဋီကာကျော်ကျမ်း)ကို ရေးသားရခြင်းအကြောင်း

ရှေးဋီကာကျမ်းတို့ဖြင့် သင်္ဂြိုဟ်ကျမ်းဝယ် လျှို့ဝှက်တိမ်မြုပ် ၎င်းပုဒ်တို့နှင့် အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို မသိနိုင်သောကြောင့် ဤအဘိဓမ္မတ္ထဝိဘာဝနီ ဋီကာသစ် (ဋီကာကျော်ကျမ်း)ကို ရေးသားစီရင်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဋီကာကျော်ကျမ်း (ဋီကာသစ်)ကို ရေးသားပုံအခြင်းအရာ

ဤအဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း၌ လျှို့ဝှက်တိမ်မြုပ် ၎င်းပုဒ်တို့၏ အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို မယုတ်လျော့စေဘဲ ပေါ်လွင်ထင်ရှားအောင် ဖော်ပြလျက် အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ရေးသားတော်မူပါသည်။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓမတုလံ စသော ဂါထာကို မိန့်ဆိုရခြင်းအကြောင်း

- ၁။ ရတနတ္ထယ ပဏာမ = ရတနာသုံးပါးအား ရှိခိုးခြင်း၊
- ၂။ အဘိဓေယျ = ကျမ်း၏ ဟောပုံအနက်၊
- ၃။ ကရဏပ္ပကာရ = ကျမ်းပြုပုံ အခြင်းအရာ၊
- ၄။ ပကရဏာဘိဓာန = ကျမ်း၏အမည်၊
- ၅။ ပယောဇဉ် = ကျမ်း၏ အကျိုးတို့ကို ဖြစ်ခြင်းအကျိုးငှာ (၀ါ) ပြုလို သောကြောင့် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓမတုလံ စသော ဂါထာကို မိန့်ဆိုရပါသည်။

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း၏ ဂုဏ်ထူးပီသေသများ

(၁) အဘိဓမ္မာကို သင်ယူသိတတ်(ရဟန်းမြတ်) စာသင်သားတို့၏ နှစ်သက် ပီတိကို ပွားစေတတ်ခြင်း၊

- (၂) အလွန် ဆန်းကြယ်သော နည်းတို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊
- (၃) မိမိအယူ၊ သူတစ်ပါး အယူတည်းဟူသော တောအုပ်သို့ ဉာဏ်ဖြင့် သက်ဝင်ခြင်း၌ စွမ်းနိုင်စေခြင်း၊ (ဝါ) စွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ်ကို ပြတတ်ခြင်း၊
- (၄) အလွန်ကင်းဝေးသော အညစ်အကြေးရှိသော၊ ပြန့်ပြောသောပညာ၏ အစွမ်းသတ္တိ (သန့်ရှင်းထက်မြက်သည်၏ အဖြစ်ဟူသော ဂုဏ်)ကို ဖြစ်စေတတ်ခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓမတုလံ စသော ဂါထာ၌ အဘယ်ပါ၌ဖြင့် အဘယ်ကိုပြ
 “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ (ပ) အဘိဝါဒိယ” ပါ၌ဖြင့် - ရတနတ္ထယ ပဏာမကို ပြပါ
 သည်။

“အဘိဓမ္မတ္ထ သင်္ဂဟံ” ပါ၌ဖြင့် - အဘိဓေယျ၊ ကရဏပ္ပကာရ၊
 ပကရဏာဘိဓာန တို့ကို ပြပါ
 သည်။

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံ ပါ၌၌ “သင်္ဂဟံ”ဟု သော
 ပုဒ်တစ်စိတ်၏ အစွမ်းသတ္တိအားဖြင့် - ပယောဇဉ်ကို ပြပါသည်။

“အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံ”ပါ၌ဖြင့် အဘိဓေယျစသော အနက်သုံးပါးကို ပြနိုင်ခြင်း
 အကြောင်း

(၁) အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း၌ ဟောတော်မူအပ်သော အနက်တို့ကို ဤ
 အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း၌ အကျဉ်းပေါင်းရုံး၍ ယူထားသည်၏အဖြစ်ကို
 ပြသဖြင့် အဘိဓမ္မာအနက်တို့ကို ပေါင်းစုထားရာဖြစ်သော ဤအဘိဓမ္မတ္ထ
 သင်္ဂဟကျမ်းက ထိုအဘိဓမ္မာအနက်တို့ကို ပြီးစေအပ်၊ သိစေအပ်သည်၏
 အဖြစ်ကို ပြသောကြောင့် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟံပါ၌ဖြင့် အဘိဓေယျ (ကျမ်း၏
 ဟောပုံအနက်)ကို ပြပါသည်။

(၂) အဘိဓမ္မာအနက်တို့ကို အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်း တစ်ခုတည်း၌ အကျဉ်းပေါင်းရုံး၍ ဆိုထားပုံအခြင်းအရာကို ပြသောကြောင့် အဘိဓမ္မတ္ထ သင်္ဂဟပါဠိဖြင့် ကရုဏပူကာရ (ကျမ်းပြုပုံအခြင်းအရာ)ကို ပြနိုင်ပါသည်။

(၃) ဝိဂြိုဟ်အနက်သို့ အစဉ်လိုက်သော အမည်ကို ပြသောကြောင့် အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟပါဠိဖြင့် ပကရဏာဘိဓာန (ကျမ်း၏အမည်)ကို ပြနိုင် ပါသည်။

“သင်္ဂဟ”ဟူသော ပုဒ်တစ်စိတ်၏ အစွမ်းသတ္တိအားဖြင့် ပယောဇဉ်ကို ပြနိုင်ခြင်းအကြောင်း

အဘိဓမ္မာအနက်တို့ကို ဤ အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟတစ်ကျမ်းတည်း၌ အကျဉ်းပေါင်းရုံး၍ ယူထားသဖြင့် ထိုအဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းကို သင်ယူခြင်း၊ အဖန် တလဲလဲ မေးမြန်းခြင်း စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ထိုအဘိဓမ္မာအနက်တို့၏ သရုပ် သဘော၊ လက္ခဏာတို့ကို ထိုးထွင်း၍ သိရခြင်း၏လည်းကောင်း၊ ထိုသို့ သိရခြင်းလျှင် အကြောင်းရင်းရှိသော ပစ္စုပ္ပန်အကျိုးစီးပွား-တမလွန် အကျိုးစီးပွားတို့ ပြီးပြည့်စုံခြင်း၏လည်းကောင်း၊ မပင်ပန်းသဖြင့် (အနှောင့် အယှက် မရှိသဖြင့်) ပြီးပြည့်စုံနိုင်သောကြောင့် “သင်္ဂဟ”ဟူသော ပုဒ် တစ်စိတ်၏ အစွမ်းသတ္တိအားဖြင့် ပယောဇဉ် (ကျမ်း၏အကျိုး)ကို ပြပါသည်။

ရတနတ္ထယပဏာမ အရ ကောက်ယူရမည့်စေတနာ

ရှိခိုးခြင်းကြိယာကို ပြီးစေတတ်သော မဟာကုသိုလ်စေတနာကို ရပါသည်။

ရတနတ္ထယပဏာမစေတနာ၏ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ပင် အကျိုးပေးရခြင်းအကြောင်း

ရတနတ္ထယပဏာမ ကုသိုလ်စေတနာသည် ရှိခိုးထိုက်သော ရတနာ သုံးပါး၊ ရှိခိုးတတ်သော ကျမ်းပြုဆရာတို့၏ ခေတ္တ၊ အဇ္ဈာသယတို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်းကြောင့် ယခု ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ပင် အကျိုးပေးပါသည်။

ရတနတ္တယပဏာမစေတနာ၏ ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ အကျိုးပေးပုံ

ရတနတ္တယပဏာမစေတနာသည် -

- (၁) အကြင်ရအပ်ပြီးသော အကျိုးနှင့်ပြည့်စုံခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော နေကကံအား အားအဆင့် (လျော်သောအား)ကို ပေးခြင်း၊
- (၂) ထိုနေကကံသည် ဖြစ်စေအပ်သော အကျိုးဝိပါက်အစဉ်၏ အန္တရာယ်ကို ပြုတတ်သော ဥပပိဋက, ဥပစ္ဆေဒကကံတို့ကို တားမြစ်ခြင်း၊
- (၃) ထို ဥပပိဋက, ဥပစ္ဆေဒကကံတို့ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ကြသည့် အကြင်အကြင် အလိုရှိအပ်သော ကျမ်းပြီးခြင်းအကျိုးကို တားမြစ်တတ်ကုန်သော ရောဂါ အစရှိသော အန္တရာယ်တို့၏ မဖြစ်ခြင်း အကျိုးများကို ယခု ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ အကျိုးပေးပါသည်။

ကျမ်း၏အစဉ် ရတနတ္တယပဏာမ ပြုခြင်းအကျိုး

ကျမ်း၏အစဉ် ရတနတ္တယပဏာမကို ပြုခြင်းသည် -

- (၁) အကြင်အကြင် အားထုတ်အပ်သော ကျမ်းဂန်၏ အန္တရာယ်မရှိသဖြင့် ပြီးစီးခြင်းအကျိုး၊
- (၂) အရှင်အနုရုဒ္ဓါဆရာ၏ ရှိခိုးခြင်းလျှင် ရှေ့သွားရှိသောအကျင့်ဖြင့် စာသင်သားတို့၏ အန္တရာယ်မရှိဘဲ သင်ယူခြင်း၊ ဆောင်ရွက် မှတ်သားခြင်း စသောကိစ္စများ ပြည့်စုံခြင်းအကျိုး ရှိပါသည်။

အဘိဓမ္မေယျ (ကျမ်း၏ ဟောပုံအနက်)ကို ဆိုခြင်းအကျိုး

အဘိဓမ္မေယျ (ကျမ်း၏ ဟောပုံအနက်)ကို ဆိုခြင်းသည် သိအပ်ပြီးသော အနက်ရှိသော ကျမ်းကို သင်ယူခြင်း စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ပညာရှိတို့ အဖန် တလဲလဲ မှီဝဲခြင်း အကျိုးရှိပါသည်။

ကရုဏာပွကာရနှင့် ပယောဇဉ်တို့ကို ပြရခြင်းအကျိုး

ကရုဏာပွကာရ (ကျမ်းပြုပုံ အခြင်းအရာ)နှင့် ပယောဇဉ် (ကျမ်း၏ အကျိုး)တို့ကို ပြရခြင်းသည် စာသင်သားတို့၏ ကောင်းစွာ အားထုတ်ခြင်းကို ဖြစ်စေခြင်း အကျိုးရှိပါသည်။

အဘိဓာနကို ဆိုရခြင်းအကျိုး

အဘိဓာန (ကျမ်း၏အမည်)ကို ဆိုခြင်းသည် ခေါ်ဝေါ်ရ လွယ်ကူခြင်း အကျိုးရှိပါသည်။

“သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ”ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) မဖောက်မပြန် ကိုယ်တော်တိုင်သာ အလုံးစုံသော တရားတို့ကို သိတော် မူပြီး ဖြစ်သောကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ မည်တော်မူ၏။
- (၂) သူတစ်ပါးကို မနိုးစေအပ်သည်ဖြစ်၍ ကိုယ်တော်တိုင်သာလျှင် ဝါသနာနှင့် တကွဖြစ်သော ပြင်းပြင်းပြပြ မောဟတည်းဟူသော အိပ်ပျော်ခြင်းမှ စင်စစ် ကင်းတော်မူပြီး၊ နိုးတော်မူပြီး ဖြစ်သောကြောင့် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ မည်တော်မူ၏။
- (၃) အသင့်အားဖြင့် ကိုယ်တော်တိုင်သာလျှင် ပွင့်တော်မူပြီး ဖြစ်သောကြောင့် သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ မည်တော်မူ၏။
(ဘုန်းတော်ခြောက်ပါးသခင် ဘုရားရှင်ကို ရပါသည်။)

မဖောက်မပြန် ကိုယ်တော်တိုင်သာ သိတော်မူပုံ

(၁) မြတ်စွာဘုရားသည် သင်္ခတ၊ အသင်္ခတအားဖြင့် ပြားသော အလုံးစုံသော တရားအပေါင်းကို ဟုတ်မှန်အတိုင်း မိမိ၏ သဘောလက္ခဏာကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မဖောက်မပြန် သိတော်မူပါသည်။

(၂) ကိုယ်တော်တိုင် စူးစမ်းရှာဖွေအပ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသော ပါရမီ တော်တို့ကြောင့် ကောင်းစွာဖြစ်သော သယံဇာတဖြစ်၍ ကိုယ်တော်တိုင် သာလျှင် သီတော်မူပါသည်။

ကိုယ်တော်တိုင် ပွင့်တော်မူပုံ

နေရောင်နှင့် ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့် အလွန် နှစ်သက်ဖွယ်သော အသရေ၏ တင့်တယ်ခြင်းအစုသို့ ရောက်ခြင်းအားဖြင့် ပဒုမ္မာကြာပွင့်သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်နှင့် ပေါင်းဆုံမိခြင်းကြောင့် မနိုင်းယှဉ်အပ်သော ဂုဏ်အပေါင်းတို့ဖြင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်သို့ ရောက်ခြင်း အားဖြင့် ကောင်းစွာ ကိုယ်တော်တိုင်သာလျှင် ပွင့်တော်မူပါသည်။

“အတုလ”ပုဒ်ဖြင့် အထူးပြုခြင်းအကြောင်း

“သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓ”သဒ္ဒါသည် မြတ်စွာဘုရား၌ အမည်တော်မျှကို ပြခြင်း ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့် (ဂုဏ်တော်ကို ထင်ရှားပြခြင်းအကျိုးငှာ) “အတုလ”ဟူသောပုဒ်ဖြင့် အထူးပြုရပါသည်။

“အတုလ”ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

(၁) ပုရဏကဿပ အစရှိသော တိတ္ထိဆရာကြီးတို့သည် ဘုရားရှင်ကို တုပြိုင်ကြသော်လည်း သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ စသော ဂုဏ်အရည် အချင်းအားဖြင့် မတူနိုင်ကြပေ၊ ထို့ကြောင့် -

သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ စသော ဂုဏ်အရည်အချင်းအားဖြင့် တူသူမရှိခြင်း၊
(နတ်နှင့်တကွသော လောက၌ အမြတ်ဆုံးပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်သောကြောင့် တူသောပုဂ္ဂိုလ် မရှိခြင်း)

(၂) ဘုရားရှင်၏ သီလ၊ သမာဓိ၊ ပညာ စသော ဂုဏ်တော်တို့ကို ရှင်သာရိ ပုတ္တရာ ကဲ့သို့သော ဉာဏ်ကြီးရှင်သည်ပင် ဉာဏ်ပညာဖြင့် နှိုင်းချိန်ကြည့်

သောအခါ “ဤ၍ ဤမျှသာ ရှိသည်”ဟု နှိုင်းချိန်၍ မရနိုင်ပေ။
ထို့ကြောင့်- ချိန်ခွင်ပမာ ဉာဏ်ပညာဖြင့် နှိုင်းချိန်အပ်သော ပုဂ္ဂိုလ်
မဟုတ်ခြင်း၊

သို့ဖြစ်၍ မြတ်စွာဘုရားသည် “အတုလ” မည်တော်မူ၏။

**“သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အတုလံ”ဟူသော ပုဒ်နှစ်ပါးအပေါင်းဖြင့် မြတ်စွာ
ဘုရားအား ချီးမွမ်းသော ဂုဏ်အစု**

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အတုလံ ပုဒ်နှစ်ပါးအပေါင်းဖြင့် ဟောတုသမ္ပဒါ၊ ဖလ
သမ္ပဒါ၊ သတ္တုပကာရသမ္ပဒါဟု ဆိုအပ်သော သုံးပါးသော ဂုဏ်အစုတို့ဖြင့်
မြတ်စွာဘုရားအား ချီးမွမ်းထောပနာမှုကို ပြုပါသည်။

(၁) ဟောတုသမ္ပဒါ = အကြောင်းကောင်းနှင့် ဖြည့်စုံခြင်း

မဟာကရုဏာတော်နှင့် ကောင်းစွာယှဉ်ခြင်း၊ အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊
သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်တို့၏ အဆောက်အအုံဖြစ်သော ပါရမီတော် ၁၀-ပါး၊
အပြား (၃၀)တို့ကို ဖြည့်ကျင့်တော်မူခဲ့ခြင်းတည်း။

(၂) ဖလသမ္ပဒါ = အကျိုးကောင်းနှင့် ဖြည့်စုံခြင်း

(က) ဉာဏသမ္ပဒါ = သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်၏ နိးစွာသော
အကြောင်း ဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်ဉာဏ်၊
အရဟတ္တ မဂ်ဉာဏ်လျှင် အကြောင်းရင်း
ရှိသော ဒသဗလ စသော ဉာဏ်တော်
တို့ကို ရတော်မူခြင်း၊

(ခ) ပဟာနသမ္ပဒါ = ဝါသနာနှင့် တကွဖြစ်သော အလုံးစုံသော
ကိလေသာတို့ကို စင်စစ်အားဖြင့် တစ်ဖန်
မဖြစ်ခြင်းသဘောသို့ ရောက်စေခြင်း
(အကြွင်းမရှိ ပယ်တော်မူခြင်း)၊

(ဂ) အာနဘာဝသမ္ပဒါ = အလိုရှိတိုင်းသော အကျိုးကို ပြီးစေခြင်း၌ အကြီးအကဲ၏ အဖြစ် အစိုးရတော်မူခြင်း။ (တန်ခိုး အာနဘော်အမျိုးမျိုးနှင့် ပြည့်စုံတော်မူခြင်း)။

(ဃ) ရူပကာယသမ္ပဒါ = အလုံးစုံသော သတ္တလောက၏ မျက်စိ၏ အဘိသိက် ရေစင်သဖွယ်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော ၃၂-ပါး လက္ခဏာတော်ကြီး၊ ၈၀-သော လက္ခဏာတော်ငယ်တို့နှင့် တန်ဆာဆင်အပ်သော အတ္တဘောတော်၏ ပြည့်စုံခြင်းတို့ ဖြစ်၏။

(၃) သတ္တုပကာရသမ္ပဒါ = သတ္တဝါတို့အား ကျေးဇူးပြုခြင်းနှင့် ပြည့်စုံခြင်း

(က) အာသယသမ္ပဒါ = ဒေဝဒတ် အစရှိသော ဆန့်ကျင်ဘက် သတ္တဝါတို့၏ အပေါ်၌သော်မှလည်း အမြဲတမ်း အကျိုးစီးပွားကို လိုလားတော်မူခြင်း၊ ပညိန္ဒြေ မရင့်ကျက်သေးသော သတ္တဝါတို့၏ ပညိန္ဒြေ ရင့်ကျက်ရာအခါကို ငဲ့လင့်တော်မူခြင်း။

(ခ) ပယောဂသမ္ပဒါ = ဒေဝဒတ် အစရှိသော ဆန့်ကျင်ဘက် သတ္တဝါတို့မှ တစ်ပါးသော သတ္တဝါတို့အား လာဘ် ပူဇော် သက္ကာရ စသည်တို့၌ ငဲ့ကွက်ခြင်းကင်းသောစိတ် ရှိသည်ဖြစ်၍ အနိစ္စာနုပဿနာ အစရှိသော ယာဉ်သုံးပါးအပေါင်းကို အစိုးပြုသဖြင့် အလုံးစုံသော ဒုက္ခ (ဝဋ်ဆင်းရဲ)မှ ထွက်

မြောက်စေတတ်သော တရားတော်ကို
ဟောတော်မူခြင်းတို့ ဖြစ်၏။

အဘယ်ပါဠိဖြင့် အဘယ်သမ္မဒါကို ပြ

- (၁) “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ” ပါဠိဖြင့် = ဉာဏသမ္မဒါ၊ ပဟာနသမ္မဒါ ဟူသော ရှေ့ဖလ သမ္မဒါ နှစ်ပါးတို့ကို ပြသည်။
- (၂) “အတုလံ” ပါဠိဖြင့် = အာနဘာဝသမ္မဒါ၊ ရူပကာယသမ္မဒါ ဟူသော နောက်ဖလသမ္မဒါ နှစ်ပါးနှင့် သတ္တုပကာရ သမ္မဒါတို့ကို ပြသည်။
- (၃) “သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အတုလံ” ၂-ပုဒ်တို့၏ အစွမ်းသတ္တိအားဖြင့် -
= (အာနဘာဝသမ္မဒါ၊ ရူပကာယသမ္မဒါ ၂-ပါးနှင့် သတ္တုပကာရသမ္မဒါတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော) ဟေတုသမ္မဒါကို ပြပါသည်။

“သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အတုလံ” နှစ်ပုဒ်တို့၏ အစွမ်းသတ္တိအားဖြင့် ဟေတုသမ္မဒါကို ပြခြင်း အကြောင်း

(၁) မဟာကရုဏာတော်နှင့် ကောင်းစွာယှဉ်ခြင်း၊ ဗောဓိဉာဏ်၏ အဆောက်အအုံဖြစ်သော ပါရမီတော်တို့ကို ဖြည့်ကျင့်တော်မူခြင်း ဟူသော အကြောင်းကင်းသဖြင့် ဖလသမ္မဒါနှင့် သတ္တုပကာရသမ္မဒါ နှစ်ပါးတို့၏ ပြည့်စုံခြင်း မဖြစ်သင့်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊

(၂) အကြောင်းမရှိလတ်သော် ခပ်သိမ်းသောသတ္တဝါတို့၏ ထို ဖလသမ္မဒါ၊ သတ္တုပကာရသမ္မဒါတို့ ဖြစ်ရခြင်း၌ ကပ်ငြိလျဉ်းပါး ယုံမှား ဖွယ်ရှိသောကြောင့် လည်းကောင်း၊

သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓံ၊ အတုလံ နှစ်ပုဒ်တို့၏ အစွမ်းသတ္တိအားဖြင့် ဟေတု သမ္မဒါကို ပြခြင်းအကြောင်း သိရပါသည်။

“သသဒ္ဓမ္မဂဏုတ္တမံ”ပုဒ်ကို ဆိုရခြင်းအကြောင်း

(ဟေတု၊ ဖလ၊ သတ္တုပကာရ သမ္ပဒါ ဟူသော သုံးပါးအပြားရှိသော အနိက်အတန်တို့ဖြင့် သိမ်းယူအပ်သော ချီးမွမ်းခြင်း ရှေ့သွားရှိသည်ဖြစ်၍ ဘုရားရတနာကို ရှိခိုးပြီး၍) ဘုရားရတနာမှ ကြွင်းသော တရားရတနာ၊ သံဃာရတနာတို့အားလည်း ရှိခိုးခြင်းပဏာမကို အားထုတ်တော်မူလိုသောကြောင့် “သသဒ္ဓမ္မဂဏုတ္တမံ”ပုဒ်ကို အရှင်အနုရုဒ္ဓါ ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အပဓာနဖြစ်သော တရား၊ သံဃာတို့၏လည်း ရှိခိုးအပ်သည်၏အဖြစ်ကို သိရပုံ

မပြဋ္ဌာန်းသော တရားရတနာ၊ သံဃာရတနာတို့၏လည်း ရှိခိုးအပ်သည်၏ အဖြစ်ကို “သသဒ္ဓမ္မဂဏုတ္တမံ”ပုဒ်၌ သဒ္ဓမ္မ၊ ဂဏုတ္တမ သဒ္ဓါတို့၏ သဟသဒ္ဓါနှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် သိအပ်ပါသည်။

(တစ်နည်း) တရားရတနာ၊ သံဃာရတနာတို့သည် ရှိခိုးခြင်းကြိယာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဘုရားရတနာနှင့်တကွ ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သောကြောင့် သိအပ်ပါသည်။

ဥပမာ - “သပုတ္တဒါရော အာဂတော = သားမယားနှင့်တကွ လာ၏” ဟု ဆိုအပ်ရာ၌ သားမယား၏လည်း လာခြင်းကို သိအပ်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

“ဓမ္မ”၏ အဓိပ္ပာယ်

မိမိဟု ဆိုအပ်သောတရားကို ဆောင်ကုန်၊ ကျင့်ကုန်သော သတ္တဝါတို့ကို အပါယ်တို့၌လည်းကောင်း၊ ဝဋ်ဆင်းရဲတို့၌လည်းကောင်း မကျသည်တို့ကို ပြု၍ ဆောင်တတ်သောကြောင့် ဓမ္မ မည်၏။ (မဂ်လေးတန်၊ ဖိုလ်လေးတန်၊ နိဗ္ဗာန် တည်းဟူသော ကိုးပါးသော တရားတို့ကို ရ၏။)

တစ်နည်း - (ပရိယတ်နှင့်တကွ ဆယ်ပါးသော တရားတို့ကို ရ၏။)

ဆယ်ပါးသော တရားတော်၏ ဆောင်ခြင်းဟူသည်

အပါယ် အစရှိသည်တို့၌ ဖြစ်စေတတ်သော ကိလေသာကို ဖျက်ဆီးခြင်း ပင် ဖြစ်ပါသည်။

“မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်၊ ပရိယတ်”တို့၏ ဓမ္မမည်ပုံ

မုချဓမ္မ မည်ပုံ = (၁) အရိယာမဂ် (မဂ် ၄-ပါး) သည် ကိလေသာတို့ကို အကြွင်းမဲ့ သတ်ဖြတ်တတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊

(၂) နိဗ္ဗာန်သည် အာရုံ၏အဖြစ်ဖြင့် ထိုမဂ် ၄-ပါး၏ ကိလေသာကို အကြွင်းမဲ့ သတ်ဖြတ်ခြင်း ကိစ္စ ပြီးစီးခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊

* အရိယာမဂ် (မဂ် ၄-ပါး)နှင့် နိဗ္ဗာန်သည် မုချ အားဖြင့် ဓမ္မ မည်၏။

ဥပစာဓမ္မ မည်ပုံ = (၁) ဖိုလ် ၄-ပါးသည် ကိလေသာတို့ကို တစ်ဖန် ငြိမ်းစေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မဂ်အားလျော်စွာ ဖြစ်သောကြောင့် “ကာရဏူပစာ”အားဖြင့် ဓမ္မ-မည်၏။

(၂) ပရိယတ်သည် အရိယာမဂ်ကို ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် “ပလူပစာ”အားဖြင့် ဓမ္မ-မည်၏။

“သဒ္ဓမ္မ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) သူတော်ကောင်းဖြစ်ကုန်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏တရား၊
- (၂) ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသောတရား (တိတ္ထိတို့ ကြံဆအပ်သော အတ္တကဲ့သို့ ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားမရှိသော တရားမျိုးမဟုတ်။)

- (၃) သွာက္ခာတတာ စသော ဂုဏ်နှင့်ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ချီးမွမ်းအပ်သောတရား၊
(သာသနာတော်မှ အပဖြစ်သော တိတ္ထိတို့ ဟောအပ်သောတရားကဲ့သို့ စင်စစ်ကဲ့ရဲ့အပ်သော တရားမျိုးမဟုတ်။)

“ဂဏုတ္တမ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) ဂ-ယောက်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အပေါင်းဖြစ်သောကြောင့် အရိယာသံဃာသည် ဂဏ-မည်၏။ သုပ္ပဋိပန္နတာ စသော ဂုဏ်အထူးနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ဥတ္တမ-မည်၏။ ထိုနှစ်ပါးသော သတ္တိကြောင့် “ဂဏုတ္တမ” မည်၏။
- (၂) နတ်-လူ စသော အပေါင်းတို့ထက် မြတ်သောကြောင့် အရိယာ သံဃာသည် ဂဏုတ္တမ-မည်၏။
- (၃) နတ်-လူ စသော အပေါင်းတို့တွင် မြတ်သောကြောင့် ဂဏုတ္တမ-မည်၏။

“သသဒ္ဓမ္မဂဏုတ္တမံ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

သူတော်ကောင်းဖြစ်ကုန်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ တရား၊ ပရမတ္ထ အားဖြင့် ထင်ရှားရှိသောတရား၊ ချီးမွမ်းအပ်သောတရားနှင့် လည်းကောင်း၊ မြတ်သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ အပေါင်းနှင့် လည်းကောင်း တကွဖြစ်သော ကြောင့် မြတ်စွာဘုရားသည် “သသဒ္ဓမ္မဂဏုတ္တမံ” မည်၏။

အဘိဝါဒိယ (အထူးအားဖြင့် ရှိခိုးခြင်း)ဟူသည်

ကြောက်၍ ရှိခိုးခြင်း (ဘယ)၊ လာဘ်ကိုလို၍ ရှိခိုးခြင်း (လာဘ)၊ အမျိုးအလှေအားဖြင့် ရှိခိုးခြင်း (ကုလစာရ) အစရှိသည်တို့မှ ကင်း၍ ရတနာသုံးပါး၏ ဂုဏ်ရည်ကို ယုံကြည်လျက် ထက်သန်ထူးကဲသော သဒ္ဓါ၊ ပညာ၊ သတိ၊ ဝီရိယ စိတ်စေတနာတို့ဖြင့် ရိုသေစွာ ကာယ၊ ဝစီ၊ မနော ဒွါရတို့နှင့် အထူးအားဖြင့် ရှိခိုးခြင်းသည် “အဘိဝါဒိယ” မည်၏။

“အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

အဘိဓမ္မ = ပညတ်မှ အသီးအခြား ထုတ်အပ်သော ပရမတ္ထ၏ အဖြစ်အားဖြင့် ထူးကုန်သောတရားတို့ကို ဟောအပ်ရာ ဖြစ်သော ဓမ္မသင်္ဂဟီ စသော ၇-ကျမ်းသည် “အဘိဓမ္မ” မည်၏။

အဘိဓမ္မတ္ထ = အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း၌ ဟောအပ်ကုန်သော စိတ်, စေတသိက် စသောအနက်တို့သည် “အဘိဓမ္မတ္ထ” မည်၏။

အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ = အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း၌ အကျယ်အားဖြင့် ဟောတော်မူအပ်ကုန်သော စိတ်, စေတသိက် စသော အနက်တို့ကို အကျဉ်းအားဖြင့် ယူရာ-ယူကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဤသင်္ဂြိုဟ်ကျမ်းသည် “အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ” မည်၏။

“အဘိ + ဓမ္မ + အတ္ထ” စသည်တို့၏ အရကောက်ယူပုံ

- “အဘိ” အရ - လွန်ကဲထူးမြတ်သော ဂုဏ်ကို ရ၏။
- “ဓမ္မ” အရ - ပရမတ္ထ သဘာဝဓမ္မကို ရ၏။
- “အတ္ထ” အရ - စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်ဟူသော ပရမတ္ထသဘောတရား ၄-ပါးကို ရ၏။

(တစ်နည်း)

- “အဘိဓမ္မ” အရ - အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းကို ရ၏။
- “အဘိဓမ္မတ္ထ” အရ - အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်း၌ ဟောတော်မူအပ်ကုန်သော စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်ဟူသော ပရမတ္ထသဘောတရား ၄-ပါးကို ရ၏။
- “အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟ” အရ - အဘိဓမ္မတ္ထသင်္ဂဟကျမ်းကို ရ၏။

ပရမတ္ထတရား ၄-ပါးအဖွင့်

အဘိဓမ္မာ ၇-ကျမ်းတွင် ကုသိုလ်အစရှိသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ခန္ဓာအစရှိသည်တို့၏ အစွမ်းအားဖြင့်လည်းကောင်း ဟော တော်မူအပ်ကုန်သော အဘိဓမ္မာ၏ အနက်တို့မှ ပညတ်ကိုထား၍-

မဖောက်မပြန် မြတ်သောသဘော၏ အစွမ်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ မြတ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ ကျက်စားရာ အာရုံအားဖြင့်လည်းကောင်း ပရမတ်မည်သော တရားသည်-

- (၁) ဝိညာဏက္ခန္ဓာဟု ဆိုအပ်သော စိတ်လည်းကောင်း၊
- (၂) ဝေဒနာအစရှိသော ခန္ဓာ ၃-ပါးတို့၏အပေါင်း (ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၊ သညာက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတို့၏အပေါင်း)ဖြစ်သော စေတသိက်လည်းကောင်း၊
- (၃) ဘူတရုပ်-ဥပါဒါရုပ်အားဖြင့် ပြားသော ရူပက္ခန္ဓာဖြစ်သော ရုပ်လည်း ကောင်း၊
- (၄) မဂ်-မိုလ်တို့၏ အာရုံဖြစ်၍ ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတရားတို့သည် မဖြူပြင်အပ်သော အသင်္ခတအစစ်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်လည်းကောင်း၊ ဤလေးပါးကုန်သော အပြားအားဖြင့် တည်ကုန်၏။

ပရမတ္ထ = (၁) မိမိ၏ သဘောလက္ခဏာမှ မဖောက်ပြန်သောကြောင့် မြတ်သော အနက်သဘောသည် ပရမတ္ထ-မည်၏။

(၂) မြတ်သော သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ ကျက်စားရာအာရုံ ဖြစ် သောကြောင့် ပရမတ္ထ-မည်၏။

(၃) ရေ၊ မြေ၊ တော၊ တောင်၊ လူ၊ နတ်၊ ဗြဟ္မာဟု ပညတ် အမျိုးအစား အများအပြားရှိသော်လည်း လိုရင်းအချုပ် အသားတင် စစ်ထုတ်လိုက်လျှင်-

စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်ဟုသာ အချုပ် ပဓာန

အားဖြင့် အထင်အရှား ရှိခြင်းကြောင့် ဤသို့ ထင်ရှား
ရှိသော၊ ပြဋ္ဌာန်းသော အနက်သဘောကို ပရမတ္ထ-ဟု
ခေါ်သည်။

၁။ “စိတ္တ” ဝုဒ္ဓိ၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်နှင့် လက္ခဏာ

- (၁) အာရုံကို သိတတ်သောကြောင့် စိတ် မည်၏။
- (၂) သမ္ပယုတ်တရားတို့၏ အာရုံကို သိကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် စိတ်
မည်၏။
(ဖဿ စသော စေတသိက်တို့သည် စိတ်ကို အမှီပြုလျက် အာရုံကို
သိကြရသည်။ စိတ်ဟူသော အမှီကို မရလျှင် (စိတ်မပါလျှင်) အာရုံကို
မသိနိုင်ကြ။ ထို့ကြောင့် စိတ်ကို ဖဿ စသော သမ္ပယုတ်တရားတို့၏
အာရုံကို သိကြောင်းဟု ဆိုရသည်။)
- (၃) အာရုံကို သိခြင်းမျှဖြစ်သောကြောင့် စိတ် မည်၏။

လက္ခဏာ = စိတ်သည် အာရုံကို အထူးအားဖြင့် သိခြင်းလက္ခဏာ ရှိပါသည်။

“အာရုံကို သိသည်” ဟူသည်

အာရုံကို သညာသိ၊ ပညာသိတို့ဖြင့် သိပုံမှ ထူးခြား၍ အာရုံတစ်ခုခုကို
ရအောင်ယူခြင်းဖြင့် သိတတ်သောသဘော (သိခြင်း)ကို “အာရုံကို သိသည်”
ဟု ဆိုပါသည်။

အသိ ၃-မျိုးအထူး

- (၁) သညာသိ = မှားသည်ဖြစ်စေ၊ မှန်သည်ဖြစ်စေ မှတ်မိရုံသာ သိခြင်း
(မှတ်သိ သိခြင်း)သည် “သညာသိ” မည်၏။
- (၂) ပညာသိ = အမှားမရှိ၊ အမှန်အတိုင်း ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းသည်
‘ပညာသိ’ မည်၏။

(၃) ဝိညာဏ်သိ = အာရုံတစ်ခုခုကို ရအောင်ယူခြင်းသည် “ဝိညာဏ်သိ = စိတ်သိ” မည်၏။

“စိတ္တ” သဒ္ဒါ၏ ရနိုင်သမျှ အနက်အဓိပ္ပာယ်များ

(၁) ဆန်းကြယ်သော ပန်းချီရုပ်၊ ပန်းပုရုပ် စသည်ကို ပြုလုပ်တတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ (၁၂) ဆန်းကြယ်သော ဂတိ စသည်ကို ပြုလုပ်တတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း စိတ် မည်၏။

(၃၄၄)၊ ကာမဇော (၂၉)၊ အဘိညာဉ် ဒွေ ဟူသော ၃၂-ပါးသော စိတ်တို့ကို ရ၏။ တစ်နည်း လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စိတ်တို့ကို ရ၏။

(၂) မိမိကိုယ်တိုင်က ဇာတိ၊ ဘူမိ၊ သမ္ပယောဂ၊ သင်္ခါရ စသောအားဖြင့် တစ်ပါးနှင့်တစ်ပါး မတူ ထူးခြားကွဲပြား ဆန်းကြယ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် စိတ်မည်၏။

(စိတ်အားလုံးကို ရ၏။)

(၃) ကံ၊ ကိလေသာတို့သည် ဆည်းပူးအပ်သောကြောင့် စိတ် မည်၏။

(ဝိပါက်စိတ်ကို ရ၏။)

(၄) ကံ၊ ကိလေသာတို့သည် စီရင်အပ်၊ ဖြစ်စေအပ်သော အတ္တဘော (ဝိပါက် ဝိညာဏ်)ကို စောင့်ရှောက်တတ်သောကြောင့် စိတ် မည်၏။

(ဝိပါက်စိတ်ကို ရ၏။)

(၅) မိမိဟူသော ဇောစိတ်အစဉ်ကို (တစ်နည်း) အလုံးစုံသော စိတ်အစဉ်ကို စီရင်တတ်၊ ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် စိတ် မည်၏။

(ဇောစိတ် - တစ်နည်း စိတ်အားလုံးကို ရ၏။)

(၆) ဆန်းကြယ်ထူးခြားသော အာရုံရှိသောကြောင့် စိတ် မည်၏။

(စိတ်အားလုံးကို ရ၏။)

၂။ “စေတသိက်” ပုဒ်၏ ဝစဒုတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) စိတ်နှင့်စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်ဖြစ်၍ စိတ်၌ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် စေတသိက် မည်၏။
- (၂) စိတ်၌ ယှဉ်တတ်သောကြောင့် စေတသိက် မည်၏။

စိတ်ကို “စေတသိက်နှင့်စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်” ဟု မဆိုဘဲ စေတသိက်ကို သာလျှင် “စိတ်နှင့်စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်” ဟု ဆိုရပုံ

စေတသိက်သည် စိတ်မရှိသော် အချင်းခပ်သိမ်း မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် စိတ်နှင့်ကင်း၍ အာရုံကို ယူခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်၊ စိတ်သည်ကား အချို့သော ဝိတက် စသော စေတသိက်များနှင့် ကင်း၍လည်း အာရုံ၌ ဖြစ်နိုင်၊ အာရုံကို ယူနိုင်၏။ ထို့ကြောင့် စေတသိက်ကိုသာ စိတ်နှင့်စပ်သော ဖြစ်ခြင်းရှိသည်ဟု ဆိုပါသည်။

မေး။ ။ စိတ်၌ စပ်သွယ်၍ ဖြစ်ရသော ဖဿ၊ ဝေဒနာ စသည်ကို “စေတသိက်” ဟု ခေါ်ဆိုလျှင် စိတ်သည်လည်း သူ့ချည်း သက်သက် မဖြစ်နိုင်၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ စသည်တို့နှင့် တွဲဖက် ၍သာ ဖြစ်လေ့ရှိသောကြောင့် စိတ်ကိုလည်း ဖဿိက-ဟု လည်းကောင်း၊ ဝေဒနိက-ဟုလည်းကောင်း ဤသို့ စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သင့်သည် မဟုတ်လော။

ဖြေ။ ။ လောက၌ ဦးစီးခေါင်းဆောင်ကိုသာ အစွဲပြု၍ နောက်လိုက် ငယ်သားတို့၌ နာမည် ထင်ရှားရိုးရှိသည်၊ နောက်လိုက်ငယ် သားကို အစွဲပြု၍ ခေါင်းဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်မှာ နာမည်ထင်ရှားရိုး မရှိချေ။

ထို့အတူ အာရုံယူရာတိုင်းဝယ် အချို့စေတသိက်များ မပါဘဲ ဖြစ်နိုင်သော်လည်း စိတ်မပါလျှင်မူ ဘယ်သောအခါမျှ မဖြစ်နိုင်ခြင်း

ကြောင့် သူ့ချည်းသက်သက် မဖြစ်နိုင်ဘဲ ဖဿ၊ ဝေဒနာ စသော စေတသိက်တို့နှင့် တွဲဖက်၍ ဖြစ်ရသော စိတ်သည် အာရုံယူရာ၌မူ ခေါင်းဆောင်ရှေ့သွားဦးစီးဖြစ်၍ ပဓာနကျခြင်းကြောင့် နောက်လိုက်စေတသိက်များကို မှီ၍ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သော စိတ်ကို “ပဿိက၊ ဝေဒနိက” စသည်ဖြင့် မခေါ်သင့်ပါ။

မေး။ ။ အာရုံယူရာအခါဝယ် မပါလျှင် မပြီး အရေးကြီးသောကြောင့် စိတ်ကို ပဓာနခေါင်းဆောင်ဆိုလျှင် ဖဿစသော သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ စေတသိက်များသည်လည်း မပါလျှင် မပြီး၍ အရေးကြီးသော ပဓာနတရားများဟု မဆိုထိုက်ပါလော။

ဖြေ။ ။ ဘုရင် ထွက်တော်မူလာရာ၌ သက်တော်စောင့် စသူတို့မှာ မပါလျှင် မပြီးချေ။ သို့သော် အရေးကြီးသော ပဓာနပုဂ္ဂိုလ်များ မဟုတ်ကြ။ ထို့ကြောင့် ထိုသူတို့ကို အထူး ထုတ်ဖော် မပြောဘဲ “မင်းတရား ထွက်တော်မူလာပြီ” ဟု ပဓာနပုဂ္ဂိုလ်ကိုသာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုသကဲ့သို့... ထို့အတူ အာရုံယူရာဝယ် ဖဿ စသော သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ စေတသိက်များသည် မပါလျှင် မပြီးသည်ကား မှန်သော်လည်း အရေးကြီးသော တရားများ မဟုတ်ကြချေ။ စိတ်မှာမူ မပါလျှင် မပြီးသည့် ပြင် ပဓာနကျ အရေးကြီးသောကြောင့် အရေးကြီးသော ပဓာနခေါင်းဆောင်ဖြစ်သော စိတ်ကိုသာ ထုတ်ဖော်ပြောဆိုပြီး ပဓာနမဟုတ်သော ဖဿ စသော စေတသိက်တို့ကို အထူး ထုတ်ဖော် မပြောဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

စိတ်အကျဉ်း ၈၉-၊ အကျယ် ၁၂၁ ဟု အရေအတွက်အားဖြင့် များသော်လည်း လက္ခဏာအားဖြင့် စိတ်တစ်မျိုးတည်းသာ ရှိရခြင်း။

အာရုံကို တွေ့ထိခြင်း လက္ခဏာအားဖြင့် ဖဿတစ်မျိုးတည်းသာ အာရုံကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာအားဖြင့် ဝေဒနာတစ်မျိုးတည်းသာ ရှိသကဲ့သို့

ထို့အတူ အာရုံကို ရအောင်ယူခြင်းအားဖြင့် သိတတ်သော လက္ခဏာ အားဖြင့်လည်း စိတ်သည် တစ်မျိုးသာ ရှိလေသည်။ သို့ရာတွင် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များမှာ အမျိုးမျိုး ကွဲပြားကြခြင်းကြောင့် ဟိုမှာလည်း ယှဉ်ရ- ဒီမှာလည်း ယှဉ်ရ၍ စိတ်အရေအတွက်အများသည်ဟု ထင်ရလေသည်။ အကုသိုလ်စေတသိက်နှင့် ယှဉ်ခိုက်လည်း သိခြင်းသဘော၊ သောဘန စေတသိက်များနှင့် ယှဉ်ခိုက်လည်း ဤသိခြင်းသဘောပင် ရှိလေသည်။ ဤသို့ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်များအလိုက် စိတ်အကျဉ်း-၈၉၊ အကျယ် ၁၂၁- ဟု အရေအတွက် အမျိုးမျိုး ကွဲပြားသွားသော်လည်း စိတ်၏ သဘော သဘာဝ တရားအားဖြင့် အာရုံကို သိခြင်းလက္ခဏာ တစ်မျိုးသာ ရှိခြင်း ကြောင့် စိတ်ဟူသည် သဘာဝဓမ္မအားဖြင့် တစ်ခုတည်းသာ ရှိလေသည်။

၃။ “ရူပ” ဝုဒ္ဓိ၏ ဝဇနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

- (၁) အအေး, အပူ စသော ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်တတ်သောကြောင့် ရုပ် မည်၏။
- (၂) အအေး, အပူ စသော ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်ခြင်းသို့ ရောက်စေအပ်သောကြောင့် ရုပ် မည်၏။

ရုပ်ဖောက်ပြန်ပုံ

သီတ (အအေး)စသော ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတရားတို့ ပေါင်းဆုံညီညွတ်ခဲ့သော် ရှေးရုပ်အစဉ်နှင့် မတူ, ထူးခြားသောအားဖြင့် နောက်ရုပ်အစဉ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာခြင်းသည် ဖောက်ပြန်ခြင်း မည်၏။

ဥပမာ - အအေးဥတုကြောင့် အအေးရုပ်အစဉ် ဖြစ်နေခိုက်၌ အပူဥတုဖြစ်ပေါ်လာ၍ အအေးရုပ်အစဉ် ကွယ်ပျောက်ပြီး အပူရုပ်အစဉ် ဖြစ်ပေါ်လာမှုမျိုးတည်း။

နာမ်တရားတို့၏ ရုပ်ဟူသော ဝေါဟာရ မဖြစ်နိုင် (နာမ်ကို ရုပ်ဟု မခေါ်နိုင်)

အလွန်ထင်ရှားသော ဖောက်ပြန်ခြင်းကိုသာ ဖောက်ပြန်သည်ဟူ၍ အလိုရှိအပ်သောကြောင့် နာမ်တရားတို့၏ ရုပ်ဟူသော ဝေါဟာရ မဖြစ်နိုင်ပါ။

(တစ်နည်း) နာမ်တရားတို့သည်လည်း ကုသိုလ်စိတ်အစဉ်မှ အကုသိုလ်စိတ်အစဉ် ပြောင်းလွဲခြင်း စသည် ဖြစ်တတ်၊ ဖောက်ပြန်တတ်ကြသည်။ သို့သော် ယင်းဖောက်ပြန်မှုသည် အများမျက်မြင်အထင်အရှားဖြစ်သော ဖောက်ပြန်မှုမျိုး မဟုတ်ပေ။ မထင်ရှားသော ဖောက်ပြန်မှုမျိုးသာ ဖြစ်၏။

“ရုပ္ပန = ဖောက်ပြန်ခြင်း”ဟူရာ၌ အများမျက်မြင် အထင်အရှားဖြစ်သော ဖောက်ပြန်မှုကို အလိုရှိအပ်ပေသည်။ ထို့ကြောင့် နာမ်တရားကို ရုပ်ဟု မခေါ်နိုင်ချေ။

ပရမတ်တရားတို့၏ မဖောက်ပြန်သောသဘောနှင့် ရုပ်တရားတို့၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော မဆန့်ကျင်ပုံ

ပရမတ်တရားတို့သည် မဖောက်ပြန်ဟု ဆိုခြင်းမှာ မိမိ၏ မူလပင်ကိုယ်သဘောမှ မဖောက်ပြန်ခြင်း ဖြစ်၏။

ရုပ်တရားတို့၏ ဖောက်ပြန်သည်ဟု ဆိုခြင်းမှာ သန္တတိပညတ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် စကားနှစ်ရပ် မဆန့်ကျင်ပါ။

ရှင်းလင်းချက်။ ။ ရုပ်ကလာပ်များ ဆက်နေမှုကို သန္တတိပညတ်ဟု ခေါ်သည်။ ရုပ်ပညတ်သည် အအေးရုပ် အစဉ်အဆက်ဟူသော သန္တတိ ပညတ်တစ်ခုမှ အပူရုပ် အစဉ်အဆက်ဟူသော သန္တတိ ပညတ် တစ်ခုသို့ ပြောင်းလွဲဖောက်ပြန်သော်လည်း ကက္ခဋ (ကြမ်းတမ်းခက်မာခြင်း) စသော ပင်ကိုယ်သဘောကား ဘယ်သောအခါမှ မပြောင်းလွဲမဖောက်ပြန်ပေ။ အအေးရုပ်အစဉ်မှာ ပါသည့် ပထဝီ

ဓာတ်သည် ကက္ခဋသဘောရှိ၍ အပူရပ်အစဉ်မှာ ပါရှိ
သော ပထဝီဓာတ်သည်လည်း ကက္ခဋသဘော ရှိသည်
ပင်။]

“သီတေနပိ ရုပ္ပတိ၊ ဥဏှေနပိ ရုပ္ပတိ”ဟူသော ပါဠိတော်၌ သီတ၊ ဥဏှ
သဒ္ဒါ တို့ကို ထည့်ဟောရပုံ

သီတ စသည်ဖြင့် နှိပ်စက်အပ်သော ရုပ်၏ဖောက်ပြန်ခြင်းသည်
လွန် ထင်ရှားသောကြောင့် ထိုအလွန်ထင်ရှားသော ဖောက်ပြန်ခြင်းကို
သာလျှင် ဤ “ရူပ”ဟူသောအရာ၌ အလိုရှိအပ်၏ဟု သီစေခြင်းအကျိုးငှာ
(သီစေလိုသောကြောင့်) “သီတေနပိ ရုပ္ပတိ၊ ဥဏှေနပိ ရုပ္ပတိ”ဟူသော
ပါဠိတော်၌ သီတ၊ ဥဏှ သဒ္ဒါတို့ကို ထည့်ဟောရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

**မထင်ရှားသော ဖောက်ပြန်ခြင်းသည် ရုပ် မည်၏ဟု ယူခဲ့သော် ဖြစ်နိုင်သော
အပြစ်**

အလွန်ထင်ရှားသော ဖောက်ပြန်ခြင်းမှတစ်ပါး မထင်ရှားသော
ဖောက်ပြန်ခြင်းသည် ရှုပ်မည်၏ဟု ယူခဲ့သော် ဖောက်ပြန်သည်ဟူသော
သာမညစကားမျှ ဖြင့် ရုပ်၏ အနက်အဓိပ္ပာယ် ပြီးပြည့်စုံပြီး ဖြစ်သောကြောင့်
“သီတေနပိ ရုပ္ပတိ” စသည်ဖြင့် သီတ စသော သဒ္ဒါကို အထူးပြု၍
ဟောရခြင်း၏ အကျိုးမရှိခြင်းဟူသော အပြစ် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဗြဟ္မာဘုံ၌ ရုပ်ဟူသော ဝေါဟာရဖြစ်နိုင်ပုံ

(၁) ဗြဟ္မာဘုံ၌ ကပ်၍ နှိပ်စက်တတ်သော သီတ စသည်တို့ မရှိသော်လည်း
ချီးမြှောက်တတ်သော သီတ စသည်တို့ ရှိသောကြောင့် ထိုချီးမြှောက်
တတ်သော သီတ စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဗြဟ္မာဘုံ၌ ဖောက်ပြန်ခြင်း
ဖြစ်သင့်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗြဟ္မာဘုံ၌ ရုပ်ဟူသော ဝေါဟာရ
ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

(၂) တစ်နည်း - ဗြဟ္မာ့ဘုံ၌ ဖြစ်သော ရုပ်တို့သည်လည်း (ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းနှင့် ပေါင်းမိက ဖောက်ပြန်ကြမည်သာ) ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောကို မလွန်ဆန်နိုင်ကြပေ။ ထို့ကြောင့် ဗြဟ္မာ့ဘုံ၌ ရုပ်ဟူသော ဝေါဟာရ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

မေး။ ။ ရှေးအစဉ်နှင့် မတူဘဲ နောက်အစဉ်၏ ပြောင်းလွဲခြင်းကို “ဖောက်ပြန်ခြင်း”ဟု ခေါ်လျှင် နာမ်တရားများလည်း ကုသိုလ် အစဉ်မှ အကုသိုလ်အစဉ် ပြောင်းလွဲခြင်း စသည် ဖြစ်တတ်ခြင်းကြောင့် “ရုပ်”ဟု ခေါ်ဆိုထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ ။ ဖောက်ပြန်ခြင်းသည် ထင်ရှားသော ဖောက်ပြန်ခြင်း၊ မထင်ရှားသော ဖောက်ပြန်ခြင်းဟူ၍ နှစ်မျိုးရှိရာတွင် ရူပ(ရုပ်) အရ အများမျက်မြင် အထူးထင်ရှား ဖောက်ပြန်ခြင်းကိုသာ အလိုရှိအပ်သောကြောင့် နာမ်တရားတို့၏ ဖောက်ပြန်မှုသည် မထင်ရှားသဖြင့် ရူပ(ရုပ်)ဟု မခေါ်ဆိုထိုက်ပေ။

မေး။ ။ ပရမတ်တရားတို့သည် မဖောက်ပြန်ဟုဆိုပြီး ရုပ်မှာမူ ဖောက်ပြန်သည်ဟု ဆိုပြန်ရာ ရှေ့နောက် မဆန့်ကျင်ပါသလော။

ဖြေ။ ။ ပရမတ်တရားတို့သည် မဖောက်ပြန်ဟု ဆိုရာတွင် မူလပင်ကိုယ်သဘောမှ မဖောက်ပြန် မပြောင်းလဲခြင်းကို ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ သန္တတိပညတ်အစဉ်၏ ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်ခြင်းကို မဆိုလိုပါ။

ရုပ်တို့၏ ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်ခြင်းသည် မူလပင်ကိုယ်သဘော၏ ဖောက်ပြန်ခြင်း မဟုတ်ဘဲ အပူအအေးစသည့် ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်းများကြောင့် အပူရုပ်အစဉ်မှ အအေးရုပ်အစဉ်သို့လည်းကောင်း၊ အအေးရုပ်အစဉ်မှ အပူရုပ်အစဉ်သို့

လည်းကောင်း ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ၎င်း အပူရုပ်အစဉ်မှာပါသည့် ပထဝီဓာတ်စသည်တို့၏ သဘောလက္ခဏာနှင့် အအေးရုပ်အစဉ်မှာပါသည့် ပထဝီဓာတ်တို့၏ သဘောလက္ခဏာတို့မှာမူ ၎င်းတို့၏ မူလပင်ကိုယ် သဘောမှ ပြောင်းလဲဖောက်ပြန်ခြင်း မရှိသောကြောင့် ရှေ့နောက် မဆန့်ကျင်ပါ။

၁။ ။ ရူပဘုံ၌ အအေး-အပူစသော ဆန့်ကျင်ဘက်အကြောင်း မရှိ၊ ဥတုညီမျှ၍ အားလုံး သပ္ပာယ်ဖြစ်ရကား ရူပဘုံ၌ဖြစ်သော ပထဝီ အာပေါ စသော ရုပ်ကလာပ်တို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်း မရှိ၍ ရူပ(ရုပ်)ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းငှာ ထိုက်တန်ပါသလော။

ဖြေ။ ။ ဖောက်ပြန်တတ်သည်ဆိုရာ၌ တကယ်ကို ဖောက်ပြန်ရမည်ဟု ပြလိုရင်း မဟုတ်။ ဆန့်ကျင်ဘက်နှင့်မတွေ့သေး၍ မဖောက်ပြန်သော်လည်း ဆန့်ကျင်ဘက်နှင့်တွေ့ကာ မုချ ဖောက်ပြန်မည် ဖြစ်လျှင် “ဖောက်ပြန်တတ်သည်”ဟုပင် ခေါ်ဆိုနိုင်သည်။

ထို့ကြောင့် ရူပဘုံ၌ ရုပ်တို့သည်လည်း ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းများနှင့် ပေါင်းမိလျှင် ဖောက်ပြန်ကြမည်သာ ဖြစ်သည်။ ဖောက်ပြန်တတ်ခြင်းသဘောကို မလွန်ဆန်နိုင်။ သို့ဖြစ်၍ ရူပဘုံမှ ရုပ်များသည် ရူပ(ရုပ်)ဟူသော အမည်ခေါ်ဆိုခြင်းငှာ ထိုက်တန်ပါသည်။

၄။ “နိဗ္ဗာန်” ပုဒ်၏ ဝစဒုတ္တ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

(၁) ဘဝကြီး၊ ဘဝငယ်ကို ချုပ်စပ်တတ်သော ဝါနဟု ဆိုအပ်သော တဏှာမှ ထွက်မြောက်တတ်သောကြောင့် နိဗ္ဗာန် မည်၏။ (နိဝါန = နိ - ထွက်မြောက် + ဝါန - တဏှာ)

(၂) ရာဂ အစရှိသော မီး ၁၁-ပါးတို့၏ ငြိမ်းအေးကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် နိဗ္ဗာန် မည်၏။

မေး။ ။ တဏှာ၏ အာရုံအပြုကို မခံရသောကြောင့် “နိဗ္ဗာန်”ဟု ဆိုလျှင် လောကုတ္တရာစိတ်-စေတသိက်များသည်လည်း တဏှာ၏ အာရုံအပြုကို မခံရသောကြောင့် “နိဗ္ဗာန်”ဟု ခေါ်ဆိုသင့်သည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ ။ နိဗ္ဗာန်ဟူသည် တဏှာ၏ စက်ကွင်းမှ ရှင်းရှင်းကြီး လွတ်မြောက်ပြီးသော အသင်္ခတဓာတ်ကိုသာ ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ လောကုတ္တရာစိတ်-စေတသိက်တို့မှာမူ တဏှာက အာရုံမပြုနိုင်ပါသော်လည်း ထို စိတ်၊ စေတသိက်တို့၏တည်ရာ မဂ်ပုဂ္ဂိုလ်- ဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ်များကား တဏှာက အာရုံပြုလျက် ရှိသေး၍ တဏှာစက်ကွင်းမှ မလွတ်ကင်းသောကြောင့် “တစ်နွယ်ငင် တစ်စင်ပါ” ဆိုသလို လောကုတ္တရာစိတ်-စေတသိက်တို့ကို တဏှာစက်ကွင်းမှ ရှင်းရှင်းကြီး လွတ်မြောက်ပြီဟု မဆိုသာ။ ထို့ကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ်-စေတသိက်များသည် နိဗ္ဗာန်-ဟု အမည်မရထိုက်ပါ။

၁။ စိတ်ပိုင်းအဖွင့်

ဘူမိဘေးစိတ်အဖွင့်

ဌာနဘုံနှင့် အဝတ္ထာဘုံ

- (၁) ကာမာဝစရ၊ ရူပါဝစရ၊ အရူပါဝစရတရားတို့၏ ကာမတဏှာ စသည် တို့ဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သည်၏ အဖြစ်သည် “အဝတ္ထာဘုံ” မည်၏။
- (၂) လောကုတ္တရာတရားတို့၏ကား ထိုကာမတဏှာ စသည်တို့ဖြင့် မပိုင်းခြား အပ်သည်၏ အဖြစ်သည် “အဝတ္ထာဘုံ” မည်၏။

* တောဘူမက (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ)တရားတို့အတွက် = ဌာနဘုံ၊ အဝတ္ထာဘုံ ၂- မျိုးလုံးကို ရအပ်၏။
 လောကုတ္တရာတရားတို့အတွက်ကား = အဝတ္ထာဘုံကိုသာ ရအပ်၏။

စိတ်လေးပါး အစဉ်ထားပုံ

ဘုံလေးပါး၌ ဖြစ်ကုန်သောတရားတို့သည် အစဉ်အတိုင်း မြတ်ကြ ကုန်၏။ ထို့ကြောင့် “အယုတ်၊ အမြတ်၊ အထူးသဖြင့် အမြတ်၊ မြတ်သည်ထက် အထူးသဖြင့် အလွန်မြတ်” တို့၏ အစဉ်အားဖြင့် ထိုတရားတို့၏ အကျယ်ကို ပြုအပ်ပါသည်။

- ဟိနစိတ် (အယုတ်စိတ်) = ကာမာဝစရစိတ်၊
- ဥက္ကဋ္ဌစိတ် (အမြတ်စိတ်) = ရူပါဝစရစိတ်၊
- ဥက္ကဋ္ဌတရစိတ် (အထူးသဖြင့် မြတ်) = အရူပါဝစရစိတ်၊
- ဥက္ကဋ္ဌတမစိတ် (အထူးသဖြင့် အလွန်မြတ်) = လောကုတ္တရာစိတ်၊

၁။ “ကာမာဝစရ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

(၁) အာရုံပြုသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ကာမတဏှာ၏ ဖြစ်ရာ၊ ကျင်လည်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ကာမစိတ် ၅၄-ပါးသည် ကာမာဝစရ မည်၏။
(ဝတ္ထုအာရုံ ကာမဂုဏ်ကို လိုလားတတ်သော ကာမတဏှာ ရ၏။)

(၂) ကာမတဏှာသည် လိုလားအပ်၊ တောင့်တအပ်သော ကာမ ၁၁-ဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ဖြစ်တတ်၊ ကျင်လည်တတ်သော ကြောင့် ကာမစိတ် ၅၄-ပါးသည် ကာမာဝစရ မည်၏။
(ကာမတဏှာ = ကိလေသာကာမသည် လိုလား တောင့်တအပ် သော ကာမ ၁၁-ဘုံ ရ၏။)

(၃) ဝတ္ထုကာမ၊ ကိလေသာကာမ ၂-ပါးတို့၏ ကျင်လည်ရာဖြစ်သော ကြောင့် ကာမ ၁၁-ဘုံသည် မုချအားဖြင့် ကာမာဝစရ မည်၏။ ထိုကာမ ၁၁-ဘုံ၌ ဖြစ်သောစိတ် ၅၄-ပါးသည်လည်း မှီရာ ဌာနဖြစ်သော ကာမ ၁၁-ဘုံ၏ ကာမာဝစရ ဟူသောအမည်ကို မှီတတ်သောစိတ်၌ တင်စားခြင်းဟူသော ဌာနပစရအားဖြင့် (ဥပစာရအားဖြင့်) ကာမာဝစရ မည်ပါသည်။

ရူပ, အရူပဘုံတို့၌ဖြစ်သော ကာမစိတ်များ ရူပါဝစရ, အရူပါဝစရအမည် မရဘဲ ကာမာဝစရအမည်သာ ရခြင်းအကြောင်း

များသောအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းကိုသာ အလိုရှိအပ်သောကြောင့် ကာမာဝစရစိတ် အချို့သည် ရူပဘုံ, အရူပဘုံတို့၌ တစ်ခါတစ်ရံ ဖြစ်သော်လည်း ရူပါဝစရ, အရူပါဝစရ အမည်မရဘဲ ကာမာဝစရ ဟူသော အမည်ကိုသာ ရပါသည်။

၂။ “ရူပါဝစရ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

- (၁) အသည်သတ်ကြဉ်သော ရူပ-၁၅ ဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်၊ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် ရူပစိတ် ၁၅-ပါးသည် ရူပါ ဝစရ-မည်၏။
- (၂) ရူပစိတ် ၁၅-ပါးသည် ရူပတဏှာ၏ အာရုံပြုသောအားဖြင့် ဖြစ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ရူပါဝစရ-မည်၏။

၃။ “အရူပါဝစရ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

- (၁) အရူပ ၄-ဘုံ၌ များသောအားဖြင့် ကျင်လည်တတ်၊ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် အရူပစိတ် ၁၂-ပါးသည် အရူပါဝစရ-မည်၏။
- (၂) အရူပစိတ် ၁၂-ပါးသည် အရူပတဏှာ၏ အာရုံပြုသောအားဖြင့် ဖြစ်ရာဖြစ်သောကြောင့် အရူပါဝစရ-မည်၏။

၄။ “လောကုတ္တရံ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောကမှ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံမဟုတ်သောအားဖြင့် “လွန်မြောက်ဆဲ” ဖြစ်သောကြောင့် မဂ်စိတ်သည် လောကုတ္တရာ မည်၏။
(လွန်မြောက်ဟူသည် အဘယ်နည်း ဟု မေးခဲ့လျှင် အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံ ပြုမှုကို မခံရခြင်း ဖြစ်ပါသည်ဟု ဖြေပါ။)
- (၂) ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောကမှ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံမဟုတ်သောအားဖြင့် “လွန်မြောက်ပြီး” ဖြစ်သောကြောင့် ဖိုလ်စိတ်သည် လောကုတ္တရာ မည်၏။
- (၃) သင်္ခါရလောကထက် လွန်ကဲမြင့်မြတ်သောကြောင့် မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန် ၃-ပါးလုံးသည် လောကုတ္တရာ မည်၏။
(လောကီရုပ်နာမ်တရားများကို ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ = သင်္ခါရလောကဟု ခေါ်သည်။)

၁။ ကာမာဝစရစိတ်အဖွင့်

ကာမာဝစရစိတ်တစ်မျိုးတည်း၌သာ အကုသိုလ်စိတ် ပါဝင်ခြင်းကြောင့် စိတ်လေးပါး အစဉ်အတိုင်းထားရာဝယ် ကာမာဝစရစိတ် ၅၄-ပါးမှ ယုတ်သောကြောင့် အကုသိုလ်စိတ်ကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆိုရသည်။ မြတ်သောကြောင့် ကျန် ကာမာဝစရစိတ်ကို၊ အလွန်မြတ်သောကြောင့် ရူပါဝစရစိတ်၊ အရူပါဝစရစိတ်ကို၊ အလွန်အလွန် မြတ်သောကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ်ကို အစဉ်ထား၍ ဆိုရသည်။

အကုသိုလ်စိတ်၊ အဟိတ်စိတ်တို့ကို ရှေးဦးစွာ ပြဆိုရပုံ

အကုသိုလ်စိတ်၊ အဟိတ်စိတ်တို့သည် ကြည့်အပ်ကုန်သော တစ်ခုယုတ်ခြောက်ဆယ် (ဝါ) ကိုးဆယ့်တစ်ပါးသော စိတ်တို့ကို “သောဘဏ” ဟူသော အမည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်ခြင်းကို ပြုခြင်းအကျိုးငှာ အကုသိုလ်စိတ် - အဟိတ်စိတ်တို့ကို ရှေးဦးစွာ ပြဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(တစ်နည်း)

အသောဘဏစိတ်ကို ရှေးဦးစွာ ပြလို၍ အကုသိုလ်စိတ်-အဟိတ်စိတ်တို့ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရခြင်းဖြစ်သည်။

အကုသိုလ်စိတ်တို့တွင် လောဘမူစိတ်တို့ကို ရှေးဦးစွာ ပြဆိုရခြင်းအကြောင်း

ထိုထိုဘုံဘဝတို့၌ ပဋိသန္ဓေနေသော သတ္တဝါအား အစ၌ ဝိထိစိတ်၏ အစွမ်းဖြင့် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့သာ ဖြစ်သောကြောင့် လောဘမူစိတ်တို့ကို ရှေးဦးစွာ ပြရပါသည်။

(တစ်နည်း)

ပဋိသန္ဓေတည်နေစကပင် သတ္တဝါတို့အား ရှေးဦးစွာ ဘဝကို တပ်နှစ်သက်သော-လောဘစိတ်ဖြစ်သောကြောင့် လောဘမူစိတ်ကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆိုရ၏။

လောဘမူစိတ်နောင် ဒေါသမူစိတ်တို့ကို ပြရခြင်းအကြောင်း

လောဘမူစိတ်နှင့် ဒွိဟိတ်ချင်းတူသောကြောင့် လောဘမူစိတ်နောင် ဒေါသမူစိတ်ကို ပြရခြင်း ဖြစ်သည်။

ဒေါသမူစိတ်နောင် မောဟမူစိတ်ကို ပြဆိုခြင်းအကြောင်း

ဧကဟိတ်စိတ်တို့ကို ပြခြင်းအကျိုးငှာ ဒေါသမူစိတ်နောင် မောဟမူစိတ် ကို ပြဆိုခြင်း ဖြစ်သည်။

အကုသိုလ်စိတ်အဖွင့်

လောဘမူစိတ်အဖွင့်

လောဘမူစိတ် ၈-ပါး ပြားရခြင်းအကြောင်း

ဝေဒနာ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ သင်္ခါရ အပြားအားဖြင့် လောဘမူစိတ် ၈-ပါး ပြားရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သောမနဿသဟဂတံ၌ သုမနပုဒ်၏ အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) သာယာဖွယ်ကောင်းသော စိတ်၊
- (၂) သာယာဖွယ်ကောင်းသောစိတ်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်သည် သုမန မည်၏။

သောမနဿ ပုဒ်၏ အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) သာယာဖွယ်ကောင်းသော စိတ်၊
- (၂) သာယာဖွယ်ကောင်းသောစိတ်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဝေဒနာသည် သောမနဿ မည်၏။
(စိတ်၌ဖြစ်သော သုခဝေဒနာကို ရ၏။)

တစ်နည်း - စိတ်၌ဖြစ်သော သုခဝေဒနာသည် သာယာဖွယ်ကောင်းသော စိတ်၊ ဝါ-သာယာဖွယ်ကောင်းသောစိတ်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ သော

အသိဉာဏ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် သောမနဿ မည်၏။

သောမနဿသဟဂတံ ပုဒ်၏ အဓိပ္ပာယ်

- (၁) သောမနဿဝေဒနာနှင့် ဧကုပ္ပါဒ အစရှိသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် နှိုးနှော သောကြောင့် သောမနဿသဟဂတံ မည်၏။
- (၂) သောမနဿဝေဒနာနှင့်တကွ ဧကုပ္ပါဒ အစရှိသောအဖြစ်သို့ ရောက် သောကြောင့် သောမနဿသဟဂတံ မည်၏။

“ဒိဋ္ဌိ” ပုဒ်၏အဓိပ္ပာယ်

မှားသောအားဖြင့် မြင်တတ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌိ မည်၏။

(“မှားသောအားဖြင့်မြင်” ဟူသည် “ကာမဂုဏ်တို့၌ အပြစ်မရှိ၊ မကောင်းမှု ပြုရာ၌ သံသရာအပြစ်မရှိ” စသည်ဖြင့် လွဲမှားစွာ သိမြင်ခြင်းတည်း၊ ထိုသို့ လွဲမှားစွာ သိမြင်ခြင်းကို ယခုအခါ “အယူမှားခြင်း”ဟု ပြောစမှတ် ပြုကြသည်။)

မိစ္ဆာအယူကိုသာလျှင် ဒိဋ္ဌိဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ဒိဋ္ဌိ-ဟု သာမည ဆိုသော်လည်း ဤအကုသိုလ်အရာ၌ မိစ္ဆာအယူကို သာလျှင် ဒိဋ္ဌိ-ဟု ဆိုရပါသည်။ တစ်နည်း- အကုသိုလ်အရာ ဖြစ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌိ-အရ မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကိုသာ ယူရမည်။

“ဒိဋ္ဌိဂတ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) မှားသောအားဖြင့် မြင်တတ်သော ဒိဋ္ဌိသည်ပင် “ဒိဋ္ဌိဂတ” မည်ပါသည်။
- (၂) ၆၂-ပါးသော ဒိဋ္ဌိတို့၌ အတွင်းဝင် (ပါဝင်) သောကြောင့် “ဒိဋ္ဌိဂတ” မည်ပါသည်။
- (၃) ဤမိစ္ဆာအယူ၌ သိအပ်သောအတ္တ အစရှိသော တစ်စုံတစ်ခုသည် မရှိ၊ မိစ္ဆာအယူ၏ ဖြစ်ခြင်းမျှ ဖြစ်သောကြောင့် “ဒိဋ္ဌိဂတ” မည်ပါသည်။

[“ငါ့အယူသာ မှန်၏၊ တစ်ပါးသောသူတို့၏ အယူသည် အချည်းနှီး သာတည်း”
ဟုဖြစ်သော ငါ၊ ငါ့ဥစ္စာ စသည်ဖြင့် မှားမှားယွင်းယွင်း နှလုံးသွင်းခြင်းကိုရ၏။]

“ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တံ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနှင့် အညီအမျှ ဧကုပ္ပါဒ အစရှိသော အပြားတို့ဖြင့် ယှဉ်တတ်
သောကြောင့် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ္တ မည်၏။

“သင်္ခါရ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) တွန့်တို ဆုတ်နစ်နေသော နောက်စိတ်ကို ထက်သည်၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော တန်ဆာအထူးဖြင့် ပြင်ဆင်တတ်သောကြောင့် ပုဗ္ဗပယောဂသည် သင်္ခါရ မည်၏။
- (၂) တွန့်တို ဆုတ်နစ်နေသော နောက်စိတ်ကို ထက်သည်၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ် သော တန်ဆာအထူးဖြင့် ပြင်ဆင်အပ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ပုဗ္ဗပယောဂသည် သင်္ခါရ မည်၏။

မုချအားဖြင့်ယူပုံ

ထိုထို ပါဏာတိပါတ (ဒါန) စသော ကိစ္စ၌ တွန့်တို ဆုတ်နစ်သော စိတ်အား လျော်သောအားကို ပေးသည်၏အစွမ်းဖြင့် မိမိကသော်လည်းကောင်း၊ သူတစ်ပါးကသော်လည်းကောင်း ထက်ထက်သန်သန် ပြုလုပ်စေရန် တိုက်တွန်း နှိုးဆော်ခြင်း ပုဗ္ဗပယောဂသည် မုချအားဖြင့် သင်္ခါရ မည်၏။

ဥပစာအားဖြင့် ယူပုံ

ထိုပုဗ္ဗပယောဂသည် ဖြစ်စေအပ်သော နောက်စိတ်၏ ထက်သည်အဖြစ် (ထက်မြက်ခြင်း)ဟု ဆိုအပ်သော တန်ဆာအထူး (သတ္တိအထူး)ကို ကာရဏု ပစာအားဖြင့် သင်္ခါရဟု ယူရ၏။

ပုဗ္ဗပယောဂ ၂-မျိုး

- (၁) တွန့်တို ဆုတ်နစ်နေသော မိမိစိတ်ကို ထက်မြက်လာအောင် မိမိကိုယ်တိုင် ပြုပြင်မှုဟူသော မိမိ၏ ပုဗ္ဗပယောဂ၊
- (၂) သူတစ်ပါးတို့က စေခိုင်းတိုက်တွန်းမှုဟူသော သူတစ်ပါးတို့၏ ပုဗ္ဗပယောဂဟု ပုဗ္ဗပယောဂ ၂-မျိုး ရှိ၏။

“အသင်္ခါရိကံ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

သင်္ခါရ (= နောက်စိတ်၏ ထက်သည်အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော တန်ဆာအထူး၊ သတ္တိအထူး) မရှိသောစိတ်သည် အသင်္ခါရိက မည်၏။

“သ-သင်္ခါရိကံ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

(၁) သင်္ခါရ (= နောက်စိတ်၏ ထက်သည်၏အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော တန်ဆာအထူး၊ သတ္တိအထူး)နှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်သည် “သ-သင်္ခါရိကံ” မည်၏။

(၂) သင်္ခါရ ရှိသောစိတ်သည် “သ-သင်္ခါရိကံ” မည်၏။

မှတ်ချက်။ ။ “သ-သင်္ခါရကံ၊ အသင်္ခါရကံ”ဟူသော စကားသည်- တကွဖြစ်ခြင်းနှင့် မဖက်၊ သက်သက် ပုဗ္ဗပယောဂ သင်္ခါရ၏ ရှိခြင်း၊ မရှိခြင်းကို ရည်ရွယ်၍ ဟောထားခြင်း ဖြစ်သည်။

(ပုဗ္ဗပယောဂ သင်္ခါရ၏ တကွဖြစ်ခြင်း ရှိ၊ မရှိ ကို ရည်ရွယ်၍ ဟောတော်မူသည် မဟုတ်ပါ။)

ထို့ကြောင့် ကွဲပြားသော သန္တာန်၌ ဖြစ်ခြင်းရှိသည် လည်း ဖြစ်သော ပုဗ္ဗပယောဂသင်္ခါရ၏ ဤနောက်စိတ်၌ ရှိသောကြောင့် ထိုသင်္ခါရ၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော (ထိုသင်္ခါရ ရှိသော) နောက်စိတ်သည် “သ-သင်္ခါရိကံ”

မည်၏။ ထိုသင်္ခါရမရှိသော စိတ်သည် “အသင်္ခါရိက”
မည်၏။

“ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ္တံ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိနှင့် မယှဉ်သော၊ မနိုးနှောသောစိတ်သည် “ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်”
မည်၏။

“ဥပေက္ခာ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

(၁) အသင့်အလျော်အားဖြင့် အာရုံ၏အရသာကို ခံစားတတ်သောကြောင့်
ဥပေက္ခာ မည်၏။

(၂) သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာတို့အား သင့်လျော်သော (ဝါ) သုခဝေဒနာ၊
ဒုက္ခဝေဒနာတို့နှင့် မဆန့်ကျင်သော အာရုံ၏အရသာကို ခံစားခြင်းသည်
ဥပေက္ခာ မည်၏။

အသင့်အားဖြင့် ခံစားရခြင်းအကြောင်း

အလယ်အလတ်၌ တည်သောသဘောရှိသည်ဖြစ်၏ အဖြစ်ဟူသော
အခြင်းအရာ (လျစ်လျူရှုခြင်းဟူသော အခြင်းအရာ)၌ ကောင်းစွာတည်ခြင်း
ကြောင့် အသင့်အလျော်အားဖြင့် အာရုံ၏အရသာကို ခံစားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဥပေက္ခာဝေဒနာ၏ သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာတို့နှင့် မဆန့်ကျင်ကြောင်းသိရပုံ

ဥပေက္ခာဝေဒနာသည် သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာတို့၏ အခြားမဲ့၌လည်း
ဖြစ်သောကြောင့် ဥပေက္ခာဝေဒနာ၏ ထိုသုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာတို့နှင့်
မဆန့်ကျင်ကြောင်းကို သိနိုင်ပါသည်။

**လောဘမူစိတ်၌ တစ်ပါးသော ဖဿ စသော သမ္ပယုတ်တရားများ ရှိပါလျက်
ဝေဒနာဖြင့် အထူးပြု၍ သောမနဿသဟဂတ် စသည်ဖြင့် ဆိုရပုံ**

သောမနဿဝေဒနာ စသည်တို့သည်သာလျှင် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်
စိတ်တို့နှင့် မဆက်ဆံသောကြောင့် ထိုသောမနဿဝေဒနာ စသည်တို့ဖြင့်

အထူးပြု၍ သောမနဿသဟဂတံ စသည်ဖြင့် ဆိုရပါသည်။

(တစ်နည်း) ဖဿ စသော အချို့သော စေတသိက်တို့သည် အလုံးစုံသော စိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံကြ၊ ယှဉ်ကြ၏။ ဝိတက် (သဒ္ဓါ) စသော အချို့စေတသိက် တို့သည် ကုသိုလ် စသည်တို့နှင့် ဆက်ဆံကြ၊ ယှဉ်ကြ၏။ မောဟ စသော အချို့သော စေတသိက်တို့လည်း အကုသိုလ်စိတ်အားလုံးနှင့် ဆက်ဆံကြ၊ ယှဉ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ဖဿ စသော စေတသိက်တို့ဖြင့် စိတ်ကို ထူးခြားအောင် ပြုခြင်းငှာ မဖြစ်နိုင်ပါ။

သောမနဿဝေဒနာ စသည်တို့ကား အချို့စိတ်၌ ယှဉ်၍ အချို့စိတ်၌ မယှဉ်သောကြောင့် ထိုသောမနဿဝေဒနာ စသည်တို့ဖြင့် စိတ်ကို အထူး ပြုလျှင် စိတ်၏အထူးသည် ထင်ရှားပါသည်။ သို့ဖြစ်သောကြောင့် သောမနဿ ဝေဒနာ စသည်တို့ဖြင့် အထူးပြု၍ “သောမနဿသဟဂတံ” စသည်ဖြင့် ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သောမနဿဝေဒနာ စသည်တို့ အချို့စိတ်၌ ယှဉ်၍ အချို့စိတ်၌ မယှဉ်ကြပုံ

သောမနဿဝေဒနာ စသည်တို့သည် ၎င်းတို့ဖြစ်ဖို့ရန် သင့်လျော်သော အကြောင်း၏ ထင်ရှားရှိသောကြောင့် အချို့စိတ်၌ ယှဉ်၍၊ သင့်လျော်သော အကြောင်း၏ ထင်ရှားမရှိသောကြောင့် အချို့စိတ်၌ မယှဉ်ကြပါ။

အကုသိုလ်သောမနဿဖြစ်ကြောင်း ၃-ပါး

- (၁) ပင်ကိုယ်သဘော (သဘာဝ)အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကြိဆခြင်း (ပရိကပ္ပ) အားဖြင့်လည်းကောင်း ဣဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံရခြင်း၊
- (၂) သောမနဿဖြင့် ပဋိသန္ဓေနေခဲ့ခြင်း၊
- (၃) မနက်နဲသော သဘောရှိခြင်း (စိတ်နေစိတ်ထား မလေးနက်ခြင်း)တို့သည် အကုသိုလ်သောမနဿ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်းတည်း။

[၃-ပါးလုံးစုံမှ သောမနဿ ဖြစ်သည်မဟုတ်၊ ၃-ပါးတွင် တစ်ပါးပါး ရှိလျှင်လည်း ဖြစ်တတ်သည်။]

(ဆောင်) ဣဋ္ဌအာရုံ-တွေ့ကြုံဆုံလတ်၊ သောမနဿမည်-သန္ဓေတည်လျက်၊ မလေး
နက်ငြား-သဘောထား၊ သုံးပါးသောမနဿ ဖြစ်ကြောင်းတည်း။

အကုသိုလ် ဥပေက္ခာဖြစ်ကြောင်း ၃-ပါး

(၁) အတော်အတန် အလိုရှိအပ်သော ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ (အလတ်စား ဣဋ္ဌာရုံ)နှင့်
ကြုံတွေ့ရခြင်း၊

(၂) ဥပေက္ခာနှင့် ပဋိသန္ဓေနေခဲ့ခြင်း၊

(၃) နက်နဲသော သဘောရှိခြင်း (စိတ်နေစိတ်ထား လေးနက်ခြင်း)တို့သည်
အကုသိုလ်ဥပေက္ခာ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်းတည်း။

(ဆောင်) ဣဋ္ဌမဇ္ဈာ၊ ဥပေက္ခာဖြင့်-ကောင်းစွာသန္ဓေ စွဲကပ်လေ၍၊ စိတ်နေလေးနက်၊
ဤသုံးမျက်-ဥပေက် ဖြစ်ကြောင်းတည်း။

ဒိဋ္ဌိဖြစ်ကြောင်း ၂-ပါး

(၁) အယူဖောက်ပြန် ပျက်စီးသောပုဂ္ဂိုလ် (မိစ္ဆာအယူရှိသော တိတ္ထိများ)ကို
လေးစားမြတ်နိုးလျက် ထိုသူတို့နှင့် တွဲဖက်ပေါင်းသင်းခြင်း၊

(၂) သဿတဒိဋ္ဌိ၊ ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ တည်းဟူသော မိစ္ဆာအယူ အာသယ တစ်ပါး
ပါး ရှိခြင်းတို့သည် ဒိဋ္ဌိဖြစ်ခြင်းအကြောင်းတည်း။

(ဆောင်) တိတ္ထိများဟူ၊ ယုမှားသူကို၊ ကြည်ဖြူလေးမြတ်၊ ဆည်းကပ်လျှောက်၊
သဿတ၊ ဥစ္ဆေဒ နှစ်တွေ ဒိဋ္ဌိ-အာသယရှိ၊ ဒိဋ္ဌိဖြစ်ကြောင်း ၂-ပါး
တည်း။

အကုသိုလ် အသင်္ခါရိက ဖြစ်ကြောင်း

လျှောက်ပတ်သော ဥတု၊ ဘောဇဉ်၊ ကျောင်းအိပ်ရာ နေရာ စသည်
တို့သည် အသင်္ခါရိက ဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်းများ ဖြစ်ပါသည်။ (ဋီကာကျော်)

(တစ်နည်း) (၁) အသင်္ခါရိကကံကြောင့် အ-သင်္ခါရိကစိတ်ဖြင့်
ပဋိသန္ဓေ နေရခြင်း၊

(၂) ခန္ဓာကိုယ် ခိုင်ခံ့ကျန်းမာခြင်း၊

- (၃) နေပူ မိုးရွာ ဆောင်းနေ့အခါတို့၌ အချမ်းအပူကို နှမ်း ၁-လုံးလောက်မျှ ထိမထင်ခြင်း၊ ဂရုမစိုက်ခြင်း၊
- (၄) လုံ့လဝီရိယ၏အကျိုးကို မျှော်ကိုး ယုံကြည်ခြင်း၊
- (၅) မိမိပြုရိုးပြုစဉ်ကိစ္စ၌ အလေ့အကျင့်ရခြင်း၊
- (၆) ဥတု-ဘောဇဉ် မျှတခြင်းတို့သည် အသင်္ခါရိကစိတ် ဖြစ်ခြင်းအကြောင်းများတည်း။

(ဆောင်) အသင်္ခါရုံ ဖြစ်ကြောင်းမှန်ကား... ယင်းကံမှန်လေ - တည်သန္ဓေနှင့်၊ ကိုယ် နေခုံကျန်း။ ပူအချမ်းကို - နှမ်းမျှလောက်ပင် - ထိမထင်ခဲ့၊ အစဉ် လုံ့လ - ဝီရိယကြောင့် - ရမည့်အကျိုး - ရည်မျှော်ကိုး၏၊ ပြုရိုးကိစ္စ - လေ့ကျင့်ရနှင့်၊ ဘောဇနဥတု - မျှတမှုဟု၊ ခြောက်ခုကြောင့်အင် - ပြောင်းပြန်လျှင် သသင်္ခါ ရိက ဖြစ်ကြောင်းတည်း။ ။ (သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာသီကာ)

သောမနဿ, ဥပေက္ခာသတ္တိအထူး

- မေး။ ။ သောမနဿသဟဂုတ်နှင့် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်တွင် အဘယ်စိတ်က သတ္တိထက်၍ အကျိုးပေးရာ၌ အဘယ်စိတ်က သာလွန်သနည်း။
- ဖြေ။ ။ ကာမာဝစရလုပ်ငန်းကိစ္စ၌ မည်သည့်အလုပ်မဆို ဝမ်းသာရွှင်ပျ သောမနဿဖြင့် ရွက်ဆောင်လိုက်မှသာ အရာရာ၌ ခရီးရောက်၍ ပြီးမြောက်လွယ်သည်။ အကျိုးပေးရာ၌လည်း ပထမ မဟာကုသိုလ် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်၏ အကျိုးဖြစ်သော ပထမ မဟာ ဝိပါကံစိတ်ဖြင့် တိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌ အမြတ်ဆုံး ကာမပဋိသန္ဓေ တည်နေရခြင်းအကျိုးကို ပေးသောကြောင့် ကာမာဝစရ အရာဝယ် သောမနဿသဟဂုတ်က သာလွန်သည်။

မဟာဂုတ်အရာ, လောကုတ္တရာအရာ၌ကား-ဝမ်းသာအားရ သောမနဿ ဖြစ်နေမှုသည် သမာဓိကို အားသေးစေသည်။ ဥပေက္ခာကား သမာဓိ တရားဘက်၌ တအားတက်အောင် ဆောင်ရွက်ဖော်ရသော မိတ်ဆွေကောင်း ဖြစ်သောကြောင့်

အောက်ဈာန် ၄-ပါး၌ သောမနဿနှင့် ယှဉ်၍ အထက်ဆုံး ပဉ္စမဈာန်ကျမှ ဥပေက္ခာယှဉ်ခွင့်ရပေသည်။

အကျိုးပေးရာ၌လည်း သောမနဿဈာန်များထက် ဥပေက္ခာဈာန်က ကမ္ဘာပေါင်းများစွာ သာလွန်အဆင့်မြင့်သောကြောင့် မဟာဂူတ် လောကုတ္တရာအရာဝယ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်က သာလွန်သည်။

သို့ဖြစ်၍ - ကာမာဝစရအရာဝယ် သောမနဿသဟဂုတ်က သာလွန်၍ မဟာဂူတ်, လောကုတ္တရာ အရာဝယ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်က သာလွန်လေသည်။

သမ္ပယုတ် ဝိပွယုတ်အထူး

ဝိပွယုတ်ထက် သမ္ပယုတ်က သတ္တိထက်မြက်၏။ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်နှင့် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၊ ဉာဏသမ္ပယုတ်နှင့် ဉာဏဝိပွယုတ်စိတ်များကို နှိုင်းယှဉ်စဉ်းစားပါ။)

အပြစ်မရှိယူဆ၍ လွန်ကျူးခြင်း၊ သိပါလျက် မလွဲသာ၍ လွန်ကျူးခြင်း

မေး။ ။ မိစ္ဆာအယူရှိသူတို့သည် အပြစ်မရှိဟု အယူရှိသဖြင့် မကောင်းမှုကို ပြုကျင့်ကြကုန်၏။ သမ္မာအယူရှိသူတို့ကား အပြစ်ရှိမှန်း သိလျက်ပင် တမင်ကျူးလွန်ကြကုန်၏။ ထိုသူ ၂-မျိုးတွင် အပြစ်မမြင်၍ ပြုမိသူမှာ မကောင်းမှုဖြစ် သက်သာထိုက်၍၊ အပြစ်ရှိမှန်းသိလျက် ကျူးလွန်သည့် အပြစ်ကြီးလေးစွာ ရထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ ။ (က) အပြစ်ရှိပြီး အပြစ်မရှိဟု ယူဆခြင်းသည် မိစ္ဆာအယူတည်း။ ထို မိစ္ဆာအယူကို အရင်းခံ၍ မကောင်းမှုကို ပြုလုပ်ရာ၌ တွန့်ဆုတ်ခြင်းမရှိ ရဲရဲဝံ့ဝံ့ ပြုကျင့်မိကြ၏။
ထို့ကြောင့် မကောင်းမှု အကုသိုလ်သည် ထိုမိစ္ဆာအယူရှိသူ

(ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်ရှိသူ)တို့၏ သန္တာန်၌ ကြီးလေးစွာ အပတ် တင်ကျန်ရစ်၏။

(ဥပမာ - ရဲရဲညီသော သံထွေခဲကို ပတ္တမြားခဲထင်၍ ကိုင်မိသူမှာ ပြင်းထန်စွာ အလောင်ခံရသကဲ့သို့တည်း။)

(ခ) အပြစ်ရှိမှန်းသိလျက် ကျူးလွန်သူကား - ထိုအကုသိုလ် အပြစ်ကို ကြောက်ရွံ့တွန့်ဆုတ်လျက် မရှောင်ကြဉ်နိုင်၍ ပြုကျင့် မိ၏။ ထို့ကြောင့် အကုသိုလ်အပြစ်လည်း ဒိဋ္ဌိနှင့်ယှဉ်သလောက် မကြီးမားချေ။

(ဥပမာ - ရဲရဲညီသော သံထွေခဲကို ပူမှန်းသိပြီးဖြစ်၍ မလွဲသာ၍ ကိုင်ရသော်လည်း အပူသက်သာအောင် ကိုင်သကဲ့သို့တည်း။)

ပညတ်တော်၊ ဥပဒေကိုသိလျက် တမင်လွန်ကျူးခြင်း

မေး။ ။ ရာဇသတ်ဥပဒေကိုလည်းကောင်း၊ ဘုရားဝိနည်း ပညတ်တော် ကိုလည်းကောင်း အပြစ်ရှိမှန်း သိပါလျက် မလွဲမရှောင်သာ၍ မဟုတ်ဘဲ တမင်ကျူးလွန်သူတို့မှာ လောက၊ ဓမ္မရေးရာဝယ် အဘယ့်ကြောင့် ကြီးလေးသောအပြစ်ကို ရကြပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ ပြုလုပ်လျှင် အပြစ်ရှိမှန်း၊ မကောင်းမှန်းသိပါလျက် တမင် ကျူးလွန်သူတို့၌ ရာဇသတ်ဥပဒေနှင့် ဝိနည်းပညတ်ကို ကျူးလွန် ပြစ်သာမက ဥပဒေ ပညတ်တော်ကို မလေးစားမှု အင်္ဂါရဝ ဒေါသစိတ်များလည်း ခြံရံလျက် ပါရှိနေသောကြောင့် လောက၊ ဓမ္မအလိုက် ကြီးလေးသော အပြစ်ထိုက်၏။

ခြင်းချက်

ပညတ်တော် - ဥပဒေများကို နားမလည်ခြင်းသည် ဒိဋ္ဌိ - မဟုတ်၊ အချို့ အရာ၌ သိတတ်သော ဉာဏ်ပညာမှန်သမျှကို ဖုံးလွှမ်းတတ်သော မောဟကြောင့် သော်လည်းကောင်း၊ အချို့အရာ၌ မလေ့လာဖူး၍၊ မလေ့လာ၍၊ မသိမှုကြောင့် သော်လည်းကောင်း ဖြစ်၏။

ထိုသို့ ဒိဋ္ဌိမဖက်ဘဲ မသိသည့်အတွက် ဥပဒေ - ပညတ်တော်ကို ကျူးလွန်ရာ၌မူ ဥပဒေပြုလုပ်သူပေါ်၌လည်းကောင်း၊ ဘုရားရှင်အပေါ်၌လည်းကောင်း၊ မလေးစားသောစိတ် မပါရကား လောကအလိုက်လည်း ညှာညှာတာတာ အပြစ်ပေးရ၏။ သံသရာဘေးမှာလည်း သိလျက်ကျူးလွန်သူလောက် မကြီးလေးတတ်ပေ။

လောဘမူစိတ်၌ လောဘဟိတ်သာမက မောဟဟိတ်ပါ ရှိသော်လည်း လောဘဟိတ်သာ ဆိုခြင်းအကြောင်း

လောဘမူစိတ်၌ လောဘဟိတ်သာမက မောဟဟိတ်ပါ ရှိသော်လည်း ထိုမောဟဟိတ်သည် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံးနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ၎င်းဟိတ်ဖြင့် လောဘမူစိတ်ကို အထူးပြု၍ ဒေါသမူ၊ မောဟမူစိတ်တို့မှ မထူးခြား မကွဲပြားနိုင်။

လောဘဟိတ်ကား ဤစိတ် ၈-ပါးနှင့်သာယှဉ်၍ အခြားသောစိတ်တို့နှင့် မယှဉ်သဖြင့် အထူးပြု၍ ထူးခြားကွဲပြားသောကြောင့် လောဘနှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်ဟု ဆိုရပါသည်။

လောဘမူစိတ် ၈-ပါးဖြစ်ပုံ

- (၁) “ကာမဂုဏ်တို့၌ အပြစ်မရှိ” ဤသို့ စသောနည်းဖြင့် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားပြု၍ (ဒိဋ္ဌဂတသမ္ပယုတ်)၊ ရွှင်လန်းနှစ်သက်စွာ (သောမနဿ သဟဂုတ်)၊ သဘောအားဖြင့် ထက်သည်သာလျှင်ဖြစ်သော၊ သူတစ်ပါးတို့ မတိုက်တွန်းအပ်သောစိတ်ဖြင့် (အသင်္ခါရိက) ကာမဂုဏ်တို့ကို သုံးဆောင် ခံစားသောအခါ၌ဖြစ်စေ၊ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလာ စသည်တို့ကို အနှစ်သာရအားဖြင့် ယုံကြည်သောအခါ၌ဖြစ်စေ “လောဘမူ ပထမ အကုသိုလ်စိတ်” ဖြစ်ပါသည်။
- (၂) “ကာမဂုဏ်တို့၌ အပြစ်မရှိ” ဤသို့စသောနည်းဖြင့် မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားပြု၍ (ဒိဋ္ဌဂတသမ္ပယုတ်)၊ ရွှင်လန်းနှစ်သက်စွာ (သောမနဿ

သဟဂုတ်)၊ နဲ့သော၊ သူတစ်ပါးတို့ တိုက်တွန်းအပ်သောစိတ်ဖြင့် (သသင်္ခါရိက) ကာမဂုဏ်တို့ကို ခံစားသောအခါ၌ဖြစ်စေ၊ ဒိဋ္ဌမင်္ဂလာ စသည်တို့ကို အနှစ်သာရအားဖြင့် ယုံကြည်သောအခါ၌ဖြစ်စေ “လောဘမူ ဒုတိယ အကုသိုလ်စိတ်” ဖြစ်ပါသည်။

(၃) မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားမပြုဘဲ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်)၊ သက်သက် ရွှင်လန်း နှစ်သက်စွာ (သောမနဿသဟဂုတ်)၊ သဘောအားဖြင့် ထက်သည်သာ လျှင်ဖြစ်သော သူတစ်ပါးတို့ မတိုက်တွန်းအပ်သောစိတ်ဖြင့် (အသင်္ခါရိက)၊ မေထုန်မှီဝဲသောအခါ၌ဖြစ်စေ၊ သူတစ်ပါးဥစ္စာ ဘဏ္ဍာကို ခိုးယူ သောအခါ၌ဖြစ်စေ “လောဘမူ တတိယ အကုသိုလ်စိတ်” ဖြစ်ပါသည်။

(၄) မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကို ရှေ့သွားမပြုဘဲ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်)၊ သက်သက် ရွှင်လန်း နှစ်သက်စွာ (သောမနဿသဟဂုတ်)၊ နဲ့သော၊ သူတစ်ပါးတို့ တိုက်တွန်း အပ်သော စိတ်ဖြင့် (သသင်္ခါရိက)၊ မေထုန်မှီဝဲသောအခါ၌ဖြစ်စေ၊ သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ကို ရှေးရှုကြံစည်သောအခါ၌ဖြစ်စေ၊ သူတစ်ပါး ဥစ္စာဘဏ္ဍာကို ခိုးယူသောအခါ၌ဖြစ်စေ “လောဘမူ စတုတ္ထ အကုသိုလ် စိတ်” ဖြစ်ပါသည်။

(၅), (၆), (၇), (၈) = ကာမဂုဏ်တို့၏ မပြည့်စုံခြင်းကို စွဲ၍လည်း ကောင်း၊ အခြားသော သောမနဿ ဖြစ်ကြောင်း တို့၏ မရှိခြင်းကြောင့်လည်းကောင်း နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်ခြင်း မရှိဘဲ သောမနဿမှ ကင်းသော အခါ “ကြွင်းသော လောဘမူ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စိတ် ၄-ပါး”တို့ ဖြစ်ပါသည်။

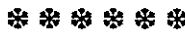
မှတ်ချက်

* “ရွှင်လန်းနှစ်သက်မှု၊ ဝမ်းမြောက်မှုရှိလျှင် - သောမနဿ၊ မရှိလျှင် - ဥပေက္ခာ။

- * ကာမဂုဏ်တို့၌ အပြစ်မရှိ၊ သံသရာအပြစ်မရှိဟု ယူလျှင် - ဒိဋ္ဌိဂတ သမ္ပယုတ်၊ အပြစ်ရှိမှန်းသိလျှင် - ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်။
- * စိတ်အားထက်သန်မှု (အားတက်သရော)ရှိလျှင် - အသင်္ခါရိက၊ မရှိလျှင် - သသင်္ခါရိက”ဟု ခွဲခြား၍ လောဘဆိုင်ရာကိစ္စ၌ မိမိသန္တာန်ဝယ် ဖြစ်သမျှ စိတ်ကို မည်သည့်လောဘမူစိတ်ဟု ဆုံးဖြတ်ပါ။

လောဘမူစိတ် နိဂုံး၌ ပါရှိသော ပိ-သဒ္ဓါ၏အရ ပေါင်းယူသော အရာများ

“ဣမာနိ အဋ္ဌပိ လောဘသဟဂတစိတ္တာနိ နာမ”၌ ပါရှိသော အဋ္ဌပိ-၌ ပိ-သဒ္ဓါသည် ပေါင်းခြင်းအနက် ရှိပါသည်။ ထို ပိ-သဒ္ဓါဖြင့် ဝီထိမုတ်ပိုင်း၌ ဆိုအပ်လတ္တံ့သောနည်းဖြင့် အကုသလ ကမ္မပထတရားတို့ တွင် လောဘမူစိတ်တို့၏ ရထိုက်သော ကမ္မပထအား လျော်သောအားဖြင့် ဖြစ်ပုံအပြားကိုလည်းကောင်း၊ ကာလ၊ ဒေသ၊ သန္တာန်၊ အာရုံ စသည်တို့၏ အပြားအားဖြင့် တစ်ပါးမက များသောအပြားရှိသည်၏ အဖြစ်ကိုလည်းကောင်း ပေါင်းယူပါသည်။

ဒေါသမူစိတ်အဖွင့်

“ဒုဗ္ဗန” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) သာယာဖွယ် မကောင်းသောစိတ်၊
- (၂) သာယာဖွယ် မကောင်းသောစိတ်ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်သည် ဒုဗ္ဗန-မည်၏။

“ဒေါမနဿ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) သာယာဖွယ် မကောင်းသောစိတ်၊
- (၂) သာယာဖွယ် မကောင်းသောစိတ်ရှိသောပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော ဝေဒနာသည် ဒေါမနဿ - မည်၏။
(စိတ်၌ဖြစ်သော - မာနသိက ဒုက္ခဝေဒနာကို ရ၏။)

“ဒေါမနဿသဟဂတံ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

ဒေါမနဿဝေဒနာနှင့် တကွဖြစ်သောစိတ်သည် ဒေါမနဿသဟဂတံ မည်၏။

“ပဋိဃ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) အာရုံ၌ ထိခိုက်တတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊
 - (၂) ယှဉ်ဘက်တရားများကို ဖျက်ဆီးတတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊
 - (၃) မိမိကိန်းရာ သတ္တဝါကို နှိပ်စက်ဖျက်ဆီးတတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း
- ဒေါသစေတသိက်သည် ပဋိဃ မည်၏။

ဒေါသသည် နာမ်တရားဖြစ်ပါလျက် ၎င်းကို “အာရုံ၌ ထိခိုက်သည်” ဟု ဆိုရပုံ

ဒေါသသည် နာမ်တရားဖြစ်သော်လည်း ကြမ်းတမ်းသောသဘောရှိသောကြောင့် အာရုံကို မထိခိုက်သော်လည်း ထိခိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။ ယင်းသို့ ဖြစ်ခြင်းကိုပင် “အာရုံ၌ ထိခိုက်သည်” ဟု ဆိုရပါသည်။

ဒေါမနဿသဟဂတံစိတ်သည် လောဘမူစိတ်ကဲ့သို့ ဝေဒနာအားဖြင့် အထူးအပြား မရှိပါလျက် ဒေါမနဿ - သဒ္ဓါဖြင့် အထူးပြု၍ “ဒေါမနဿသဟဂတံ” ဟု ဆိုခြင်း အကြောင်း

ဒေါမနဿသဟဂတံစိတ်သည် ဝေဒနာအားဖြင့် အထူးအပြား မရှိသော်လည်း တစ်ပါးသောစိတ်တို့နှင့် မဆက်ဆံသော ဒေါမနဿဝေဒနာတရား၏ အစွမ်းဖြင့် ဒေါသမူစိတ်ကို မှတ်သားခြင်း အကျိုးငှာ ဒေါမနဿသဒ္ဓါဖြင့် အထူးပြု၍ “ဒေါမနဿသဟဂတံ” ဟု ဆိုရပါသည်။

ဒေါမနဿသဟဂတံအဖြစ်ကို ဆိုလိုက်လျှင် ပဋိဃသမ္ပယုတ်အဖြစ်ကိုလည်း သိအပ်သည် ဖြစ်ပါလျက် ပဋိဃသမ္ပယုတ်အဖြစ်ကို ထပ်ဆိုရပုံ

နှစ်ပါးသော ဒေါမနဿ၊ ပဋိဃတို့၏ ဧကန်စင်စစ် အတူတကွ ဖြစ်လေ့ ရှိသည်၏အဖြစ်ကို ပြခြင်းအကျိုးငှာ ပဋိဃသမ္ပယုတ်အဖြစ်ကို

ထပ်ဆိုအပ်ပါသည်။ (ဒေါမနဿဖြစ်တိုင်း ပဋိဃ(ဒေါသ)လည်း အမြဲယှဉ်တွဲလျက် ဖြစ်သည်။)

ဒေါမနဿနှင့် ပဋိဃ (အထူး)

ဒေါမနဿသည် = အနိဋ္ဌာရုံကို ခံစားခြင်းလက္ခဏာရှိသော ဝေဒနာ စေတသိက်ဖြစ်၍ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၌ အကျုံးဝင်၏။

ပဋိဃသည် = ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းခြင်း လက္ခဏာရှိသော ဒေါသ စေတသိက်ဖြစ်၍ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၌ အကျုံးဝင်၏။

ဤသို့ လက္ခဏာအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ခန္ဓာအားဖြင့်လည်းကောင်း ကွဲပြားကြပါသည်။

ဒေါမနဿနှင့် ပဋိဃ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်းများ

ဒေါမနဿနှင့် ပဋိဃတို့သည် အတူတကွ ဖြစ်လေ့ရှိသောကြောင့် ဖြစ်ကြောင်းတရားများမှာ တူလျက်ရှိ၏။

- (၁) အနိဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံရခြင်း၊
- (၂) ကိုးပါးအပြားရှိသော ရန်ငြိုးဖွဲ့ခြင်းအကြောင်း အာယာတဝတ္ထုများနှင့် တွေ့ကြုံရခြင်း၊
- (၃) ဒေါသဇ္ဈာသယ (ဒေါသဓာတ်ခံ) ရှိခြင်း၊
- (၄) စိတ်သဘောထား မကြီးမား မလေးနက် သေးသိမ်ခြင်း၊
- (၅) အကြားအမြင် ဗဟုသုတ နည်းပါးခြင်းတို့ ဖြစ်သည်။

ဤတွင် နံပါတ် (၁)နှင့် (၂)မှာ ဒေါမနဿနှင့် ပဋိဃတို့ ဖြစ်ဖို့ရာ အဓိက အကြောင်းရင်း ဖြစ်သည်။ ကျန်အကြောင်း ၃-ပါးမှာမူ အနိဋ္ဌာရုံ မဟုတ်ဘဲ ဣဋ္ဌာရုံကိုပင် အထင်လွဲ၍ သဲသဲမဲမဲ ဒေါသဖြစ်တတ်သော အကြောင်းတည်း။ (တကယ့်အနိဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံလျှင်ကား သာမန်လူတို့ ဒေါမနဿနှင့် ပဋိဃ မဖြစ်အောင် တိမ်းရှောင်နိုင်ခဲ့၏။)

ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါးဖြစ်ပုံ

ပါဏာတိပါတ (သတ္တဝါအသက်ကို သတ်ခြင်း) စသည်တို့၌ သူတစ်ပါးတို့ တိုက်တွန်းမှု မပါဘဲ ထက်ထက်မြက်မြက် ဖြစ်သောအခါ ဒေါသမူ အသင်္ခါရိကစိတ် ဖြစ်ပါသည်။ သူတစ်ပါးက တိုက်တွန်း၍ နဲ့စွာ ဖြစ်သောအခါ သ-သင်္ခါရိကစိတ် ဖြစ်ပါသည်။

မှတ်ချက်။ ဒေါသမူစိတ်၌လည်း နိဂုံး၌ ပါရှိသော ပိ-သဒ္ဒါ၏အနက်ကို လောဘာမူ၌ ဆိုအပ်ပြီးသောနည်းကို အစဉ်မှီးသဖြင့် မှတ်အပ်၏။

* * * * *

မောဟမူစိတ်အဖွင့်

“ဝိစိကိစ္ဆာ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) ထင်ရှားရှိသောသဘောကို စူးစမ်းသည်ရှိသော်၊ (ဝါ) စူးစမ်းသောသူ၏ ပင်ပန်းကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ဝိစိကိစ္ဆာ မည်၏။
- (၂) ဉာဏ်ဖြင့် ကုစားခြင်းငှာ ခဲယဉ်းသည်ဖြစ်၍ ဉာဏ်တည်းဟူသော ဆေးကုခြင်းမှ(ဝါ)ဆေးဆရာမှ ကင်းသောကြောင့် ဝိစိကိစ္ဆာ မည်၏။

“ဥဒ္ဒစ္စ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

အလွန်တုန်လှုပ်တတ်သော စိတ်၏ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော စေတသိက်သည် ဥဒ္ဒစ္စ မည်၏။

ဥဒ္ဒစ္စသည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ဆက်ဆံပါလျက် ဤနောက်ဆုံး မောဟမူ စိတ်ကိုသာ ဥဒ္ဒစ္စဖြင့် အထူးပြု၍ ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တံဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ဥဒ္ဒစ္စသည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော်လည်း ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားတို့၌ မပြဋ္ဌာန်း၊ ဤနောက်ဆုံးဖြစ်သော မောဟမူစိတ်၌သာလျှင် ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားတို့၌ ပြဋ္ဌာန်းသည်

ဖြစ်၍ ဖြစ်သောကြောင့် (သတ္တိထင်ရှား အင်အားရှိသောကြောင့်) နောက်ဆုံး မောဟမူစိတ်ကိုသာ ဥဒ္ဒစ္စဖြင့် အထူးပြု၍ ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ္တံဟု ဆိုရပါ သည်။

(တစ်နည်း)- ဥဒ္ဒစ္စသည် လောဘာမူစိတ်၌ ယှဉ်၏။ သို့သော် ယင်းစိတ်၌ လောဘာ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မာနတရားတို့၏ သတ္တိက လွှမ်းမိုးနေသဖြင့် အပ ဓာန (နောက်လိုက်ငယ်သား)သာ ဖြစ်ရ၏။ ဒေါသမူစိတ်၌ ယှဉ်ခိုက် မှာလည်း ဒေါသ၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စတရားတို့၏ သတ္တိက လွှမ်းမိုးနေသဖြင့် အပဓာနသာ ဖြစ်ရသည်။ ဤနောက်ဆုံး မောဟမူ စိတ်၌ကား သတ္တိ ထင်ရှားသော အခြား စေတသိက်များ မယှဉ်ကြသဖြင့် ဥဒ္ဒစ္စသည် ပဓာန(ခေါင်းဆောင်)အနေဖြင့် ယှဉ်ခွင့်ရပေသည်။ သို့ ဖြစ်သောကြောင့် နောက်ဆုံး စိတ်ကိုသာ ဥဒ္ဒစ္စဖြင့် အထူးပြု၍ ဆိုရ ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မောဟမူစိတ်နှစ်ပါးတို့၏ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

မောဟမူစိတ်နှစ်ပါးတို့သည် လောဘ-ဒေါသဟူသော အခြားမူလ (ဟိတ်)တို့မှ ကင်းသည်အတွက် အလွန်တွေဝေကြသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အာရုံ၌ ထက်ဝန်းကျင် ရွေ့ရှားခြင်း (အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း)، အာရုံ၌ ပျံ့လွင့်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ-ဥဒ္ဒစ္စတို့နှင့် အမြဲယှဉ်သည့် အတွက် အလွန် တုန်လှုပ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အလုံးစုံသော ဣဋ္ဌာရုံ၊ အနိဋ္ဌာရုံ၊ ဣဋ္ဌမစ္ဆတ္တာရုံတို့လည်း တပ်မက်နှစ်သက်ခြင်း၊ ပြစ်မှားခြင်း (စိတ်ပျက်ခြင်း) ကင်းရကား သောမနဿ-ဒေါမနဿသဟဂုတ် မဖြစ်ဘဲ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ကြရ ပါသည်။

(တစ်နည်း)- အလုံးစုံသော အာရုံတို့၌ တပ်မက်နှစ်သက်ခြင်း၊ ပြစ်မှားခြင်း (စိတ်ပျက်ခြင်း)ကင်းသောကြောင့် သောမနဿ၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် မဖြစ်ဘဲ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ကြရပါသည်။

မောဟမူစိတ်သည် အလုံးစုံသောအာရုံတို့၌ တပ်မက်နှစ်သက်ခြင်း - ပြစ်မှားခြင်း ကင်းရှင်းအကြောင်း

မောဟမူစိတ်နှစ်ပါးသည် အလွန်တွေဝေ၊ အလွန်တုန်လှုပ်သောကြောင့် ဣဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံစေကာမူ ထိုအာရုံအပေါ်၌ တပ်မက်မှုမရှိ၊ အနိဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံပြန်လျှင်လည်း ထိုအာရုံအပေါ်၌ ပြစ်မှားခြင်း (စိတ်ပျက်ခြင်း) မရှိသောကြောင့် အလုံးစုံသောအာရုံတို့၌ တပ်မက်နှစ်သက်ခြင်း-ပြစ်မှားခြင်း တို့ ကင်းကြပါသည်။

မောဟမူစိတ်နှစ်ပါး အလွန်တွေဝေကြခြင်းအကြောင်း

မောဟမူစိတ်နှစ်ပါး၌ လောဘ၊ ဒေါသဟူသော အခြားမူလများ မယှဉ်ကြ။ မောဟဟူသော မူလတစ်ပါးသာ ယှဉ်၏။ ထိုသို့ တစ်ပါးတည်းသာ ယှဉ်ရသော မောဟသည် လောဘ၊ ဒေါသတို့ သဘောသို့ မလိုက်လျောရ သဖြင့် မိမိသဘောအတိုင်း လွတ်လွတ်လပ်လပ် တွေဝေခွင့်ရသည်။ (လောဘ၊ ဒေါသ ဟူသော အခြားမူလတို့မှ ကင်းသောကြောင့် အလွန်တွေဝေကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။)

မောဟမူစိတ်နှစ်ပါး တုန်လှုပ်ကြခြင်းအကြောင်း

အာရုံ၌ ရွေ့လျားခြင်း (အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း)، အာရုံ၌ ပျံ့လွင့် ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ - ဥဒ္ဒစ္စတို့နှင့် အမြဲယှဉ်သောကြောင့် တုန်လှုပ်ကြပါသည်။

မောဟမူစိတ်၌ သင်္ခါရအပြား မရှိခြင်းအကြောင်း

အာရုံ၌ ရွေ့လျားခြင်း (အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း)، အာရုံ၌ ပျံ့လွင့် ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ရကား ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ထက်မြက်သည် ၏အဖြစ်၊ တိုက်တွန်းအပ်သည်၏ အဖြစ်မရှိသောကြောင့် မောဟမူစိတ်တို့၌ သင်္ခါရအပြား မရှိပါ။

“မောမူဟ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

လောဘ၊ ဒေါသ ဟူသော ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် အခြားမူလတို့၌ ကင်းသည့်အတွက် မောဟဖြင့် တွေဝေကြ၊ အလွန်အကဲအားဖြင့် တွေဝေကြသောကြောင့် မောဟမူစိတ် ၂-ပါးတို့သည် မောမူဟ မည်၏။

သိမှတ်ဖွယ်။ ။ (မောဟ - တွေဝေခြင်း + မူဟ - တွေဝေခြင်း၊ မောမူဟ = အလွန် တွေဝေခြင်း) ဤသို့ အနက်တူ ပုဒ်နှစ်ပုဒ်ကို တွဲသုံးထားသောကြောင့် “အလွန်တွေ ဝေ” ဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ “ပရိယာယ်နှစ်ချက်ဆင့် အနက်ဖြင့်၊ အနက်တူသဒ္ဒါ၊ ဆင့်၍လော၊ လွန်စွာအနက်ပေး”

မောဟ ၂-မျိုး အထူး

လောဘမူ၊ ဒေါသမူစိတ်တို့၌ရှိသော မောဟသည် ယှဉ်ဘက် (လောဘ၊ ဒေါသတို့သဘောကို လိုက်နေရသဖြင့်) မောဟမူစိတ်၌ရှိသော မောဟလောက် တွေဝေခွင့် မရပါ။ မောဟမူစိတ်၌ရှိသော မောဟကား လောဘ၊ ဒေါသတို့ တွဲဖက်မပါသဖြင့် အလွန် တွေဝေပါသည်။

“အကုသိုလ်” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

မိတ္တ (မိတ်ဆွေ)၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော သူသည် အမိတ္တ (ရန်သူ) မည်သကဲ့သို့ ကုသိုလ်၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော စိတ်တို့သည် “အကုသိုလ်” မည်ကုန်၏။

ကုသိုလ် - အကုသိုလ်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ကြပုံ

ကုသိုလ်သည် ပဟာယက (ပယ်တတ်သော) တရား၊ အကုသိုလ်သည် ပဟာတဗ္ဗ (ပယ်အပ်သော) တရား ဖြစ်သောကြောင့် ကုသိုလ်နှင့် အကုသိုလ် တရား တို့သည် ပဟာယက - ပဟာတဗ္ဗ အဖြစ်အားဖြင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကြပါသည်။

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး ပြားပုံ

- (၁) လောဘတည်းဟူသော မူလရှိသောကြောင့် လောဘမူ-မည်သောစိတ် တို့သည်...ဝေဒနာအစရှိသော အပြားအားဖြင့် လောဘမူစိတ် ၈-ပါး ပြားပါသည်။
- (၂) ဒေါသတည်းဟူသော မူလရှိသောကြောင့် ဒေါသမူ-မည်သောစိတ် တို့သည်... သင်္ခါရအပြားအားဖြင့် ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး ပြားပါသည်။
- (၃) မောဟတည်းဟူသော မူလရှိသောကြောင့် မောဟမူ-မည်သော စိတ်တို့သည်... သမ္ပယောဂအပြားအားဖြင့် မောဟမူစိတ် ၂-ပါး ပြား ပါသည်။

အဟိတ်စိတ်အဖွင့်

အဟိတ်စိတ်တို့တွင် အကုသလဝိပါက်စိတ် ၇-ပါးကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရခြင်း အကြောင်း

အဟိတ်စိတ်တို့သည် အကုသလဝိပါက် အစရှိသည်ဖြင့် ၃-ပါးပြားသော် လည်း အကုသိုလ်စိတ်၏ အခြားမဲ့၌ အကုသလဝိပါက်စိတ်တို့ကိုသာလျှင် စက္ခု အစရှိသော မှီရာ၊ သမ္ပဒ်စွိုင်း အစရှိသော ကိစ္စတို့၏ အပြားအားဖြင့် ခွဲခြား ဝေဖန်၍ ပြလိုသောကြောင့် အကုသလဝိပါက်စိတ် ၇-ပါးကို ရှေးဦးစွာ ပြဆိုပါသည်။

“စက္ခု” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) စက္ခုဝိညာဉ်၏ တည်ရာဖြစ်၍ ညီညွတ်၊ မညီညွတ်သော အာရုံ (ကောင်း၊ မကောင်းသော အာရုံ)ကို ပြောကြားသကဲ့သို့ ဖြစ်တတ် သောကြောင့် စက္ခုပသာဒရုပ်သည် စက္ခု-မည်၏။
- (၂) ရူပါရုံကို သာယာသကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် စက္ခုပသာဒရုပ်သည် စက္ခု-မည်၏။

(၃) ရူပါရုံကို ထင်ရှားစွာ ဖော်ပြတတ်သောကြောင့် စက္ခုပညာဒရုပ်သည် စက္ခု-မည်၏။

သောတပညာဒ စသည်တို့ စက္ခုဟူသော အမည်ကို မရနိုင်

မေး။ ။ “ရူပါရုံကို သာယာသကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် စက္ခု မည်၏” ဟု ဆိုသော် သောတပညာဒ စသည်တို့သည်လည်း သဒ္ဓါရုံ စသည်ကို သာယာတတ်သောကြောင့် ထိုသောတပညာဒ စသည် တို့သည်လည်း စက္ခု ဟူသော အမည် ရနိုင်ပါသလော။

ဖြေ။ ။ “မယူရ” သဒ္ဓါသည် မြေပေါ်၌ မြည်တွန်တတ်သော သတ္တဝါ အားလုံးကို ဟောသော်လည်း ဥဒေါင်းငှက်၌သာလျှင် ထင်ရှား သောကြောင့် ဥဒေါင်းငှက်ကိုသာ အထင်ရဋ္ဌိအားဖြင့် တင်စား၍ “မယူရ”ဟု ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ...

ထို့အတူ - ဤစက္ခုသဒ္ဓါသည် ကြည့်ရှုခြင်းငှာ အလိုရှိ သည်၏ အဖြစ်ဟု ဆိုအပ်သော ကာမတဏှာလျှင် အကြောင်းရင်း ရှိသော ကံကြောင့်ဖြစ်သော မဟာဘုတ်တို့ကို ကြည်စေခြင်း လက္ခဏာရှိသော စက္ခုပညာဒ၌သာလျှင် ထင်ရှားသောကြောင့် အထင်ရဋ္ဌိအားဖြင့် တင်စား၍ စက္ခုပညာဒရုပ်ကိုသာ စက္ခုဟု ဆိုအပ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် သောတပညာဒ စသည်တို့သည် စက္ခုဟူသော အမည် မရနိုင်ပါ။

“စက္ခု”အရ (မုချ, ဥပစာရ)အားဖြင့် ယှဉ်

- မုချအားဖြင့် = စက္ခုအရ စက္ခုပညာဒရုပ်ကို ရပါသည်။
- ဥပစာရအားဖြင့် = ထို စက္ခုပညာဒနှင့်တကွ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် မျက်မှောင် ရိုးဖြင့် ပိုင်းခြားအပ်သော အသားစိုင်း (မျက်လုံး)ကိုလည်း ဌာနပစာရအားဖြင့် ရပါသည်။

“ကျွပ်ညာဏ်” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်နှင့် လက္ခဏာ

ကျွပ်ညာဏ် = စက္ခုပသာဒ၌ မှီတတ်သောစိတ်သည် စက္ခုဝိညာဏ် မည်၏။

လက္ခဏာ = စက္ခုဝိညာဏ်စိတ်သည် စက္ခုပသာဒကို မှီ၍ ဖြစ်သော ရူပါရုံကို သိခြင်းလက္ခဏာ ရှိပါသည်။

“သောတ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

သောတဝိညာဏ်၏ တည်ရာဖြစ်၍ သဒ္ဓါရုံကို ကြားတတ်သောကြောင့် သောတပသာဒရုပ်သည် သောတ မည်ပါသည်။

“ဃာန” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

ဃာနဝိညာဏ်၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဂန္ဓာရုံကို ယူတတ်သောကြောင့် ဃာနပသာဒရုပ်သည် ဃာန မည်ပါသည်။

“ဇိဝါ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

ဇိဝါဝိညာဏ်၏ တည်ရာဖြစ်၍ ဇီဝိတိန္ဒြေတည်ခြင်း၏ အကြောင်း ဖြစ်သော ရသာရုံကို ခေါ်ဝေါ်သကဲ့သို့ဖြစ်သောကြောင့် ဇိဝါပသာဒရုပ်သည် ဇိဝါ မည်ပါသည်။

(ဇိဝါ = ဇီဝိတ + အဝါ

= ဇီဝိတ - အသက်၏အကြောင်းဖြစ်သော ရသာရုံကို + အဝါ - ခေါ်တတ်သောကြောင့် ဇိဝါပသာဒသည် ဇိဝါ မည်၏။)

မှတ်ချက်။ ။ ထိုရသာရုံ၌ အလိုဆန္ဒ အဇ္ဈာသယအားဖြင့် ညွှတ်ကိုင်နေသည်၏ အဖြစ်ကြောင့်ပင် ထိုရသာရုံကို ခေါ်ဝေါ်သကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်၊ တကယ် ခေါ်ဝေါ်သည် မဟုတ်ပါ။

ဧဝါပုဒ်၌ ပါရှိသော “ဧဝိတ” အရ မုချ၊ ဥပစာအားဖြင့် ယူပုံ

မုချအားဖြင့် = ဧဝိတ-အရ ဧဝိတိန္ဒြေကို ရ၏။

ဥပစာရအားဖြင့် = အကျိုးဖြစ်သော ဧဝိတိန္ဒြေ၏ ဧဝိတဟူသော အမည်ကို အကြောင်းဖြစ်သော ရသာရုံ၌ တင်စား၍ အကြောင်း ဖြစ်သော ရသာရုံကို ဖလူပစာရအားဖြင့် ယူရသည်။

“ကာယ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

(၁) စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့၏ ဖြစ်ရာဌာန ဖြစ်သော ကြောင့် ကာယပသာဒရုပ်သည် ကာယ မည်၏။

(ကာယပသာဒရုပ်ကို ရ၏။)

(၂) စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော ဆံပင် အစရှိသည်တို့၏ ဖြစ်ရာဌာနဖြစ်သော ကြောင့် သသမ္ဘာရကာယသည် ကာယ မည်၏။

(သသမ္ဘာရကာယဟု ဆိုအပ်သော အသားစိုင်းကို မုချအားဖြင့် ရ၏။)

ထို သသမ္ဘာရကာယနှင့် တကွဖြစ်သောကြောင့် ပသာဒကာယ

(ကာယပသာဒ)ကိုလည်း ကာယဟု ဆိုအပ်ပါသည်။

(သ-သမ္ဘာရကာယ အသားစိုင်း၌တည်သော ကာယပသာဒရုပ်ကို ဌာနပစာရအားဖြင့် ယူရ၏။)

သ-သမ္ဘာရကာယ ဟူသည်

(၁) ကာယဝိညာဏ်၏ ဖြစ်ကြောင်း ကာယပသာဒသည်လည်းကောင်း၊

(၂) ကာယပသာဒနှင့် တကွဖြစ်သော တစ်ကိုယ်လုံးသည် လည်းကောင်း သ-သမ္ဘာရကာယ မည်၏။

ကာယိန္ဒြေကို အကုသိုလ်တရားတို့၏ဖြစ်ရာ ဌာနကဲ့သို့ ယူအပ်-ဆိုအပ်ပုံ မေး။ ။ ဟဒယဝတ္ထုသည်သာ အကုသိုလ်တရားတို့၏ ဖြစ်ရာဌာန ဖြစ်၏။

ကာယိန္ဒြေသည် အကုသိုလ်တရားတို့၏ ဖြစ်ရာဌာန မဟုတ်။

ထိုသို့ ဖြစ်ပါလျက် အဘယ့်ကြောင့် ကာယိန္တရုံကို အကုသိုလ် တရားတို့၏ ဖြစ်ရာဌာနကဲ့သို့ ယူအပ် ဆိုအပ်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ ကာယိန္တရုံ (ကာယပသာဒရုပ်)သည် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ယူခြင်းသဘော ရှိသောကြောင့် ထိုဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို သာယာသည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ကုန်သော မေထုနသေဝန (မေထုန်မှိဝဲခြင်း)စသော အကုသိုလ် တရားတို့၏လည်းကောင်း၊ ထိုဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံလျှင် အကြောင်းရင်း ရှိကုန်သော အဒိန္နာဒါန်စသော အကုသိုလ်တရားတို့၏ လည်း ကောင်း၊ ထူးသောအကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ကာယိန္တရုံ (ကာယပသာဒရုပ်)ကို အကုသိုလ်တရားတို့၏ ဖြစ်ရာဌာနကဲ့သို့ ယူအပ်-ဆိုအပ်ပါသည်။

“ဒုက္ခ”ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) စက်ဆုပ်အပ်သည်ဖြစ်၍ ကာယိကသုခကို တူးဖို့ ဖျက်ဆီးတတ်သော ကြောင့် ဝေဒနာသည် ဒုက္ခ မည်၏။
- (၂) ဆင်းရဲသဖြင့် သည်းခံအပ်သောကြောင့် ဝေဒနာသည် ဒုက္ခ မည်၏။
- (၃) ခဲယဉ်းစွာ ပြုအပ်သော အခွင့်ပေးခြင်း ရှိသောကြောင့် (ခဲခဲယဉ်းယဉ်း အခွင့်ပေးခြင်း ရှိသောကြောင့်) ဝေဒနာသည် ဒုက္ခ မည်၏။

“သမ္ပဋိစ္စန” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

ပဉ္စဝိညာဏ်သည် ယူအပ်ပြီးသော ရူပါရုံ အစရှိသော ပဉ္စာရုံကို ခံယူသကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သောကြောင့် သမ္ပဋိစ္စိုင်း မည်၏။
(လက် စသည်ဖြင့် ခံယူသကဲ့သို့ တကယ် ခံယူတတ်သည် မဟုတ်ပါ။)

“သန္တိရဏ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

သမ္ပဋိစ္စိုင်းသည် ခံယူအပ်ပြီးသော ရူပါရုံ အစရှိသော အာရုံကို ကောင်းစွာ စုံစမ်းတတ်သောကြောင့် သန္တိရဏ မည်၏။

“ဝိပါက” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

အချင်းချင်း ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ် - အကုသိုလ်တို့၏ အကျိုးဖြစ်သောကြောင့် ဝိပါက မည်၏။

(ရင့်ကျက်ခြင်းသဘောသို့ ရောက်ကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို ကောက်ယူရမည်။)

ကဋတ္တာရုပ် (ကမ္မဇရုပ်)တို့ ဝိပါက အမည် မရနိုင်ကြပုံ

ဝိပါက ဟူသော အမည်သည် ရင့်ကျက်ခြင်းသဘောသို့ ရောက်ကုန်သော နာမ်တရားတို့၏သာ အမည်ဖြစ်သောကြောင့် ကဋတ္တာရုပ် (ကမ္မဇရုပ်) သည် ကုသိုလ်ကံ, အကုသိုလ်ကံတို့ကြောင့် ဖြစ်သော်လည်း ဝိပါကဟူသော အမည်ကို မရနိုင်ကြပါ။

“သုခ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၄-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) ကိုယ်နှင့်စိတ်ကို ချမ်းသာစေတတ်သောကြောင့် သုခ မည်၏။
- (၂) ကိုယ်, စိတ်၏ ကျင်နာခြင်း (ကိုယ်နာ, စိတ်နာ နှစ်ဖြာသောရောဂါ) ကို တူးဖြို ဖျက်ဆီးတတ်သောကြောင့် သုခ မည်၏။
- (၃) ချမ်းသာသဖြင့် သည်းခံအပ်သောကြောင့် သုခ မည်၏။
- (၄) လွယ်ကူစွာ ပြုအပ်သော အခွင့်ပေးခြင်း ရှိသောကြောင့် သုခ မည်၏။

အဟိတ်ကုသလဝိပါက သန္တိရဏကို နှစ်ပါး ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ဣဒ္ဓာရုံ၌ သောမနဿဝေဒနာ, ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ၌ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ ဤသို့ ဣဒ္ဓာရုံ-ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံတို့၏ အပြားအားဖြင့် သောမနဿ - ဥပေက္ခာ ဝေဒနာအပြား ဖြစ်သင့်သောကြောင့် အကုသလဝိပါကသန္တိ ရဏကို တစ်ပါး တည်းသာ ဆိုသကဲ့သို့ မဆိုဘဲ အဟိတ်ကုသလဝိပါကသန္တိ ရဏကို နှစ်ပါး ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အကုသလဝိပါက် သန္တိ ရဏစိတ်၏ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်အဖြစ်ကို ဟောတော် မူခြင်းအကြောင်း

အကုသလဝိပါက်အရာ၌ ထင်လာသောအာရုံသည် အနိဋ္ဌာရုံသာ ဖြစ်၏။ ထိုအနိဋ္ဌာရုံ၌ ဖြစ်ထိုက်သော ဒေါမနဿဝေဒနာသည်လည်း ပဋိဃ (ဒေါသ)နှင့် ကင်း၍ ဖြစ်ခြင်း မရှိ၊ ပဋိဃ(ဒေါသ)သည်လည်း ဧကန် အကုသိုလ်သဘော ရှိသည်ဖြစ်၍ အဗျာကတသဘောရှိသော ဝိပါက်စိတ်တို့၌ မဖြစ်သင့်။

ထိုသို့ မိမိနှင့်အတူ ယှဉ်ဘက်ဖြစ်သော ပဋိဃနှင့် ကင်း၍ ဖြစ်ခြင်းမရှိ သောကြောင့် ဒေါမနဿဝေဒနာသည် အကုသလဝိပါက်စိတ်တို့၌ မဖြစ်ပါ။

ဤသို့လျှင် အကုသလဝိပါက် သန္တိ ရဏစိတ်၌ ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာဟု ဝေဒနာကွဲပြားမှု မဖြစ်သင့်သောကြောင့် ထို အကုသလ ဝိပါက် သန္တိ ရဏစိတ်၏ ဒေါမနဿသဟဂုတ်အဖြစ်ကို မဟောဘဲ ဥပေက္ခာ သဟဂုတ် အဖြစ်ကိုသာ ဘုရားရှင် ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(တစ်နည်း) အားရှိသော ယောက်ျား၏ အထောင်းအထုကို ခံရသော အားနည်းသော ယောက်ျားသည် ထိုအားကြီးသော ယောက်ျား၌ လျစ်လျူရှုရသကဲ့သို့

ထိုအတူ အကုသလဝိပါက်စိတ်တို့သည် အလွန်အားနည်း သောကြောင့် အနိဋ္ဌာရုံ၌သော်မှလည်း ဒေါမနဿဝေဒနာ ဖြစ်ခြင်း မရှိတော့၊ ထို့ကြောင့် အကုသလဝိပါက်သန္တိ ရဏ စိတ်ကို နှစ်ပါးမဆိုဘဲ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်တစ်ပါးတည်းသာ ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

[မေး။ ။ အကုသလဝိပါက်စိတ်၌လည်း အနိဋ္ဌာရုံ၊ အနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံတို့၏ အပြားအားဖြင့် ဝေဒနာကွဲပြားခြင်း ဖြစ်ရာသည် မဟုတ်ပါလော။] ဖြေကြည့်ထားရန်။

ပဋိယကို အဗျာကတ တရားတို့၌ မရနိုင်ခြင်းအကြောင်း

ကွဲပြားသော ဇာတ်ရှိသောတရားကို ကွဲပြားသော ဇာတ်ရှိသော တရားတို့၌ မရအပ်သောကြောင့် အကုသိုလ်ဇာတ်ရှိသော ပဋိယကို အဗျာ ကတဇာတ်ရှိသော အကုသလဝိပါက်စိတ်တို့၌ မရနိုင်ပါ။

စက္ခုဝိညာဏ် စသော ၄-ပါးတို့၏ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

ဝတ္ထု၊ အာရုံတို့ ထိခိုက်ခြင်း၏ အားနည်းသောကြောင့် အနိဋ္ဌာရုံ၌ လည်းကောင်း၊ ဣဋ္ဌာရုံ၌လည်းကောင်း စက္ခုဝိညာဏ်စသော ၄-ပါးတို့သည် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ရပါသည်။

စက္ခုဝိညာဏ်စသော ၄-ပါးတို့၏ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း (ဥပမာ)

စက္ခုဝိညာဏ် စသော စိတ် ၄-ပါးတို့၏ မှီရာဖြစ်သော စက္ခုပသာဒရုပ် စသည်တို့သည် ဥပါဒါရုပ်တို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ ထိုစက္ခုဝိညာဏ် စသည်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ရူပါရုံ စသည်တို့သည်လည်း ဥပါဒါရုပ်တို့ပင် ဖြစ်ကြ၏။ ဥပါဒါရုပ်ဖြစ်သော ရူပါရုံ စသည်က ဥပါဒါရုပ်ဖြစ်သော စက္ခုပသာဒ စသည်တို့ကို ထိခိုက်ခြင်းသည် ဝါဂွမ်းစိုင်တစ်ခုက အခြားတစ်ခုကို ထိခိုက်ခြင်းကဲ့သို့ အလွန် အားနည်း၏။ (မထန်မပြင်း ညင်ညင်သာသာ ရှိ၏။)

ထိုသို့ အာရုံနှင့်ဝတ္ထု (ပသာဒ)တို့ ထိခိုက်မှုသည် မထန်မပြင်း ညင်သာသည့်အတွက် ဣဋ္ဌာရုံ၌ဖြစ်စေ၊ အနိဋ္ဌာရုံ၌ဖြစ်စေ အာရုံ၏အရသာ မထင်ရှားပေ။ ထို့ကြောင့် စက္ခုဝိညာဏ် စသော စိတ် ၄-မျိုး၌ အာရုံ၏ အရသာကို လွန်စွာ ခံစားတတ်သော သုခ၊ ဒုက္ခဝေဒနာများ မယှဉ်ဘဲ သင့်တင့်ရုံ ခံစားတတ်သော ဥပေက္ခာဝေဒနာသာ ယှဉ်ပြီး ဥပေက္ခာ သဟဂုတ်သာ ဖြစ်ရပါသည်။

ကာယဝိညာဏ်၏ ဒုက္ခသဟဂုတ်, သုခသဟဂုတ် ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

ဝတ္ထု, အာရုံတို့ ထိခိုက်မှု အားရှိသောကြောင့် ကာယဝိညာဏ်စိတ်သည် အနိဋ္ဌာရုံ၌ ဒုက္ခသဟဂုတ်၊ ဣဋ္ဌာရုံ၌ သုခသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ရပါသည်။

ကာယဝိညာဏ်၏ ဒုက္ခ, သုခသဟဂုတ် ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း (ဥပမာ)

ကာယဝိညာဏ်၏ အာရုံကား ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံဟု ဆိုအပ်သော မဟာဘုတ်ရုပ် ၃-ပါး ဖြစ်၏။ ထိုဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံသည် ဥပါဒါရုပ်ဖြစ်သော ကာယပသာဒရုပ်၌ ထိခိုက်သည်ရှိသော် ထိုကာယပသာဒရုပ်ကို လွန်၍ ထိုကာယပသာဒရုပ်၏ နံရာ ဖြစ်သော မဟာဘုတ်တို့၌ သွား၍ ထိခိုက်ပါသည်။

ဘူတရုပ်တို့က ဘူတရုပ်တို့ကို ထိခိုက်ခြင်း (မဟာဘုတ်အချင်းချင်း ထိခိုက်ခြင်း)သည် ပေပေါ် (သံတုံးပေါ်)၌ ဝါဂွမ်းစိုင်ကို တင်၍ သံတူဖြင့် ထုသောအခါ သံတူသည် ဝါဂွမ်းစိုင်တွင်သာ မရပ်ဘဲ ဝါဂွမ်းစိုင်ကို လွန်၍ အောက်ခံပေ (သံတုံး)ကို ရိုက်မိ၊ ထိခိုက်မိသကဲ့သို့ အလွန် အားရှိပါသည်။

ထိုသို့ ဝတ္ထု, အာရုံတို့ ထိခိုက်မှု အားရှိသောကြောင့် (မဟာဘုတ်အချင်းချင်း ထိခိုက်မှုက အားရှိသောကြောင့်) အာရုံ၏ အရသာသည် ထင်ရှား၏။ ထို့ကြောင့် အနိဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံလျှင် ကာယဝိညာဏ်စိတ်မှာ ဒုက္ခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်၍ (ဒုက္ခသဟဂုတ် ဖြစ်၍)၊ ဣဋ္ဌာရုံနှင့် တွေ့ကြုံလျှင် ကာယဝိညာဏ်စိတ်မှာ သုခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်ရသည်။ (သုခသဟဂုတ် ဖြစ်ရပါသည်။)

သမ္ပဋိစိုင်းဒွေး၏ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း (ဥပမာ)

သမ္ပဋိ စိုင်းဒွေးသည် မိမိနှင့်တူသော မှီရာမရှိသော (မှီရာမတူသော) စက္ခုဝိညာဏ်စိတ် စသည်တို့၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်ရ၍ တူသော မှီရာရှိသော စိတ်မှ အနန္တရပစ္စည်းကို မရသဖြင့် သဘောတူယောက်ျားတစ်ယောက်၏ အထောက်အပံ့မကင်းသော ယောက်ျားကဲ့သို့ အားမရှိရကား ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအား ဖြင့် အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်သောကြောင့် အလုံးစုံသော အာရုံတို့၌ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ရပါသည်။

အဟိတ်ကုသလဝိပါက်သန္တိရဏ၏ သောမနဿသဟဂုတ်, ဥပေက္ခာ သဟဂုတ် ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း (ဥပမာ)

အဟိတ်ကုသလဝိပါက် သန္တိရဏစိတ်သည် တူသော မှီရာရှိသော သမ္ပဋိစိုင်းမှ အနန္တရပစ္စည်းကိုရ၍ သဘောတူယောက်ျားတစ်ယောက်၏ အထောက်အပံ့ကိုရသော ယောက်ျားကဲ့သို့ အလွန်အားရှိရကား ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအား ဖြင့် အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းငှာ စွမ်းနိုင်သောကြောင့် ဣဋ္ဌာရုံ၌ သောမနဿသဟဂုတ်ဖြစ်၍၊ ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ၌ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဖြစ်ရပါသည်။

အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတို့၏ အဟောတုက အမည်ကို ရခြင်း အကြောင်း

အလောဘ စသော ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်ဟိတ်မှ ကင်းသော ကြောင့် (သမ္ပယုတ်ဟိတ် မရှိသောကြောင့်) အဟောတုက ဟူသောအမည်ကို ရပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ အဘယ့်ကြောင့် အဟိတ်စိတ်ဟု ခေါ်ပါသနည်းဟု မေးလျှင်လည်း ဤအဖြေ အတိုင်း ဖြေပါ။

အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်တို့ကို ဇနကဟိတ်၏အစွမ်းဖြင့် သဟိတ်-ဟု မခေါ် သင့်ကြောင်း

မေး။ ။ သမ္ပယုတ်ဟိတ်မှ ကင်းသော်လည်း ဇနကဟိတ်၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ကြသော ဤကုသလဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတို့သည် သဟိတ် ဟူသော အမည်ကို ရရာသည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ ။ အဟိတ်ကုသလဝိပါက် ၈-ပါးတို့သည် ဖြစ်စေတတ်သော ဇနကဟိတ်၏ အစွမ်းဖြင့် ပြီးကုန်သော်လည်း (အဟိတ်ကုသလ ဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး၌ ဇနကဟိတ် ရှိသော်လည်း) အလောဘ စသော ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်ဟိတ် မရှိသည်၏ အစွမ်းဖြင့်

သာလျှင် အဟိတ်ဟူသော အမည်ကို ရကြပါသည်။ ဇနကဟိတ်
၏အစွမ်းဖြင့် သဟိတ် ဟူသောမည်ကို မရနိုင်ကြပါ။

**အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတို့ သမ္ပယုတ်ဟိတ်၏အစွမ်းဖြင့်သာ
အဟိတ်ဟူသော အမည်ကိုရ၍ ဇနကဟိတ်၏ အစွမ်းဖြင့် သဟိတ်ဟူသော
အမည်ကို မရခြင်းအကြောင်း**

ဇနကဟိတ်၏အစွမ်းဖြင့် သဟိတ်ဟူသော အမည်ကို ရခဲ့သော်
မဟာဝိပါက် စိတ်တို့နှင့် ဤအဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်တို့သည် သဟေတုက
အဖြစ်ဖြင့် တူ ရကား ထူးခြားမှုမရှိ အတူတူပင် ဖြစ်ရာသောကြောင့် အဟိတ်
ကုသလဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတို့ သမ္ပယုတ်ဟိတ်၏ အစွမ်းဖြင့်သာ အဟိတ်
ဟူသော အမည်ကိုရ၍ ဇနကဟိတ်၏အစွမ်းဖြင့် သဟိတ်ဟူ သော အမည်ကို
မရကြပါ။

**အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်၌ အဟေတုက သဒ္ဓါကို ထည့်ဆိုသကဲ့သို့၊
အကုသလဝိပါက်စိတ်၌ အဟေတုက သဒ္ဓါကို ထည့်မဆိုခြင်းအကြောင်း**

အကုသလဝိပါက်စိတ်သည် အဟိတ်တစ်မျိုးတည်းသာ ဖြစ်၍ “သဟိတ်
လေလား”ဟု ယုံမှားဖွယ် မရှိသောကြောင့် (အခြား သဟိတ်ဝိပါက်များ
ကပ်ငြိ ပါဝင်လာခြင်း မရှိသောကြောင့်) အကုသလဝိပါက်စိတ်၏အဆုံး
နိဂုံး၌ အဟေတုက သဒ္ဓါကို ထည့်၍ မဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်ကိုမူ အဟေတုက သဒ္ဓါမပါဘဲ ကုသလ
ဝိပါက် စိတ်ဟုသာဆိုလျှင် မဟာဝိပါက်, မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက် လောကုတ္တရာ
ဝိပါက်ဟူသော အခြားသဟိတ် ကုသလဝိပါက်စိတ်များ ကပ်ငြိပါဝင်လာခြင်း
ဖြစ်နိုင်သောကြောင့် ထိုသို့ သဟိတ်လေလားဟု ယုံမှားဖွယ် မဖြစ်ရအောင်
အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ်ဟု အဟေတုက သဒ္ဓါကို ထည့်၍ ဆိုခြင်း
ဖြစ်သည်။

အကုသလဝိပါက်စိတ်၌ သဟိတ်အဖြစ်ဖြင့် မဖြစ်သင့်ပုံ

အကုသလဝိပါက်စိတ်တို့သည် လောဘ စသော အပြစ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော သာဝဇ္ဇဓမ္မတို့၏ အကျိုးဖြစ်၍ ထိုလောဘ စသော သာဝဇ္ဇဓမ္မ တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကုန်သော အလောဘ စသော ဟိတ်တို့နှင့် မယှဉ် သင့်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ မိမိဟူသော အကုသလဝိပါက်တို့ ကိုယ်တိုင် လည်း အဗျာကတ နိရဝဇ္ဇ (အပြစ်မရှိသော အကျိုးဝိပါက် အဗျာကတ) သဘောရှိ၍ လောဘ စသော သာဝဇ္ဇ အကုသလဓမ္မတို့နှင့် ယှဉ်ဖို့ရန် ဆန့်ကျင်သောကြောင့်လည်းကောင်း တစ်ခါတစ်ရံမျှ သဟိတ်အဖြစ်ဖြင့် မဖြစ်သင့်ပါ။

“ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၂-မျိုး အဓိပ္ပါယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) စက္ခုစသော ငါးဒွါရ၌ ထိခိုက်လာသော အာရုံငါးပါးကို ဆင်ခြင်တတ်၊ နှလုံးသွင်းတတ်သောကြောင့် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း မည်၏။
 - (၂) စက္ခု စသော ငါးဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ်အစဉ်ကို ဘဝင်၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ခွင့် မပေးဘဲ ဝီထိစိတ်ဖြစ်ခြင်းငှာ ညွတ်စေတတ်သောကြောင့် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း မည်၏။
- | ကြိယာအဟိတ် မနောဓာတ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်ကို ရ၏။ |

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၏ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

- ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် -
 - (၁) အာရုံသစ်ကို ဘဝင်စိတ်တို့၏ အခြားမဲ့၌ ရှေးဦးစွာ ထွက်၍ ယူရခြင်း၊
 - (၂) ထိုသို့ ယူရာ၌ ၁-ကြိမ်မျှသာ ဖြစ်ခွင့်ရခြင်း၊
 - (၃) မှီရာဝတ္ထုချင်း မတူသော နောက်ပဉ္စဝိညာဏ်စိတ်များအား ကျေးဇူးပြုရခြင်း၊
- ဤ ၃-ချက်သော အကြောင်းများကြောင့် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်သည် အလွန် အားနည်းသည့်အတွက် အာရုံ၏ အရသာကို ကျနစွာ မခံစားနိုင် ရကား ဥပေက္ခာသဟဂုတ်သာ ဖြစ်ရပါသည်။

ဥပမာ-အတူနေသူ မဟုတ်သူအား ကြီးပွားအောင် စောင့်ရှောက်ခြင်း သည် အတူနေသူအား စောင့်ရှောက်ရသလောက် မလွယ်ကူသကဲ့သို့တည်း။]

“မနောဒွါရာဝဇ္ဇန” ပုဒ်၌ မနောဒွါရ အရနှင့် မနောဒွါရ မည်ခြင်းအကြောင်း

မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံစိတ်၏ အနန္တရပစ္စည်းဖြစ်သော ဘဝဂုံပစ္ဆေဒစိတ် ၁၉-ပါးသည် အာဝဇ္ဇနံ အစရှိသော ဝီထိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် မနောဒွါရ မည်၏။

- (၁) မနောဒွါရ၌ မြင်ဖူးခြင်း၊ ကြားဖူးခြင်း၊ သိဖူးခြင်း စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ထင်ခြင်းသို့ ရောက်သောအာရုံကို ဆင်ခြင်တတ်၊ နှလုံး သွင်းတတ်သောကြောင့် မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ မည်၏။

တစ်နည်း

- (၂) မနောဒွါရ၌ဖြစ်သောစိတ်အစဉ်ကို ဘဝင်၏အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ခွင့်မပေးဘဲ ဝီထိစိတ်ဖြစ်ခြင်းငှာ ညွတ်စေတတ်သောကြောင့် မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ မည်၏။

[ကြိယာအဟိတ် မနောဝိညာဏဓာတ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်ကိုရ၏။]

မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံ၏ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

မနောဒွါရာဝဇ္ဇနံစိတ်သည် -

- (၁) အာရုံသစ်ကို ဘဝင်စိတ်တို့၏ အခြားမဲ့၌ ရှေးဦးစွာထွက်၍ ရယူခြင်း၊
 - (၂) မိမိနှင့်မတူသော ဇောစိတ်အစဉ်ဖြစ်ဖို့ရန် ကျေးဇူးပြုရသည့်အတွက် ဗျာပါရဗျားသကဲ့သို့ ဖြစ်ရခြင်း
- တို့ကြောင့် အာရုံအရသာကို ကောင်းစွာမခံစားနိုင်ဘဲ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စိတ်ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်ကို ဝုဋ္ဌော-ဟု ဆိုရခြင်း

ဤ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်ကိုပင် ပဉ္စဒွါရ၌ သန္တိရဏသည် စုံစမ်းအပ်ပြီးသော အာရုံကို ပိုင်းခြား သတ်မှတ် ဆုံးဖြတ်တတ်သောကြောင့် ဝုဋ္ဌော-ဟုလည်း ခေါ်ဆိုအပ်ပါသည်။

“ဟသိတုပ္ပါဒ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက်

- (၁) ပြုံးရယ်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ဟသိတုပ္ပါဒ် မည်၏။
 ပြုံးရယ်မှုမှတစ်ပါး အခြားသော ကိုယ်မှု၊ နှုတ်မှုကို မဖြစ်စေတတ်။
 ပြုံးရယ်မှု တစ်ခုကိုသာ ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် ဟသိတုပ္ပါဒ် မည်၏။
- (၂) ဘုရား၊ ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မရန့်ရင်း၊ မကြမ်းတမ်းသော (နူးညံ့သိမ်မွေ့သော) အာရုံတို့၌ ပြုံးရယ်သော အခြင်းအရာမျှ၏ အကြောင်းဖြစ်သော စိတ်သည် ဟသိတုပ္ပါဒ် မည်၏။

[ကြိယာအဟိတ် မနောဝိညာဏဓာတ် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်ကို ရ၏။] မှတ်ချက်။ ။ သို့ဖြစ်သောကြောင့် “ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သည် ဘုရားရဟန္တာတို့၏ သန္တာန်၌သာဖြစ်သော စိတ်မျိုး ဖြစ်သည်”ဟု မှတ်ပါ။

ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်၌ သောမနဿသဟဂုတ် ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

သောမနဿစိတ်ဖြင့်သာ ရယ်ရွှင်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သောကြောင့် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ် ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်များ ကြိယာမည်ရပုံ

- (၁) ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်နှင့် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ် ၂-ပါးသည် ...
 ဇောစိတ် မဟုတ်သဖြင့် အာရုံကို ဆင်ခြင်ရုံမျှ၊ ပြုလုပ်ရုံမျှ ဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာ မည်၏။ (ငှက်စာဆော်သော သစ်ပင်၏ လေပန်းနှင့်တူ၏။)

(၂) ဟသီတုပ္ပါဒ်စိတ်သည်ကား ...

ဇောဖြစ်သော ကြိယာစိတ်ဖြစ်၍ အာသဝေါကင်းသော ဘုရား၊ ရဟန္တာ တို့၏ သန္တာန်တော်၌ ဖြစ်၏။ ဘုရား၊ ရဟန္တာ အရှင်များသည် ကောင်းမှု ကုသိုလ်ပြုသော်လည်း အကျိုးမဖြစ်စေနိုင်၊ ပြုကာမျှဖြစ်သောကြောင့် ကြိယာ မည်၏။

သောဘနစိတ်အဖွင့်

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၊ အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါးတို့၏ အစွမ်းဖြင့် အညီအမျှ ၃၀ - သော စိတ်တို့ကို ပြုပြီး၍ ယခုအခါ၌ ထိုအကုသိုလ်စိတ်၊ အဟိတ်စိတ်တို့မှ လွတ်ကုန်သော စိတ်တို့၏ သောဘနဟူသော အမည်ကို ထားခြင်းငှာ သောဘနစိတ်တို့ကို ဖွင့်ဆိုရသည်။

အကုသိုလ်စိတ်ကို ပါပ-ဟု ဆိုခြင်းအကြောင်း

မိမိကိန်းရာ သတ္တဝါကို အပါယ်အစရှိသော ဒုက္ခသို့ ကျရောက်စေတတ် သောကြောင့် အကုသိုလ်စိတ်ကို ပါပ-ဟု ဆိုရ၏။

အဟိတ်စိတ်တို့ကို အဟောတုက-ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း

အဟိတ်စိတ်တို့သည် ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်ဟိတ်မှ ကင်း သောကြောင့် (သမ္ပယုတ်ဟိတ် မရှိသောကြောင့်) အဟောတုက-ဟု ခေါ်ဆို ရသည်။

“အသောဘန” အဓိပ္ပာယ်

(၁) အကုသိုလ်စိတ်တို့သည် = လောဘ၊ စသော အပြစ်ရှိသော ဟိတ်တို့နှင့် ယှဉ်၍ မတင့်တယ်သောကြောင့် အသောဘန မည်၏။

(၂) အဟိတ်စိတ်တို့သည် = အလောဘစသော အပြစ်မရှိသောဟိတ်တို့ မယှဉ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ယှဉ်ဘက် ဟိတ်ကင်းသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ မတင့် တယ်ခြင်းကြောင့် အသောဘန မည်၏။

သောဘနစိတ်ဟုခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်း

အကုသိုလ်စိတ်, အဟိတ်စိတ်တို့မှ ကြွင်းသောစိတ်တို့သည် -

- (၁) တင့်တယ်ခြင်းဟူသော သောဘနဂုဏ်ကို ဆောင်တတ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊
- (၂) အလောဘ စသော အပြစ်မရှိသော ဟိတ်တို့နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် လည်းကောင်း သောဘနစိတ် မည်ကုန်၏။

သောဘနစိတ် ၄-မျိုး

- (၁) ကာမာဝစရသောဘနစိတ်၊
- (၂) ရူပါဝစရစိတ်၊
- (၃) အရူပါဝစရစိတ်၊
- (၄) လောကုတ္တရာစိတ်ဟူ၍ သောဘနစိတ် ၄-မျိုး ရှိပါသည်။

ထိုတွင် ကာမာဝစရစိတ်၌သာ သောဘနစိတ်, အသောဘနစိတ်ဟု နှစ်မျိုးနှစ်စား ကွဲပြားသောကြောင့် “သောဘန” ဟူသောအမည်ကို အသုံး ပြု၍ ရူပါဝစရ စသော စိတ် ၃-မျိုး၌ကား ထိုသို့နှစ်မျိုးနှစ်စားမကွဲပြားဘဲ အားလုံး သောဘနစိတ်ချည်းသာ ဖြစ်သောကြောင့် “သောဘန” ဟူသော အမည်ကို အသုံးမပြုရဟု မှတ်ပါ။

ကာမာဝစရသောဘာနစိတ်အဖွင့်

သောဘာနစိတ် ၄-မျိုးတွင် ကာမာဝစရသောဘာနစိတ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရခြင်း အကြောင်း

သောဘာနစိတ် ၄-မျိုးတို့တွင် “ကာမာဝစရ၊ ရူပါဝစရ၊ အရူပါဝစရ၊ လောကုတ္တရာ” ဟု အကျဉ်းဥဒ္ဒေသ၌ ကာမာဝစရသောဘာနစိတ်တို့ကိုသာလျှင် ရှေးဦးစွာ မြတ်စွာဘုရား ဟောတော်မူသောကြောင့် ထိုအားလျော်စွာ ကာမာဝစရသောဘာနစိတ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ကာမာဝစရသောဘာနစိတ်တို့တွင် ကာမာဝစရကုသိုလ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရခြင်း အကြောင်း

အဗျာကတဖြစ်သော ဝိပါက်၊ ကြိယာတို့သည် ကုသိုလ်လျှင် ရှေ့သွားရှိ သောကြောင့် ကာမာဝစရကုသိုလ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရပါသည်။

ကာမာဝစရကုသိုလ်နောင် ကာမာဝစရဝိပါက်ကို ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ကုသိုလ်၏ အကျိုးဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကုသိုလ်၏ အခြားမဲ့ ၌ အကျိုးဝိပါက်ကို ပြခြင်းသည် အသင့်ယုတ္တိရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း ကာမာဝစရကုသိုလ်နောင် ဝိပါက်ကို ဆိုရပါသည်။

ကာမာဝစရဝိပါက်နောင် ကာမာဝစရကြိယာကို ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်နှင့် တစ်ခုတည်းသော ကာမာဝစရဘုံ၌ အကျိုးဝင် သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကုသိုလ်သတ္တိ အရှိန်ကင်းသောကြောင့် လည်းကောင်း၊ အကျိုးမပေးသောတရားမျိုး ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်နောင် ကာမာဝစရကြိယာစိတ်ကို ဆိုရပါသည်။

“ဉာဏ” ပုဒ်၏ အဓိပ္ပာယ်

ရုပ်နာမ်ဟု ဆိုအပ်သော သဘာဝဓမ္မများကို ကက္ခဋတ္တ၊ ပုသန၊ အနိစ္စတာ စသော သဘောအားလျော်စွာ ထိုးထွင်း၍ သိတတ်သောကြောင့် ဉာဏ် မည်၏။

မဟာကုသိုလ်စိတ် = ရူပ, အရူပ, လောကုတ္တရာကုသိုလ်တို့ထက် များသော အရေအတွက်ရှိသော ကုသိုလ်စိတ်။

မဟာကုသိုလ် သောမနဿဖြစ်ကြောင်းများ

- (၁) အားကြီးသော သဒ္ဓါရှိခြင်း၊
 - (၂) ပညာအမြော်အမြင်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း၊
 - (၃) လှူဖွယ်ပစ္စည်း, အလှူခံပုဂ္ဂိုလ် စသည်တို့နှင့် ပြည့်စုံခြင်းတို့ ဖြစ်ပါသည်။
- [ဆောင်။ ။ သဒ္ဓါတရား - အားကောင်းအမှန်၊ ပညာသမ္ပတ္တိ - ရှိဘိတတန်၊ လှူခံ, ပစ္စည်း - သီးသီးစုံပြန်၊ အကြောင်းများ - စုံငြား သောမနဿ။]

မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ် ဖြစ်ကြောင်းများ

- (၁) “ဤကောင်းမှုကြောင့် ဖြစ်ရာဘဝ၌ ဉာဏ်ပညာ ထက်မြက်သူ ဖြစ်ရ ပါလို၏” ဟု ဆုတောင်း၍ ပညာဉာဏ် ဖြစ်စေတတ်သော ကောင်းမှုကံကို ဆည်းပူးခဲ့ခြင်း၊
 - (၂) ဒေါသ, ဗျာပါဒ မရှိသော ဗြဟ္မာ့ဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်း၊
 - (၃) ပညိန္ဒြေ ရင့်ကျက်ရာ အသက်အရွယ်သို့ ရောက်ခြင်း၊
 - (၄) ကိလေသာတို့မှ ဝေးကွာသူ၏အဖြစ် အားထုတ်နေခြင်း၊
 - (၅) တိဟိတ်ပဋိသန္ဓေ နေခဲ့သူဖြစ်ခြင်း - တို့ ဖြစ်ပါသည်။
- [ဆောင်။ ။ ဆု၊ ဗြဟ္မာ၊ ပညာရင့် သက်ရွယ်၊ ကိလေသာ-ဝေးကွာ-အားထုတ်၊ ဉာဏ်တိဟိတ် ပဋိသန္ဓေနေ၊ ပညာဉာဏ်ကြီးပွားကြောင်း။]

မဟာကုသိုလ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်ဖြစ်ကြောင်းနှင့် ဉာဏဝိပွယုတ်ဖြစ်ကြောင်း

- (၁) သောမနဿဖြစ်ကြောင်းများကို ပြောင်းပြန်, ပြန်၍ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ဖြစ်ကြောင်းများကိုလည်းကောင်း၊
- (၂) ဉာဏသမ္ပယုတ်ဖြစ်ကြောင်းများကို ပြောင်းပြန်, ပြန်၍ ဉာဏဝိပွယုတ် ဖြစ်ကြောင်းများကိုလည်းကောင်း သိပါ။

မဟာကုသိုလ် အသင်္ခါရိက ဖြစ်ကြောင်း

- (၁) သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော ကျောင်း၊ အိမ်၊ အာဝါသ စသည်အစွမ်းဖြင့် ကိုယ်၊ စိတ်တို့၏ ပေါ့ပါးဖြတ်လတ် ခွံကျန်းသည် ဖြစ်ခြင်း၊
- (၂) ရှေးဘဝ ဒါနမှု အစရှိသည်တို့၌ ထက်ထက်မြက်မြက် မတွန့်မတို မဆုတ်မနစ် ပြုခဲ့ဖူးသော အလေ့အလာရှိခြင်း စသည်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

မဟာကုသိုလ် သ,သင်္ခါရိက ဖြစ်ကြောင်း

အသင်္ခါရိကဖြစ်ကြောင်းများကို ပြောင်းပြန်,ပြန်၍ သ,သင်္ခါရိက ဖြစ်ကြောင်းများကို သိပါ။

[ဆောင်။ ။ ကိုယ်စိတ်ခွံကျန်း-ရွှင်လန်းပေတာ၊ ရှေ့ဝယ်ဘဝ-ပြုထလေ့လာ၊ အသင်္ခါရိက- ဖြစ်ရမှန်စွာ၊ သင်္ခါရ-ပြန်ထ သိလေပါ။]

မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး ဖြစ်ပုံ

- ၁။ အားကြီးသော သဒ္ဓါရှိခြင်း၊ ပညာအမြော်အမြင်နှင့် ပြည့်စုံခြင်း စသော သောမနဿ ဖြစ်ကြောင်းများကို စွဲ၍ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ (သောမနဿ သဟဂုတ်)၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးကို ယုံကြည်၍ မဂ်,ဖိုလ်,နိဗ္ဗာန်ကို ရည်မှန်းသော ဉာဏ်ကို ရှေ့သွားပြုလျက် ဉာဏသမ္ပယုတ်)၊ သူတစ်ပါးတို့ မတိုက်တွန်းရဘဲ ဒါန စသော ဟောင်းမှုတို့ကို အားတက်သရော ပြုလျှင် (အ,သင်္ခါရိက) ထိုသူ၏ စိတ်သည် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် အ,သင်္ခါရိက (မဟာကုသိုလ် ပထမစိတ်) ဖြစ်၏။
- ၂။ ဆိုအပ်ပြီးသောနည်းအတိုင်း တွန့်တိုဆုတ်နစ်စွာဖြင့် သူတစ်ပါးတို့ တိုက်တွန်း၍သာ ဒါန စသော ကောင်းမှုတို့ကို ပြုရလျှင် (သ,သင်္ခါရိက) ထိုသူ၏စိတ်သည် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏသမ္ပယုတ် သ,သင်္ခါရိက (မဟာကုသိုလ် ဒုတိယစိတ်) ဖြစ်၏။
- ၃။ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာ (သောမနဿသဟဂုတ်)၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးကို သိနားလည်ခြင်း မရှိသည့်အပြင် မိဘဆွေမျိုးများ ပြုလုပ်ပုံကို မြင်၍

အတုလိုက်ပြီး ကောင်းမှုပြုသော ကလေးသူငယ်တို့၏ ကုသိုလ်ပြုပုံကဲ့သို့ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်ဘဲ (ဉာဏဗိပ္ပယုတ်)၊ ဒါန သော ကုသိုလ်ကောင်းမှုတို့ကို အားတက်သရော ပြုလျှင် (အ၊သင်္ခါရက)၊ ထိုကလေးသူငယ်တို့၏ စိတ်သည် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏဗိပ္ပယုတ် အ၊သင်္ခါရက (မဟာကုသိုလ် တတိယစိတ်) ဖြစ်၏။

၄။ ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည့်အတိုင်း တွန့်တို ဆုတ်နစ်စွာဖြင့် သူတစ်ပါးတို့ တိုက်တွန်းမှသာ ကုသိုလ်ကောင်းမှုတို့ကို ပြုလုပ်လျှင် (သ၊သင်္ခါရက) ထိုကလေးသူငယ်တို့၏ စိတ်သည် သောမနဿသဟဂုတ် ဉာဏဗိပ္ပယုတ် သ၊သင်္ခါရက (မဟာကုသိုလ် စတုတ္ထစိတ်) ဖြစ်၏။

၅-၆-၇-၈။ ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာမရှိဘဲ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်)၊ အထက်ပါ အတိုင်း ကုသိုလ်ကောင်းမှုများကို ပြုလုပ်လျှင် ကျန် ဥပေက္ခာသဟဂုတ် မဟာကုသိုလ်စိတ် ၄-ပါး ဖြစ်၏။

- မှတ်ချက်။ ။ (၁) ဝမ်းမြောက်ဝမ်းသာဖြစ်လျှင် သောမနဿ၊ ဝမ်းမြောက် ဝမ်းသာ မရှိလျှင် ဥပေက္ခာ၊
- (၂) ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်လျှင် ဉာဏသမ္ပယုတ်၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်လျှင် ဉာဏဗိပ္ပယုတ်၊
- (၃) သူတစ်ပါး မတိုက်တွန်းရဘဲ အားတက်သရော ပြုလျှင် အ-သင်္ခါရက၊ သူတစ်ပါး တိုက်တွန်းမှ တွန့်တိုဆုတ်နစ်စွာ ပြုလျှင် သ-သင်္ခါရက ဖြစ်သည်။

မဟာကုသိုလ်စိတ် အပြား

- (၁) အရှင်သုမင်္ဂလာသာမိ - အလိုအားဖြင့် မဟာကုသိုလ်စိတ်ပေါင်း ၁၅၁၂၀- ရှိပါသည်။
- (၂) အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ - အလိုအားဖြင့် မဟာကုသိုလ်စိတ်ပေါင်း ၁၇၂၈၀- ရှိပါသည်။

(ကာလ, ဒေသ စသည်တို့၏ အပြားအားဖြင့်ကား မဟာကုသိုလ်စိတ် အပြားကို မရေတွက်နိုင်ပါ။)

- [ဆောင်။ ။ (၁) တစ်သောင်းငါးထောင် - လွန်များမြှောင်သား၊ ထို့နောင်တစ်ရာ - နှစ်ဆယ် သာဟု၊
ဆရာသုမင်္ဂလ - ဆိုမိန့်ဟ၊ မှတ်ကြ ကုသိုလ်ပေါင်း။
- (၂) တစ်သောင်းခုနစ်ထောင် - လွန်များမြှောင်သား၊ ထို့နောင်နှစ်ရာ - ရှစ်ဆယ် သာဟု၊
ဆရာဗုဒ္ဓဒတ္တ - ဆိုမိန့်ဟ၊ မှတ်ကြ ကုသိုလ်ပေါင်း။]

အရှင်သုမင်္ဂလသာမိအလို မဟာကုသိုလ် ၁၅၁၂၀ - ဖြစ်ပုံ

မဟာကုသိုလ်စိတ် = ၈ - ပါး

ပုညကြိယဝတ္ထု = $\frac{x \ ၁၀ - ပါး}{၈၀ - ပါး}$

အာရုံ = $\frac{x \ ၆ - ပါး}{၄၈၀ - ပါး}$

(၎င်း ၄၈၀ - ကို ဉာဏသမ္ပယုတ် - ၂၄၀၊ ဉာဏဝိပွယုတ် - ၂၄၀ ခွဲ။

ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် = ၂၄၀ - ပါး

အဓိပတိ = $\frac{x \ ၄ - ပါး}{၉၆၀ - ပါး}$

ဉာဏဝိပွယုတ်စိတ် = ၂၄၀ - ပါး

(ဝိမံသာဓိပတိ x) အဓိပတိ = $\frac{x \ ၃ - ပါး}{၇၂၀ - ပါး}$

$$\begin{aligned}
 & \text{နှစ်ရပ်ပေါင်း: (၉၆၀ + ၇၂၀)} & = & ၁၆၈၀ - \text{ပါး} \\
 & \text{(ကာယ,ဝစီ,မနော)ကံ ၃-ပါး} & = & \frac{\text{X } ၃ - \text{ပါး}}{၅၀၄၀ - \text{ပါး}} \\
 & \text{ဟိန, မဇ္ဈိမ, ပဏိတ} & = & \frac{\text{X } ၃ - \text{ပါး}}{၁၅၁၂၀ - \text{ပါး}}
 \end{aligned}$$

အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တ အလိုအားဖြင့် မဟာကုသိုလ်စိတ် ၁၇၂၈၀ - ဖြစ်ပုံ

အဘိဓမ္မာဝဟာရကျမ်းပြု အရှင်ဗုဒ္ဓဒတ္တမထေရ်ကား ဉာဏသမ္ပယုတ် ဒေသနာ အစဉ်၌ ကျရောက်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ဉာဏဝိပဿနာပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ဝိမံသာဓိပတိကို မလျော့ဘဲ အဓိပတိ ၄-ပါးပင် အညီအမျှယူ၍ မြှောက်ပွား သောကြောင့် မဟာကုသိုလ်စိတ်ပေါင်း ၁၇၂၈၀ - ဖြစ်ပါသည်။

$$\begin{aligned}
 & \text{မဟာကုသိုလ်စိတ်} & = & ၈ - \text{ပါး} \\
 & \text{ပုညကြိယဝတ္ထု} & = & \frac{\text{X } ၁၀ - \text{ပါး}}{၈၀ - \text{ပါး}} \\
 & \text{အာရုံ} & = & \frac{\text{X } ၆ - \text{ပါး}}{၄၈၀ - \text{ပါး}} \\
 & \text{အဓိပတိ} & = & \frac{\text{X } ၄ - \text{ပါး}}{၁၉၂၀ - \text{ပါး}} \\
 & \text{ကံ ၃-ပါး} & = & \frac{\text{X } ၃ - \text{ပါး}}{၅၇၆၀ - \text{ပါး}} \\
 & \text{ဟိန, မဇ္ဈိမ, ပဏိတ} & = & \frac{\text{X } ၃ - \text{ပါး}}{၁၇၂၈၀ - \text{ပါး}}
 \end{aligned}$$

“ကုသလ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

(၁) စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို - တဒင်္ဂပဟာန်အားဖြင့် တုန်လှုပ်စေတတ်ကုန်သောကြောင့်၊ (မဟာကုသိုလ်-ကို ရ၏။)

ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်အားဖြင့် ဖျက်ဆီးတတ်ကုန်သောကြောင့်၊ (မဟဂ္ဂုတ် ကုသိုလ်- ကို ရ၏။)

သမုစ္ဆေဒပဟာန်အားဖြင့် ကင်းပျောက်စေတတ်၊ အကြွင်းမဲ့ချုပ်စေ တတ်ကုန်သောကြောင့်၊ (လောကုတ္တရာကုသိုလ်-ကို ရ၏။)

ကုသိုလ် (ကုသလ) မည်၏။

(၂) စက်ဆုပ်အပ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် သန္တာန်၌ ဖြစ်တတ်၊ ကိန်းတတ် သောကြောင့် အကုသိုလ်တရားတို့ကို ကုသ-ဟု ဆိုအပ်ကုန်၏။ ကုသ-ဟု ဆိုအပ်ကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ဖြတ်တတ် ကုန်သောကြောင့်- ကုသိုလ် (ကုသလ) မည်၏။

(၃) ကုသ-မည်သော ဉာဏ်အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သဒ္ဓါ စသော တရား အပေါင်းဖြင့်လည်းကောင်း သဟဇာတ၊ ဥပနိဿယ ပစ္စည်းအဖြစ်ဖြင့် ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ရယူအပ်၊ ဖြစ်စေအပ်သောကြောင့် ကုသိုလ် (ကုသလ) မည်၏။

“ကုသလ” ပုဒ်ကို ဝိဂြိုဟ်စစ်ဖြု၍ အသီးသီးအရကောက်ပုံများ

ပထမနည်း အရ = [ကုသလ = ကု + သလ]
= ကု - အရ = စက်ဆုပ်အပ်ကုန်သော အကုသိုလ် တရားတို့ကို ရ၏။
သလ - အရ = စတုဘူမက ကုသိုလ်တရားတို့ကို ရ၏။

ဒုတိယနည်း အရ = [ကုသလ = ကုသ + လ]
= ကုသ - အရ = အကုသိုလ်တရားတို့ကို ရ၏။
လ - အရ = ကုသိုလ်တရားတို့ကို ရ၏။

တတိယနည်း အရ = [ကုသလ = ကု + သ + လ]

= ကု - အရ = အကုသိုလ်တရားတို့ကို ရ၏။

သ - အရ = ဉာဏ်(ဝါ)သဒ္ဓါ စသော တရား အပေါင်း ရ၏။

လ - အရ = ကုသိုလ်ကို ရ၏။

မဟာဝိပါက်စိတ် = အပြစ်ကင်းသော, ကောင်းမွန်သော မဟာကုသိုလ်၏ အကျိုး ဖြစ်သောစိတ်။

= ကာမသုဂတိဘုံသားတို့၏ ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိ, တဒါရုံ ကိစ္စတပ်သောစိတ်။

မဟာဝိပါက်စိတ်တို့၌ သောမနဿ, ဥပေက္ခာဖြစ်ကြောင်းများ

(၁) ဣဋ္ဌာရုံသည် သောမနဿဖြစ်ခြင်း၏ အကြောင်း၊

(၂) ဣမဇ္ဈ ဣာရုံသည် ဥပေက္ခာဖြစ်ခြင်း၏အကြောင်း ဖြစ်ပါသည်။

မဟာဝိပါက်စိတ်တို့၌ ဉာဏသမ္ပယုတ်, ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ဖြစ်ကြောင်း

ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်

(၁) ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ရာအခါ၌ ... ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေး တတ်သော ကံသည် ဗလဝ (တိဟိတ် ဥက္ကဋ္ဌ ကုသိုလ်ကံ) ဖြစ်ခြင်း။

(၂) တဒါရုံ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ရာ အခါ၌ ... များသောအားဖြင့် ဉာဏ သမ္ပယုတ် ဇောနောင် ဖြစ်ခြင်း။

ဉာဏဝိပ္ပယုတ်စိတ်

(၁) ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိ တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ရာအခါ၌ ... ပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေး တတ်သော ကံသည် ဒုဗ္ဗလ (တိဟိတ်ဩမက, ဒွိဟိတ်ဥက္ကဋ္ဌ ကုသိုလ်ကံ) ဖြစ်ခြင်း။

(၂) တဒါရုံ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်ရာ အခါ၌ ... များသောအားဖြင့် ဉာဏ ဝိပ္ပယုတ် ဇောနောင် ဖြစ်ခြင်း။

(၃) တစ်ခါတစ်ရံ တဒါရုံအဖြစ်ဖြင့်
 ဖြစ်သောအခါ၌လည်း ...
 ပဝတ္တိအကျိုးကို ပေးသော
 ကံသည် ဗလဝဖြစ်ခြင်း - တို့
 သည်
 ဉာဏသိပ္ပယုတ်ဖြစ်ကြောင်း
 များ ဖြစ်ပါသည်။
 ဆောင်။ ။ သန္တိကမ္မ - ဗလဝမှန်၊ ဉာဏ
 သံနောက် - ကျရောက်တုံဘိ၊
 ပဝတ္တိကမ္မ - ဗလဝ၊ ဉာဏသံ
 ဖြစ်ကြောင်း။

(၃) တစ်ခါတစ်ရံ တဒါရုံအဖြစ်ဖြင့်
 ဖြစ်သောအခါ၌လည်း ...
 ပဝတ္တိအကျိုးကို ပေးသော
 ကံသည် ဒုဗ္ဗလဖြစ်ခြင်း - တို့
 သည်
 ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ဖြစ်ကြောင်း
 များ ဖြစ်ပါသည်။
 (ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ဖြစ်ကြောင်း
 ယင်းမှပြန်၍သိပါ။)

မဟာဝိပါက်စိတ်တို့၌ အ-သင်္ခါရိက, သ-သင်္ခါရိက ဖြစ်ကြောင်းများ

အ-သင်္ခါရိက

- (၁) မိမိ လုံ့လပယောဂ, သူတစ်ပါး
 လုံ့လပယောဂနှင့်ကင်း၍ သေ
 ခါနီး ကာလ၌ ထင်လာသော
 ကံ, ကမ္မနိမိတ်, ဂတိနိမိတ်
 အာရုံတို့တွင် တစ်ပါးပါး ဖြစ်
 ခြင်း၊
- (၂) ဥတု, ဘောဇဉ်တို့ လျောက်ပတ်
 ဇွာ ဖြစ်ခြင်း၊
 စသည်တို့သည် မဟာဝိပါက်
 အ-သင်္ခါရိက ဖြစ်ကြောင်းများ
 ဖြစ်ပါသည်။

သ-သင်္ခါရိက

- (၁) မိမိ လုံ့လပယောဂ, သူတစ်ပါး
 လုံ့လပယောဂနှင့်တကွ သေ
 ခါနီး ကာလ၌ ထင်လာသော
 ကံ, ကမ္မ နိမိတ်, ဂတိနိမိတ်
 အာရုံတို့တွင် တစ်ပါးပါး ဖြစ်
 ခြင်း၊
- (၂) ဥတု, ဘောဇဉ်တို့ မလျောက်
 ပတ်ခြင်း၊
 စသည်တို့သည် မဟာဝိပါက်
 သ-သင်္ခါရိက ဖြစ်ကြောင်းများ
 ဖြစ်ပါသည်။

ဆောင်။ ပယောဂကင်းစင်-ထင်လာတဲ့
 ဘိ-ကံ၊ စရိုလား-အာရုံ များတွင်-
 တစ်ပါးပါးရွှ၊ ဥတု၊ ဘောဇဉ်-
 လျော်ခဲ့လျှင်- အ-သင်္ခါရိက။

ဆောင်။ ပယောဂယဉ်-ထင်လာတဲ့
 ဘိ-ကံ၊ စရိုလား-အာရုံများတွင်-
 တစ်ပါးပါးရွှ၊ ဥတု၊ ဘောဇဉ်-
 မလျော်လျှင်- သ-သင်္ခါရိက။

ကာမာဝစရကုသိုလ်၊ ဝိပိက်၊ ကြိယာတို့ကို မဟာတပ်၍ ခေါ်ရခြင်း

မဟဂ္ဂုတ် (ရူပ+အရူပ)၊ လောကုတ္တရာစိတ်တို့တက် များသော အရေ အတွက်ရှိသောကြောင့် မဟာကုသိုလ်-မဟာဝိပိက်-မဟာကြိယာဟု ခေါ်ဝေါ်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။

ကာမာဝစရဝိပိက်၊ ကြိယာစိတ်တို့၌ သဟေတုက-သဒ္ဓါဖြင့် အထူးပြုသကဲ့သို့ ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်၌ သဟေတုက-သဒ္ဓါဖြင့် အထူးမပြုရခြင်းအကြောင်း

ကာမာဝစရဝိပိက်၊ ကြိယာစိတ်တို့သည် အဟိတ်ဝိပိက်၊ ကြိယာစိတ် တို့နှင့် ယုံမှားဖွယ်ရှိသောကြောင့် သဟေတုက-သဒ္ဓါဖြင့် အထူးပြု၍ ဆိုရသော်လည်း ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်မှာမူ ဧကန်စင်စစ် သဟိတ်သာဖြစ်ပြီး အဟိတ်လေလားဟု ယုံမှားဖွယ် မရှိသောကြောင့် သဟေတုက-သဒ္ဓါဖြင့် အထူးပြုစရာ မလိုပါ။

ကာမာဝစရသောဘနစိတ် ၂၄-ပါး ပြားပုံ

ကာမာဝစရကုသိုလ်၊ သဟိတ်ကာမာဝစရဝိပိက်၊ သဟိတ်ကာမာဝစရ ကြိယာစိတ်တို့သည် အသီးသီး တစ်မျိုးစီ တစ်မျိုးစီ -

- ဝေဒနာအပြားအားဖြင့် ၂-ပါး အပြားရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊
- ဉာဏ်အပြားအားဖြင့် ၄-ပါး အပြားရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊
- သင်္ခါရအပြားအားဖြင့် ၈-ပါး အပြားရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊
- ၈-ပါးစီ ရှိ၏။ ထို ၈-ပါး ၃-လီကို ပေါင်း၍ ၂၄-ပါး ဖြစ်ရပါသည်။

ဉာဏ်ဘောဒ၊ သင်္ခါရဘောဒ ဖြစ်နိုင်ပုံ

မေး။ ။ ဝေဒနာတို့၏ ဣဋ္ဌာရုံကို ခံစားခြင်း၊ ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံကို ခံစားခြင်း အားဖြင့် ကွဲပြားသော သဘောလက္ခဏာ ရှိသောကြောင့် ဝေဒနာ ဘောဒ စသည် သင့်ပါစေဦးတော့၊ ဉာဏ်နှင့် သင်္ခါရ တို့သည် သဘောလက္ခဏာတစ်မျိုးစီ ဖြစ်ပါလျက် ဉာဏ်ဘောဒ - သင်္ခါရဘောဒဟု ဆိုရခြင်းသည် အဘယ်မှာ သင့်နိုင်ပါအံ့နည်း။

ဖြေ။ ။ သုဘိက္ခ (သာယာဝပြော အစာပေါခြင်း)، ဒုဗ္ဗိက္ခ (ငတ်မွတ်ခေါင်း ပါး အစာရှားခြင်း)တို့ကို မိုးတစ်ခုတည်းက ပြုအပ်သကဲ့သို့၊ ဉာဏ်၊ သင်္ခါရတို့၏ ရှိခြင်း-မရှိခြင်းကို အစွဲပြု၍ဖြစ်သော စိတ်တို့၏ ကွဲပြားခြင်းကိုလည်း ဉာဏ်၊ သင်္ခါရတို့က ပြုအပ် သည်သာ။

ထို့ကြောင့် ဉာဏ်၊ သင်္ခါရတို့သည် ပြုအပ်သောစိတ်တို့၏ ကွဲပြားမှုကို ဉာဏ်ဘောဒ၊ သင်္ခါရဘောဒဟု ဆိုရခြင်းသည် သင့်တော်ပါသည်။

ကာမာဝစရစိတ် ၅၄-ပါးသာ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

ကာမာဝစရစိတ်သည် ကာလ၊ ဒေသ၊ သန္တာန် စသောအပြားအားဖြင့် များစွာပြားသော်လည်း ဤ ၂၀-သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ ၂၃-ပါးသော ဝိပါက်၊ ၁၁-ပါးသော ကြိယာစိတ်တို့၏ အတွင်း၌ဖြစ်သော အပြားအားဖြင့် ၅၄-ပါးသာ ဖြစ်ရပါသည်။

ရူပါဝစရစိတ်အဖွင့်

ကာမာဝစရစိတ်၏ အခြားမဲ့၌ ပြဆိုအပ်သော ရူပါဝစရစိတ်၏ အကျယ်အားဖြင့် ဖွင့်ဆိုအပ်သော အစဉ်ရောက်လာသောကြောင့် ထို ရူပါဝစရစိတ်၏ စျာန်အင်္ဂါတို့နှင့်ယှဉ်သော အပြားအားဖြင့် ၅-ပါးသော အပြားအားဖြင့် ဝေဖန်ခြင်းကို ဆက်လက် ပြဆိုရသည်။

“ဝိတက္က”ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

အာရုံကို ကြံစည်တတ်၊ သမ္မယုတ်တရားတို့ကို အာရုံသို့ ရောက်အောင် ရှေ့ရှုတင်ပေးတတ်သောကြောင့် ဝိတက် မည်ပါသည်။

ကြံစည်ခြင်း ဟူသည်

သမ္မယုတ်တရားတို့ကို အာရုံသို့ ရောက်၍၊ ရောက်၍သွားအောင် ရှေ့ရှု တင်ပေးခြင်းကို ကြံစည်ခြင်းဟု ဆိုပါသည်။

ဝိတက်၏လက္ခဏာ

ဝိတက်သည် “တက္ကဖြစ်သော စိတ်၊ စေတသိက်တရားတို့ကို အာရုံသို့ ရှေ့ရှုတင်ပေးခြင်း = ကြံစည်ခြင်း” လက္ခဏာ ရှိပါသည်။

ဝိတက်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း လက္ခဏာရှိသည်ဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း

တစ်စုံတစ်ယောက်သော တောသားယောက်ျားသည် မင်းကျွမ်းဝင်သည့် သွေးသားတော်စပ်သော ဆွေမျိုးကိုသော်လည်းကောင်း၊ မိတ်ဆွေကိုသော်လည်း မှီ၍ မင်းနန်းတော်သို့ ဝင်ရသကဲ့သို့ ထို့အတူ ဝိတက်ကို မှီ၍ စိတ်သည် အာရုံသို့ တက်ရောက်ရပါသည်။

ထို့ကြောင့် ဝိတက်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း လက္ခဏာရှိသည်-ဟု ဆိုရပါသည်။

မှတ်ချက်။ ။ စိတ်သည် တောသားယောက်ျားနှင့် တူ၍၊ ဝိတက်သည် မင်းကျွမ်းဝင်သော သွေးသားတော်စပ်သော ဆွေမျိုး (သို့) မိတ်ဆွေနှင့် တူ၏။ အာရုံကား မင်းနန်းတော်နှင့် တူ၏။

အဝိတက္ကစိတ်များ အာရုံသို့ တက်ရောက်နိုင်ပုံ

မေး။ ။ ဝိတက်၏အစွမ်းဖြင့် စိတ်သည် အာရုံသို့တက်ရောက်ရ၏ဟု ဆိုသော် ဝိတက်မယှဉ်သော အဝိတက္ကစိတ်သည် အဘယ်သို့လျှင် အာရုံသို့ ရောက်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ ဝိတက်မယှဉ်သော အဝိတက္ကစိတ်သည်လည်း ဝိတက်၏ အစွမ်း ဖြင့်ပင် အာရုံသို့ တက်ရောက်ရပါသည်။

ဥပမာ - တောသားယောက်ျားသည် အလှေအကျက်အားဖြင့် မင်းနန်းတော်သို့ ဝင်ဖန်များသဖြင့် မင်းကျွမ်းဝင်သည့် ဆွေမျိုး (သို့) မိတ်ဆွေနှင့် ကင်း၍လည်း ကြောက်ရွံ့ခြင်းမရှိဘဲ မင်းနန်းတော်သို့ ဝင်နိုင်သကဲ့သို့၊ ထိုအတူ ဝိတက်မယှဉ်သော အဝိတက္ကစိတ်သည်လည်း အလှေအကျက်အားဖြင့် ဝိတက်နှင့် ကင်း၍ အာရုံသို့ တက်ရောက်နိုင်ပါသည်။

(တစ်နည်း)

အဝိတက္ကစိတ်တို့တွင် -

(၁) **ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်(၁၀)**သည် = ဝတ္ထု၊ အာရုံတို့ ထိခိုက်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် အာရုံသို့ တက်ရောက်ပါသည်။

(၂) **ဒုတိယဈာန်-စသည်တို့ကား** = အောက် အောက်၌ ဖြစ်သော ဥပစာရ ဘာဝနာ၏အစွမ်းဖြင့် အာရုံသို့ တက်ရောက်ပါသည်။

အလှေအကျက် (ပရိစယ) ဟူသည်

ဝိတက်နှင့်တကွဖြစ်သောစိတ်၏ သန္တာန်၌ မပြတ်ဖြစ်ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သောစိတ်၏ အထုံဘာဝနာတည်း။

[လှေကျင့်ထားရန် ။ ။ အဝိတက္ကစိတ်၏ အာရုံသို့တက်ရာ၌ ပရိစယမှ တစ်ပါးသောအကြောင်းကို ဖော်ပြပါ။]

“ဝိစာရ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

စိတ်၏အာရုံ၌ လှည့်လည်ကြောင်း (ဆင်ခြင်သုံးသပ်ကြောင်း) ဖြစ်သောကြောင့် ဝိစာရ မည်၏။

ဝိစာရ၏ လက္ခဏာ

ဝိစာရသည် အာရုံကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ပွတ်တိုက်သကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်း= အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝိစာရကို “အာရုံနှင့်တကွ စိတ်ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ဆက်စပ်ပေး တတ်သောတရား” ဟု ပါဠိတော်၌ ညွှန်ပြအပ်ပါသည်။

ဝိတက်နှင့် ဝိစာရ အထူး (ဥပမာနှင့်တကွ)

အာရုံယူမှု၌ ဝိစာရထက် ရုန့်ရင်းကြမ်းတမ်းသော အနက်သဘောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဝိစာရ၏ ရှေ့သွားဖြစ်သော အနက်သဘောကြောင့်လည်းကောင်း၊

(၁) ခေါင်းလောင်း၏ တီးခတ်ခြင်းကြောင့် မြည်သော ပထမအသံကဲ့သို့ ...
စိတ်၏အာရုံ၌ ရှေးဦးစွာ ကျရောက်ခြင်းသဘောသည် ဝိတက် မည်၏။

(၁) ခေါင်းလောင်း၏ နောက်ထပ် မြည်သောအသံ(ခေါင်းလောင်း ညည်းသံ)ကဲ့သို့ ...
အာရုံ၌ အဖန်ဖန် လှည့်လည်ခြင်း (အာရုံကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သုံးသပ် ဆင်ခြင်ခြင်း) သဘောသည် ဝိစာရ မည်၏။

(၂) ကောင်းကင်သို့ ပျံတက်ခြင်းမှာ အလိုရှိသော ငှက်၏ အတောင်ခတ်ခြင်းကဲ့သို့လည်းကောင်း၊

(၂) ကောင်းကင်သို့ ပျံတက်ပြီး ငှက်၏ အတောင်ကို ဆန့်တန်းပြီး လေဟုန်စီးနေခြင်းကဲ့သို့လည်းကောင်း၊

(၃) ဂန္ဓာရုံသို့ အစဉ်လိုက်သော စိတ်
ရှိသော ပျားပိတုန်း၏ ပဒုမ္မာ
ကြာတောသို့ ရှေးရှုပျံသွားခြင်း
ကဲ့သို့ လည်းကောင်း၊
ဝိတက်သည် အာရုံယူမှု၌
တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော ရှိ၏။

(၃) ပဒုမ္မာကြာတောသို့ ရှေးရှုပျံသန်း
ပြီးသော ပျားပိတုန်း၏ ပဒုမ္မာ
ကြာတော အထက်ဝယ် ရစ်ဝဲ
နေခြင်းကဲ့သို့လည်းကောင်း၊
ဝိစာရသည် စိတ်၏ အလွန်
မတုန်လှုပ်ခြင်း ငြိမ်သက်သော
ဖြစ်ခြင်း သဘောရှိ၏။

ဤသို့အားဖြင့် ဝိတက်နှင့် ဝိစာရတို့ ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။
[ဆောင်။ ။ ခေါင်းလောင်းမြည်သံ၊ ငှက်ပျံဟန်နှင့်၊ တစ်ဖန်မှတ်ထုံး၊ ပျားပိတုန်းပျံ၊
ပုံဟန်မပျက်၊ နှိုင်းယှဉ်ချက်၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ။]

“ပီတိ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထ အဓိပ္ပာယ်

ကိုယ်နှင့်စိတ်ကို နှစ်သက်စေတတ်သောကြောင့် (တစ်နည်း) ကိုယ်နှင့်
စိတ်ကို တိုးပွားစေတတ်သောကြောင့် ပီတိ မည်၏။

ပီတိ၏ လက္ခဏာ

ပီတိသည် အာရုံကို လွန်စွာ နှစ်သက်မြတ်နိုးခြင်း လက္ခဏာ ရှိပါ
သည်။ [အာရုံကို သင့်လျော်လျောက်ပတ်သောအားဖြင့် ယူခြင်းလက္ခဏာရှိ၏ဟု
ဆိုလိုပါသည်။]

ပီတိနှင့် ဒေါသတို့၏ အာရုံယူပုံ (အထူး)

ပီတိ၏ အာရုံကို ယူခြင်းသည် - အာရုံ၌ ထိခိုက်ခြင်းမရှိသောကြောင့်
သင့် လျော်လျောက်ပတ်သောအားဖြင့်
ယူခြင်း ဖြစ်၏။

ဒေါသ(ပဋိဃ)၏ အာရုံယူခြင်းကား- အာရုံ၌ ထိခိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်သော
ကြောင့် မသင့်လျော်သောယူခြင်း
ဖြစ်၏။

ဤသို့အားဖြင့် ပီတိနှင့် ဒေါသတို့ အာရုံယူပုံ ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

“သုခ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထအဓိပ္ပာယ်

မိမိနှင့်ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ္တတရားတို့ကို ချမ်းသာစေတတ်သောကြောင့် သုခ မည်၏။

သုခ၏လက္ခဏာ

သုခသည် ဣဋ္ဌာရုံကို ခံစားခြင်းလက္ခဏာ ရှိပါသည်။

(ဥပမာ - ကောင်းသောဘောဇဉ်၏အရသာကို သာယာတတ်, ခံစားတတ်သော မင်းကဲ့သို့တည်း။)

ပီတိနှင့်သုခ အထူး(ဥပမာ)

အာရုံကို ရှေးဦးစွာ ရရှိရာအခါ၌ နှစ်သက်ခြင်းသည် ပီတိမည်၏။ (ဥပမာ - ခရီးခဲ၌ ပင်ပန်းသော ယောက်ျား၏ တော၌ ရေကိုမြင်သော အခါ နှစ်သက်ခြင်းကဲ့သို့တည်း။)	ရအပ်ပြီးသော အာရုံကို ခံစားရာ ၌ ချမ်းသာခြင်းသည် သုခမည်၏။ (ဥပမာ - မြင်ပြီးသော ရေကို သောက်သောအခါ စသည်တို့၌ ချမ်းသာခြင်းကဲ့သို့တည်း။)
---	--

ဤသို့အားဖြင့် ပီတိနှင့် သုခတို့ ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

“ဧကဂ္ဂတာ” ပုဒ်၏ ဝစနတ္ထအဓိပ္ပာယ်

တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော ‘စိတ်’ သည် ‘ဧကဂ္ဂ’ မည်၏။

တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော စိတ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ‘သမာဓိ’ သည် ‘ဧကဂ္ဂတာ’ မည်ပါသည်။

ဧကဂ္ဂတာ၏ လက္ခဏာ

ထို ဧကဂ္ဂတာခေါ် သမာဓိသည် မပျံ့လွင့်ခြင်း-တည်ကြည်ခြင်း
လက္ခဏာ ရှိ၏။

သမာဓိ၏စွမ်းရည်

ယှဉ်ဖက် စေတသိက်နှင့် တကွဖြစ်သော စိတ်၏ မပျံ့လွင့်ခြင်းသည်
သမာဓိကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

“ပထမဈာန်” ပုဒ်၏ အရကောက်

ဝိတက် စသော ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးအပေါင်းကို ရ၏။

ပထမ မည်ခြင်းအကြောင်း

ဒေသနာက္ခမ (=ဟော စဉ်)အားဖြင့် လည်းကောင်း၊ ဥပ္ပတ္တိက္ခမ
(=ဖြစ်စဉ်)အားဖြင့်လည်းကောင်း၊ သင်္ချာအစဉ်အားဖြင့် ရေတွက်ရာ၌ လည်း
ကောင်း အစဖြစ်သောကြောင့် ဈာန်သည် ပထမ မည်ပါသည်။

ဈာန် မည်ခြင်းအကြောင်း

ကသိုဏ်း စသော အာရုံတို့ကို ကပ်၍ ရှုတတ် (စူးစူးစိုက်စိုက်
ရှုတတ်)သောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဆန့်ကျင်ဘက် နီဝရဏတရားတို့ကို
လောင်ကျွမ်းစေတတ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ဈာန် မည်၏။

[မှတ်ချက်။ ။ “ပထမဈာန် မည်ခြင်းအကြောင်းကို ရေးပါ”ဟု မေးလျှင် အထက်ပါ
ပထမနှင့် ဈာန် မည်ခြင်း အဓိပ္ပာယ်နှစ်ခုကို ပေါင်း၍ ဖြေပါ။]

ဝိတက် စသော ၅-ပါးအပေါင်းကိုသာ ဈာန်-ဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း

ပရမတ္ထအားဖြင့် အပေါင်းမရှိသောကြောင့် ဝိတက် စသော ဈာန်အင်္ဂါ
၅-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကိုသာ ဈာန်ဟု ဆိုသင့်သော်လည်း-

အကွပ်, တကူ စသော အစိတ်အင်္ဂါတို့၏ အပေါင်း၌ ရထား (လှည်း) ဟူသော အမည်ဖြစ်သကဲ့သို့၊ ဝိတက် စသော ဈာန်အင်္ဂါတို့၏ အပေါင်း၌သာလျှင် ဈာန်ဟူသော အမည်ဖြစ်သောကြောင့် ဝိတက် စသော ၅-ပါး အပေါင်းကိုသာလျှင် ဈာန်ဟု ဆိုရပါသည်။

ဈာန်, ဈာနင်, ဈာန်စိတ်

- ဈာန် = ဝိတက် စသော ၅-ပါးအပေါင်းသည် ဈာန် မည်၏။
- ဈာနင် = ဝိတက်, ဝိစာရ စသော အစိတ် အစိတ်သည် ဈာနင် မည်၏။
- ဈာန်စိတ် = ဈာန်နှင့် ယှဉ်သောစိတ်သည် ဈာန်စိတ် မည်၏။

ဗဿ စသော အခြားသော သမ္ပယုတ်တရားများ ရှိပါလျက် ဝိတက် စသော ၅-ပါးကိုသာ ဈာန်အင်္ဂါဟု ဆိုခြင်းအကြောင်း

ကသိုဏ်း စသော အာရုံတို့ကို ကပ်၍ရှုခြင်း (စူးစူးစိုက်စိုက် ရှုခြင်း) ကိစ္စရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ကာမစ္ဆန္ဒ အစရှိသော နိဝရဏတရားတို့၏ ဖြောင့်ဖြောင့် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ကြသောကြောင့်လည်းကောင်း ဤ ဝိတက် စသော ၅-ပါးကိုသာ ဈာန်အင်္ဂါဟု ဆိုရပါသည်။

ဝိတက် စသော ၅-ပါးကိုသာ အာရုံကို ကပ်၍ရှုခြင်းကိစ္စရှိသည်ဟု ဆိုခြင်း အကြောင်း

- (၁) ဝိတက်သည် အာရုံ၌ စိတ်ကို ရှေးရှုတင်ပေးတတ်၏၊ ကြံစည်တတ်၏၊
 - (၂) ဝိစာရသည် အာရုံ၌ စိတ်ကို အစဉ်မပြတ် ဖွဲ့စပ်တတ်၏၊
 - (၃) ပီတိသည် အာရုံ၌ စိတ်၏ နှစ်သက်ခြင်းကို ပြုတတ်၏၊
 - (၄) သုခသည် အာရုံ၌ စိတ်၏ တိုးပွားခြင်းကို ပြုတတ်၏၊
- ထိုအခါ ယှဉ်ဖက်တရားနှင့်တကွ ဖြစ်သောစိတ်ကို ဝိတက် အစရှိသော

တရားတို့က ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း၊ အဖန်ဖန် ဖွဲ့စပ်ခြင်း၊ နှစ်သက်ခြင်း၊ တိုးပွားခြင်းတို့ဖြင့် ချီးမြှောက်ခြင်းကို ခံရသော...

(၅) ဧကဂ္ဂတာသည် အာရုံ၌ ကောင်းစွာထားခြင်းကိစ္စဖြင့် မိမိသို့ လိုက်စေလျက် တစ်ခုတည်းသော သဘောရှိသော အာရုံ၌ အညီအမျှ ကောင်းစွာ ထားတတ်၏။

ဤသို့လျှင် ကသိုဏ်း အစရှိသော အာရုံကို ကပ်၍ရှုခြင်း (စူးစူးစိုက်စိုက် ရှုခြင်း) ကိစ္စသည် ဝိတက် စသော တရား ၅-ပါးတို့၏သာ သီးခြားကိစ္စ ဖြစ်သောကြောင့် ဝိတက် စသော တရား ၅-ပါးတို့ကို အာရုံကို ကပ်၍ရှုခြင်း၊ စူးစူးစိုက်စိုက် ရှုခြင်းကိစ္စ ရှိသည်ဟု ဆိုရပါသည်။

(တစ်နည်း) ကသိုဏ်း အစရှိသော အာရုံကို ကပ်၍ရှုခြင်း (စူးစူးစိုက်စိုက် ရှုခြင်း) ကိစ္စသည် ဝိတက် စသော တရား ၅-ပါး တို့၏ သာ သီးခြားကိစ္စဖြစ်သောကြောင့်၊ ဝိတက် စသော တရား ၅-ပါးတို့ကိုသာ အာရုံကို ကပ်၍ရှုခြင်း၊ စူးစူးစိုက်စိုက် ရှုခြင်း ကိစ္စရှိသည်ဟု ဆိုရပါသည်။

အာရုံသို့ ကပ်၍ ရှုခြင်း (ဥပနိဇ္ဈာန) ကိစ္စ ၅-ပါး

- (၁) ဝိတက် = စိတ်ကို အာရုံ၌ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း
- (၂) ဝိစာရ = စိတ်ကို အာရုံ၌ အစဉ်မပြတ် ဖွဲ့စပ်ခြင်း၊
- (၃) ဝိတိ = အာရုံ၌ စိတ်၏ နှစ်သက်ခြင်း၊
- (၄) သုခ = အာရုံ၌ စိတ်၏ တိုးပွားခြင်း၊
- (၅) ဧကဂ္ဂတာ = စိတ်ကို အာရုံ၌ ကောင်းစွာထားခြင်း၊

ဧကဂ္ဂတာက စိတ်ကို အာရုံ၌ အညီအမျှ ကောင်းစွာထားပုံ

- (၁) ဣန္ဒြေတို့ ညီမျှခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် အညီအမျှ ထားပါသည်။
- (၂) ဆန့်ကျင်ဘက် နိဝရဏတရားတို့မှ ဝေးကွာသည့်အတွက် တွန့်ဆုတ်ခြင်း၊ ပျံ့လွင့်ခြင်း မရှိသောအားဖြင့် ကောင်းစွာ ထားပါသည်။

ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးတို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် နိဝရဏတရားများကို ပယ်ရှားပုံ (ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်ပုံ)

ဈာန်အင်္ဂါ	နိဝရဏ
(၁) သင့်လျော်သော အကြောင်းအားဖြင့် ကြံစည်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် လှုပ်ရှားခြင်း၊ ပျံ့လွင့်ခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သောကြောင့် ဝိတက်သည် ...	- ထိုင်းမှိုင်းတွေဝေခြင်း သဘောရှိသော ထိန-မိဒ္ဓ နိဝရဏ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ပါသည်။
(၂) အာရုံ၌ အဖန်ဖန် ပွတ်တိုက်ခြင်း၊ သုံးသပ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ပညာနှင့် တူသောသဘော ရှိသောကြောင့် ဝိစာရသည် ...	- အာရုံ၌ ကောင်းစွာ မတည်၊ ယုံမှားတတ်သော ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ပါသည်။
(၃) ဝမ်းမြောက်တတ်၊ နှစ်သက်တတ်သော သဘော ရှိသောကြောင့် ပီတိသည် ...	- ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းလျက် အာရုံကို မနှစ်သက်နိုင်သော ဗျာပါဒ နိဝရဏ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ပါသည်။
(၄) ငြိမ်သက်ခြင်း၊ အေးမြခြင်း ရှိသောကြောင့် သုခ သည် ...	- မငြိမ်မသက် တုန်လှုပ် ပူပန်တတ်သော ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နိဝရဏ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ပါသည်။
(၅) အာရုံ၌ တည်တံ့ခိုင်ခံ့၍ ကာမဂုဏ်ကို နှစ်သက်တတ်သော လောဘတဏှာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောကြောင့် ဧကဂ္ဂတာဟု ဆိုအပ်သော သမာဓိသည် ...	- ကာမဂုဏ်ကို နှစ်သက်တတ်၍ ကာမဂုဏ် အာရုံ နောက်သို့ လိုက်မှုကြောင့် စိတ် မငြိမ်မသက်ဖြစ်မှု ကာမစ္ဆန္ဒ နိဝရဏ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ပါသည်။

[မှန်၏။ ကာမစ္ဆန္ဒ နိဝရဏ၏ အစွမ်းဖြင့် အမျိုးမျိုးသော အာရုံတို့သည်
 ပြားယောင်းအပ်သည်ဖြစ်၍ မရပ်မတည် ချာချာလည်နေသောစိတ်ကို
 အာရုံ၌ ကောင်းစွာထားနိုင်ခြင်းသည် စကောတာ ကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။]
 ဖုတ်ချက်။ ။ နိဝရဏတရား ၆-ပါးရှိသော်လည်း အဝိဇ္ဇာနိဝရဏသည် ဈာန်
 တရားကို မကွယ်ကာတတ်၊ မဂ်-ဖိုလ် စသည်ကိုသာ ကွယ်ကာ
 တတ်၏။ ထို့ကြောင့် ဈာန်တို့ ပယ်အပ်သော နိဝရဏတွင်
 အဝိဇ္ဇာနိဝရဏ မပါဝင်ချေ။

ဥပေက္ခာကို ဈာန်အဖြစ် မရေတွက်ခြင်းအကြောင်း

ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးကို ရေတွက်ဖော်ပြရာ၌ သုခသာပါ၍ ဥပေက္ခာ
 မပါဝင်ခြင်းမှာ ဥပေက္ခာကို ဈာန် အဖြစ်ဖြင့် မြတ်စွာဘုရား ဟောကြား
 ဏော်မူပါသော်လည်း ဥပေက္ခာသည် ငြိမ်သက်သော ဖြစ်ခြင်းသဘော
 ရှိသည်ဖြစ်၍ သုခ၌ အကျုံးဝင်သောကြောင့် ဤ၌ သီးခြား ဈာန်အဖြစ်
 မရေတွက်ဘဲ ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးတွင် သုခ၌သာ ထည့်သွင်း ရေတွက်ထားခြင်း
 ဖြစ်သည်။

ဥပေက္ခာ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်

ဥပေက္ခာသည် သုခနှင့် သဘောတူ၍ သုခ၌ အကျုံးဝင်သောကြောင့်
 သုခဈာန်ကဲ့သို့ ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စနိဝရဏ၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်ပါသည်။
 သိမှတ်ဖွယ်။ ။ (၁) ပညာနှင့် သဘောတူသောတရား = ဝိစာရ၊
 (၂) သုခနှင့် သဘောတူသောတရား = ဥပေက္ခာ။

ဗုပါဝစရ၊ အဗုပါဝစရ၊ လောကုတ္တရာစိတ်တို့၏ ထူးခြားကွဲပြားပုံများ
 ဗုပါဝစရစိတ်သည် - သမ္ပယောဂအင်္ဂါတို့၏ အစွမ်းဖြင့် လည်းကောင်း၊
 ပဟာနအင်္ဂါတို့၏ အစွမ်းဖြင့် လည်းကောင်း
 ၅-ပါး ပြားပါသည်။

အရူပါဝစရစိတ်သည် - အာရုံ၏ အစွမ်းဖြင့် ၄-ပါး ပြားပါသည်။

လောကုတ္တရာစိတ်ကား - ကိလေသာ ပဟာနက္ခိန္န၏ အစွမ်းဖြင့် ၄-ပါး ပြားပါသည်။

ရူပ, အရူပစိတ်တို့၌ သင်္ခါရအပြားကို မဆိုခြင်းအကြောင်း

မေး။ ။ ရူပါဝစရ (အရူပါဝစရ) ကုသိုလ်စိတ်တို့၌ ကာမာဝစရကုသိုလ် စိတ်တို့၌ကဲ့သို့ သင်္ခါရအပြားကို အဘယ့်ကြောင့် အရှင် အနုရုဒ္ဓါ ဆရာ မဆိုအပ်ပါသနည်း၊ မဂ္ဂါဓိဂမ (မဂ်ကိုရခြင်း) မဖက်- သက်သက်သော သမထကမ္မဋ္ဌာန်းကို အဖန်ဖန် အားထုတ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ရအပ်သော ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကို သ-သင်္ခါရိက ဟုလည်းကောင်း၊ မဂ္ဂါဓိဂမ၏ အစွမ်းဖြင့် (မဂ်ရသည်နှင့် တစ် ပြိုင်နက်) ရအပ်သော ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ်ကို အ-သင်္ခါရိက ဟုလည်းကောင်း ဆိုထိုက်သည် မဟုတ်ပါလော။

ဖြေ။ ။ မဂ်ကိုရခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် မဂ္ဂသတ္တိကြောင့် ရအပ်ပါသော်လည်း နောက်အဖို့၌ ပရိကံ၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်သောကြောင့် စောဒကဆရာ ပြဆိုအပ်သည့်အတိုင်း မမှတ်ထိုက်ပါ။

အလုံးစုံသောဈာန်သည် ဈာန်မရမီ ရှေ့အဖို့၌ “ပထဝီ - ပထဝီ” စသည်ဖြင့် စီးဖြန်းမှု ပရိကံဟု ဆိုအပ်သော ပုဗ္ဗဘိ သင်္ခါရနှင့် ကင်း၍ ရှေးဘဝက ဈာန်ရဖို့ရန် လွန်လွန်ကဲကဲ အားထုတ်ခဲ့ဖူးခြင်း ဟူသော အဓိကာရသက်သက်၏ အစွမ်းဖြင့် မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် အ-သင်္ခါရိက ဟူ၍လည်း မဆိုသင့်ပါ။ အဓိကာရနှင့် ကင်း၍ ပုဗ္ဗဘိသင်္ခါရ သက်သက်၏ အစွမ်းဖြင့် လည်း မဖြစ်နိုင်သောကြောင့် သ-သင်္ခါရိက ဟူ၍လည်း မဆို သင့်ပါ။

ထို့ကြောင့် ရူပါဝစရ(အရူပါဝစရ)ကုသိုလ်စိတ်၌ သင်္ခါရ
အပြားကို အရှင်အနုရုဒ္ဓါဆရာ မဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(တစ်နည်း) - ပုဗ္ဗဘိသင်္ခါရ၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ဖြစ်ရသော ရူပါ
ဝစရကုသိုလ်ဈာန်သည် တစ်ခါတစ်ရံမျှ အသင်္ခါရိက
မဖြစ်သင့်၍ အသင်္ခါရိက ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်ပါ။
သ-သင်္ခါရိက ဧကန်ဖြစ်၍ “အ-သင်္ခါရိက လေလား”
ဟု ယဉ်ပါးယုံမှားဖွယ် မရှိသောကြောင့် သ-သင်္ခါရိက
ဟူ၍လည်း မဆိုအပ်ပါ။

မှတ်ချက်။ ။ ရှေ့နည်းအလို - ရူပါဝစရကုသိုလ်ဈာန် (ရူပ, အရူပစိတ်)သည်
အသင်္ခါရိကလည်း မဟုတ်၊ သ-သင်္ခါရိက
လည်း မဟုတ်။ (သင်္ခါရ အပြားမရှိ။)
နောက်နည်းအလို - သသင်္ခါရိက ဧကန် ဖြစ်၏။

**ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်ကို (ကာမာဝစရဝိပါက်ကဲ့သို့ ကုသိုလ်နှင့် မတူအောင်
မဝေဖန်ဘဲ) ကုသိုလ်ဈာန်နှင့် တူစွာသာလျှင် ဝေဖန်ခြင်းအကြောင်း**

ဥပစာရဈာန်မှ ထူးသည့် ရူပါဝစရကုသိုလ်ဈာန်သည် ဖြစ်စေအပ်သော
ဝိပါက်စိတ်သည် (လူရိပ်သည် လူနှင့် တူသကဲ့သို့) စင်စစ်အားဖြင့် ထိုထို
ကုသိုလ်ဈာန်နှင့် တူသည်သာဖြစ်သောကြောင့် ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်ကို
ကုသိုလ်ဈာန်နှင့် တူစွာသာလျှင် ဝေဖန်အပ်ပါသည်။

- (၂) **ဝိညာဏဉ္ဇာယတန ကုသိုလ်စိတ်** = ဝိညာဏ + အနန္တ (အာနန္ဓ) + အာယတန + ကုသိုလ်စိတ်
- ဝိညာဏ** = အပိုင်းအခြားမရှိသော ကောင်းကင်သာလျှင် အာရုံရှိသော အာကာသာ နဉ္ဇာယတနစိတ် (ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်စိတ်)သည် ဝိညာဏ မည်၏။
- အနန္တ (အာနန္ဓ)** = (၁) ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်က အနန္တ မည်သော ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြုသော ကြောင့် အာရုံ၏ အနန္တ အမည်ကို ဝိညာဏ်ပေါ် တင်စား၍ ဌာနူပစာရ အားဖြင့် ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်ကို အနန္တ ဟု ဆိုရ၏။
- (၂) ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်က “အနန္တ ဝိညာဏ်” ဟု ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းသောကြောင့် ယောဂီ ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းအရ ဝိညာဏနန္တ (ဝါ) ဝိညာဏဉ္ဇ မည်၏။
- အာယတန** = အနန္တ ဖြစ်သော ဝိညာဏ်သည်ပင် အာရုံ ပြုသော ဈာန်စိတ်၏ တည်ရာဖြစ်သော ကြောင့် အာယတန မည်၏။
- ဝိညာဏဉ္ဇာယတန** = အနန္တဖြစ်သော ဝိညာဏ်သည်ပင် သမ္ပယုတ် တရားနှင့်တကွဖြစ်သော ဈာန်၏ အာရုံ ပြုသောအားဖြင့် တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဝိညာဏဉ္ဇာယတန မည်၏။
- ဝိညာဏဉ္ဇာယတန ကုသိုလ်စိတ်** = ထို အနန္တ ဖြစ်သော ဝိညာဏ်လျှင် အာရုံရှိ သော ဈာန်နှင့်ယှဉ်သော ကုသိုလ်စိတ်သည် ဝိညာဏဉ္ဇာယတနကုသိုလ်စိတ် မည်၏။

(၃) အာကိဉ္ဇညာယတန ကုသိုလ်စိတ်
 အာကိဉ္ဇည = အာကိဉ္ဇည + အာယတန + ကုသိုလ်စိတ်

= ဥပါဒ်ခဏမှစ၍ ဖြစ်လာသော ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်သည် ရှိမည်ဆိုလျှင် ဘင်္ဂအခိုက်အတန့်မျှ ရှိသင့်၏။ သို့သော် ယခုအခါ ဘင်္ဂအခိုက်မျှ အကြွင်းအကျန် မရှိတော့ပြီ။ ဤသို့ နည်းငယ် စိုးစဉ်း ဘင်္ဂအကြွင်းမျှ မရှိသော ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်၏ ဖြစ်ကြောင်းသည် အာကိဉ္ဇည မည်၏။

(ထို စိုးစဉ်း အနည်းငယ်မျှ မရှိသည်၏ အဖြစ်ဟူသည် ပရမတ် မဟုတ်၊ ဘာမျှ မရှိခြင်း အဘာဝပညတ် ဖြစ်သောကြောင့် အာကိဉ္ဇညအရ နတ္ထိဘောပညတ်ကို ရ၏။)

အာယတန = ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်၏ စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှ မရှိသော နတ္ထိဘောပညတ်သည်ပင် အာရုံ ပြုသောဈာန်စိတ်၏ တည်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် အာယတန မည်၏။

အာကိဉ္ဇညာယတန = ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်၏ စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှ မရှိသော နတ္ထိဘောပညတ်သည်ပင် သမ္ပယုတ်တရားနှင့်တကွ ဖြစ်သော ဈာန်၏ အာရုံ ပြုသောအားဖြင့် တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် အာကိဉ္ဇညာယတန မည်၏။

အာကိဉ္ဇညာယတန ကုသိုလ်စိတ် = နတ္ထိဘောပညတ်လျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်နှင့်ယှဉ်သော ကုသိုလ်စိတ်သည် အာကိဉ္ဇညာယတနကုသိုလ်စိတ် မည်၏။

(၄) နေဝသညာနာသညာ = နေဝသညာ + န + အ + သညာ + အာယတန
 ယတနကုသိုလ်စိတ် + ကုသိုလ်စိတ်
 နေဝသညာ = ဤ စတုတ္ထာရုပ္ပဝိညာဏ်၌ ရှိသော သညာ
 စေတသိက်သည် အလွန် သိမ်မွေ့ရကား
 အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု လက္ခဏာတင်၍
 သုံးသပ်မရနိုင်၊ သုံးသပ်သော်လည်း အနိစ္စ
 သဘော စသည် မထင်နိုင်၊ ဤသို့ အနိစ္စ
 စသည် မထင်နိုင်လောက်အောင် သိမ်မွေ့
 သောကြောင့် နေဝသညာ (သညာပင် မဟုတ်
 တော့ပါဘူး)ဟု ဆိုလိုသည်။

နအသညာ(နာသညာ) = သို့သော် ပရမတ္ထသဘောအားဖြင့် အလွန်
 သိမ်မွေ့စွာ ထင်ရှား ရှိသေးသောကြောင့်
 နအသညာ (သညာမဟုတ်ဘူးဟုလည်း
 လုံးလုံးကြီး မဆိုထိုက်သေး၊ ဟုတ်သလောက်
 တော့ ဟုတ်သေးရဲ့)ဟု ဆိုရပြန်သည်။

နေဂသညာ နာသညာ = ရုန့်ရင်းသော သညာကား မရှိ၊ သိမ်မွေ့သော
 ယတန သညာ မရှိသည်လည်း မဟုတ်သော စတုတ္ထာ
 ရုပ္ပဈာန်သည်ပင်လျှင် မနာယတန၊
 ဓမ္မာယတန၌ အကျုံးဝင်၍ သမ္ပယုတ်တရား
 တို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် နေဝသညာ
 နာသညာယတန မည်၏။

(တစ်နည်း)

= ရုန့်ရင်းသော သညာကား မရှိ၊ သိမ်မွေ့သော
 သညာ မရှိသည်လည်း မဟုတ်သော သညာ
 သည်ပင်လျှင် သမ္ပယုတ်တရားနှင့်တကွ

ဖြစ်သော ဤဈာန်၏ မှီရာအဖြစ်ကြောင့် တည်ရာလည်း ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် နေဝသညာ နာသညာယတန မည်၏။

နေဝသညာနာသညာ = ရုန့်ရင်းသော သညာကား မရှိ၊ သိမ်မွေ့သော ယတနကုသိုလ်စိတ် သညာ မရှိသည် မဟုတ်သော ဈာန်တည်း ဟူသော တည်ရာနှင့်ယှဉ်သော ကုသိုလ်စိတ်သည် နေဝသညာ နာသညာယတန ကုသိုလ်စိတ် မည်၏။

[မှတ်ချက်။ ။ နေဝသညာနာသညာယတနမှ အာယတန သဒ္ဒါသည် ရှေးပုဒ်များ ကဲ့သို့ “တည်ရာအာရုံ” ဟူသော အနက်ကို မဟော၊ နိဿယ ပစ္စယသတ္တိဖြင့် သမ္ပယုတ်တရားတို့၏ “တည်ရာမှီရာ” ဟူသော အနက်ကို ဟော၏။]

အာယတန သဒ္ဒါ ၄-ခု ထူးခြားပုံ

- (၁) အာကာသာနဉ္စ အမည်ရသော ကောင်းကင်ပညတ်သည် သမ္ပယုတ်တရား နှင့်တကွ ဖြစ်သော ဈာန်၏တည်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် အာယတန မည်၏။
- (၂) ဝိညာဏဉ္စ အမည်ရသော ပထမာရပ္ပဝိညာဏ်သည် ဒုတိယာရပ္ပဝိညာဏ်၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် အာယတန မည်၏။
- (၃) အာကိဉ္စည အမည်ရသော နတ္ထိဘောပညတ်သည် တတိယာရပ္ပဝိညာဏ်၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် အာယတန မည်၏။
- (၄) နေဝသညာနာသညာ အမည်ရသော သမ္ပယုတ်တရားနှင့်တကွ ဖြစ်သော စတုတ္ထာရပ္ပဈာန်သည် မနာယတန, ဓမ္မာယတန၌ အကျုံးဝင်သောကြောင့် အာယတန မည်၏။

(တစ်နည်း) -

“နေဝသညာ နာသညာ” မည်သော သညာသည်ပင် သမ္ပယုတ်တရားနှင့်တကွဖြစ်သော ဈာန်၏ နိဿယ ပစ္စယသတ္တိအဖြစ်ဖြင့် တည်ရာမှီရာ ဖြစ်သောကြောင့် အာယတန မည်၏။

နေဝသညာနာသညာဟု သညာ၏အစွမ်းဖြင့် ဈာန်ကို မှတ်ခြင်းသည် နိဒဿန နည်းမျှသာ

ဤ စတုတ္ထာရပ္ပဈာန်၌ ဝေဒနာ စသော သမ္ပယုတ်တရားတို့သည်လည်း “နေဝဝေဒနာ နာဝေဒနာ” စသည် မည်ကြသောကြောင့် “နေဝသညာ နာသညာ”ဟု သညာ၏အစွမ်းဖြင့် ဈာန်ကို မှတ်ခြင်းသည် (အမြွက်ကို ပြကာမျှ ဖြစ်သော) နိဒဿနနည်းမျှသာ ဖြစ်သည်။

စတုတ္ထာရပ္ပဈာန်၌ ဝေဒနာ စသည်တို့ကိုလည်း နေဝဝေဒနာ နာဝေဒနာ စသည်ဖြင့် ဆိုနိုင်ခြင်းအကြောင်း

ဤ စတုတ္ထာရပ္ပဝိညာဏ်၌ သညာ၏အစွမ်းဖြင့် ဈာန်ကို မှတ်ခြင်းသည် နိဒဿနနည်းမျှသာ ဖြစ်သောကြောင့် ဝေဒနာ စသည်တို့ကိုလည်း “နေဝ ဝေဒနာ နာဝေဒနာ” စသည်ဖြင့် ဆိုနိုင်ပါသည်။ (စတုတ္ထာရပ္ပဈာန်ကို နေဝဝေဒနာ နာဝေဒနာ စသည်ဖြင့် ဆိုနိုင်သည် ဟူလို။)

အရူပါဝစရဈာန်စိတ် ၄-ပါးပြားပုံ

အရူပါဝစရဈာန်စိတ်သည် (၁) လွန်မြောက်ထိုက်သော (အတိက္ကမိ တဗ္ဗ)အာရုံ၊ (၂) အာရုံပြုထိုက်သော (အာလမ္ဗိတဗ္ဗ)အာရုံဟု အာရုံ ၂-မျိုး အားလျော်စွာ စိတ် ၄-ပါး ပြားရသည်။

အရူပါဝစရဈာန်စိတ်သည် အစဉ်အတိုင်း ...

- (၁) ပဉ္စမဈာန်၏အာရုံဖြစ်သော ကသိုဏ်းအာရုံကို ကျော်လွန်ပြီးလျှင်၊ ထို ကသိုဏ်းအာရုံကို ခွာခြင်းကြောင့် ရအပ်သော ကောင်းကင်ပညတ်ကို အာရုံပြု၍လည်းကောင်း၊

- (၂) ထိုကောင်းကင်ပညတ်အာရုံကို ကျော်လွန်ပြီးလျှင်၊ ထိုကောင်းကင်ပညတ်၌ ဖြစ်သော ပထမာရုပ္ပဝိညာဏ် (အာကာသာနဉ္စာယတနစိတ်)ကို အာရုံပြု၍လည်းကောင်း၊
- (၃) ထိုပထမာရုပ္ပဝိညာဏ်ကို ကျော်လွန်ပြီးလျှင်၊ ထိုပထမာရုပ္ပဝိညာဏ်၏ မရှိခြင်းဟူသော နတ္ထိဘောပညတ်ကို အာရုံပြု၍လည်းကောင်း၊
- (၄) ထိုနတ္ထိဘောပညတ်အာရုံကို ကျော်လွန်ပြီးလျှင်၊ ထိုနတ္ထိဘောပညတ်၌ ဖြစ်သော တတိယာရုပ္ပဝိညာဏ် (အာကိဉ္စညာယတနစိတ်)ကို အာရုံပြု၍လည်းကောင်း ဖြစ်၏။

အရူပါဝစရစိတ်	လွန်မြောက်ထိုက်သောအာရုံ	အာရုံပြုထိုက်သောအာရုံ
(၁) အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်	ကသိုဏ်းပညတ်	ကောင်းကင်ပညတ်
(၂) ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်	ကောင်းကင်ပညတ်	ပထမာရုပ္ပဝိညာဏ်စိတ်
(၃) အာကိဉ္စညာယတနဈာန်	ပထမာရုပ္ပဝိညာဏ်စိတ်	နတ္ထိဘောပညတ်
(၄) နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်	နတ္ထိဘောပညတ်	တတိယာရုပ္ပဝိညာဏ်စိတ်

အရူပါဝစရစိတ်၏ အာရမ္မဏဘောဒ-အားဖြင့် ပြားရခြင်းအကြောင်း

အရူပါဝစရစိတ်သည် ရူပါဝစရစိတ်ကဲ့သို့ ရှေးရှေးဈာန်အင်္ဂါကို လွန်မြောက်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ရှေးရှေးဈာန်၏ အာရုံကို ယူ၍ (အာရုံပြု၍) မဖြစ်၊ အောက်အောက်ဈာန်၏ အာရုံကို လွန်မြောက်ခြင်းအားဖြင့်သာ ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် ရူပါဝစရစိတ်ကဲ့သို့ ဈာန်နဂံယောဂဘောဒ အားဖြင့် မပြားဘဲ အာရမ္မဏဘောဒအားဖြင့် ၄-ပါး ပြားရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အရူပါဝစရစိတ်ကို ပဉ္စမဈာန်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်းအကြောင်း

အရူပါဝစရစိတ်သည် ဥပေက္ခာ၊ ဧကဂ္ဂတာ ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးနှင့် ယှဉ်သည်ဖြစ်၍ ရူပါဝစရပဉ္စမဈာန်နှင့် ဈာန်အင်္ဂါ တူမျှသောကြောင့် ၎င်းကို ပဉ္စမဈာန်၌ ထည့်သွင်းရေတွက်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ရူပါဝစရဈာန်နှင့် အရူပါဝစရဈာန် ကွာခြားချက် (အထူး)

ရူပါဝစရဈာန်သည် အောက်အောက်ဈာန်အင်္ဂါကို ပယ်ခွာလွန်မြောက် နိုင်မှ အထက်အထက်ဈာန်များ ဖြစ်နိုင်ခြင်းကြောင့်၊ (ဝိတက် စသော အောက်အောက်ဈာန်အင်္ဂါ တစ်ပါးတစ်ပါးကို ကျော်လွန်ပွားများအပ်သော ကြောင့်) **အင်္ဂါတိက္ကမ = ဈာန်အင်္ဂါကို လွန်မြောက်ကြောင်း ဈာန် မည်၏။**

အရူပါဝစရဈာန်သည် ဥပေက္ခာ၊ ဧကဂ္ဂတာ ဟူသော ဈာန်အင်္ဂါ ၂-ပါးစီ အညီအမျှရှိသောကြောင့် ဈာန်အင်္ဂါကို လွန်မြောက်စရာမလိုဘဲ အောက်အောက် အရူပဈာန်၏အာရုံကို လွန်မြောက်နိုင်မှ အထက်အထက် ဈာန်များ ဖြစ်ပေါ်နိုင်ခြင်းကြောင့် **အာလမ္ပနာတိက္ကမ = အာရုံလွန်မြောက် ကြောင်းဈာန် မည်၏။**

မဟဂ္ဂုတ်စိတ်

ကင်းသောနိဝရဏရှိသောစိတ် အစရှိသည်အဖြစ်ဖြင့် မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ကုန်သောကြောင့် ရူပါဝစရစိတ် ၁၅-ပါးနှင့် အရူပါဝစရ စိတ် ၁၂-ပါး (ပေါင်း ၂၇-ပါး) တို့သည် **မဟဂ္ဂုတ်စိတ် မည်၏။**

တစ်နည်း

မြတ်ကုန်သော ဈာနလာဘိပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ရောက်အပ်ကုန်သော ကြောင့် ယင်းစိတ် ၂၇-ပါးတို့သည် **မဟဂ္ဂုတ်စိတ် မည်၏။**

ရူပဘုံ, အရူပဘုံတို့၌ ဖြစ်သောစိတ်တို့ကို ကာမစိတ်-ဟူ၍သာ ဆိုခြင်း အကြောင်း

လူမိန်းမဝမ်း၌ ဖြစ်သော်လည်း တိရစ္ဆာန်မျိုး၌ အကျုံးဝင်သောကြောင့် တိရစ္ဆာန်ကို တိရစ္ဆာန်ဟူ၍သာ ဆိုအပ်သကဲ့သို့ ... ကာမစိတ်တို့သည် မိမိဘုံမှ တစ်ပါးသော ရူပ, အရူပဘုံတို့၌ ဖြစ်သော်လည်း ကာမတဏှာ၏ အာရုံအဖြစ်ဖြင့် ကာမဘုံ၌သာ အကျုံးဝင်သောကြောင့် ကာမစိတ်-ဟူ၍သာ ဆိုရသည်။ ရူပစိတ်, အရူပစိတ်ဟု မဆိုရပါ။

လောကုတ္တရာစိတ်အဖွင့်

လောကုတ္တရာကုသိုလ်စိတ်သည် ၄-ပါးသောမဂ်နှင့် ယှဉ်ခြင်းကြောင့် ၄-ပါး အပြားအားဖြင့် လည်းကောင်း၊ လောကုတ္တရာဝိပါက်စိတ်သည် မဂ်အားလျော်စွာ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ၄-ပါးသော မဂ်၏အကျိုး (ဖိုလ်) ၄-ပါး အပြားအားဖြင့် လည်းကောင်း လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈-ပါးပြား၏။

“မဂ္ဂ”ပုဒ်၏ ၀၈နတ္ထ ၃-မျိုး အဓိပ္ပာယ်

- (၁) နိဗ္ဗာန်ကို ရှာမှီးတတ်သောကြောင့် မဂ်မည်၏။
- (၂) နိဗ္ဗာန်ကို အလိုရှိသောသူတို့သည် ရှာမှီးအပ်သောကြောင့် မဂ်မည်၏။
- (၃) ကိလေသာတို့ကို သတ်ဖြတ်ပယ်ရှားလျက် နိဗ္ဗာန်သို့ သွားတတ်သောကြောင့် မဂ်မည်၏။

မဂ်စိတ် = မဂ်နှင့်ယှဉ်သောစိတ်၊

သောတ = (၁) နိဗ္ဗာန်သို့ အာရုံပြုသောအားဖြင့် သွားတတ်သောကြောင့် (အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော) အဋ္ဌကိာမဂ်သည် သောတ-မည်၏။

(၂) နိဗ္ဗာန် - တည်းဟူသော မဟာသမုဒ္ဒရာသို့ တစ်ဟုန်ထိုး စီးဝင်သွားတတ်သော ရေအလျဉ်

နှင့်တူသောကြောင့် အဋ္ဌကီကမဂ်သည် သောတ-မည်၏။

သောတာပတ္တိ = သောတ-မည်သော အရိယာမဂ်သို့ ရှေးဦးစွာ ရောက်ခြင်းကြောင့် သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်သည် သောတာပတ္တိမည်၏။

သောတာပတ္တိမဂ် = အရိယာမဂ်သို့ ရှေးဦးစွာ ရောက်သောပုဂ္ဂိုလ်၏ မဂ်သည် သောတာပတ္တိမဂ် မည်၏။

သောတာပတ္တိမဂ်စိတ် = သောတာပတ္တိမဂ်နှင့် ယှဉ်သောစိတ်သည် သောတာပတ္တိမဂ်စိတ် မည်၏။

သကဒါဂါမိ = ပဋိသန္ဓေတည်နေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဤလူ့ပြည်သို့ ၁-ကြိမ်သာ ပြန်လာတတ်သောကြောင့် သကဒါဂါမိဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် သကဒါဂါမိ မည်၏။

သကဒါဂါမိမဂ် = သကဒါဂါမိပုဂ္ဂိုလ်၏ မဂ်သည် သကဒါဂါမိမဂ် မည်၏။

သကဒါဂါမိပုဂ္ဂိုလ်အပြား

(၁) ဤလူ့ပြည်၌ သကဒါဂါမိဖိုလ်သို့ ရောက်၍ ဤလူ့ပြည်၌ပင် ပရိနိဗ္ဗာန် ပြုသော ပုဂ္ဂိုလ်၊

(၂) ထိုနတ်ပြည်၌ ။ ။ ထိုနတ်ပြည်၌ပင် ။

(၃) ဤလူ့ပြည်၌ ။ ။ ထိုနတ်ပြည်၌ ။

(၄) ထိုနတ်ပြည်၌ ။ ။ ဤလူ့ပြည်၌ ။

(၅) ဤလူ့ပြည်၌ သကဒါဂါမိဖိုလ်သို့ ရောက်၍ ထိုနတ်ပြည်၌ ဖြစ်ပြီးလျှင် ဤလူ့ပြည်၌ ပရိနိဗ္ဗာန်ပြုသော ပုဂ္ဂိုလ်-ဟူ၍ သကဒါဂါမိ ၅-မျိုး ပြားပါသည်။

ဤသို့ သကဒါဂါမိပုဂ္ဂိုလ် ၅-ယောက်တို့တွင် ၅-ယောက်မြောက်သော နောက်ဆုံး သကဒါဂါမိပုဂ္ဂိုလ်ကိုသာလျှင် သကဒါဂါမိမဂ်၌ သကဒါဂါမိ

အရ ယူရမည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ၅-ယောက်မြောက် ပဉ္စမ သကဒါဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် သည်သာ ဤလူ့ပြည်မှ နတ်ပြည်သို့ သွား၍ ထိုနတ်ပြည်မှ စုတေသောအခါ တစ်ဖန် ဤလူ့ပြည်သို့ ပဋိသန္ဓေအားဖြင့် ၁-ကြိမ် ပြန်လာသောကြောင့်ဖြစ်သည်။

မုချသကဒါဂါမ်နှင့် ဥပစာ သကဒါဂါမ်

သကဒါဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် ၅-ယောက်တို့တွင် ၅-ယောက်မြောက် သကဒါဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ် သည် မုချအားဖြင့် သကဒါဂါမ် မည်၏။ ကျန်ပုဂ္ဂိုလ် ၄-ယောက်ကား သကဒါ ဂါမ်ချင်း တူသောကြောင့် သဒိသုပစာအားဖြင့် သကဒါဂါမ် အမည်ရကြပါသည်။
သကဒါဂါမ်မဂ်စိတ် = သကဒါဂါမ်မဂ်နှင့် ယှဉ်သောစိတ်သည် သကဒါဂါမ် မဂ်စိတ် မည်၏။

အနာဂါမိ = ပဋိသန္ဓေ တည်နေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဤကာမဘုံသို့ ၁-ကြိမ်မျှ ပြန်မလာတတ်သောကြောင့် အနာဂါမိ ဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ်သည် အနာဂါမိ မည်၏။

အနာဂါမိမဂ် = ထိုအနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်၏ မဂ်။

အနာဂါမိမဂ်စိတ် = အနာဂါမိမဂ်နှင့် ယှဉ်သောစိတ်။

မှတ်ချက်။ ။ သောတာပတ္တိ-သည် မဂ်၏အမည်။ သကဒါမိ-အနာဂါမိပုဒ်တို့ကား ဖိုလ်၏အမည်များ ဖြစ်ကြ၏။

- အရဟ** = (၁) မြတ်သောအလှူကို ခံထိုက်သည်ဖြစ်၍ ပူဇော် အထူးကို ခံခြင်းငှာ ထိုက်တော်မူသောကြောင့် လည်းကောင်း၊
- (၂) ကိလေသာရန်သူတို့ကို ပယ်သတ်ပြီး ဖြစ်သော ကြောင့် လည်းကောင်း၊
- (၃) ဖျက်ဆီးအပ်ပြီးသော သံသရာအကန့်ရှိသော ကြောင့် လည်းကောင်း၊
- (၄) ဆိတ်ကွယ်ရာ၌ပင် မကောင်းမှုကို မပြုတတ် သောကြောင့်လည်းကောင်း။

- ဂ-ယောက်မြောက် အရဟတ္တဖိုလ် အရိယာပုဂ္ဂိုလ်
(ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်)သည် အရဟ- မည်၏။

အရဟတ္တ = အရဟ-မည်သော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်း
အရဟတ္တဖိုလ်သည် အရဟတ္တ-မည်၏။

အရဟတ္တမဂ် = ထိုရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏မဂ် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်
ကြောင်းဖြစ်သောမဂ်)

အရဟတ္တမဂ်စိတ် = အရဟတ္တမဂ်နှင့် ယှဉ်သောစိတ်။

မဂ် ၄-ပါး ပြားရခြင်းအကြောင်း

မဂ် ၄-ပါးတို့သည် အင်္ဂါ ၈-ပါးစီရှိခြင်းအားဖြင့် တူသောကြောင့်
၁-ပါးတည်း ဖြစ်သော်လည်း သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စ ထူးသော
ကြောင့် မဂ် ၄-ပါး ပြားရပါသည်။

မဂ် ၄-ပါးတို့၏ သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စထူးပုံ

- (၁) သောတာပတ္တိမဂ်သည် = သက္ကာယဒိဋ္ဌိ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသ
တို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ခြင်း၊
- (၂) သကဒါဂါမိမဂ်သည် = ကာမရာဂ၊ ဗျာပါဒတို့ကို နည်းပါးစေခြင်း၊
- (၃) အနာဂါမိမဂ်သည် = ကာမရာဂ၊ ဗျာပါဒတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ခြင်း၊
- (၄) အရဟတ္တမဂ်သည် = ရူပရာဂ၊ အရူပရာဂ၊ မာန၊ ဥဒ္ဒစ္စ၊ အဝိဇ္ဇာ
တို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ခြင်းအားဖြင့် မဂ် ၄-
ပါးတို့ သံယောဇဉ်ပယ်ခြင်းကိစ္စ ထူးကြပါ
သည်။

သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စ ထူးရခြင်းအကြောင်း

သဒ္ဓါ စသော ဣန္ဒြေတို့၏ မထက်မြက်သည်၏အဖြစ်၊ ထက်မြက်
သည်၏ အဖြစ်၊ အထူးသဖြင့် ထက်မြက်သည်၏အဖြစ်၊ အလွန်အကျူး

အထူးထက်မြက်သည်၏ အဖြစ်အားဖြင့် အစွမ်းသတ္တိပြားသောကြောင့် သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စ ထူးခြားရပါသည်။

အကြောင်းအကျိုး အဆက်ဆက်

- (၁) ဣန္ဒြေမထက်, အထက် စသည်ကို လိုက်၍ ပဟာယကသတ္တိ ၄-မျိုး ပြားရသည်။
- (၂) ပဟာယကသတ္တိ ၄-မျိုး ပြားသောကြောင့် သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်း ကိစ္စ ထူးခြားရသည်။
- (၃) သံယောဇဉ်တို့ကို ပယ်ခြင်းကိစ္စ ထူးခြားသောကြောင့် မဂ် ၄-ပါး ပြားရသည်။
- (၄) ထို မဂ် ၄-ပါးနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် မဂ်စိတ် ၄-ပါး ပြားရသည်။
- (၅) မဂ်စိတ် ၄-ပါး ပြားသောကြောင့် မဂ်စိတ် ၄-ပါး၏ အကျိုးတရား ဖြစ်သော ဖိုလ်စိတ်သည်လည်း ၄-ပါး ပြားရလေသည်။

ဖိုလ်(ဖလ) = (၁) ကိလေသာများ ငြိမ်းအေးသွားခြင်းသဘော သည် ဖိုလ်-မည်၏။

(၂) အကြောင်းတရားဖြစ်သော မဂ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ် လာသော အကျိုးတရားသည် ဖိုလ်-မည်၏။

သောတာပတ္တိဖိုလ်စိတ် = (၁) အရိယာမဂ်သို့ ရှေးဦးစွာ ရောက်ခြင်းကြောင့် ရအပ်သော အကျိုးဖြစ်သောစိတ်။

[သောတာပတ္တိမဂ်၏ အကျိုးဖြစ်သောစိတ်]

(၂) သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောစိတ်။

သကဒါဂါမိဖိုလ်စိတ် = (၁) ပဋိသန္ဓေတည်နေခြင်းအစွမ်းဖြင့် လူ့ပြည်သို့ ၁-ကြိမ်သာ လာတတ်သော သကဒါဂါမိမဂ် ၏ အကျိုးဖြစ်သောစိတ်။

(၂) သကဒါဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သော စိတ်။

- အနာဂါမိဖိုလ်စိတ် = (၁) ပဋိသန္ဓေတည်နေခြင်းအစွမ်းဖြင့် ကာမဘုံသို့ မလာတော့သော အနာဂါမိမဂ်၏ အကျိုး ဖြစ်သောစိတ်၊
- (၂) အနာဂါမိပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောစိတ်၊
- အရဟတ္တဖိုလ်စိတ် = (၁) ကိလေသာရန်သူတို့ကို ပယ်သတ်၍ မြတ်သော အလှူကို ခံထိုက်၊ ပူဇော်ထိုက်သော အရဟတ္တ မဂ်၏ အကျိုးဖြစ်သောစိတ်၊
- (၂) ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောစိတ်၊

ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါး ပြားရခြင်းအကြောင်း

ဖိုလ်စိတ်သည် မဂ်ကုသိုလ်၏ အကျိုးဖြစ်သောကြောင့် ထို မဂ်ကုသိုလ် အားလျော်စွာ ၄-ပါး ပြားရပါသည်။

မဂ်အားလျော်စွာ ဖြစ်ပုံ

ဖိုလ်စိတ် ၄-ပါးတို့သည် မဂ်ကုသိုလ် ၄-ပါးက သမုစ္ဆေဒပဟာန သတ္တိဖြင့် အကြွင်းမဲ့ ပယ်အပ်ပြီးသော ကိလေသာတို့ကို တစ်ဖန် ငြိမ်းစေ ခြင်းအားဖြင့် မဂ်အားလျော်စွာ ဖြစ်ကြပါသည်။

- လောကုတ္တရာ = (၁) ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောကမှ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံမဟုတ်သောအားဖြင့် လွတ်မြောက်ဆဲဖြစ်သောကြောင့် မဂ်စိတ်သည် လောကုတ္တရာ မည်၏။
- (၂) ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောကမှ လွတ်မြောက်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ဖိုလ်စိတ်သည် လောကုတ္တရာ မည်၏။
- (၃) ဤသို့ ဆိုအပ်ပြီးသော ဂုဏ်တို့ဖြင့် လောကထက် လွန် မြတ်သောကြောင့် မဂ်-ဖိုလ်-နိဗ္ဗာန်သည် လောကုတ္တရာ မည်၏။

လောကုတ္တရာစိတ်ကို အနုတ္တရဟု ခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်း

မိမိထက် လွန်မြတ်သောတရား မရှိသောကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ်ကို အနုတ္တရ ဟု ခေါ်ဆိုရပါသည်။

အဂ္ဂပါဝစရစိတ်ကဲ့သို့ လောကုတ္တရာစိတ်၏ ၁၂-ပါး အပြားရှိသည်၏ အဖြစ်ကို မဆိုခြင်းအကြောင်း

လောကုတ္တရာကြိယာစိတ် မဖြစ်သင့်သောကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ် ၁၂-ပါး အပြားရှိသည်၏အဖြစ်ကို မဆိုရပါ။

လောကုတ္တရာစိတ်၌ ကြိယာစိတ် မဖြစ်သင့်ခြင်းအကြောင်း

လောကုတ္တရာစိတ်၌ ကုသိုလ်(မဂ်)စိတ်နှင့် ဝိပါက်(ဖိုလ်)စိတ်တို့ ရှိပြီး ကြိယာစိတ် မရှိခြင်းမှာ- လောကုတ္တရာကုသိုလ် (မဂ်)စိတ်သည် စိတ္တက္ခဏ ၁-ချက်သာ ရှိသောကြောင့် (မဂ်စိတ် ၁-ကြိမ်သာ ဖြစ်ရိုး ရှိသောကြောင့်) လောကုတ္တရာ၌ ကြိယာစိတ် မရှိချေ။

လောကီစိတ်များ၌ ပုထုဇဉ်-သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့ သန္တာန်ဝယ် ဖြစ်လေ့ ရှိသော ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်စိတ်များသည် ရဟန္တာ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော အခါ အဝိဇ္ဇာ၊ တဏှာ တည်းဟူသော ဝဋ်မြစ် ကုန်ခမ်းသဖြင့် အကျိုး မပေးစွမ်းနိုင်တော့သည့်အတွက် ကြိယာစိတ်ဟု နာမည်ရကြ၏။ ထို့အတူ လောကုတ္တရာ၌လည်း မဂ်ကုသိုလ်စိတ်သည် ရဟန္တာ သန္တာန်၌ ထပ်၍ ဖြစ်ခွင့်ရှိသေးလျှင် ကြိယာဟုပင် နာမည်ရနိုင်လေသည်။

သို့သော် မဂ်ကုသိုလ်ကား ၁-ကြိမ်တည်းသာ ဖြစ်ရိုးရှိသောကြောင့် ရဟန္တာ သန္တာန်၌လည်း ထပ်၍ မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့် ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် လောကုတ္တရာစိတ်၌ ကြိယာစိတ်ဟု နာမည်မရ-မရှိ ရခြင်း ဖြစ်၏။

လောကုတ္တရာကုသိုလ် (မဂ်)စိတ် ၁-ကြိမ်တည်းသာ ဖြစ်ရခြင်း

မဂ်စိတ်သည် ...

- (၁) ဆိုင်ရာကိလေသာကို သမုဇ္ဈေဒပဟာန် အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် ရအပ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊
 - (၂) မိုးကြိုးကျသကဲ့သို့ ၁-ကြိမ်တည်းဖြင့်ပင် ဆိုင်ရာကိလေသာကို ပယ်ခြင်း ကိစ္စ ပြီးစေနိုင်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊
 - (၃) တစ်ဖန်ဖြစ်လျှင်လည်း ပြုဖွယ်-ပယ်ဖွယ်ကိစ္စများ မရှိတော့ခြင်း ကြောင့် လည်းကောင်း၊
 - (၄) ဤဘဝ၌ ချမ်းသာစွာ နေလိုလျှင်လည်း အကျိုးဖြစ်သော ဖလသမာပတ် နှင့်သာ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု၍ ဝင်စားနိုင်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊
- ၁-ကြိမ်ထက်ပို၍ တစ်ခါတစ်ရံမျှပင် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်-အသေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့ သန္တာန်၌ မဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

လောကုတ္တရာဝိပါက် (ဖိုလ်)စိတ် အထပ်ထပ် ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

မျက်မှောက်ဘဝ၌ ချမ်းသာစွာ နေခြင်းအကျိုးငှာ ဖိုလ်စိတ်သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုလျက် အထပ်ထပ် ဖြစ်ရပါသည်။

မဂ်စိတ်နှင့် မိုးကြိုး

ဝရဇိန်လက်နက် မိုးကြိုးစက်သည် တစ်ချက်တည်းဖြင့် သစ်ပင် စသည်တို့ကို အမြစ်နှင့်တကွ ဖျက်ဆီးနိုင်သကဲ့သို့ မဂ်စိတ်သည်လည်း တစ်ကြိမ်တည်းဖြင့်ပင် ကိလေသာတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ဖျက်ဆီးနိုင်ပါသည်။

မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကို “အ-သင်္ခါရိက, သ-သင်္ခါရိက”မဆိုရပုံ

မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ်များဖြစ်အောင် အားထုတ်ရာ၌ သူတစ်ပါး က တိုက်တွန်းသည့်အတွက် အားမထုတ်ချင်, ထုတ်ချင်နှင့် အားထုတ်သူမှာ ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ် မဆိုထားဘိ၊ နိမိတ်ထင်ဖို့ရာပင် မဖြစ်နိုင်။

ထို့ကြောင့် မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ်များကို သ-သင်္ခါရိကဟူ၍ မဆိုရ။

တစ်ဖန်- အ-သင်္ခါရိကဟူသော အမည်မှာလည်း သ-သင်္ခါရိကကို ထောက်ဆ၍ ရအပ်သော အမည် ဖြစ်၏။ ထိုသို့ ထောက်ဆဖွယ်ရာ သ-သင်္ခါရိကလည်း မရှိသောကြောင့် အ-သင်္ခါရိကဟူသော အမည်လည်း မရထိုက်ချေ။

ထို့ကြောင့် မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကို သင်္ခါရနှင့်စပ်၍ အထူးနာမည် မတပ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဝိပါက်စိတ်ချင်း ကွဲပြားပုံ

ရူပ, အရူပ, လောကုတ္တရာကုသိုလ်တို့သည် (ကုသိုလ် ၅-ပါးရှိလျှင် ဝိပါက်လည်း ၅-ပါး စသည်ဖြင့်) လူစသည်တို့၏ အရိပ်သည် လူစသည် တို့နှင့် တူသကဲ့သို့ တူသောအကျိုးကို ပေးကုန်၏။

ကာမကုသိုလ်-ကား အဟိတ်ကုသလဝိပါက်တည်းဟူသော မတူသော အကျိုးကိုလည်း ပေး၏။ မဟာဝိပါက်တည်းဟူသော တူသောအကျိုးကိုလည်း ပေး၏။

ထိုသို့ ပေးရာ၌ ရူပ, အရူပကုသိုလ်သည် အနောက်အယုက်မရှိလျှင် အခြားမဲ့ဘဝ၌ မြဲသောအကျိုးပေးရာ ကာလရှိသောကြောင့် တူသောအကျိုး ကိုသာ ပေး၏။

လောကုတ္တရာကုသိုလ်သည်လည်း မိမိအခြားမဲ့၌ မြဲသောအကျိုး ပေးရာ ကာလရှိသောကြောင့် တူသောအကျိုးကိုသာ ပေး၏။

ကာမကုသိုလ်ကား- ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ, နောက်နောင်ဘဝမှသည် နိဗ္ဗာန် မရောက်မီတိုင်အောင် အမျိုးမျိုးသော အကျိုးပေးရာ ကာလရှိသောကြောင့် တူ,မတူ ၂-ပါးစုံ အကျိုးကို ပေးရသည်။

လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈-ပါးမှ အကျယ် ၄၀-ဖြစ်လာပုံ

လောကုတ္တရာ မဂ်၊ဖိုလ် ရဖို့ရန် ... သင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တဟု ဝိပဿနာသက်သက် ရှုသော (ဝိပဿနာနိယမ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ အစွမ်းဖြင့် လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈-ပါး ဖြစ်၏။

- (၁) ဈာန်ကို အခြေခံအားဖြင့် ဝင်စားခြင်း (ပါဒကဈာန်)
- (၂) ဈာန်ကို သုံးသပ်ခြင်း (သမ္မသိတဈာန်)
- (၃) အလိုဆန္ဒအလျောက် ဈာန်ကို တောင့်တခြင်း (ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ) တို့ကို ပြုပြီးမှ မဂ်ဖိုလ်ရအောင် အားထုတ်သော (ဈာနနိယမ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ထိုဝင်စား, သုံးသပ်, တောင့်တသည့် ဈာန်များနှင့် တကွ မဂ်-ဖိုလ်စိတ်များ ဖြစ်ပေါ်လာသည်။ ဈာန်သည် ၅-ပါး ဖြစ်၍ ၅-ပါးလုံးပင် ရနိုင်သည်။

ထို့ကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈-ပါးကို ဈာန် ၅-ပါးနှင့် ပွားသော် လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် ၄၀- ဖြစ်လာလေသည်။

သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်၏ ပထမဈာန် အမည်ရခြင်းအကြောင်း

လောကီ (ရူပါဝစရ) ပထမဈာန်သည် ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါး ရှိသကဲ့သို့ သောတာပတ္တိမဂ်စိတ်သည်လည်း ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးရှိရကား လောကီ (ရူပါဝစရ) ပထမဈာန်နှင့် တူသောကြောင့် ပထမဈာန်-ဟူသော အမည်ကို ရပါသည်။

မဂ်စိတ် ၄-ပါးတို့၏ ‘သောတာပတ္တိမဂ် ပထမဈာန်စိတ်’ စသည်ဖြင့် အသီးသီး ၅-ပါးစီ ပြားရခြင်းအကြောင်း

ပါဒကဈာန်, သမ္မသိတဈာန်, ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယတို့တွင် တစ်ပါးပါး၏ အစွမ်းဖြင့် ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါး, ၄-ပါး, ၃-ပါး, ၂-ပါး, တစ်ဖန် ၂-ပါး ရှိသော ရူပါဝစရ ပထမဈာန်, ဒုတိယဈာန် စသည်တို့နှင့် တူမျှသောကြောင့် ဝိတက် စသော ဈာန်အင်္ဂါများ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းအားဖြင့် မဂ် ၄-ပါးတို့

သည် “သောတာပတ္တိမဂ် ပထမဈာန်” စသော အမည်ကို ရကြကုန်လျက် အသီးသီး ၅-ပါးစီ ပြားရပါသည်။

ပါဒကဈာန်

လောကီ ပထမဈာန် စသည်တို့တွင် အကြင်အကြင် ဈာန်ကို ဝင်စား၍ ထိုထိုဈာန်မှ ထပြီးနောက် တောဘူမက သင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ အားဖြင့် သုံးသပ်သော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ ဖြစ်၏။ ထိုထိုဈာန်သည် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ၏ နီးစွာသော အကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် ပါဒကဈာန်-မည်၏။ (ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ ဖြစ်ကြောင်း အခြေခံအဖြစ်ဖြင့် ဝင်စားအပ်သော ဈာန်သည် ပါဒကဈာန်-မည်၏။)

သမ္မသိတဈာန်

ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ ဖြစ်ဖို့ရာ အနိစ္စ၊ ဒုက္ခ၊ အနတ္တ အားဖြင့် သုံးသပ်အပ်သော ဈာန်သည် သမ္မသိတဈာန်-မည်၏။

[မှတ်ချက်။ ။ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ-ဟူသည် ကာမာဝစရဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော မဟာကုသိုလ်ပင် ဖြစ်သည်။]

ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ

“ငါ့မှာ ပထမဈာန်နှင့်တူသော အင်္ဂါ ၅-ပါးရှိသော မဂ်ဖြစ်ပါမူကား ကောင်းလေစွ” (သို့) “ငါ့မှာ ဒုတိယဈာန် စသည်တို့တွင် တစ်ပါးပါးနှင့် တူသော အင်္ဂါ ၄-ပါး စသည် အပြားရှိသော မဂ်ဖြစ်ပါမူကား ကောင်းလေစွ” ဟု ဈာနလာဘိယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ဖြစ်သော အလိုဆန္ဒသည် ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ မည်၏။

ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယသည် ဈာန် ဟုတ်-မဟုတ်

အချို့က ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယကို ဈာန်ဟု ခေါ်ဝေါ်လေ့ ရှိကြ၏။ ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ-ဟူသည် ဈာန်မဟုတ်ပါ။ ဈာန်ရသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏

ပြုလိုကာမျှ ကုသိုလ်ဆန္ဒသာ ဖြစ်ပါသည်။ ထိုဆန္ဒကြောင့်လည်း ဈာန်ကို မရ၊ ထိုထိုဈာန်နှင့်တူသော မဂ်ကိုသာ ရပါသည်။ ထို့ကြောင့် ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ သည် ဈာန် မဟုတ်ပါ။

ထိုပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယကြောင့် ရအပ်သော မဂ်ကိုကား အကြောင်းပုဂ္ဂလဇ္ဈာ သယ၏ အမည်ကို အကျိုးမဂ်ပေါ်၌ တင်စား၍ ကာရဏူပစာအားဖြင့် “ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယမဂ်”ဟု ဆိုနိုင်ပါသည်။

ပါဒကဈာန်နှင့် တူစွာ မဂ်ဖြစ်ပုံ

အချို့သော ဈာနလာဘီ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ... ပထမဈာန် စသည် တို့တွင် တစ်ပါးပါးကို အခြေခံပါဒက အဖြစ်ဖြင့် ဝင်စား၍ ထိုဈာန်မှ ထပြီးနောက် ဘုံသုံးပါး၌ဖြစ်သော သင်္ခါရတို့တွင် ဘယ်သင်္ခါရကို မဆို အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တဟု လက္ခဏာယာဉ်တင် ဆင်ခြင်သုံးသပ်၍ မဂ်ကို ရသည်ဖြစ်အံ့။ ထိုမဂ်သည် ပထမဈာန် စသည်တို့တွင် ထိုထိုပါဒကဈာန်နှင့် တူသောမဂ် ဖြစ်ရပါသည်။

သမ္မုသိတဈာန်နှင့် တူစွာ မဂ်ဖြစ်ပုံ

အချို့သော ဈာနလာဘီ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ... ဝိပဿနာ၏ အခြေခံဖြစ်သော တစ်စုံတစ်ခုသောဈာန် မရှိခဲ့သော် (ပထမဈာန် စသည် တို့တွင် တစ်ပါးပါးကို အခြေခံပါဒက အဖြစ်ဖြင့် မဝင်စားဘဲ) မိမိရအပ် ပြီးသော ဈာန်တစ်ပါးပါးကို အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တဟု လက္ခဏာယာဉ်တင် ဆင်ခြင်သုံးသပ်၍ မဂ်ကို ရသည်ဖြစ်အံ့။ ထိုမဂ်သည် သမ္မုသိတဈာန်နှင့် တူသောမဂ် ဖြစ်ရပါသည်။

ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ အားလျော်စွာ မဂ်ဖြစ်ပုံ

အချို့သော ဈာနလာဘီ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်သည် ... အမှတ်မထား တစ်ပါး ပါးသော ဈာန်ကို အခြေခံပါဒကအဖြစ်ဖြင့် ဝင်စား၍ ထိုဈာန်မှ ထပြီးနောက် တစ်ပါးပါးသောဈာန်ကို အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တဟု လက္ခဏာယာဉ်တင်

ဆင်ခြင်သုံးသပ်၍ မဂ်ကို ရသည့်ဖြစ်အံ့၊ ထိုမဂ်သည် ပုဂ္ဂိုလ်၏ အဇ္ဈာသယ အားလျော်စွာ ပါဒကဈာန်၊ သမ္မသိတဈာန် ၂-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသော ဈာန်နှင့် တူသောမဂ် ဖြစ်ရပါသည်။

(အလိုဆန္ဒ အဇ္ဈာသယ ရှိရုံမျှဖြင့် မဂ်ကို မရနိုင်၊ အဇ္ဈာသယ အားလျော်စွာ လောကီဈာန်ကို ဝင်စားမှုဖြစ်စေ၊ သုံးသပ်မှုဖြစ်စေ၊ ဝင်စားမှု-သုံးသပ်မှု ၂-မျိုးလုံး ဖြစ်စေ ပြုရသေး၏၊ ဥပမာ-ပထမဈာန်ကို လိုချင်လျှင် လောကီပထမဈာန်ကို ဝင်စားမှု-သုံးသပ်မှု တစ်ခုခုဖြစ်စေ၊ ၂-မျိုးလုံးဖြစ်စေ ပြုရသေးသည်-ဟူလို။)

ပုဂ္ဂလဇ္ဈာသယ မရှိခဲ့သော် အထက် အထက်(ပါဒက,သမ္မသိတ)ဈာန်နှင့် တူသော မဂ်ဖြစ်ပုံ

အကယ်၍ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ အလိုဆန္ဒ အဇ္ဈာသယ အထူးမရှိအံ့၊ အောက်အောက်ဈာန်ကို အခြေခံပါဒက အဖြစ်ဖြင့် ဝင်စား၍ ထိုဈာန်မှ ထပြီးနောက် အထက် အထက် ဈာန်တရားတို့ကို ဆင်ခြင်သုံးသပ်၍ မဂ် ရခဲ့လျှင် ထိုမဂ်သည် ပါဒကဈာန်ကို မငဲ့ဘဲ သမ္မသိတဈာန်နှင့်တူသော အထက်အထက်မဂ် ဖြစ်ရပါသည်။

(ဥပမာ-ပါဒကဈာန်က ဒုတိယဈာန်၊ သမ္မသိတဈာန်က တတိယဈာန် ဖြစ်နေလျှင် တတိယဈာန်မဂ် ဖြစ်ရမည်ဟူလို။)

အထက်အထက်ဈာန်ကို အခြေခံပါဒကအဖြစ်ဖြင့် ဝင်စား၍ ထိုဈာန်မှ ထပြီးနောက် အောက်အောက်ဈာန်တရားတို့ကို သုံးသပ်၍ မဂ်ရခဲ့လျှင်၊ ထိုမဂ်သည် သမ္မသိတဈာန်ကို မငဲ့ဘဲ ပါဒကဈာန်နှင့်တူသော အထက် အထက်မဂ် ဖြစ်ရပါမည်။

(ဥပမာ-ပါဒကဈာန်က ပဉ္စမ၊ သမ္မသိတဈာန်က စတုတ္ထ ဖြစ်နေလျှင် ပဉ္စမဈာန်မဂ် ဖြစ်ရမည်-ဟူလို။)

အကြောင်းကား- အောက်အောက်ဖြစ်သော ဈာန်ထက် အထက်အထက် ဖြစ်သော ဈာန်က သာ၍ အားကြီးသောကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

လောကုတ္တရာစိတ်၌ ဝေဒနာကို မှတ်သားပုံ

မေး။ ။ အရိယမဂ်၏ ဈာန်ကို မှတ်သားခြင်းသည် ပါဒကဈာန် စသည် တို့ကို မှတ်သားခြင်းဖြင့် ဖြစ်တန်စေ၊ ဝေဒနာကို မှတ်သားခြင်း က အဘယ်ကို မှတ်သားခြင်းဖြင့် ဖြစ်ပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ အရိယမဂ် (လောကုတ္တရာစိတ်)၏ သောမနဿဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာ ဝေဒနာကို မှတ်သားခြင်းသည် ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ၏ အမှတ် အသားအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၁) ပါဒကဈာန်၊ သမ္မသိတဈာန် လုံးဝမရှိသောပုဂ္ဂိုလ် (သို့) ပ၊ဒု၊တ၊စ ဈာန်တစ်ပါးပါးကို ပါဒက၊ သမ္မသိတပြုသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝုဋ္ဌာနဂါမိနီဝိပဿနာ၌ သောမနဿဝေဒနာ ယှဉ်လျှင် မဂ်၌လည်း သောမနဿဝေဒနာ ယှဉ်ရပါသည်။

(၂) ပဉ္စမဈာန်ကို ပါဒက၊ သမ္မသိတ ပြုသောပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝုဋ္ဌာန ဂါမိနီဝိပဿနာ၌ ဥပေက္ခာဝေဒနာယှဉ်လျှင် မဂ်၌လည်း ဥပေက္ခာ ယှဉ်ရပါသည်။ (ဖိုလ်၌လည်း နည်းတူပင်)

ထို့ကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ်အကျယ် (၄၀)တွင် မဂ်စိတ်(၂၀) ၌ စတုတ္ထဈာန်အထိ သောမနဿ ၁၆-ပါး၊ ပဉ္စမဈာန် ဥပေက္ခာ ၄-ပါး၊ ဖိုလ်စိတ်(၂၀)၌လည်း ထိုအတူ သောမနဿ ၁၆-ပါး၊ ပဉ္စမဈာန် ဥပေက္ခာ ၄-ပါး ဖြစ်ရပါသည်။

သုက္ခဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်

သမထဘာဝနာ အစေးမရှိသဖြင့် ခြောက်ကပ်သော ဝိပဿနာရှိသော ပုဂ္ဂိုလ် (ဈာန်မရဘဲ သင်္ခါရတရားတို့ကို လက္ခဏာယဉ်သို့တင်၍ ဆင်ခြင် သုံးသပ်ခြင်းကြောင့်သာ မဂ်ရသောပုဂ္ဂိုလ်)ကို သုက္ခဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်ဟု ခေါ်ဆိုရပါသည်။

သုက္ခဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်၏ ဈာန်အင်္ဂါ အမှတ်အသားနှင့် ၎င်းသန္တာန်၌ ဖြစ်နိုင်သောမဂ်

သုက္ခဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်၏ အလုံးစုံသော ဈာန်အင်္ဂါကို မှတ်သားခြင်း သည်လည်း ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ အမှတ်အသားအတိုင်း ဖြစ်ပါသည်။

မှန်၏။ သုက္ခဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ပါဒကဈာန် စသည်တို့ မရှိသောကြောင့် ထိုပါဒကဈာန် စသည်တို့၏အစွမ်းဖြင့် မှတ်သားခြင်း မရှိနိုင်ရကား ဝုဋ္ဌာနဂါမိဝိပဿနာ အမှတ်အသားအတိုင်း ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါး ရှိသော မဂ်သာ ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ၌ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ ပီတိ၊ သုခ၊ ဧကဂ္ဂတာ ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးလုံး ယှဉ်သောကြောင့် မဂ်၌လည်း ထိုဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ ၏ အမှတ်အသားအတိုင်း ဈာန်အင်္ဂါ ၅-ပါးနှင့် ယှဉ်ရသည်။ “သုက္ခ ဝိပဿက ပုဂ္ဂိုလ်သည် ပဉ္စဂီကမဂ် (အင်္ဂါ ၅-ပါးရှိသော ပထမဈာန်မဂ်) ကိုသာ ရနိုင်၏။

ဈာန်သမာပတ်ရသောပုဂ္ဂိုလ်အား ပဉ္စဂီကမဂ် ဖြစ်ပုံ

ဈာန်သမာပတ်ရသော ဈာန်လောဘီပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဈာန်ကို အခြေခံ ပါဒက မပြုဘဲ (ဝင်စားမှု၊ သုံးသပ်မှု မပြုဘဲ) သင်္ခါရတရားတို့ကိုသာ အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တဟု လက္ခဏာယာဉ်တင် ဆင်ခြင်သုံးသပ်၍ ဖြစ်စေအပ် သော မဂ်သည်လည်း ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိဝိပဿနာ အမှတ်အသားအတိုင်း ပဉ္စဂီက ပထမဈာန်မဂ်သာ ဖြစ်ပါသည်။

ပဉ္စဂီက ပထမဈာန်မဂ်သာ ရနိုင်သော ပုဂ္ဂိုလ်များ

- (၁) သုက္ခဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၂) မည်သည့်ဈာန်ကိုမျှ အခြေခံ မပြုဘဲ (ဝင်စားမှု၊ သုံးသပ်မှု မပြုဘဲ) သင်္ခါရတရားတို့ကိုသာ သုံးသပ်သော ဈာန်လောဘီပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၃) ပထမဈာန်ကို ဝင်စားသော ဈာန်လောဘီပုဂ္ဂိုလ်။

- (၄) မည်သည့်ဈာန်ကိုမျှ မဝင်စားဘဲ ပထမဈာန်ကို သုံးသပ်သော ဈာန်လာဘီ ပုဂ္ဂိုလ်၊
- (၅) ပထမဈာန်ကို ဝင်စားမှု၊ သုံးသပ်မှု ၂-မျိုးလုံးပြုသော ဈာန်လာဘီ ပုဂ္ဂိုလ်များ ဖြစ်ပါသည်။

ပထမဈာန် ၁၁-ပါး စသည် ပြားခြင်းအကြောင်း

ရူပါဝစရစိတ်ကို ပထမဈာန် အစရှိသော ဈာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ယှဉ်သော အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်သကဲ့သို့၊ လောကုတ္တရာစိတ်ကိုလည်း ပထမဈာန် အစရှိသော ဈာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ယှဉ်သော အပြားအားဖြင့် ဆိုအပ်၏။ အရူပ စိတ်ကိုလည်း ပဉ္စမဈာန်၏ အဖြစ်တည်းဟူသော ဝေါဟာရဖြင့် ဆိုအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ပထမဈာန် ၁၁-ပါး စသည် ပြားခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(တစ်နည်း) - ဈာန်အင်္ဂါတို့နှင့်ယှဉ်သောအပြားအားဖြင့် တစ်ခုတစ်ခု သော လောကုတ္တရာစိတ်ကို ၅-ပါးစီ ပြားသည်ကို ပြု၍ လောကုတ္တရာစိတ်ကို ၄၀-ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ ရူပစိတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကို ပထမဈာန် စသော ဈာန်အင်္ဂါတို့နှင့် ယှဉ်သောအပြားအားဖြင့် ဆိုအပ် သကဲ့သို့၊ ထို့အတူ အရူပါဝစရစိတ်ကိုလည်း ပဉ္စမဈာန် ၏ အဖြစ်တည်းဟူသော ဝေါဟာရဖြင့် ဆိုအပ်၏။ ထို့ကြောင့် ပထမဈာန် ၁၁-ပါး စသည် ပြားရ ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သောတာပတ္တိမဂ် နည်း-၁၀၀၀ စသည်

- (၁) သောတာပတ္တိမဂ်သည် ဈာန်အမည်ဖြင့် ပဋိပဒါအပြားကို မသုံးသပ်ဘဲ သုညတမဂ်၊ အပ္ပဏီဟိတမဂ် ဟူ၍ ၂-ပါး အပြားရှိ၏။
- (၂) တစ်ဖန် ပဋိပဒါစတုက္ကနှင့် ယှဉ်စေ၍ သုညတမဂ် ၄-ပါး၊ အပ္ပဏီ ဟိတမဂ် ၄-ပါး၊ ဤသို့ အသီးသီး ၄-ပါးစီ ဝေဖန်အပ်သောကြောင့်

၈-ပါး ဖြစ်၏။ ၂-မျိုးပေါင်းလျှင် ဈာန်အမည်အားဖြင့် (၂ + ၈ =) ၁၀-ပါး ဖြစ်၏။

(၃) ထို့အတူ မဂ်၊ သတိပဋ္ဌာန်၊ သမ္မပ္ပဓာန်၊ ဣဒ္ဓိပါဒ်၊ ဣန္ဒြေ၊ ဗိုလ်၊ ဗောဇ္ဈင်၊ သမထ၊ ဝိပဿနာ၊ ဓမ္မ၊ ခန္ဓာ၊ အာယတန၊ ဓာတ်၊ သစ္စာ၊ အာဟာရ၊ ဖဿ၊ ဝေဒနာ၊ သညာ၊ စေတနာ၊ စိတ် အမည်တို့ဖြင့် လည်း အသီးသီး ၁၀-ပါးစီ ဝေဖန်အပ်သောကြောင့် (၁၀ x ၂၀) နည်းပေါင်း ၂၀၀ ဖြစ်၏။

(၄) ထို နည်းပေါင်း ၂၀၀-တို့ကို အဓိပတိ ၄-ပါးနှင့် ယှဉ်စေ၍ အသီးသီး ၄-ပါးစီ ဝေဖန်လိုက်လျှင် (၂၀၀ x ၄ =) ၈၀၀ ဖြစ်၏။

(၅) ဤသို့လျှင် အဓိပတိ ၄-ပါးနှင့် မရောဘဲ နည်းပေါင်း-၂၀၀၊ အဓိပတိ ၄-ပါးနှင့် ရော၍ နည်းပေါင်း-၈၀၀၊ ဖြစ်သောကြောင့် သောတာပတ္တိ မဂ် နည်း-၁၀၀၀ ဖြစ်ပါသည်။

[မှတ်ချက်။ ။ သကဒါဂါမိမဂ် စသည်တို့၌လည်း နည်းတူသိပါ။ မဂ် ၄-ပါး ဖြစ်၍ နည်းပေါင်း-၄၀၀၀ ဖြစ်၏။]

စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါးကို ရေတွက်ပြရာ၌ ကုသိုလ်နှင့် ဝိပါက်တို့၏ အပြားကိုသာ ပြ၍ အကုသိုလ်နှင့် ကြိယာတို့၏ အပြားကို မပြရခြင်းအကြောင်း

ပါဒကဈာန် စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အရေအတွက် တိုးပွားခြင်း သည် ကုသိုလ်၊ ဝိပါက် စိတ်တို့၌သာ ဖြစ်သင့်သောကြောင့် ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်စိတ်တို့၏ အပြားကိုသာ စိတ်အကျယ် ၁၂၁-ပါး အရေအတွက်၏ အကြောင်းအဖြစ်ဖြင့် ပြ၍၊ အကုသိုလ်နှင့် ကြိယာတို့၏ အပြားကို မပြရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

စေတသိက်ပိုင်း

စေတသိက် = ဧကုပ္ပါဒ စသော စေတသိက်လက္ခဏာ ၄-ပါးနှင့် ပြည့်စုံ၍၊ ၅၂-ပါးကုန်သော ကိုယ်ပိုင်လက္ခဏာအသီးသီး ရှိကြပြီး စိတ်နှင့် အမြဲယှဉ်လေ့ရှိသော၊ အမြဲယှဉ်လေ့မရှိသော သဘောတရား (သဘာဝတရား)များကို စေတသိက်-ဟု ခေါ်၏။

စေတသိက်ပိုင်း၏ ပိဏ္ဏတ္ထ(အပေါင်းအနက်) ၄-မျိုး

- ၁။ ဧကုပ္ပါဒ-စသော စေတသိက်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းလက္ခဏာ ၄-ပါး၊
- ၂။ ရာသီ ၃-ပါးတို့ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော စေတသိက် ၅၂-ပါး၊
- ၃။ ထို စေတသိက် ၅၂-ပါးတို့၏ သမ္ပယောဂနည်း ၁၆-ပါး၊
- ၄။ ထို စေတသိက် ၅၂-ပါးတို့၏ သင်္ဂဟနည်း ၃၃-ပါးတို့ ဖြစ်ပါသည်။

၁။ စေတသိက်လက္ခဏာ ၄-ပါး(ဝါ) စေတောယုတ္တလက္ခဏာ ၄-ပါး

- (၁) ဧကုပ္ပါဒ = စိတ်နှင့် အတူဖြစ်ခြင်း၊
- (၂) ဧကနိရောဓ = စိတ်နှင့် အတူချုပ်ခြင်း၊
- (၃) ဧကာရမ္မဏ = စိတ်နှင့် အာရုံတူခြင်း၊
(ဧကာလမ္မဏ)
- (၄) ဧကဝတ္ထုက = စိတ်နှင့် မှီရာတူခြင်း၊

စိတ်နှင့် အမြဲယှဉ်လေ့ရှိသောစေတသိက် = နိယတယောဂီစေတသိက် ၄၁-ပါး
 စိတ်နှင့် အမြဲယှဉ်လေ့မရှိသောစေတသိက် = အနိယတယောဂီစေတသိက် ၁၁-ပါး

စေတသိက် ၅၂-ပါးကို ဓမ္မ-ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်း

မိမိ၏သဘောလက္ခဏာကို ဆောင်တတ်သောကြောင့် စေတသိက် ၅၂-ပါးကို ဓမ္မ-ဟု ခေါ်ဆိုရပါသည်။

စေတသိက်လက္ခဏာ ၄-ပါးတွင် ဧကုပ္ပါဒ လက္ခဏာကို ဆိုပြီးပါလျက် ဧကနိရောဓကို ဆက်ဆိုခြင်း

စိတ်နှင့်အတူဖြစ်ခြင်း(ဧကုပ္ပါဒ)လက္ခဏာ ၁-မျိုးကိုသာ စေတသိက်ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ပါက စိတ်နှင့်အတူဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တရားကိုလည်း စေတသိက်ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ခြင်းကြောင့် ဤသို့ မဖြစ်စေခြင်းငှာ စိတ်နှင့်အတူ ချုပ်ခြင်း(ဧကနိရောဓ)လက္ခဏာကို ဆက်ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(ကမ္မဇရုပ်နှင့် စိတ္တဇရုပ်တို့သည် စိတ်နှင့်ပြိုင်တူ ဖြစ်ကြသော်လည်း ပြိုင်တူ မချုပ်ကြ-ဟု ဆိုလိုသည်။)

ဧကုပ္ပါဒ, ဧကနိရောဓ လက္ခဏာ ၂-ပါးကို ဆိုပြီး ဖြစ်ပါလျက် ဧကာလမ္မဏ လက္ခဏာကို ဆက်ဆိုခြင်း

စိတ်နှင့် အတူဖြစ်ခြင်း၊ အတူချုပ်ခြင်း လက္ခဏာ ၂-ပါးကိုသာ စေတသိက်ဟု ခေါ်ဆိုရပါမူ-

- (၁) စိတ်သို့အစဉ်လိုက်၍ဖြစ်သော ဝိညာတ်ရုပ် ၂-ပါးဟူသော စိတ္တဇရုပ်တရား၊
- (၂) ရှေးရှေးစိတ်၏ ဥပါဒ်ခဏ၌ဖြစ်၍ ၁၇-ချက်မြောက် နောက်နောက်စိတ်၏ ဘင်ခဏမှာ ချုပ်ကုန်သော ကမ္မဇရုပ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်အတူ ဖြစ်မှု-အတူချုပ်မှုရှိ၍ စေတသိက်ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်ခြင်းကြောင့် စိတ်နှင့်အာရုံတူခြင်း (ဧကာလမ္မဏ) - လက္ခဏာကို ဆက်ဆိုခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

[ဝိညာတ်ရုပ် ၂-ပါး၊ ကမ္မဇရုပ်နှင့် စိတ္တဇရုပ်တို့သည် စိတ်နှင့်အတူဖြစ်၍ အတူ ချုပ်ကြသော်လည်း ရုပ်တရားများဖြစ်၍ အာရုံကို မယူနိုင်ကြ- ဟု ဆိုလိုပါသည်။]

ဧကုပ္ပါဒ စသော လက္ခဏာ ၃-ပါးကို ဆိုပြီးဖြစ်ပါလျက် ဧကဝတ္ထုက လက္ခဏာကို ဆက်ဆိုရခြင်း

ဧကုပ္ပါဒ-စသော ရှေ့လက္ခဏာ ၃-ပါးနှင့် ပြည့်စုံသော စေတသိက် တို့သည် အမြဲတမ်း တူသော မှီရာဝတ္ထုရုပ် ရှိကြသည်ချည်းသာတည်း ဟူ သော အနက်အဓိပ္ပာယ်ကို ပြခြင်းအကျိုးငှာ ဧကဝတ္ထုက လက္ခဏာကို ဆက်၍ ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

[သို့ဖြစ်၍- ဧကုပ္ပါဒ, ဧကနိရောဓ, ဧကာလမ္ပဏ, ဧကဝတ္ထုက လက္ခဏာ ၄-ပါးလုံး နှင့် ပြည့်စုံမှသာလျှင် စေတသိက်ဟု ခေါ်ဆိုနိုင်သည်။]

မှတ်ချက်

- (၁) စိတ္တက္ခဏ ၁၇-ချက် အသက်ရှိသော စိတ္တဇရုပ်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့သည် စိတ်နှင့် အတူဖြစ်မှု ရှိသော်လည်း ၎င်းစိတ်နှင့်ပင် အတူချုပ်ခြင်း မရှိသောကြောင့် စေတသိက်-မမည်။
- (၂) ဝိညုတ်ရုပ် ၂-ပါးနှင့် ကမ္မဇရုပ်တို့သည် စိတ်နှင့်အတူ ဖြစ်မှု-ချုပ်မှုရှိသော်လည်း အာရုံကို မယူတတ်သောကြောင့် စေတသိက်-မမည်ချေ။

အရူပပဘုံ၌ စေတသိက်လက္ခဏာ ၃-ပါးသာ

အရူပပဘုံ၌ မှီရာဝတ္ထုရုပ် မရှိသောကြောင့် ဧကဝတ္ထုကလက္ခဏာကို မရနိုင်၊ ရှေ့လက္ခဏာ ၃-ပါးကိုသာ ရနိုင်ပါသည်။

၂။ ရာသီ ၃-ပါးတို့ဖြင့် ညွှန်ပြအပ်သော စေတသိက် ၅၂-ပါး

အညသမာဏ်းဏှသီအဖွင့်

သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် = အလုံးစုံကုန်သော စိတ်အားလုံးတို့နှင့် မြဲသောအားဖြင့် ယှဉ်သောကြောင့် သဗ္ဗ စိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် မည်၏။
 = (တစ်နည်း) မည်သည့်စိတ်နှင့်မဆို အမြဲ

ယှဉ်သောကြောင့် သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏ စေတသိက် မည်၏။

ပကိဏ်းစေတသိက် = ယှဉ်သင့်သောစိတ်နှင့် ယှဉ်၍၊ မယှဉ်သင့်သော စိတ်နှင့် မယှဉ်ဘဲ ယှဉ်သင့် သလို အပြားအားဖြင့် ရောရောပြွမ်းပြွမ်း ယှဉ်သောကြောင့် ပကိဏ်း စေတသိက် မည်၏။

အည = သောဘနစိတ်နှင့် ယှဉ်သောအခါ... သောဘန စိတ်မှ တစ်ပါးကုန်သော အသောဘဏစိတ်တို့ သည် အည-မည်၏။

= အသောဘနစိတ်နှင့် ယှဉ်သောအခါ... အသော ဘနစိတ်မှ တစ်ပါးကုန်သော သောဘနစိတ် တို့သည် အည-မည်၏။

အညသမာန်းစေတသိက် = စိတ်အကုန်နှင့် မယှဉ်သော်လည်း အည-မည် သော အသောဘနစိတ်၊ သောဘနစိတ် နှစ်မျိုး လုံးနှင့် လိုက်လျောညီထွေ ယှဉ်တတ်သော ကြောင့် အညသမာန်းစေတသိက်-မည်၏။

= (ထို့ကြောင့် အညသမာန်းစေတသိက်ကို သောဘန သောဘနစေတသိက်ဟုလည်း ခေါ်ဆိုကြသည်။)

မှတ်ချက်

- (၁) အကုသိုလ်စိတ်၊ အဟိတ်စိတ်ဟူသော အသောဘနစိတ်၊ သောဘနစိတ်တို့နှင့် လိုက်လျောညီထွေ ယှဉ်သောကြောင့် အညသမာန်းရာသီကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆို ရသည်။
- (၂) အလုံးစုံသော စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်၍ အရေးပါ ကျယ်ဝန်းသောကြောင့် သဗ္ဗစိတ္တ သာဓာရဏစေတသိက်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုရပြန်သည်။
- (၃) ၎င်းတွင်လည်း ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၌ ဖဿပဉ္စကရာသီကို ရှေးဦးစွာ ဟော၍ ဖဿစေတသိက်ကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆိုရသည်။

သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါး

(၁) ဖဿစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = အာရုံကို တွေ့ထိတတ်သောကြောင့် ဖဿမည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံကို တွေ့ထိခြင်း(ဖုသန)လက္ခဏာ ရှိ၏။

[မှတ်ချက်- “တွေ့ထိ” ဟူသည် ရုပ်တရားချင်း (ဥပမာ-လက်နှစ်ဖက်ချင်း)ထိသကဲ့သို့ ထိမိ၊ စပ်မိ၊ ကပ်မိသော အထိမျိုး မဟုတ်။ စိတ်နှင့်အာရုံ တွေ့ထိသောအခါ ကိုယ်ထိလက်ရောက် တွေ့ထိရသလို ဓာတ်သဘောအလိုက် ထိခိုက်ခြင်း (ဓာတ်ခိုက်ခြင်း)ကို ဆိုလိုပါသည်။

ဖဿသည် နာမ်တရားဖြစ်ပါလျက် ဖုသနလက္ခဏာ ရှိသည်ဟု ဆိုရခြင်း

ဖဿသည် နာမ်တရားဖြစ်သော်လည်း အာရုံ၌ တွေ့ထိသော အခြင်း အရာအားဖြင့် ဖြစ်တတ်သောကြောင့် ဖုသနလက္ခဏာ ရှိသည်ဟု ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဖဿ၏အာရုံ၌ တွေ့ထိသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ပုံ (ဖဿ၏ ဓာတ် နှိုက်ပုံ) ဥပမာများ

- (၁) ချဉ်သီးစားနေသူကို မြင်ရသောသူ၏ ခံတွင်းချဉ်၍ တံတွေး ယိုခြင်းကဲ့သို့၊
- (၂) အမြင့်တက်နေသူကို လှမ်းမြင်ရသူ၏ အသည်းယားပုံကဲ့သို့၊
- (၃) သစ်ပင်ဖျား၌ တည်နေသော ယောက်ျားကို မြင်ရသော မြေ၌ ရပ်တည်နေသူ၏ ကြောက်ခူးတုန်ခြင်းကဲ့သို့၊
- (၄) တစ္ဆေ သရဲ စသော ကြောက်မက်ဖွယ်ကို တွေ့သောသူ၏ မပြေးနိုင်ဘဲ ကြက်သေ၊ သေနေသကဲ့သို့၊
- (၅) ခြင်္သေ့၊ သစ်၊ ကျားတို့ကို မြင်ရသောအခါ ခွေးများ ခြေထောက် ကွတတ ဖြစ်သကဲ့သို့၊
- (၆) စားတော်ကံ၏ ပွဲတော်အုပ်ကို မြီးစမ်းရခြင်းကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

(၂) ဝေဒနာစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = အာရုံကို ခံစားတတ်သောကြောင့် ဝေဒနာ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်း (ဝေဒယိတ)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာများ = (၁) ကိုယ်တိုင် ချဉ်သီးစားနေသူကဲ့သို့၊

(၂) ကိုယ်တိုင် အမြင့်တက်နေသူကဲ့သို့၊

(၃) ကောင်းသော ဘောဇဉ်၏အရသာကို ခံစားတတ်သော ပြည့်ရှင်မင်းကဲ့သို့ ဖြစ်ပါသည်။

ဝေဒနာမှ တစ်ပါးသော သမ္ပယုတ်တရားများသည် အာရမ္မဏတရားများဖြစ်၍ အာရုံ၏အရသာကို ခံစားတတ်ကြပါလျက် ဝေဒနာကိုသာ ဝေဒယိတလက္ခဏာ ရှိသည်ဟု ဆိုရခြင်း

အာရုံ၏အရသာကို ခံစားရာ၌ ဝေဒနာမှကြွင်းသော သမ္ပယုတ်တရား တို့သည် (စားဖိုသည်၏ ဟင်းလျာမြီးသကဲ့သို့) တစ်စိတ်တစ်ဒေသမျှဖြင့်သာ အာရုံ၏အရသာကို ခံစားကြပါသည်။

ဝေဒနာသည်သာလျှင် (ပြည့်ရှင်မင်းကဲ့သို့) ပိုင်ပိုင်နင်းနင်း အစိုးတရ အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဝေဒနာကိုသာ ဝေဒယိတ လက္ခဏာရှိသည်ဟု ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၃) သညာစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = အညှိုးအရွှေ့ စသော အမျိုးမျိုးသော အာရုံကို အမှတ်အသား ပြု၍ သိတတ်သောကြောင့် သညာ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အမှတ်အသားပြု၍ သိခြင်း၊ မှတ်သိ၊ သိခြင်း (သဉ္ဇာနန) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာများ = (၁) သစ်-စသည်၌ လက်သမားတို့၏ အမှတ်အသားပြု သကဲ့သို့၊

(၂) အမိ၊ အဖ၊ အရှေ့၊ အနောက် စသည်ဖြင့် သူငယ်တို့၏ မှတ်သိခြင်းကဲ့သို့၊

(၃) မျက်မမြင်ပုဏ္ဏား ၆-ယောက်ကဲ့သို့ မိမိထင်ရာကို မှားသည်ဖြစ်စေ၊ မှန်သည်ဖြစ်စေ နှလုံးသွင်း စွဲလမ်း မှတ်သားထားသကဲ့သို့၊

သညာ၏ “သိခြင်း”အနက် သာမန်ကိုသာ မဆိုဘဲ “အမှတ်ပြု၍ သိခြင်း” အနက်ကို ဆိုရခြင်းအကြောင်း

သညာသည် နောင်သောအခါ သိဖို့ရန် (သစ်သား စသည်တို့၌ လက်သမား စသည်တို့၏ အမှတ်အသားကို ပြုခြင်းကဲ့သို့) နောက်၌ မှတ်သိ- သိခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော အခြင်းအရာကို ယူ၍ ဖြစ်သော ကြောင့် သညာ-သဒ္ဒါ၏ အနက်ကို “သိခြင်း”ဟု သာမန်မဆိုဘဲ “အမှတ်ပြု၍ သိခြင်း”ဟု အနက်ကို ဆိုရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မေး။ ။ အမှတ်အသားကို ပြု၍ သိခြင်းသည် နောင်အခါ သိဖို့ရန် အမှတ်အသားကို ပြုသော ရှေ့သညာအတွက် သင့်တန်စေ၊ ရှေ့ အမှတ်အသားဖြင့် သိသော နောက်သညာအတွက်ကား အဘယ်သို့ သင့်နိုင်ပါအံ့နည်း။

ဖြေ။ ။ ရှေ့အမှတ်အသားဖြင့် သိသော ဒုတိယသညာသည်လည်း တစ်ပါး သော တတိယသညာ၏ မှတ်သိ-သိခြင်း၏အကြောင်းဖြစ်သော အခြင်းအရာကိုပင် ယူ၍ဖြစ်သောကြောင့် ရှေ့အမှတ်အသားဖြင့် သိသော နောက်သညာအတွက်လည်း သင့်နိုင်ပါသည်။

(၄) စေတနာစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မိမိနှင့်အတူတကွ ယှဉ်ဘက်တရားတို့ကို အာရုံ၌ စေ့ဆော် တတ်သောကြောင့်၊

(တစ်နည်း) သင်္ခတတရားတို့ကို ပြုစီမံခြင်း၌ လုံ့လဗျာပါရ သို့ ရောက်စေတတ်သောကြောင့် စေတနာ-မည်၏။

လက္ခဏာ = စေ့ဆော်ခြင်း၊ တိုက်တွန်းနှိုးဆော်ခြင်း(စေတယိတ)လက္ခဏာ ရှိ၏။

[သိမှတ်ဖွယ်။ “စေတနာ”ဟူသည် အာရုံနှင့် စိတ်, စေတသိက်ဟူသော သမ္မယုတ် တရားများ စေတစပ်စပ် ကပ်ရောက်ဖြစ်အောင် နှိုးဆော်ခြင်းပင် ဖြစ် သည်။]

- ဥပမာများ = (၁) စစ်မြေပြင်မှ စစ်ဗိုလ်ချုပ်ကြီး၊ ကျောင်းသားခေါင်း ဆောင်၊ လယ်ပိုင်ရှင်တို့ကဲ့သို့... မိမိနှင့်ယှဉ်ဘက်သမ္မယုတ်တရားများကို အာရုံ၌ စေတော် စပ်ဟပ် တိုက်တွန်း နှိုးဆော်တတ်သော သဘောရှိ၏။
- (၂) လယ်သမားကြီး, တပည့်ကြီးတို့ကဲ့သို့... မိမိကိစ္စ, သူတစ်ပါးကိစ္စကို ပြီးစေတတ်သော သဘော ရှိ၏။

(၅) ဧကဂ္ဂတာစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသော စိတ်၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ် သောကြောင့် “သမာဓိ”သည် ဧကဂ္ဂတာ-မည်၏။

(တစ်နည်း) တစ်ခုတည်းသော အာရုံကိုသာ ယူတတ်သည် ဖြစ်၍ စူးစိုက်တည်ကြည်တတ်သော, မပျံ့လွင့်တတ်သော ကြောင့် ဧကဂ္ဂတာ-မည်၏။

လက္ခဏာ = မပျံ့လွင့်ခြင်း၊ တည်ကြည်ခြင်း (အဝိက္ခေပ)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာများ = (၁) လေငြိမ်ရာ၌ ထွန်းထားသောမီးတိုင် တည်ငြိမ်သကဲ့သို့၊

(၂) မုန့်မှုန့်, ပုံမှုန့် စသည်တို့ကို ဖရိဖရဲ မပျံ့ကြီအောင် ပေါင်းစုပေးသော ရေကဲ့သို့၊

(၃) ဖရိဖရဲ ပြိုကွဲနေသောစစ်တပ်ကို ကိုယ်တိုင် ပြန်လည် စုစည်းပေးသော ဘုရင်ကဲ့သို့၊

သမာဓိ၏စွမ်းရည်

ယှဉ်ဘက်စေတသိက်နှင့်တကွဖြစ်သော စိတ်၏ မပျံ့လွင့်ခြင်းသည် သမာဓိကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

(၆) ဇီဝိတိန္ဒြေစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မိမိနှင့်အတူတကွ ဖြစ်ပက် သမ္ပယုတ်တရားတို့၏ အသက်ရှင်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဇီဝိတ-မည်၏။ ထိုဇီဝိတသည် ပင် သဟဇာတ်ဖြစ်သော နာမ်ရုပ်တရားတို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း၌ အစိုးရသောကြောင့် ဣန္ဒြေ-လည်းမည်၏။

= ထို့ကြောင့် မိမိနှင့်အတူတကွဖြစ်ပက် သမ္ပယုတ်တရားတို့၏ အသက်ရှင်ကြောင်းဖြစ်၍ သဟဇာတ်ဖြစ်သော နာမ်ရုပ်တရားတို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း၌ အစိုးရသောကြောင့် ဇီဝိတိန္ဒြေ-မည်၏။

လက္ခဏာ = သဟဇာတ်ဖြစ်သော နာမ်ရုပ်တရားတို့ကို စောင့်ရှောက်ခြင်း (အနုပါလန)လက္ခဏာရှိ၏။
(ဇီဝိတိန္ဒြေ-ကိုကား ဇီဝိတိန္ဒြေကပင် စောင့်ရှောက်ပါသည်။)

ဥပမာများ = (၁) ကြာ စသည်တို့ကို စောင့်ရှောက်တတ်သော “ရေ”ကဲ့သို့၊
(၂) သူတစ်ပါး သားသမီးကို စောင့်ရှောက်တတ်သော “အထိန်း” ကဲ့သို့၊
(၃) လိုရာခရီးသို့ ခရီးသည်များကို ပို့ဆောင်တတ်သော “လှေလှော်သမား” ကဲ့သို့။

(၇) မနုဿိကာရစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = စိတ်၌ အာရုံကို ပြုပေးခြင်း၊ ထားခြင်းသဘောသည် မနုဿိကာရ-မည်၏။

လက္ခဏာ = စိတ်ကို အာရုံသို့ရောက်အောင် ကောင်းစွာ ဆောင်ခြင်း၊ (သမန္နာဟာရ)လက္ခဏာရှိ၏။

ဥပမာများ = (၁) အာဇာနည်မြင်းတို့ကို လိုရာစခန်းသို့ ပြောင့်တန်းစွာ မောင်းနှင်တတ်သော ရထားထိန်းကဲ့သို့။
(၂) ပန်းတိုင်သို့ ပြောင့်တန်းစွာသွားအောင် ပဲ့ကိုင်ပေးသူကဲ့သို့။

မနသိကာရ(၃)မျိုး

- (၁) ဝိထိ ပဋိပါဒက မနသိကာရ = ဝိထိစိတ်အစဉ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေ တတ်သော မနသိကာရ၊
(ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ စက္ခုဝိညာဉ်၊ သမ္မ ငိုဋ္ဌိုင်...စသော ဝိထိစိတ်များ ဖြစ် ပေါ်စေတတ်သည်။)
- (၂) ဇေတုပဋိပါဒက မနသိကာရ = ဇောအစဉ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေတတ် သော မနသိကာရ၊
(မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဇောအစဉ်ကို ဖြစ်ပေါ်စေတတ်သည်။)
- (၃) အာရမ္မဏ ပဋိပါဒက မနသိကာရ= စိတ်ကို အာရုံဆီ ရှေ့ရှုဆောင် တတ်သော မနသိကာရ၊
(မနသိကာရစေတသိက်)

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းတို့သည် မနသိကာရ အမည် ရသော်လည်း စိတ်ကို အာရုံသို့ ဖြောင့်တန်းစွာရောက်အောင် အာရုံမှ မဆိတ်အောင် မလုပ်နိုင်သောကြောင့် မနသိကာရစေတသိက် မဟုတ်ချေ၊ ကျမ်းဂန်၌ အသုံးများသော “ယောနိသောမနသိကာရ-အယောနိသောမန သိကာရ”ဟူသည် ဤ မနသိကာရ ၂-မျိုးပင်ဖြစ်သည်။ ဤ မနသိကာရ များကြောင့် ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်များ ဖြစ်ရသည်။

မနသိကာရစေတသိက်သည်သာလျှင် စိတ်ကို အာရုံသို့ ဖြောင့်တန်း စွာ ရောက်အောင်၊ နှလုံးသွင်းနိုင်အောင် ပြုလုပ်နိုင်သောကြောင့် မနသိကာရ အမည်လည်းရ၊ မနသိကာရကိစ္စကိုလည်း ဆောင်ရွက်နိုင်သည်။

ပဿစသော ၇-ပါးတို့ကို သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏဟု ဆိုရခြင်းအကြောင်း

အလုံးစုံသော စိတ်တို့၌ အမြဲတမ်းဖြစ်၍ ဆက်ဆံသောကြောင့် ပဿ-စသော စေတသိက် ၇-ပါးတို့ကို သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက်ဟု ဆိုရပါသည်။

ပကိဏ်းစေတသိက် ၆-ပါး

(၁) ဝိတက်စေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = အာရုံကို ကြံစည်တတ်, မိမိနှင့်အတူတကွ ဖြစ်ဖက် သမ္မယုတ်တရားတို့ကို အာရုံသို့ ရှေ့ရှုတင်တတ်သောကြောင့် ဝိတက်-မည်၏။

(ကြံစည်ခြင်း = သမ္မယုတ်တရားတို့ကို အာရုံသို့ ရောက်၍, ရောက်၍သွားအောင် ရှေ့ရှုတင်ပေးခြင်း)

လက္ခဏာ = မိမိနှင့်တကွဖြစ်ဖက် စိတ်, စေတသိက်တရားတို့ကို အာရုံကို ရှေ့ရှုတင်ပေးခြင်း-ကြံစည်ခြင်း (အာရမ္မဏာဘိနိရောပန) လက္ခဏာ ရှိပါသည်။

- ဥပမာများ = (၁) မင်းထံသို့ တောသားကို ပို့ဆောင်ပေးရသော မင်းနှင့် ကျွမ်းဝင်သူ(မင်းခစား)ကဲ့သို့၊
- (၂) ပန်းတိုင်သို့ မြန်မြန်ရောက်စေရန် လှေဝမ်းဘက်မှ လှော်ခတ်သူကဲ့သို့၊
- (၃) ရှေးဦးစွာ ခေါင်းလောင်းထိုးသံကဲ့သို့၊
- (၄) ကောင်းကင်သို့ ပျံတက်လိုသောငှက်၏ အတောင်ခတ် သကဲ့သို့၊
- (၅) ပခုမ္မာကြာတောသို့ ရှေးရှုသွားလိုသော ပျားကဲ့သို့၊

(၂) ဝိစာရစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = စိတ်၏အာရုံ၌ လှည့်လည်ကြောင်း (ဆင်ခြင်သုံးသပ်ကြောင်း) ဖြစ်သောကြောင့် ဝိစာရ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ပွတ်တိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်း၊ အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် သုံးသပ်ဆင်ခြင်ခြင်း (အာရမ္မဏာနမဇ္ဇန)လက္ခဏာ ရှိပါသည်။

ဥပမာများ = (၁) ခေါင်းလောင်းညည်းသံကဲ့သို့၊

(၂) ငှက်လေဟုန်စီးကာ ရစ်ဝဲပုံကဲ့သို့၊

(၃) ကြာတောထက်၌ ပျားရစ်ဝဲသကဲ့သို့၊

[မှတ်ချက်။ ။ ဝိတက်နှင့် ဝိစာရ(အထူး)စိတ်ပိုင်း၌ ပြန်လေ့လာပါ။]

ဝိတက်, မနသိကာရ, စေတနာ (၃)ခုတို့၏ အထူး

လှေပြိုင်ပွဲတစ်ခုတွင် ပြိုင်ပွဲဝင်ရာ၌ ဦးက ပန်းဆွတ်သူ- ဝမ်းက လှော်သူ- ပဲ့က ပဲ့ပေးသူ ဤ ၃-ယောက်တို့ တစ်ပြိုင်နက် လှေကို လှော်ကြသော်လည်း ဝမ်းက လှော်သူမှာ- ပန်းတိုင်သို့ အတွင်ရောက်အောင် လှော်ပေးဖို့သာ အရေးကြီးသည်။ ပဲ့သူမှာ- ပန်းတိုင်သို့ ဖြောင့်ဖြောင့်သွားစေဖို့သာ အရေးကြီး၏။ ဦးက လှော်သူမှာ- ပန်းတိုင်သို့အရောက်တွင် ပန်းဆွတ်မိဖို့သာ အရေးကြီးသည်။

ထို့အတူ ဝိတက်မှာ- သမ္မယုတ်တရားတို့ကို အာရုံသို့ ရောက်သွားအောင် အတွင်နှင်လျက် တင်ပေးဖို့ တာဝန်ရှိသည်။ (လှေဝမ်းက လှော်သူနှင့် တူ၏။)

မနသိကာရမှာ- အာရုံသို့ ဖြောင့်ဖြောင့်ရောက်အောင် သမ္မယုတ်တရားတို့ကို ဖြောင့်ပေးဖို့ တာဝန်ရှိသည်။ (ပဲ့က လှော်သူနှင့်တူ၏။)

စေတနာမှာ- အာရုံ၌ သမ္မယုတ်တရားတို့ကို စေ့ဆော်စပ်ဟပ်ပေးဖို့ ကိစ္စရှိ၏။ (ပန်းဆွတ်သူနှင့်တူ၏။)

ဤသို့အားဖြင့် “ဝိတက်-မနသိကာရ-စေတနာ” တို့ ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

(၃) အဓိမောက္ခစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = အာရုံ၌ စွဲစွဲမြဲမြဲ တုန်လှုပ်ခြင်းမရှိသောအားဖြင့် ဆုံးဖြတ် တတ်သော သဘောသည် အဓိမောက္ခ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံ၌ ဆုံးဖြတ်ခြင်း(သန္နိဋ္ဌာန) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = မြဲမြံစွာ စိုက်ထူထားအပ်သော ကျောက်စာတိုင်၊ တံခါး တိုင်နှင့် တူ၏။

အဓိမောက္ခ နှင့် ဝုဋ္ဌော(အထူး)

အဓိမောက္ခသည် - အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။

ဝုဋ္ဌော ကား - သန္တိရဏသည် စုံစမ်းအပ်ပြီးသော အာရုံ၌ ကြည် လင်စွာ ဆုံးဖြတ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့်ဖြစ်၍ နောက်၌ဖြစ်သော ဇောစိတ်တို့အား မိမိဆုံးဖြတ် သည့်အတိုင်း ဖြစ်ဖို့ရာ ကျေးဇူးပြုတတ်၏။

ဤသို့အားဖြင့် ထူးပါသည်။

အဓိမောက္ခ နှင့် သဒ္ဓါ(အထူး)

အဓိမောက္ခသည် - ကောင်း,ဆိုးအာရုံ အလုံးစုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်း လက္ခဏာရှိ၏။

သဒ္ဓါ သည် - ကြည်ညိုဖွယ်ကောင်းသော ဘုရား-စသောအာရုံ တို့၌ ကြည်လင်စွာ ဆုံးဖြတ်ခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဤသို့အားဖြင့် ထူးပါသည်။

(၄) ဝီရိယစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = (၁)ရဲရင့်သောသူတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့်၊
(၂)ရဲရင့်သောသူတို့၏ အမှု(အမှုအရာ) ဖြစ်သောကြောင့်၊
(၃)မိမိနှင့်ယှဉ်ဖက် သမ္ပယုတ်တရားများကို ထိုထိုကိစ္စတို့

၌ ဆုတ်နစ် လျော့ရဲမှု မရှိရအောင် ထောက်ပံ့ ခိုင်စေ တတ်သောကြောင့် ဝီရိယ-မည်။

(လုံ့လဥဿာဟ = အားထုတ်မှုကို ရ၏။)

လက္ခဏာ = သဟဇာတ်တရားတို့ကို ထောက်ပံ့ခိုင်စေခြင်း (ဥပတ္တမ္ဘန) လက္ခဏာရှိ၏။

ဥပမာ = လဲပြိုခါနီး အိမ်အိုကြီးကို မလဲမပြိုရအောင် ထောက်ကန် ပေးထားသော ထောက်ကျားတိုင်ကဲ့သို့၊

(၅) ပိတိစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = (၁) အာရုံ၌ နှစ်သက်ရွှင်လန်းစေတတ်သောကြောင့်၊

(၂) ကိုယ်စိတ် ၂-ပါးကို နှစ်သက်ပြည့်ဖြိုး ပွားတိုးစေ တတ်သောကြောင့် ပိတိ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံကို လွန်စွာ နှစ်သက်မြတ်နိုးခြင်း (သမ္ပိယာယန) လက္ခဏာရှိ၏။

(အာရုံကို သင့်လျော် လျောက်ပတ်သောအားဖြင့် ယူခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏-ဟု ဆိုလိုသည်။)

ဥပမာများ = (၁) တောစခန်းမှ မောပန်းလာသော ခရီးသွားယောက်ျား သည် ရေကိုမြင်သော် နှစ်သက်ရွှင်လန်းသကဲ့သို့၊

(၂) ပဒုမ္မာကြာပန်း ပွင့်လန်းသကဲ့သို့၊

(၆) ဆန္ဒစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = (၁) အာရုံကို အလိုရှိကာမျှ (ပြုလိုကာမျှ)သာ ဖြစ်သော သဘော၊

(၂) လိုလားတောင့်တခြင်းသဘောသည် ဆန္ဒ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံတစ်ခုခုကို ပြုလိုခြင်း၊ ရယူလိုခြင်း (ကတ္တုကမ္ပတာ) လက္ခဏာရှိ၏။

ဥပမာများ = (၁) လက်ကို ဆန့်တန်းခြင်း၊ လှမ်းယူခြင်းကဲ့သို့၊

(၂) ပစ်အပ်သော မြားကို ကောက်ယူလိုသော လေးသမား ကဲ့သို့၊

လှူဖွယ်ဝတ္ထုကို စွန့်လှူရာ၌ အာရုံကို အလိုရှိကာမျှသဘောဖြစ်နိုင်ပုံ

မေး။ ။ အာရုံကို အလိုရှိကာမျှဖြစ်သော သဘောကို ဆန္ဒ-ဟုဆိုလျှင် လှူဖွယ်ဝတ္ထုကို စွန့်လှူခြင်း၏အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော စေတနာနှင့် ယှဉ်သည်ဆန္ဒသည် အဘယ်သို့လျှင် အာရုံကို အလိုရှိကာမျှ သဘောဖြစ်နိုင်ပါသနည်း။ ဥပမာဆောင် ထင်ရှားအောင်ဖြေပါ။

ဖြေ။ ။ လေးသမားသည် ပစ်ရန်မြားတို့ကို လှမ်းယူသောအခါ၌ ထိုမြား တို့ကို အလိုရှိသကဲ့သို့ ... လှူဖွယ်ဝတ္ထုကို စွန့်လှူခြင်း၏အစွမ်း ဖြင့် ဖြစ်သောအခါ၌လည်း ဆန္ဒသည် ထိုစွန့်အပ်သောလှူဖွယ် ဝတ္ထုဖြင့် အလိုရှိသည်သာ ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် လှူဖွယ်ဝတ္ထုကို စွန့်လှူခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော စေတနာနှင့် ယှဉ်သည့်ဆန္ဒသည် အာရုံကို အလိုရှိကာမျှသဘော ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

[မှတ်ရန် ။ ဒါနပြုလို၍ ဥစ္စာရလိုခြင်း၊ ပညာရှာခြင်း၊ တရားရလိုခြင်း-စသော ကောင်းမှု သဘောတို့မှာ ငြိကပ်တွယ်တာမှု မရှိ၍ ဆန္ဒ-သဘောသာ ဖြစ်၏။ (ကတ္တုကဗျာတာဆန္ဒ)

(အညသမာန်းရာသီ - အဖွင့်ပြီး၏။)

အကုသလဏာသီ အဖွင့်

အကုသိုလ်စေတသိက် = စိတ်ပိုင်း၌ အကုသိုလ်စိတ်ကို ရှေးဦးစွာ ဆိုခဲ့သောကြောင့် သောဘနရာသီ၏ ရှေး၌ အကုသလရာသီ (အကုသိုလ်စေတသိက်)ကို ရှေးဦးစွာ ပြဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏ = ဤတွင်လည်း အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်သော စေတသိက်ကို ပြဆိုခြင်းငှာ သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏစေတသိက်ကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆိုရ၏။

မောဟ = သဗ္ဗာကုသလ သာဓာရဏစေတသိက်တို့တွင်လည်း မူလဖြစ်သောကြောင့် မောဟ-စေတသိက်ကို ရှေးဦးစွာ ပြဆိုရ၏။

အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါး

(၁) မောဟစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = (၁) အာရုံ၏ အမှန်သဘောကို မသိဘဲ အာရုံ၌ တွေဝေတတ်သောသဘော၊

(၂) အာရုံ၏ အမှန်သဘောကို ဖုံးလွှမ်းခြင်းဖြင့် အမှားကို သိတတ်သောသဘောသည် မောဟ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံကို ယူခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော်လည်း အာရုံ၏ ဟုတ်မှန်သော သဘောကို ဖုံးလွှမ်းသောအခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်း (အာရမ္မဏ သဘာဝဇ္ဈာဒန)လက္ခဏာရှိ၏။

ဥပမာ = မြက်ခြောက်ကို မြက်စိမ်းထင်အောင် ပြုလုပ်ပေးသည့် မြင်း၌ တပ်ထားသော မျက်မှန်စိမ်းနှင့်တူ၏။

(၂) အဟိရိကစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မကောင်းမှု ဒုစရိုက်တို့၌ မစက်ဆုပ်တတ်- မရှက်တတ်
သောကြောင့် အဟိရိက-မည်၏။

လက္ခဏာ = ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ မစက်ဆုပ်ခြင်း(ကာယဒုစရိုတာ
ဒီတော အဓိဂုစ္ဆန)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = မစင်ကို မစက်ဆုပ်, မရွံရှာသော ရွာဝက်နှင့်တူ၏။

(၃) အနောတ္တပ္ပစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မကောင်းမှု ဒုစရိုက်တို့၌ မကြောက်ရွံ့-မထိတ်လန့်တတ်
သောကြောင့် အနောတ္တပ္ပ-မည်၏။

လက္ခဏာ = ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ မကြောက်လန့်ခြင်း (ကာယဒုစရိုတာ
ဒီတော အနတ္တဿ)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ =မီးတောက်,မီးလျှံကို မကြောက်ရွံ့-မထိတ်လန့်သော ပိုးဖလံ
ကောင်နှင့် တူ၏။

အဟိရိက နှင့် အနောတ္တပ္ပ (အထူး)

အဟိရိက - ရွာဝက်သည် မစင်ကို မစက်ဆုပ်, မရွံရှာသကဲ့သို့...
အဟိရိကသည် မကောင်းမှုဒုစရိုက်တို့ကို မစက်ဆုပ်
ခြင်းလက္ခဏာ ရှိ၏။

အနောတ္တပ္ပ - ပိုးဖလံသည် မီးကို မကြောက်လန့်သကဲ့သို့...
အနောတ္တပ္ပသည် မကောင်းမှုဒုစရိုက်တို့ကို မကြောက်
လန့်ခြင်းလက္ခဏာရှိ၏။

ဤသို့အားဖြင့် အဟိရိကနှင့် အနောတ္တပ္ပတို့ ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

(၄) ဥဒ္ဓစ္စစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = စိတ်၏ အာရုံတစ်ခုခုပေါ်၌ ငြိမ်သက်စွာ မတည်နိုင်ဘဲ
(ဟိုအာရုံရောက်လိုက်- ဒီအာရုံရောက်လိုက်ဖြင့်) မငြိမ်သက်
တတ်, ပျံ့လွင့်တတ်, တုန်လှုပ်တတ်သောသဘောသည်

ဥဒ္ဓစ္စ-မည်၏။

လက္ခဏာ = စိတ်၏ မငြိမ်သက်ခြင်း၊ ပျံ့လွင့်ခြင်း (စိတ္တဿအရူပသမ) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာများ = (၁)လေအဟုန် တိုက်ခတ်မိသော “ရေအလျဉ်”ကဲ့သို့၊
(၂)ကျောက်ခဲဖြင့် ပစ်ပေါက်အပ်သည်ဖြစ်၍ အထက်သို့ လွင့်တက်လာသော “ပြာ”ကဲ့သို့၊
(၃)လေတိုက်တိုင်း လွင့်နေသော “တံခွန်”ကဲ့သို့။

(၅) လောဘစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်ကို တပ်မက် ခင်မင် လိုချင်တတ် သောကြောင့် လောဘ-မည်၏။

လက္ခဏာ = အာရုံ၌ အလွန် ငြိကပ် တွယ်တာခြင်း၊ တမ်းတမ်းစွဲ ငမ်းငမ်း တက်ခြင်း (အဘိသင်္ဂ)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = မျောက်နဲ့စေးက မျောက်ကို ဖမ်းစား ကပ်ငြိစေသည်နှင့် တူ၏။

ဆန္ဒ နှင့် လောဘ (အထူး)

ဆန္ဒ = အာရုံကို အလိုရှိကာမျှ၊ ပြုလိုကာမျှ သဘောသည် ဆန္ဒ-မည်၏။

လောဘ = အာရုံ၌ အလွန် ငြိကပ် တပ်မက်ခြင်းသဘောသည် လောဘ-မည်၏။

ဤသို့ ထူးပါသည်။

[မှတ်ရန်။ (၁)ငြိကပ်တွယ်တာ၊ တပ်မက်မှု မပါသော လိုချင်မှုသည် “ဆန္ဒ”၊ ငြိကပ်တွယ်တာ၊ တပ်မက်မှု ပါသော လိုချင်မှုသည် “လောဘ”၊
(၂)ကောင်းသောအာရုံများကို လိုချင်မှုသည် “ဆန္ဒ”၊ မကောင်းသော ကာမဂုဏ်အာရုံများကို လိုချင်မှုသည် “လောဘ”-ဟုမှတ်ပါ။]

(၆) ဒိဋ္ဌိစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = ဟုတ်မှန်သောသဘောကို စွန့်၍ အာရုံကို မှားသောအားဖြင့် ယူတတ်-မြင်တတ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌိ-မည်၏။

လက္ခဏာ = မိမိအယူသာ မှန်သည်၊ မိမိအယူမှတစ်ပါး အခြားသော အယူသည် အချည်းနှီးသာတည်း-ဟု မှားမှားယွင်းယွင်း နှလုံးသွင်းခြင်း (မိစ္ဆာဘိနိဝေသ)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဒိဋ္ဌိ နှင့် ဉာဏ် (အထူး)

ဒိဋ္ဌိ = အာရုံ၏ သဘောမှန်ကို စွန့်၍ မဟုတ်မမှန်သောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်, သိတတ်, မြင်တတ်၏။

ဉာဏ် = အာရုံကို ဟုတ်မှန်သည့်အတိုင်း ဓမ္မသဘာဝကျကျ နှလုံး သွင်းတတ်, သိတတ်, မြင်တတ်၏။
ဤသို့ ထူးပါသည်။

(၇) မာနစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မိမိသာ မြတ်သည်ဟု ထင်မှတ်တတ်သောကြောင့် ထောင် လွှား တက်ကြွမြင့်မောက်တတ်သော သဘောသည် မာန-မည်၏။

လက္ခဏာ = ထောင်လွှားတက်ကြွ မောက်မာခြင်း (ဥဏ္ဍတိ) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = အလွန် မြင့်မားစွာ စိုက်ထောင်ထားအပ်သော အများတံခွန်များ ထက် တက်ကြွ မြင့်မောက်သော တံခွန်မှန်ကင်းနှင့် တူပါ သည်။

(၈) ဒေါသစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = ကိုယ်,စိတ် နှစ်ပါးကို (သို့) မိမိ,သူတစ်ပါး နှစ်ဦးသားလုံး ကို ဖျက်ဆီးတတ်သောကြောင့် ဒေါသ-မည်၏။

လက္ခဏာ = ကြမ်းတမ်းခက်ထန်ခြင်း (စဏ္ဍိက္က) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = တုတ်ဖြင့် ပုတ်ခတ်မိသော မြွေပွေး၊ မြွေဟောက်ကဲ့သို့၊

ဒေါသ၏သဘော၊သဘာဝများ

ဒေါသဖြစ်လာသောအခါ စိတ်ဓာတ်ကြမ်းတမ်းရုံသာမက စိတ်ညှိုး
နွမ်းမှု-စိတ်အားငယ်မှု-ကြောက်လန့်မှုများလည်း ဖြစ်ပေါ်လာတတ်ကုန်၏။
ထိုအခြေအနေအားလုံးသည် ဒေါသသဘောချည်း ဖြစ်သည်။

ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းမှုကို “တက်ဒေါသ”၊ ကြောက်လန့်မှုကို “ကျ
ဒေါသ=သက်ဒေါသ”ဟု ခွဲကြသည်။

(၉) ဣဿာစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = သူတစ်ပါးစည်းစိမ်၊ ပညာ စသည်ကို ငြူစုတတ်၊ မနာလို
တတ်သောသဘောသည် ဣဿာ-မည်၏။

လက္ခဏာ = သူတစ်ပါးစည်းစိမ်၊ ပညာစသည်ကို ငြူစုခြင်း၊ မနာလိုခြင်း၊
မရှုစိမ့်ခြင်း (ပရသမ္ပတ္တိဥဿယန) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = မြဂူကို မနာလိုသော တောဝက်ကဲ့သို့၊

(၁၀) မစ္ဆရိယစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မိမိ၏စည်းစိမ်-စသည်ကို လျှို့ဝှက်တတ်၊ဝန်တိုတတ်သော
သဘောသည် မစ္ဆရိယ-မည်၏။

လက္ခဏာ = မိမိ၏စည်းစိမ်-စသည်ကို လျှို့ဝှက်ခြင်း(အတ္တသမ္ပတ္တိနိဂု
ဟန)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာများ = (၁) ခါးစပ်သော အရသာသည် စားသူကို နောက်တွန့်စေ
သကဲ့သို့၊

(၂) တောင်းရမ်းသူကို မြင်လျှင် စိတ်ရော-ကိုယ်ပါ တွန့်
ဗွားစေသကဲ့သို့၊

(၁၁) ကုက္ကုစ္စစေတသိက်

- အဓိပ္ပာယ် = ကုကတ-မည်သော ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်, မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့၌ နောင်တ,တစ်ဖန် ပူပန် စိုးရိမ်တတ်သောသဘောသည် ကုက္ကုစ္စ-မည်၏။
- လက္ခဏာ = ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်, မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့၌ အစဉ်လိုက်၍ စိုးရိမ်ခြင်း၊ ဝမ်းနည်းခြင်း (ကတာကတ ဒုစ္စရိတ သုစရိတာနုသောစန) လက္ခဏာ ရှိ၏။
- ဥပမာ = ဘဝအာမခံချက် မရှိသဖြင့် နောင်ရေးကို အမြဲပူပန်နေရသော ကျေးကျွန်ကဲ့သို့။

ဣဿာနှင့် မစ္ဆရိယအထူး

- ဣဿာ = သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ဥစ္စာ-စသည်ကို ငြူစု, မနာလိုခြင်းသဘောသည် ဣဿာ-မည်၏။
(ဣဿာ-သည် ဗဟိဒ္ဓကို အာရုံပြု၏)
- မစ္ဆရိယ = မိမိ၏စည်းစိမ်ဥစ္စာ စသည်ကို လျှို့ဝှက်ခြင်း, ဝန်တိုခြင်း သဘောသည် မစ္ဆရိယ-မည်၏။
(မစ္ဆရိယ-သည် အဇ္ဈတ္တကို အာရုံပြု၏။)
ဤသို့အားဖြင့် ဣဿာနှင့် မစ္ဆရိယတို့ ထူးခြားမှု ရှိ၏။

(၁၂) ထိနစေတသိက်

- အဓိပ္ပာယ် = စိတ်၏အမှု၌ မခံခြင်း, ခံနိုင်စွမ်း မရှိခြင်းသည် ထိန-မည်၏။
= (တစ်နည်း) အားထုတ်ခြင်းကင်း၍ တွန့်တိုဆုတ်နစ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ပျင်းရိတတ်သောသဘောသည် ထိန-မည်၏။
= (စိတ်တို့၏ ထိုင်းခြင်းသဘော)
- လက္ခဏာ = စိတ်၏အမှုကိုစွဲ၌ မခံသည်၏အဖြစ် (မခံခြင်း) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = စုခဲနေသော ထောပတ်စိုင်ကဲ့သို့၊

(၁၃) မိဒ္ဓစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = စေတသိက်တို့အမှု၌ မခံခြင်းကြောင့် အစွမ်းသတ္တိကင်းသော စိတ်၏သဘောသည် မိဒ္ဓ-မည်၏။

= (တစ်နည်း) ယှဉ်ဘက်သမ္မယုတ်တရားတို့၏ အစွမ်းသတ္တိ မရှိခြင်းကြောင့် ပင်ပန်းခြင်း၊ နွမ်းနယ်ခြင်းသဘောသည် မိဒ္ဓ-မည်၏။

= (စေတသိက်တို့၏ မှိုင်းခြင်းသဘော)

လက္ခဏာ = စေတသိက်တို့၏ အမှုကိစ္စ၌ မခံသည်၏အဖြစ် (မခံခြင်း) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = ကောင်းကင်ကို ပိတ်ကာ ဖုံးအုပ်ထားသော မိုးတိမ်ကဲ့သို့၊

ထိန နှင့် မိဒ္ဓ (အထူး)

ထိန	မိဒ္ဓ
စုခဲနေသော ထောပတ်စိုင်ကဲ့သို့ ထိုထို အာရုံကို မပြန့်ဘဲ စုခဲနေကာ-	ကောင်းကင်ကို ပိတ်ကာ ဖုံးအုပ်ထားသော မိုးတိမ်ကဲ့သို့ ထိုထိုအာရုံ၌ ကြည်လင်မှု မရှိဘဲ-
(၁) စိတ်တို့၏ အမှု၌ မခံခြင်း (ခံနိုင်စွမ်း မရှိခြင်း)သဘော၊	(၁) စေတသိက်တို့၏ အမှု၌ မခံခြင်း (အစွမ်းသတ္တိ ကင်းခြင်း)သဘော၊
(၂) အားထုတ်ခြင်း ကင်း၍ တွန့်တို ဆုတ်နစ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ပျင်းရိ တတ်သောသဘော၊	(၂) ယှဉ်ဘက်သမ္မယုတ်တရားတို့၏ အစွမ်းသတ္တိ မရှိခြင်းကြောင့် ပင်ပန်းခြင်း၊ နွမ်းနယ်ခြင်းသဘော၊
(၃) စိတ်တို့၏ ထိုင်းခြင်းသဘော ... တို့သည် ထိန-မည်၏။	(၃) စေတသိက်တို့၏ မှိုင်းခြင်းသဘော တို့သည် မိဒ္ဓ-မည်၏။

ဤသို့အားဖြင့် ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

ထိန-မိဒ္ဓဖြစ်ပုံ နှင့် ပုထုဇဉ်, သေက္ခ, ရဟန္တာတို့ အိပ်ခြင်းအကြောင်း

(၁) ပုထုဇဉ်နှင့် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်...

အိပ်ပျော်ခါနီးအခါ, နိုးစအခါတို့၌ များသောအားဖြင့် ထိန-မိဒ္ဓ ဖြစ်တတ်၏။ နှစ်နှစ်ခြိုက်ခြိုက် အိပ်ပျော်သည့်အခါ၌ကား ထိန-မိဒ္ဓ မဖြစ်တော့ဘဲ ဘဝင်အစဉ် (ဝိပါက်စိတ်)သာ ဖြစ်တော့၏။

(၂) ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ကား...

သစ်ရွက်များ ညနေအခါ ညှိုးနွမ်းသကဲ့သို့ အိပ်ချိန်တန်သော အခါ ခန္ဓာကိုယ်မရွှင်လန်းညှိုးနွမ်း, အားနည်းသဖြင့် ထိုထိုအာရုံမှ ဆုတ်နစ် ပြီးလျှင် ဘဝင်အစဉ် (ဝိပါက်စိတ်)သာ ဖြစ်တော့သည်။ အကုသိုလ် ကိလေ သာအားလုံးကို ပယ်သတ်ပြီးဖြစ်၍ မည်သည့်အခါမျှ ထိန-မိဒ္ဓ မဖြစ်တော့ချေ။

သို့ဖြစ်၍ ပုထုဇဉ်နှင့် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ သွားလာလုပ်ကိုင်, နေထိုင် ပင်ပန်း၍ ခန္ဓာကိုယ်ပင်ပန်း ညှိုးနွမ်းခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ ထိန-မိဒ္ဓကြောင့်သော်လည်းကောင်း အိပ်ကြသော်လည်း ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့ မှာမူ ခန္ဓာကိုယ် ပင်ပန်း ညှိုးနွမ်းခြင်းကြောင့်သာ အိပ်သည်။ ထိန-မိဒ္ဓ ကြောင့် မအိပ်ချေ။

မိဒ္ဓသည် ရုပ်မဟုတ်ကြောင်း

မေး။ ။ ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်၌ “ယာ ကာယဿ အကလ္လတာ”စသည် ဖြင့် ဟောတော်မူထားသောကြောင့် ကာယဿ-ဟူသည် ရူပ ကာယလည်း ဖြစ်နိုင်ရကား မိဒ္ဓ၏ ရုပ်အဖြစ်သည် ဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော။ (ရုပ်ဖြစ်သောမိဒ္ဓ ရှိကောင်းသည် မဟုတ်ပါ လော။)

ဖြေ။ ။ မဖြစ်သင့်ပါ။ အကြောင်းကား-

(၁) ကာမစ္ဆန္တ စသည်တို့ကဲ့သို့ မိဒ္ဓကို နိဝရဏတို့၌ သွင်း၍ မြတ်စွာဘုရား ဟောထားအပ်သောကြောင့် မိဒ္ဓသည် ရုပ် မဟုတ်နိုင်ပါ။

- (၂) ရုပ်သည် မင်ဖြင့် မပယ်အပ်သော၊ ပယ်၍ မရသော အပ္ပဟာတဗ္ဗတရားဖြစ်၍၊ မိဒ္ဓမှာ နိဝရဏအကုသိုလ်တရား ပယ်အပ်သော ပဟာတဗ္ဗတရားဖြစ်သောကြောင့် မိဒ္ဓသည် ရုပ်မဟုတ်နိုင်ပါ။
- (၃) မိဒ္ဓ၌ သမ္ပယောဂစိတ်နှင့် ယှဉ်သောသဘောကို ဟောတော် မူအပ်သောကြောင့် ယှဉ်ခြင်းဆိုသည်မှာလည်း နာမ်တရား သာဖြစ်ရကား မိဒ္ဓသည် ရုပ်မဟုတ်နိုင်။
- (၄) ရုပ်လုံးဝမရှိသော အရူပဘုံ၌ မိဒ္ဓရှိကြောင်းကို မြတ်စွာဘုရား ဟောထားအပ်သောကြောင့် မိဒ္ဓသည် ရုပ်မဟုတ်နိုင်-ဟု ဆုံးဖြတ်နိုင်လေသည်။
သို့ဖြစ်၍ - မိဒ္ဓဟူသည် ရုပ်မိဒ္ဓဟူ၍ တစိုးတစိမျှ မရှိ၊ နာမ်မိဒ္ဓချည်းသာ ရှိလေသည်။

အကုသိုလ်စေတသိက်ဟု ခေါ်ဆိုခြင်း

ဤစေတသိက်(၁၄)ပါးသည် အကုသိုလ်စိတ်တို့၌သာ ယှဉ်သောကြောင့် အကုသိုလ်စေတသိက်-မည်၏။

————— (အကုသလရာသီ-အဖွင့်ပြီး၏။) —————

အဟိတ်စေတသိက် မရှိခြင်း

အဟိတ်စိတ်၌ သီးခြားယှဉ်သော စေတသိက် မရှိသောကြောင့် အဟိတ်စေတသိက်ဟူ၍ မရှိခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သောဘနုရာသီအဖွင့်

သောဘနုစေတသိက် = ကိလေသာအညစ်အကြေးတို့မှ ကင်းဝေးစင်ကြယ်
၍ တင့်တယ်ကောင်းမြတ်သော သဘောတရား
များဖြစ်ခြင်းကြောင့် သောဘနုစေတသိက်-မည်
ကုန်၏။

(က) သောဘနုသာဓာရဏစေတသိက် ၁၉- ပါး

(၁) သဒ္ဓါစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = ရတနာသုံးပါး၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးတရား စသည်တို့၌
ယုံကြည်တတ်သောကြောင့် သဒ္ဓါ-မည်၏။

= (တစ်နည်း) ဘုရားအစရှိသော ကောင်းသောအာရုံတို့၌
ကြည်ညိုခြင်း သဘောတရားသည် သဒ္ဓါ-မည်၏။

လက္ခဏာ = ကောင်းသောအာရုံ၌ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ကြည်လင်
စေခြင်း (ပသာဒန)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = ရေနောက်ကို ကြည်လင်စေတတ်သော စကြဝတေးမင်း၏
ပတ္တမြားရတနာကဲ့သို့၊

သဒ္ဓါ ၂-မျိုး

(၁) ယုံသဒ္ဓါ = ရတနာသုံးပါး၊ ကံ-ကံ၏အကျိုးစသည်တို့ကို ဧကန်
ရှိ၏ဟု ယုံသောသဒ္ဓါ၊

(၂) ကြည်သဒ္ဓါ = ယှဉ်ဘက်စိတ်၊ စေတသိက်တို့ကို ကြည်လင်စေ
တတ်သောသဒ္ဓါ၊

ဤသို့ ၂-မျိုးခွဲကြသည်။

သဒ္ဓါအတု

မှားယွင်းသော ယုံကြည်မှုတို့သည် မိစ္ဆာဓိမောက္ခ ခေါ် (မောဟ, ဒိဋ္ဌိ) ပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်ဖြစ်သည့် သဒ္ဓါအတု ဖြစ်ပါသည်။

(၂) သတိစေတသိက်

- အဓိပ္ပာယ် = ဘုရား အစရှိသော ကောင်းသောအာရုံများကို အောက်မေ့ခြင်း၊ အမှတ်ရခြင်းသဘောသည် သတိ-မည်၏။
= (တစ်နည်း) ကုသိုလ်ကောင်းမှု ကောင်းသောအာရုံများကို မပျောက်မပျက်စေခြင်းသဘောသည် သတိ-မည်၏။
- လက္ခဏာ = သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို အောက်မေ့စေခြင်း၊ အမှတ်ရစေခြင်း (သာရဏ)လက္ခဏာ ရှိ၏။
- ဥပမာ = တံခါးစောင့်၊ တံခါးမှူးကဲ့သို့။

သတိအတု

မှားယွင်းသော အောက်မေ့အမှတ်ရမှုသည် မိစ္ဆာသတိ ခေါ် သညာ ပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် သတိအတု ဖြစ်၏။

သညာ နှင့် သတိ (အထူး)

- သညာ = သညာသည် ကောင်း၊ မကောင်း နှစ်မျိုးလုံးကို အမှတ်ပြု၍ သိ၏။
(သတိ၏ အကြောင်းတရားဖြစ်၏။)
- သတိ = သတိသည် ကောင်းသောကုသိုလ်တရားတို့ကိုသာ အမှတ်ရ အောက်မေ့စေနိုင်၏။
(သညာ၏ အကျိုးတရားဖြစ်၏။)

(၃) ဟိရီစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှ ရှက်တတ်၊ စက်ဆုပ်တတ်သောသဘောသည် ဟိရီ-မည်၏။

လက္ခဏာ = မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှ စက်ဆုပ်ခြင်း(ဇီဂုစ္ဆန)လက္ခဏာ ရှိ၏။
 ဥပမာ = အမျိုးကောင်းသမီး-ကဲ့သို့။

ဟိရိအတု

ကုသိုလ်ကောင်းမှုအလုပ်တို့၌ ရှက်မှု၊ မကောင်းမှုပြုလုပ်ပြီးမှ လူသိမည်ကို ရှက်မှုတို့သည် မာယာ ခေါ် တဏှာပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ဟိရိအတု ဖြစ်၏။

(၄) သြတ္တပ္ပစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = မကောင်းမှု ဒုစရိုက်မှ ကြောက်ရွံ့ထိတ်လန့်တတ်သော သဘောသည် သြတ္တပ္ပ-မည်၏။
 လက္ခဏာ = မကောင်းမှု ဒုစရိုက်မှ ထိတ်လန့်ခြင်း (ဥတ္တာသ)လက္ခဏာ ရှိ၏။
 ဥပမာ = ပြည့်တန်ဆာမကဲ့သို့။

သြတ္တပ္ပအတု

ကုသိုလ်ကောင်းမှုအလုပ်တို့၌ ကြောက်မှု၊ မကောင်းမှု ပြုလုပ်ပြီးမှ လူသိမှာ စိုး၍ ကြောက်ရွံ့မှုတို့သည် ဒေါမနဿပြဋ္ဌာန်းသော အကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ် သြတ္တပ္ပအတုသာ ဖြစ်သည်။

ဟိရိနှင့် သြတ္တပ္ပ (အထူး)

ဟိရိ = ဟိရိသည် မိမိကိုယ်ကို ရိုသေလေးစားခြင်း၏အစွမ်းဖြင့် မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှ စက်ဆုပ်တတ်သောကြောင့် မိမိဂုဏ်ကို ရိုသေလေးစား တန်ဖိုးထားသော အမျိုးကောင်းသမီးနှင့် တူ၏။
 သြတ္တပ္ပ = သြတ္တပ္ပသည် သူတစ်ပါးကို ရိုသေလေးစားခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မကောင်းမှုဒုစရိုက်မှ ထိတ်လန့်တတ်သော

ကြောင့် သူတစ်ပါးကို ရိုသေလေးစားတတ်သော
 ပြည့်တန်ဆာမနှင့်တူ၏။
 ဤသို့အားဖြင့် ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

(၅) အလောဘစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်တရားများ၌- ငြိသောအားဖြင့်
 မလိုချင် မတပ်မက်ခြင်းသဘောသည် အလောဘ-မည်၏။
 (လောဘ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောတရား)

လက္ခဏာ = စိတ်၏အာရုံ၌ မကပ်ငြိခြင်း (အလဂ္ဂတာ)လက္ခဏာ ရှိ၏။
 ဥပမာ = (၁) ကိလေသာမှ လွတ်ပြီးသောရဟန္တာကဲ့သို့၊
 (၂) မစင်တွင်းသို့ ကျရောက်သူသည် မိမိ၌မစင်များ ငြိကပ်၊
 ပေကျံနေပါသော်လည်း စိတ်အားဖြင့် မငြိကပ်လိုသကဲ့သို့၊

အလောဘအတူ

- (၁) ကုသိုလ်နှင့်စပ်ဟပ်၍ ကောင်းမြတ်သောအရာကို မလိုချင်မှု
 မှာမှု- သမ္မာဆန္ဒ ဝီရိယနည်းပါး၍ ပျင်းရိမှု (ကောသဇ္ဇ)တရား
 စိတ်ညံ့, စိတ်ဖျင်း အကုသိုလ်များမှုကြောင့်သာ ဖြစ်သည်။
 အလောဘအစစ် မဟုတ်ချေ။
- (၂) ထို့အတူ- ကာမအာရုံ ဝတ္ထုပစ္စည်းများအပေါ် မတပ်မက်, မလို
 ချင်ဟုဆိုကာ အရမ်းမဲ့ ဖြုန်းတီးမှုမျိုးမှာလည်း ရှေ့နောက်
 တိုင်းထွာတတ်သော အလိမ္မာအဆင်ခြင် သမ္မဇဉ်မရှိသော မောဟ
 အတွက် မိုက်မှားချက်အကုသိုလ်တစ်မျိုးပင် ဖြစ်သည်။ အလောဘ
 သဘော မဟုတ်ပါ။

ဒါနသည် အလောဘ၌ အကျုံးဝင်ပုံ

လှူဒါန်း, ပေးကမ်း, စွန့်ကြဲမှု(ဒါန)သည် လောကီအာရုံ ကာမဂုဏ်
 တရားများ၌ ငြိတွယ်ခြင်း မရှိ၊ မလိုချင် မတပ်မက်သောအားဖြင့် လှူဒါန်း,
 ပေးကမ်း, စွန့်ကြဲမှုသဘောဖြစ်သောကြောင့် အလောဘ-၌ အကျုံးဝင်၏။

(၆) အဒေါသစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = အာရုံ၌ မခက်ထန်, မကြမ်းတမ်းခြင်း နူးညံ့သိမ်မွေ့ခြင်း သဘောသည် အဒေါသ-မည်၏။

(ဒေါသ၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောတရား)

လက္ခဏာ = အာရုံ၌ မကြမ်းတမ်းခြင်း (အစဏ္ဍိက္က)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = လျှောက်ပတ်သော အဆွေခင်ပွန်းကောင်းကဲ့သို့၊

မေတ္တာ နှင့် အဒေါသ (အထူး)

သတ္တဝါတို့အပေါ်(သတ္တဝါပညတ်)ကို အာရုံပြု၍ ကျန်းမာ-ချမ်းသာ စေလိုသောအခါ မေတ္တာ-ဟု ခေါ်ဆိုရသည်။

သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံမပြုဘဲ ဘုရားဖူး-တရားနာစသော အခြား ကုသိုလ်ရေးတို့၌ မခက်ထန်, မကြမ်းတမ်းသောသဘောသည် မေတ္တာမဟုတ်၊ အဒေါသ-သဘောသာ ဖြစ်၏။

(၇) တတြမဇ္ဈတ္တတာစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = ထိုထိုအာရုံတို့၌ သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို လျစ်လျူရှုတတ် သောသဘောသည် တတြမဇ္ဈတ္တတာ-မည်၏။

(လျစ်လျူရှုခြင်း-ဟူသည် ဂရုမစိုက်ခြင်းကို မဆိုလိုဘဲ မိမိတို့ကိုစွဲ၌ ညီညီမျှမျှ ဆောင်ရွက်နေကြသော ယှဉ်ဘက် သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို လွန်အောင်လည်း ဗျာပါရ မပြု၊ ယုတ်အောင်လည်း ဗျာပါရ မပြုဘဲ အညီအမျှ အသင့်အား ဖြင့် ရှုနေခြင်းကို ဆိုလိုသည်။)

လက္ခဏာ = ယှဉ်ဘက်သမ္ပယုတ်တရားများကို လျစ်လျူရှုခြင်း (အဇ္ဈ၊ ပေက္ခန)လက္ခဏာ ရှိ၏။

ဥပမာ = မြင်းနှစ်ကောင်ကို အညီအမျှ မောင်းနှင်စေသော ရထားထိန်း ကဲ့သို့။

ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ နှင့် တတြမဇ္ဈတ္တတာ (အထူး)

ဥပေက္ခာ ဗြဟ္မဝိဟာရ = သတ္တဝါတို့အပေါ် အညီအမျှ လျစ်လျူ
ရှုလျှင် ဥပေက္ခာဗြဟ္မဝိဟာရ မည်၏။

တတြမဇ္ဈတ္တတာ = အခြားကုသိုလ်အာရုံတို့၌ လျစ်လျူရှုလျှင်
ကား တတြမဇ္ဈတ္တတာသာ ဖြစ်၏။

စုံတွဲစေတသိက်များ	အဓိပ္ပာယ်	လက္ခဏာ
(၈) ကာယပဿဒ္ဓိ	(ဝေဒနာစသော ခန္ဓာ ၃-ပါး အပေါင်း)စေတသိက်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း သဘောသည် ကာယပဿဒ္ဓိ-မည်၏။	(ဝေဒနာစသော ခန္ဓာ ၃-ပါး အပေါင်း)စေတသိက်တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းအေးစေခြင်း(ကာယဒရထဝူပသမ)လက္ခဏာရှိ၏။
(၉) စိတ္တပဿဒ္ဓိ	စိတ်တို့၏ ငြိမ်းအေးခြင်း သဘောသည် စိတ္တပဿဒ္ဓိ မည်၏။	စိတ်တို့၏ ပူပန်ခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်း (စိတ္တဒရထဝူပသမ)လက္ခဏာရှိ၏။
(၁၀) ကာယလဟုတာ	(ဝေဒနာစသော ခန္ဓာ ၃-ပါးအပေါင်း) စေတသိက်တို့၏ ပေါ့ပါး လျင်မြန်ခြင်းသဘောသည် ကာယလဟုတာ မည်၏။	(ဝေဒနာစသော ခန္ဓာ ၃-ပါးအပေါင်း)စေတသိက်တို့၏ လေးလံထိုင်းမှိုင်းသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း(ကာယဂရဘာဝူပသမ)လက္ခဏာရှိ၏။
(၁၁) စိတ္တလဟုတာ	စိတ်တို့၏ ပေါ့ပါးလျင်မြန်ခြင်း သဘောသည် စိတ္တလဟုတာ-မည်၏။	စိတ်တို့၏ လေးလံထိုင်းမှိုင်းသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း(စိတ္တဂရဘာဝူပသမ)လက္ခဏာရှိ၏။

အဓိပ္ပာယ်	အဓိပ္ပာယ်	လက္ခဏာ
(၁၂) ကာယမုဒုတာ	စေတသိက်တို့၏ နူးညံ့ပျော့ပြောင်းခြင်းသဘောသည် ကာယမုဒုတာ-မည်၏။	စေတသိက်တို့၏ ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းအေးစေခြင်း(ကာယထဒ္ဒဘာဂူပသမ)လက္ခဏာ ရှိ၏။
(၁၃) စိတ္တမုဒုတာ	စိတ်တို့၏ နူးညံ့ပျော့ပြောင်းခြင်းသဘောသည် စိတ္တမုဒုတာ-မည်၏။	စိတ်တို့၏ ခက်ထန်ကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းအေးစေခြင်း(စိတ္တထဒ္ဒဘာဂူပသမ)လက္ခဏာ ရှိ၏။
(၁၄) ကာယကမ္မညတာ	စေတသိက်တို့၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ကောင်းသောတရား၏အဖြစ် ခန့်ငြားခြင်းသဘောသည် ကာယကမ္မညတာ-မည်၏။	စေတသိက်တို့၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ မကောင်းသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း(ကာယအကမ္မညဘာဝဂူပသမ)လက္ခဏာ ရှိ၏။
(၁၅) စိတ္တကမ္မညတာ	စိတ်တို့၏ ကုသိုလ်အမှု၌ ကောင်းသောတရားအဖြစ် ခန့်ငြားခြင်းသဘောသည် စိတ္တကမ္မညတာ-မည်၏။	စိတ်တို့၏ ကုသိုလ်အမှု၌ မကောင်းသည်၏အဖြစ်ကို ငြိမ်းစေခြင်း(စိတ္တအကမ္မညဘာဝဂူပသမ)လက္ခဏာ ရှိ၏။
(၁၆) ကာယပါဂုညတာ	စေတသိက်တို့၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှု၌ ပွန်းတီး လှေ့လာလန်းဆန်းခြင်း သဘောသည် ကာယပါဂုညတာ-မည်၏။	စေတသိက်တို့၏ ကျင်နာခြင်းကို ငြိမ်းစေခြင်း(ကာယဂေလညဂူပသမ)လက္ခဏာ ရှိ၏။

စုံတွဲစေတသိက်များ	အဓိပ္ပာယ်	လက္ခဏာ
(၁၇) စိတ္တပါဂုဉ်ညတာ	စိတ်တို့၏ ကုသိုလ် ကောင်းမှု၌ ပွန်းတီး လေ့ လာ လန်းဆန်းခြင်း သဘောသည် စိတ္တပါဂု ညတာ-မည်၏။	စိတ်တို့၏ ကျင်နာခြင်း ကို ငြိမ်းစေခြင်း(စိတ္တဂေ လညဂူပသမ) လက္ခဏာ ရှိ၏။
(၁၈) ကာယုဇကတာ	စေတသိက်တို့၏ ဖြောင့် မတ်ခြင်းသဘောသည် ကာယုဇကတာ-မည်၏။	စေတသိက်တို့၏ ဖြောင့် မတ်ခြင်း(ကာယအဇ္ဇဝ) လက္ခဏာရှိ၏။
(၁၉) စိတ္တုဇကတာ	စိတ်တို့၏ ဖြောင့်မတ်ခြင်း သဘောသည် စိတ္တုဇက တာ-မည်၏။	စိတ်တို့၏ ဖြောင့်မတ်ခြင်း (စိတ္တအဇ္ဇဝ) လက္ခဏာ ရှိ၏။

ကာယပဿဒ္ဓိ-စသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားများ

- ၁။ ကာယပဿဒ္ဓိ- စိတ္တပဿဒ္ဓိ = ဥဒ္ဓစ္စ, ကုက္ကုစ္စ စသည်၊
- ၂။ ကာယလဟုတာ-စိတ္တလဟုတာ = ထိန, မိဒ္ဓ စသည်၊
- ၃။ ကာယမုဒတာ-စိတ္တမုဒတာ = ဒိဋ္ဌိ, မာန စသည်၊
- ၄။ ကာယကမ္မညတာ-စိတ္တကမ္မညတာ = ကာမစ္ဆန္တ စသည်၊
- ၅။ ကာယပါဂုဉ်ညတာ-စိတ္တပါဂုဉ်ညတာ = အဿဒ္ဓိယ (သဒ္ဓါမရှိခြင်း)စသည်၊
- ၆။ ကာယုဇကတာ-စိတ္တုဇကတာ = မာယာ, သာဠေယျ စသည်။

ကာယပဿဒ္ဓိ-စသည်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းများ

- ၁။ ကာယပဿဒ္ဓိ-စိတ္တပဿဒ္ဓိ တို့သည် = ကိုယ်စိတ်တို့၏ လွန်စွာ ညှဉ်း
ပန်းနှိပ်စက်ခြင်း, ပူပန်ခြင်း

စသည်ကို ပြုတတ်သော ဓာတ်
ချောက်ချားခြင်း၏ ဆန့်ကျင်
ဘက်အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်
ပါသည်။

၂။ ကာယလဟုတာ-စိတ္တလဟုတာ = ကိုယ်စိတ်တို့၏ လေးလံခြင်းကို
ပြုတတ်သော...

၃။ ကာယမုဒုတာ-စိတ္တမုဒုတာ = ကိုယ်စိတ်တို့၏ ကြမ်းတမ်းခြင်း
ကို ပြုတတ်သော...

၄။ ကာယကမ္မညတာ-စိတ္တကမ္မညတာ = ကိုယ်စိတ်တို့၏ ကုသိုလ်
ကောင်းမှု၌ မကောင်းခြင်း၊
မခန့်ငြားခြင်းကို ပြုတတ်သော...

၅။ ကာယပါဂုညတာ-စိတ္တပါဂုညတာ = ကိုယ်စိတ်တို့၏ ကျင့်နာခြင်းကို
ပြုတတ်သော...

၆။ ကာယုဇကတာ-စိတ္တုဇကတာ = ကိုယ်စိတ်တို့၏ ကောက်ကျစ်
ခြင်းကို ပြုတတ်သော...

စုံတွဲစေတသိက် (ယုဂဋ္ဌစေတသိက်)

ကာယပဿဒ္ဓိမှစ၍ စိတ္တုဇကတာထိအောင် ၁၂-ပါးသော ၁၂-ပါး
သော စေတသိက်စုကို စုံတွဲ၊ စုံတွဲပြုဆိုထားအပ်သောကြောင့် ယုဂဋ္ဌ(စုံတွဲ)
စေတသိက်စုဟု ခေါ်ဆိုကြသည်။

စုံတွဲဟောရပုံ

သဒ္ဓါ-စသော စေတသိက်တို့သည် ဆန့်ကျင်ဘက်အကုသိုလ်တရား
များကို တစ်ပါးစီ(တစ်ပါးချင်း)သာ ပယ်နိုင်ကြ၏။ ကာယပဿဒ္ဓိ-စသော
စေတသိက်တို့ကား နှစ်ပါးတွဲမှသာ ဆန့်ကျင်ဘက်အကုသိုလ်တို့ကို ပယ်
နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် နှစ်ပါးစီတွဲ၍ ဟောတော်မူ၏။

(တစ်နည်း) စိတ္တပဿဒွိ-စိတ္တလဟုတာ စသည်တို့ကြောင့် စိတ်၏သာ
 ငြိမ်းအေးခြင်း-ပေါ့ပါးခြင်း စသည်ဖြစ်၏။ စေတသိက်၏ ငြိမ်းအေးခြင်း-
 ပေါ့ပါးခြင်းစသည် မဖြစ်။ ကာယပဿဒွိ-ကာယလဟုတာ စသည်တို့
 ကြောင့်သာ စေတသိက်အပေါင်းဟူသော နာမကာယ၏ ငြိမ်းအေးခြင်း-
 ပေါ့ပါးခြင်း စသည်ဖြစ်နိုင်၏။ ထိုစေတသိက်စုကြောင့်ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်၏
 ပျံ့နှံ့ခြင်းအားဖြင့် ရူပကာယလည်း ငြိမ်းအေးခြင်း-ပေါ့ပါးခြင်း စသည်လည်း
 ဖြစ်နိုင်၏။ ထို့ကြောင့် ပဿဒွိ-စသော စေတသိက်တို့ကို နှစ်ပါးစီတွဲ၍
 ဟောတော်မူပါသည်။

သဒ္ဓါ,သတိ စသည်တို့ကို သောဘနသာဓာရဏ-ဟု ခေါ်ရခြင်းအကြောင်း

သဒ္ဓါ,သတိ စသော စေတသိက် ၁၉-ပါးသည် သောဘနစိတ်တို့၌
 အမြဲဖြစ်ရ, ယှဉ်ရကား အလုံးစုံသော သောဘနစိတ်တို့နှင့် ဆက်ဆံသော
 ကြောင့် “သောဘနသာဓာရဏစေတသိက်”ဟု ခေါ်ဆိုရပါသည်။

(ခ) ဝိရတိစေတသိက် ၃-ပါး

(၁) သမ္မာဝါစာ,ဝိရတိစေတသိက်

အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မှု၍ (ဝါ) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းလျှင်
 အကြောင်းမရှိသော ဝစီဒုစရိုက် လေးပါးမှ ရှောင်ကြဉ်တတ်သော သဘော
 သည် သမ္မာဝါစာ-မည်၏။

သမ္မာဝါစာဝိရတိအပြား

ထိုသမ္မာဝါစာ ဝိရတိသည် -

- (၁) မုသာဝါဒါ ဝေရမဏီ = မုသားစကား ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်
 ကြဉ်မှု၊
- (၂) ပိသုဏဝါစာ ဝေရမဏီ = ကုန်းတိုက်စကား ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်
 ကြဉ်မှု၊

(၃) ဖရုသဝါစာ ဝေရမဏီ = ကြမ်းတမ်းသောစကား ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊

(၄) သမ္မပ္ပလာပါ ဝေရမဏီ = ပြန်ဖျင်းစကား ပြောဆိုခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှုဟူ၍

၄-ပါးအပြား ရှိ၏။

(၂) သမ္မာကမ္မန္တ ဝိရတိစေတသိက်

အာဇီဝဟေတုကို မငဲ့မှု၍ (ဝါ) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းလျှင် အကြောင်းမရှိသော ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်တတ်သော သဘောသည် သမ္မာကမ္မန္တ-မည်၏။

သမ္မာကမ္မန္တ ဝိရတိအပြား

ထိုသမ္မာကမ္မန္တ ဝိရတိသည် -

(၁) ပါဏာတိပါတာ ဝေရမဏီ = သူ့အသက် သတ်ခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊

(၂) အဒိန္နာဒါနာ ဝေရမဏီ = သူ့ဥစ္စာ ခိုးခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှု၊

(၃) ကာမေသုမိစ္ဆာစာရာ ဝေရမဏီ = သူ့အိမ်ရာ ပြစ်မှားခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်မှုဟူ၍

၃-ပါးအပြား ရှိ၏။

(၃) သမ္မာအာဇီဝ ဝိရတိစေတသိက်

အာဇီဝဟေတုကို ငဲ့၍ (ဝါ) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းခြင်းလျှင် အကြောင်းရှိသော ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါး၊ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်တတ်သော သဘောသည် သမ္မာအာဇီဝ-မည်၏။

သမ္မာအာဇီဝ ဝိရတီအပြား

ထိုသမ္မာအာဇီဝသည် အသက်မွေးခြင်းလျှင် အကြောင်းရင်း ရှိသော (အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် သက်ဆိုင်သော) ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါး၊ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ၇-ပါး အပြား ရှိပါသည်။

ကုဟန (အံ့ဖွယ်သရဲကို ဖြစ်စေခြင်း)၊ လပန (မိမိကိုယ်ကို အထင်ကြီးအောင် ဂုဏ်ဖော်၍ ပြောဆိုခြင်း) စသော မိစ္ဆာဇီဝမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း ၏ အစွမ်းဖြင့် များစွာ ပြားပါသည်။

သမ္မာဝါစာ စသော ၃-ပါးတို့ကို ဝိရတီဟု ခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်း

သမ္မာဝါစာ စသော ၃-ပါးတို့သည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် ဆက်စပ်၍ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါး၊ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးတည်းဟူသော ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝမှ ရှောင်ကြဉ်တတ်သောကြောင့် ဝိရတီ-မည်၏။

ဝိရတီအပြား

ထိုဝိရတီသည် ... (၁) သမ္မာဝါစာဝိရတီ (၂) သမ္မာကမ္မန္တ ဝိရတီ (၃) သမ္မာအာဇီဝ ဝိရတီအားဖြင့် ၃-ပါးအပြားရှိ၏။ ထို ၃-ပါးတို့တွင် ၁-ပါး၊ ၁-ပါး၌ ...

(၁) သမ္မတ္တဝိရတီ (၂) သမာဒါနဝိရတီ (၃) သမုစ္ဆေဒ ဝိရတီ-ဟု ၃-ပါးစီ ပြားသောကြောင့် ၉-ပါးပြားပြန်၏။

သို့ဖြစ်၍ ရသင့်သမျှ ရေတွက်လျှင် ...

သမ္မာဝါစာ ဝိရတီ၌ ...

ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းအစွမ်းဖြင့်	=	၄-ပါး၊
၁-ပါး၊ ၁-ပါးလျှင် သမ္မတ္တ၊ သမာဒါန သမုစ္ဆေဒအားဖြင့်	=	၃ ပါး၊
ပေါင်း	=	(၁၂) ပါး၊

သမ္မာကမ္မန္တ ဝိရတိ၌ ...

ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း အစွမ်းဖြင့်	=	၃-ပါး။
၁-ပါး၊ ၁-ပါးလျှင် သမ္မတ္တ, သမာဒါန သမုဇ္ဈေဒအားဖြင့်	=	၃-ပါး။
ပေါင်း	=	(၉)ပါး။

သမ္မာအာဇီဝ ဝိရတိ၌ ...

ကာယ, ဝစီဒုစရိုက် ၇-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း အစွမ်းဖြင့်	=	၇-ပါး။
၁-ပါး၊ ၁-ပါးလျှင် သမ္မတ္တ, သမာဒါန သမုဇ္ဈေဒအားဖြင့်	=	၃-ပါး။
ပေါင်း	=	(၂၁)ပါး။

စုစုပေါင်း ဝိရတိ ၄၂-ပါး ပြားပါသည်။

သမ္မတ္တ, သမာဒါန, သမုဇ္ဈေဒ ဝိရတိ ၃-ပါးတို့၏ အဓိပ္ပာယ်

သမ္မတ္တဝိရတိ = သိက္ခာပုဒ်ကို ဆောက်တည်ထားသော်လည်း တွေ့ကြုံ ဆိုက်ရောက်လာသော ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝတို့ကို မကျူးလွန်ဘဲ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည် သမ္မတ္တဝိရတိ-မည်၏။

သမာဒါနဝိရတိ = သိက္ခာပုဒ်ကို ဆောက်တည်ထားပြီး ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝတို့မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည် သမာဒါနဝိရတိ-မည်၏။

သမုဇ္ဈေဒဝိရတိ = မဂ်ဖြင့် ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်သတ်ခြင်းဖြင့် ရှောင်ကြဉ်ခြင်းသည် သမုဇ္ဈေဒဝိရတိ-မည်၏။

ဤတွင် ...အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် မသက်ဆိုင်သော မိစ္ဆာဝါစာ နှင့် မိစ္ဆာကမ္မန္တ ၂-ပါးသည် ဒုစရိုက်သာ မည်၏။ ဒုရာဇီဝ (မိစ္ဆာဇီဝ) မမည်။

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် သက်ဆိုင်သော မိစ္ဆာဇီဝ အကုသိုလ်သည်သာ ဒုစရိုက်လည်း မည်၏။ ဒုရာဇီဝ (မိစ္ဆာဇီဝ)လည်း မည်၏။

၎င်းအပြင် ...ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝတို့မှ ရှောင်ကြဉ်ကြသည် ဆိုရာဝယ် အတိတ်-ပစ္စုပ္ပန်-အနာဂတ် ကာလသုံးပါးတို့တွင် အတိတ်ဖြစ်သော ဒုစရိုက်တို့ကို မရှောင်ကြဉ်နိုင်၊ ပြုဆဲ ပစ္စုပ္ပန် နှင့် ပြုလတ္တံ့သော အနာဂတ် ကာလများ၏ ဒုစရိုက်-ဒုရာဇီဝများကိုသာ အာရုံပြု၍ ရှောင်ကြဉ်နိုင်ကြသည်။

(ဂ) အပ္ပမညာစေတသိက် ၂-ပါး

မေတ္တာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ ဥပေက္ခာ ဤ ၄-ပါးတို့သည် အတိုင်းအရှည် ပမာဏ သတ်မှတ်ချက် မရှိ၊ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့်ကြီး ဖြန့်ပွားအပ်သောကြောင့် အပ္ပမညာ-မည်၏။ အပ္ပမာဏ-လည်း မည်၏။ အပရိမာဏ-လည်းမည်၏။ မြင့်မြတ်သော အကျင့်ဖြစ်သောကြောင့် ဗြဟ္မစရိယ (ဗြဟ္မစိုရ်) တရားလည်း မည်၏။ မြင့်မြတ်သော နေခြင်းဖြစ်သောကြောင့် ဗြဟ္မဝိဟာရ လည်း မည်၏။

အပ္ပမညာတရားတို့သည် ၄-ပါးရှိကုန်သော်လည်း ...အဒေါသစေတသိက်ဖြင့် မေတ္တာကို၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ စေတသိက်ဖြင့် ဥပေက္ခာကို ယူပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ကြွင်းသော ကရုဏာနှင့် မုဒိတာ ၂-ပါးကိုသာ အပ္ပမညာစေတသိက်အဖြစ် ပြခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အဒေါသဖြင့် မေတ္တာကို၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဖြင့် ဥပေက္ခာကို ယူရခြင်းအကြောင်း

သတ္တဝါတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို လိုလားသောအားဖြင့် ဖြစ်သော 'အဒေါသ' သည်ပင် မေတ္တာမည်သောကြောင့် အဒေါသဖြင့် မေတ္တာကို ယူအပ်ပါသည်။

သတ္တဝါတို့၌ မုန်းခြင်း၊ ချစ်ခြင်း ငြိမ်းပျောက်-ကင်းရှင်းခြင်းအားဖြင့် ဖြစ်သော တတြမဇ္ဈတ္တတာသည်ပင် 'ဥပေက္ခာ' မည်သောကြောင့် တတြမဇ္ဈတ္တတာဖြင့် ဥပေက္ခာကို ယူအပ်ပါသည်။

အဒေါသတိုင်းကို မေတ္တာဟု မဆို၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာတိုင်းကို ဥပေက္ခာဟု မဆိုနိုင်

သတ္တဝါတို့၌ အကျိုးစီးပွားကို လိုလားသောအားဖြင့် ဖြစ်သော အဒေါသ-ကိုသာ မေတ္တာဟု ဆိုရသည်။ အဒေါသတိုင်းကို မေတ္တာဟု မဆို ရပါ။ သတ္တဝါတို့၌ မုန်းခြင်း၊ ချစ်ခြင်း၊ ငြိမ်းပျောက်-ကင်းရှင်းခြင်းအား ဖြင့် ဖြစ်သော တတြမဇ္ဈတ္တတာကိုသာ ဥပေက္ခာဟု ဆိုရပါသည်။ တတြ မဇ္ဈတ္တတာကို ဥပေက္ခာဟု မဆိုရပါ။

အပ္ပမညာစေတသိက် = အတိုင်းအရှည် မရှိသော အနန္တ (ဒုက္ခိတ၊ သုခိ တာ) သတ္တဝါပညတ်တို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်သော ကရုဏာ၊ မုဒိတာ စေတသိက်တို့သည် အပ္ပမညာ စေတသိက်-မည်ကုန်၏။

(၁) ကရုဏာစေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = (၁) အတိုင်းမသိသော ဒုက္ခိတသတ္တဝါ ပညတ်ကို အာရုံ ပြု၍ သနားတတ်သော သဘောသည် ကရုဏာ-မည်၏။

(၂) သူတစ်ပါးတို့ ဒုက္ခဖြစ်သည်ရှိသော သူတော်ကောင်း တို့၏ စိတ်နှလုံး ပင်ပန်းခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော ကြောင့် ကရုဏာ-မည်၏။

(၃) သူတစ်ပါးတို့၏ ဆင်းရဲဒုက္ခကို ပယ်တတ်သောကြောင့် ကရုဏာ-မည်၏။

(၄) သူတစ်ပါးတို့၏ ဆင်းရဲဒုက္ခကို ဖျက်ဆီးတတ်သော ကြောင့် ကရုဏာ-မည်၏။

(၅) ဒုက္ခိတသတ္တဝါတို့၌ အာရုံပြုသောအားဖြင့် ဖြန့်အပ် သောကြောင့် ကရုဏာ-မည်၏။

လက္ခဏာ = သူတစ်ပါး၏ ဒုက္ခကို ပယ်နိုင်သည်ဖြစ်စေ၊ မပယ်နိုင်သည် ဖြစ်စေ ဒုက္ခသည်အပေါ်မှာ ဒုက္ခ ကင်းစေ လိုသော သနားကြင်နာခြင်းသဘောဖြင့် ထိုဒုက္ခကို ပယ်ဖျောက်လိုခြင်း (ပရ၊ ဒုက္ခာပနယနကာမတာ) လက္ခဏာ ရှိ၏။

(၂) မုဒိတာ စေတသိက်

အဓိပ္ပာယ် = အတိုင်းမသိသော သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်တတ်သော သဘောသည် မုဒိတာ-မည်၏။

လက္ခဏာ = သူတစ်ပါး၏ စည်းစိမ်ဥစ္စာ ပြည့်စုံမှုကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်ခြင်း (ပရသမ္ပတ္တိ အနမောဒနာ) လက္ခဏာ ရှိ၏။

(ဃ) ပညိန္ဒြေစေတသိက် ၁-ပါး

အဓိပ္ပာယ် = (၁) အနိစ္စ-အစရှိသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အမျိုးမျိုး အစားစား အပြားအားဖြင့် ထိုးထွင်း၍ သိတတ်သောကြောင့် ပညာ-မည်၏။

(၂) ထိုပညာသည်ပင်လျှင် ဟုတ်မှန်သောသဘောကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၌ အကြီးအကဲ၏အဖြစ် အစိုးရခြင်း နှင့် ယှဉ်သောကြောင့် ပညိန္ဒြေ-မည်၏။

[မှတ်ချက် = “ဟုတ်မှန်သော သဘော” ဟူသည် အနိစ္စ-အစရှိသော သာမညသဘောလက္ခဏာ၊ ကက္ခဋတ္တ၊ ဖုသန စသော ဝိသေသ သဘောလက္ခဏာများပင် ဖြစ်သည်။]

ပညာယောင်ယောင်-ပညာအတုများ

လောက၌ မကောင်းမှုပြုရာတွင် လုပ်ပုံလုပ်နည်း၊ အကြောင်းခြင်းရာ လိမ္မာပါးနပ်မှု၊ စွမ်းဆောင်နိုင်မှုတို့မှာ ဉာဏ်ပညာ အစစ်များ မဟုတ်ပေ။ မိစ္ဆာဉာဏ် (ဉာဏ်ပညာအတု) များသာ ဖြစ်သည်။

၎င်းမိစ္ဆာဉာဏ် (ပညာအတု) များဖြစ်ပေါ်အောင် (မောဟ၊ လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ ဝိတက်၊ ဝိစာရ၊ စိတ်) ၆-ပါးတို့က ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။

ဝိပဿနာကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းသောအခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော “သညာ-ဝိညာဏ်၊ ပညာ”တို့၏ အထူး

သညာသိ - သညာသည် အညို၊ အရွှေ စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အမှတ်ပြု၍ သိခြင်းမျှကိုသာ ပြုနိုင်၏။ အနိစ္စ-စသော သဘောလက္ခဏာကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်းကို မပြုနိုင်ချေ။ (ဥပမာ-ကလေးသူငယ်သည် ရွှေကို မြင်သောအခါ အညို၊ အရွှေ စသော အဆင်းကိုသာ သိ၏။ ရွှေဟူ၍ မသိသကဲ့သို့တည်း။)

ဝိညာဏ်သိ - ဝိညာဏ်သည် အညို၊ အရွှေ စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အမှတ်ပြု၍ သိခြင်းကိုလည်း ပြုနိုင်၏။ အနိစ္စ-စသော သဘောလက္ခဏာကိုလည်း ထိုးထွင်း၍ သိနိုင်၏။ သို့သော်-လုံ့လ ဝီရိယပြု၍ အရိယမဂ်သို့ ရောက်စေခြင်းငှာ မစွမ်းနိုင်။

(ဥပမာ-မိဘသည် အညို၊ ရွှေကို စသော အဆင်းကိုလည်း သိ၏။ ရွှေကိုလည်း သိ၏။ သို့သော် အစစ်၊ အတု၊ မည်သည့်ဆရာ ပြုလုပ်ထားသည်၊ မည်မျှတန်ဖိုး ရှိသည် တို့ကိုကား မသိသကဲ့သို့တည်း။)

ပညာသိ - ပညာသည် အညို၊ အရွှေ စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် အမှတ်ပြု၍ သိခြင်း၊ အနိစ္စ-အစရှိသော သဘောလက္ခဏာကို ထိုးထွင်း၍ သိခြင်း၊ အရိယမဂ်သို့ ရောက်စေခြင်းဟူသော ကိစ္စသုံးမျိုးလုံးကို ပြုနိုင်၏။

(ဥပမာ-ရွှေပန်းတိမ်သည်သည် အညို၊ အရွှေ စသော အဆင်းကိုလည်းသိ၏၊ ရွှေကိုလည်း သိ၏၊ အစစ်၊ အတု၊ မည်သည်ဆရာ ပြုလုပ်ထားသည်၊ မည်မျှ တန်ဖိုးရှိသည် စသည်ဖြင့် အားလုံးကို သိသကဲ့သို့တည်း။)

အကျဉ်းချုပ်မှတ်ရန်

- (၁) သညာ - သည် သဉ္ဇာနနမတ္တကိုသာ ပြုနိုင်၏။ လက္ခဏပဋိဝေဓ၊ မဂ္ဂပါပနကိစ္စတို့ကို မပြုနိုင်။
- (၂) ဝိညာဏ်- သည် သဉ္ဇာနနမတ္တ၊ လက္ခဏပဋိဝေဓ ကိစ္စနှစ်မျိုးကို ပြီးစေနိုင်၏။ မဂ္ဂပါပနကိစ္စကို မပြီးစေနိုင်။
- (၃) ပညာ - ကား အဆိုပါ ကိစ္စသုံးမျိုးလုံးကို ပြုနိုင်၏။

မှတ်ချက်

ဤ “သညာ၊ဝိညာဏ်၊ပညာ” အသိ သုံးမျိုး အထူးသည် ...ဝိပဿနာ ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းသောအခါ ဖြစ်ပေါ်လာသော သညာ-ဝိညာဏ်- ပညာ တို့နှင့်သာဆိုင်၏။ အားလုံးသော သညာ၊ ဝိညာဏ်၊ ပညာတို့နှင့် မဆိုင်ပေ။

(အားလုံးသော သညာ၊ ဝိညာဏ်၊ ပညာတို့နှင့် သက်ဆိုင်သော အထူးကို စိတ်ပိုင်း၊ စာမျက်နှာ-၂၀ ၌ ကြည့်ပါ။)

သညာ-ဝိညာဏ်-ပညာတို့ ပြဋ္ဌာန်းပုံ၊ မပြဋ္ဌာန်းပုံ

ညာဏဝိပွယုတ်စိတ်၌ ... (၁) အခြင်းအရာ၊ အမှတ်အသားကို ယူသောအားဖြင့် ဖြစ်သောအခါမျိုးတွင်-သညာသာ ပြဋ္ဌာန်း၏။ ဝိညာဏ်ကား မပြဋ္ဌာန်း။

(၂) အခြင်းအရာ၊ အမှတ်အသားကို ယူခြင်းမှ တစ်ပါး ကြွင်းသောအခါမျိုးတွင်-ဝိညာဏ် သည် အားရှိ ပြဋ္ဌာန်း၏၊ သညာကား မပြဋ္ဌာန်း။

ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ... သညာ၊ ဝိညာဏ် ၂-ပါးတို့ကား မပြဋ္ဌာန်း ကုန်၊ ပညာသို့သာ အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်ကုန် ၏၊ ပညာသာ ပြဋ္ဌာန်း၏။

(သောဘနရာသီ-အဖွင့် ပြီး၏)

(၃) စေတသိက် ၅၂-ပါးတို့၏ သမ္ပယောဂနည်း ၁၆-ပါး

သမ္ပယောဂနည်း

စေတသိက် တစ်မျိုး၊ တစ်မျိုး၌ ယှဉ်သမျှသော စိတ်တို့ကို ရေတွက်၍ ပြသောနည်းသည် သမ္ပယောဂနည်း-မည်၏။ (တစ်နည်း) ဤစေတသိက်တို့၌ ဤမျှသောစိတ်တို့ ယှဉ်အပ်၏-ဟု စေတသိက်ကို မူတည်၍ စိတ်ကို ပိုင်းခြား၍ ပြသောနည်းသည် သမ္ပယောဂနည်း-မည်၏။

အညသမာနိုးစေတသိက် သမ္ပယောဂနည်း-အဖွင့်

သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် သမ္ပယောဂနည်း

သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါးတို့၌ အလုံးစုံသော စိတ်အားလုံး ယှဉ်အပ်၏။

(မယှဉ်နိုင်သောစိတ် မရှိ။)

ပကိဏ်းစေတသိက် သမ္ပယောဂနည်း

(၁) ဝိတက်စေတသိက်

ယှဉ်သောစိတ် = ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀) ကြဉ်သော် ... ကာမစိတ် ၄၄-ပါး + ပ-ဈာန်စိတ် ၁၁-ပါး = ၅၅-ပါး။

မယှဉ်သောစိတ် = ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)+ ဒု-ဈာန် (၁၁)+ တ-ဈာန် (၁၁) + စ-ဈာန် (၁၁) + ပဉ္စဈာန် (၂၃) = ၆၆-ပါး။

ဝိတက်မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

(၁) ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါးတို့သည် = ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ဝိတက်ကင်းသောကြောင့် ဝိတက် မယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(ပဉ္စဝိညာဏ်၏တည်ရာ ၅-ပါးသော ဝတ္ထုရုပ်တို့၌ ၅-ပါးသော အာရုံတို့၏ ထိခိုက်မှုသည် ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့်ပင် ထင်ရှားလှပေသည်။ ဤသို့ ဝတ္ထု၊ အာရုံတို့၏ ထိခိုက်မှုအစွမ်း ထင်ရှားသောကြောင့် ထိုအာရုံများသို့ ဝိတက်တင်ပေးဖွယ် မလိုချေ။)

(၂) ဒုတိယဈာန်စိတ်-စသည်တို့သည် = ဘာဝနာ၏အစွမ်းဖြင့် ဝိတက်ကို ပယ်အပ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဒုဈာန်စိတ်စသည်တို့၌ ဝိတက်မယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

[မှတ်ချက်။ ။ စိတ်ပိုင်း၊ စာမျက်နှာ ၈၁- မှ အဝိတက္ကစိတ်များ အာရုံသို့ တတ်ရောက်နိုင်ပုံနှင့် တွဲစပ် ပြန်လေ့လာပါ။]

(၂) ဝိစာရစေတသိက်

ယှဉ်သောစိတ် = ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ကြဉ်သော်...
ကာမစိတ် ၄၄-ပါး + ပ-ဈာန်စိတ် ၁၁-ပါး
+ ဒု-ဈာန်စိတ် ၁၁-ပါး
= ၆၆-ပါး

မယှဉ်သောစိတ် = ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀ + တ-ဈာန် (၁၁) + စ-ဈာန် (၁၁) + ပဉ္စ-ဈာန် (၂၃)
= ၅၅-ပါး

ဝိစာရ မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

(၁) ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါးတို့သည် = ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ဝိစာရ ကင်းသောကြောင့် ဝိစာရမယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(ပဉ္စဝိညာဏ်၏တည်ရာ ၅-ပါးသော ဝတ္ထုရုပ်တို့၌ ၅-ပါးသော အာရုံတို့၏ ထိခိုက်မှုသည် ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့်ပင် ထင်ရှားလှပေသည်။ ဤသို့ ဝတ္ထုအာရုံတို့၏ ထိခိုက်မှု အစွမ်း ထင်ရှားသောကြောင့် ထိုအာရုံများကို ဝိစာရဖြင့် သုံးသပ်ဖွယ် မလိုရခြင်း ဖြစ်သည်။)

(၂) တ-ဈာန်စိတ်-စသည်တို့သည် = ဘာဝနာ၏အစွမ်းဖြင့် ဝိစာရကို ပယ်အပ်ပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဘ-ဈာန်မှ ပဉ္စမဈာန်အထိ ဝိစာရမယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၃) အဓိမောက္ခစေတသိက်

- ယှဉ်သောစိတ် = ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ် ၁-ပါး + ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါးကြည့်သော်...
- = စိတ်အကျဉ်း ၈၇-ပါး၊ အကျယ် ၁၁၀-ပါး
- မယှဉ်သောစိတ် = ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ် ၁-ပါး + ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါး
- = ၁၁-ပါး

အဓိမောက္ခ မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

- (၁) ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်သည် = အဓိမောက္ခနှင့် လက္ခဏာ, သဘာဝချင်း ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သောကြောင့် ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်၌ အဓိမောက္ခ မယှဉ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။
- (၂) ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)သည် = မြင်ရုံ ကြားရုံ စသော သဘောမျှသာဖြစ်၍ အလွန် အားနည်းကာ အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်သောကြောင့် ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)၌ အဓိမောက္ခ မယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၄) ဝိရိယစေတသိက်

ယှဉ်သောစိတ် = ဒွေပဉ္စ(၁၀) + သမ္ပဋိစိုင်း(၂) + သန္တိ ရဏ(၃) + ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း(၁)၊ ပေါင်း ၁၆-ပါးကြည့်သော်...

= စိတ်အကျဉ်း ၇၃-ပါး၊ စိတ်အကျယ် ၁၀၅-ပါး

မယှဉ်သောစိတ် = ဒွေပဉ္စ(၁၀) + သမ္ပဋိစိုင်း(၂) + သန္တိ ရဏ(၃) + ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း(၁)၊ ပေါင်း ၁၆-ပါး။

ဝိရိယ မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစသော ၁၆-ပါးသောစိတ်တို့သည် အားနည်း၍ ဗိုလ်ကိစ္စ မတပ်နိုင်သောကြောင့် ဗိုလ်ထိုက်သော ဝိရိယစေတသိက် မယှဉ်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၅) ပီတိစေတသိက်

ယှဉ်သောစိတ် = စတုတ္ထဈာန် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ် (၁၁)ပါးကြည့်သော်...
သောမနဿသဟဂုတ်စိတ် ၅၁-ပါး၊

မယှဉ်သောစိတ် = သုခသဟဂုတ်စိတ်(၁) + ဒုက္ခသဟဂုတ်စိတ်(၁)
 + စတုတ္ထဈာန် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်(၁၁)+
 ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ်(၂)+ ဥပေက္ခာသဟ
 ဂုတ်စိတ် (၅၅)ပါး = ၇၀-ပါး။

ပီတိ မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

သုခသဟဂုတ်စိတ်(၁) = သုခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်စိတ်သည်
 ကိုယ်၌ဖြစ်သော ချမ်းသာကို ခံစားတတ်
 သော ကာယိကဖြစ်၍၊ ပီတိကား စိတ်
 ချမ်းသာခြင်းကို ခံစားသော သောမနဿ
 ဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော မာနသိကဖြစ်သော
 ကြောင့် ပီတိစေတသိက် မယှဉ်ပါ။

ဒုက္ခသဟဂုတ်စိတ်(၁) = ပီတိသည် စိတ်ချမ်းသာမှု သောမနဿ
 ဝေဒနာနှင့်သာ အမြဲ ယှဉ်သောကြောင့်
 ကိုယ်ဆင်းရဲမှု ဒုက္ခဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော
 ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်စိတ်၌ မယှဉ်
 ပါ။

စတုတ္ထဈာန်(၁၁) = စတုတ္ထဈာန်စိတ်တို့သည် ပိတ်တည်းဟူသော
 ဈာန်အင်္ဂါကို ဘာဝနာအစွမ်းအားဖြင့် ပယ်
 ထား ပြီးဖြစ်သောကြောင့် စတုတ္ထဈာန်တို့၌
 ပီတိမယှဉ်ပါ။

ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ်(၂) = ပီတိသည် ကျေနပ် နှစ်သက်သောသဘော၊
 ပဋိဃ(ဒေါသ)မူလရှိသော ဒေါမနဿ
 သဟဂုတ်စိတ်သည် ကြမ်းတမ်းခြင်းသဘော
 ရှိ၍ သဘောလက္ခဏာချင်း ဆန့်ကျင်သော

ကြောင့် ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ်(၂)ပါး၌
ပီတိ မယှဉ်ပါ။

ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်(၅၅) = ပီတိသည် သောမနဿဝေဒနာနှင့်သာ အမြဲ
ယှဉ်သောကြောင့် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ်၌
မယှဉ်ပါ။

(၆) ဆန္ဒစေတသိက်

ယှဉ်သောစိတ် = မောဟမူစိတ်(၂)ပါး+အဟိတ်စိတ်(၁၈)ပါး၊
ပေါင်း ၂၀-ပါးကြည့်သော်...

စိတ်အကျဉ်း ၆၉-ပါး+စိတ်အကျယ် ၁၀၁-ပါး။

မယှဉ်သောစိတ် = မောဟမူစိတ်(၂)ပါး + အဟိတ်စိတ်(၁၈)ပါး
ပေါင်း ၂၀-ပါး။

ဆန္ဒ မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

ဆန္ဒသည် အလိုရှိသော သဘောမျိုးဖြစ်၍ မောဟမူစိတ်, အဟိတ်စိတ်
တို့ကား အလိုဆန္ဒ ကင်းသောကြောင့် မယှဉ်ပါ။

[မှတ်ချက်။ ဤတွင် ဝိတက်, ဝိစာရ, အဓိမောက္ခ, ဝိရိယ, ပီတိ, ဆန္ဒ တည်း
ဟူသော ပကိဏ်းစေတသိက် ၆-ပါးမှ-

(၁) အဓိမောက္ခ-ဝိရိယ-ဆန္ဒတို့သည် = ဈာန်အင်္ဂါထဲတွင် မပါဝင်၍
ဈာန်ပွားဖို့ မလိုသောကြောင့် ဈာန်မပါသော လော
ကုတ္တရာ စိတ်အကျဉ်း ၈-ပါး၌သာ ယှဉ်နိုင်ပြီး စိတ်
အကျဉ်းအရေအတွက်အားဖြင့်သာ ရေတွက်သည်။

(၂) ဝိတက်-ဝိစာရ-ပီတိတို့မှာမူ = ဈာန်အင်္ဂါထဲတွင် ပါဝင်ပြီး ဈာန်
ပွားရန် လိုအပ်သောကြောင့် ဈာန်ပါသော လောကုတ္တရာ
စိတ်အကျယ် ၄၀-၌သာ ယှဉ်နိုင်ပြီး စိတ်အကျယ်
အရေအတွက်အားဖြင့် ရေတွက်သည်။]

အကုသိုလ်စေတသိက် သမ္ပယောဂနည်း

(၁) သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏစေတသိက် ယှဉ်သောစိတ်

အကုသိုလ်စေတသိက် ၁၄-ပါးတို့တွင် မောဟ၊ အဟိရိက၊ အနောတ္တပ္ပ၊ ဥဒ္ဒစ္စ စေတသိက် ၄-ပါးတို့သည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံး၌ အမြဲယှဉ်သောကြောင့် သဗ္ဗာကုသလသာဓာရဏစေတသိက်-မည်၏။

(မယှဉ်နိုင်သော အကုသိုလ်စိတ် - မရှိပါ။)

အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံး၌ ယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

ပါဏာတိပါတ-စသော အကုသိုလ်တို့ကို လွန်ကျူးသူတိုင်းသည် အကုသိုလ်တို့၌ ပြုကျင့်ရာ၌ မောဟဖြင့် အပြစ်ကို မမြင်ဘဲ၊ အဟိရိကဖြင့် မကောင်းမှုကို မစက်ဆုပ်ဘဲ၊ အနောတ္တပ္ပဖြင့် မကောင်းမှုကို မကြောက်လန့်ဘဲ၊ ဥဒ္ဒစ္စဖြင့် တွေဝေပျံ့လွင့်ကာ မငြိမ်းအေးစေဘဲ အကုသိုလ်တို့ကို ပြုကျင့်ရသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ထိုစေတသိက် ၄-ပါးရှိမှသာ အကုသိုလ်စိတ်များဖြစ်နိုင်၍လည်းကောင်း၊ မောဟ စသော စေတသိက် ၄-ပါးတို့သည် အကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်ရခြင်း၏ အကြောင်းရင်းအခြေခံ စေတသိက်များဖြစ်သဖြင့် အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါးလုံး၌ ယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၂) လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မာန ယှဉ်သောစိတ်

လောဘယှဉ်သောစိတ် = လောဘမူစိတ်သည် လောဘစေတသိက်လျှင် အကြောင်းရင်း၊ အခြေခံရှိသောကြောင့် လောဘမူစိတ် ၈-ပါးလုံး၌ လောဘယှဉ်၏။

ဒိဋ္ဌိယှဉ်သောစိတ် = ဒိဋ္ဌိစေတသိက်သည် သက္ကာယ(ပရမတ္ထအားဖြင့် ထင်ရှားရှိသော ခန္ဓာ ၅-ပါးအပေါင်း) အစရှိသည်တို့၌ ငါ-ငါ၏အတ္တစသောအားဖြင့် မှားမှားယွင်းယွင်း နှလုံးသွင်း

သောသူအား ထိုသက္ကာယ-အစရှိသည်တို့၌
တွယ်တာမြတ်နိုးခြင်း ဖြစ်သင့်သောကြောင့်
လောဘမူစိတ် ၈-ပါးမှ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်
စိတ် ၄-ပါး၌သာ ယှဉ်၏။

[မှတ်ချက်။ ဒိဋ္ဌိသည် ခန္ဓာ ၅-ပါးကို အတ္တဟု စွဲလမ်းမြတ်နိုးသောကြောင့်
လောဘမူဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်တို့၌သာ ယှဉ်၏-ဟူလို။]

မာနယှဉ်သောစိတ် = မာနစေတသိက်သည် ဒိဋ္ဌိနှင့် တစ်ခုတည်း
သော စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ မဖြစ်နိုင်၊ ဒေါသမူစိတ်-
စသည်တို့၌လည်း မဖြစ်နိုင်၊ ထို့ကြောင့်
မာနကို ဒိဋ္ဌိမယှဉ်သော ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်
စိတ် ၄-ပါးတို့၌သာ ရအပ်ပါသည်။

**မာနသည် ဒိဋ္ဌိနှင့်အတူတကွ တစ်ခုတည်းသော စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ မယှဉ်နိုင်ခြင်း
အကြောင်း (ဥပမာ)**

ဒိဋ္ဌိ သည် ...ခန္ဓာ ၅-ပါးကို ငါ (အတ္တ)ဟုစွဲ၍ 'ငါရှိ၏-ငါမြီ၏' ဟု
အမြင်မှား, အယူမှားသောအားဖြင့် ဖြစ်၏။

မာနသည် ... ခန္ဓာ ၅-ပါးအပေါ် ငါစွဲ စွဲပြီးလျှင် ငါဟူသော
မာန်မာနဖြင့် 'ငါ မြတ်၏-ငါ ဂုဏ်ရှိ၏'ဟု ထောင်လွှားသောအားဖြင့်
ဖြစ်၏။

ဤသို့ ဒိဋ္ဌိနှင့်မာနတို့သည် ခန္ဓာ ၅-ပါးအပေါ် စွဲလန်းမှုတူသော်
လည်း နှလုံးသွင်းပုံ-သုံးသပ်ပုံချင်း မတူသောကြောင့် စိတ္တုပ္ပါဒ်တစ်ခုတည်း
၌ အတူတွဲ၍ မယှဉ်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ (ဥပမာ-ကေသရာဇာ ခြင်္သေ့မင်း
တစ်ကောင်သည် သူနှင့် အလားတူ အခြားကေသရာဇာ ခြင်္သေ့မင်းတစ်ကောင်
နှင့် အတူတကွ တစ်ဂူတည်း၌ မအောင်းသကဲ့သို့တည်း။)

မာနသည် ဒေါသမူစိတ် စသည်တို့၌ မယှဉ်နိုင်(မဖြစ်နိုင်)ခြင်းအကြောင်း

မာန-ဟူသည် ခန္ဓာ ၅-ပါးကို ငါ-တကားဟု မှတ်ထင်၍ ထောင်လွှားတက်ကြွမှုတည်း။ ထို ထောင်လွှား တက်ကြွမှု မာန်မာနသည် မိမိကိုယ်ကို ချစ်ခင်မှု လောဘကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ရသောကြောင့် (ဝါ) မိမိကိုယ်ကို ချစ်ခြင်းလျှင် မှီရာရှိသည်၏အဖြစ်ဖြင့် စင်စစ်လောဘလျှင် နီးစွာသော အကြောင်းရှိသောကြောင့် မာနသည် လောဘမူစိတ်မှတစ်ပါးသော ဒေါသမူစိတ် စသည်တို့၌ မယှဉ်နိုင်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၃) ဒေါသ, ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စ ယှဉ်သောစိတ်

ဒေါသယှဉ်သောစိတ် = ဒေါသမူစိတ်သည် ဒေါသစေတသိက်လျှင် အကြောင်းရင်း အခြေခံ ရှိသောကြောင့် ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး၌ ဒေါသယှဉ်၏။

ဣဿာ - မစ္ဆရိယ - ကုက္ကုစ္စယှဉ်သောစိတ် = သူတစ်ပါး စည်းစိမ်ကို ငြူစုသော၊ မိမိ၏ စည်းစိမ်ကို သူတစ်ပါး တို့နှင့် ဆက်ဆံခြင်းကို အလိုမရှိသော၊ ပြုအပ်ပြီးသော ဒုစရိုက်, မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့ကို အဖန်တလဲလဲ ဝမ်းနည်းစိုးရိမ်သော ပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ထိုထိုအာရုံတို့၌ ထိပါးချုပ်ချယ်ခြင်း(ဒေါသ)၏ အစွမ်းဖြင့် သာလျှင် ဖြစ်သောကြောင့် ဣဿာ, မစ္ဆရိယ, ကုက္ကုစ္စ စေတသိက်တို့သည် ဒေါသမူစိတ်တို့၌သာ ယှဉ်ကုန်ကြသည်။

လောဘကို အရင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော မစ္ဆရိယ၏ဒေါသမူစိတ်၌ ယှဉ်ရပုံ

မိမိစည်းစိမ်ကို လျှို့ဝှက်ခြင်း (နှမြော ဝန်တိုခြင်း) လက္ခဏာရှိသော မစ္ဆရိယသည် လောဘကို အရင်းခံ၍ ဖြစ်သော်လည်း ထို မိမိစည်းစိမ်၏

သူတစ်ပါးတို့နှင့် ဆက်ဆံမည်ကို မလိုလားခြင်း၊ သည်းမခံနိုင်ခြင်းဟူသော ဒေါသသဘော ရောနှောပါဝင်လျက် ရှိ၏။

မစ္ဆရိယ ဖြစ်စိုက်မှာ - အရင်းခံ လောဘာချုပ်လေပြီ၊ ထို့ကြောင့် မစ္ဆရိယစေတသိက်သည် လောဘမူစိတ်၌ မယှဉ်ဘဲ ဒေါသမူစိတ်၌သာ ယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၄) ထိန - မိဒ္ဓစေတသိက် ယှဉ်သောစိတ်

ထိုထိုအမှုကို ပြုခြင်း၌ မခံခြင်း၊ တွေဝေထိုင်းမှိုင်းခြင်း သဘောရှိသော ထိန - မိဒ္ဓ၏ ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ထက်ကုန်သော အ - သင်္ခါရိကစိတ်တို့၌ မဖြစ်သင့်သောကြောင့် ထိန - မိဒ္ဓစေတသိက်သည် သ - သင်္ခါရိကစိတ် ၅ - ပါး၌သာ ယှဉ်နိုင်ပါသည်။

[မှတ်ချက်။ ထိန - မိဒ္ဓသည် မတက်ကြွ၊ လေးလံထိုင်းမှိုင်းခြင်း သဘောရှိ၏။ အသင်္ခါရိက စိတ်တို့သည် တက်ကြွ ထက်သန်သော သဘောရှိ၏။ ထို့ကြောင့် ထိန, မိဒ္ဓတို့သည် အသင်္ခါရိကစိတ်တို့၌ မယှဉ်နိုင်ဘဲ သသင်္ခါရိကစိတ်တို့သာ ယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်သည်-ဟူလို။]

သောဘနုစေတသိက် သမ္ပယောဂနည်း

(၁) သောဘနုသာဓာရဏစေတသိက် ယှဉ်သောစိတ်

သဒ္ဓါ-စသော စေတသိက် ၁၉ - ပါးသည် တင့်တယ်ကောင်းမွန်သော သောဘနုစိတ် အကျဉ်း ၅၉ - ပါး၊ စိတ်အကျယ် ၉၁ - ပါး၌ အမြဲ ယှဉ်သောကြောင့် သောဘနုသာဓာရဏစေတသိက်-မည်၏။

(မယှဉ်နိုင်သော သောဘနုစိတ် = မရှိပါ)

(၂) ဝိရတီစေတသိက်

ယှဉ်သော သောဘနုစိတ် = မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈ - ပါး၌ (ရံခါ/ အသီးသီး။)

လောကုတ္တရာစိတ်အကျဉ်း ၈ - ပါး၊

အကျယ် ၄၀ - ပါး၌ (အမြဲ/ တပေါင်း
တည်း။)

= ပေါင်း စိတ်အကျဉ်း ၁၆ - ပါး၊ စိတ်
အကျယ် ၄၈ - ပါး။

မယှဉ်သော သောဘနစိတ် = မဟာဝိပါက်စိတ် ၈ - ပါး + မဟာကြိယာ
စိတ် ၈ - ပါး + မဟာဂ္ဂုတ်စိတ် ၂၇ -
ပါး။

**လောကီ မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈ - ပါး၌ ရံခါ ယှဉ်ခြင်းအကြောင်း
(အနိယတ = ကဒါစိ)**

ပုထုဇဉ်တို့သည် မဟာကုသိုလ်အရာ၌ တစ်ခါတစ်ရံ ဒါနကုသိုလ်
ဖြစ်၏။ တစ်ခါတစ်ရံ သီလကုသိုလ်ဖြစ်၏။ ဒါနကုသိုလ်၌ ဝိရတီစေတသိက်
မယှဉ်၊ ဒုစရိုက် - ဒုရာဇိဝတရားတို့ကို ရှောင်ကြဉ်သော သီလကုသိုလ်၌
သာ ဝိရတီ ယှဉ်၏။ ဤသို့ ရံခါမှသာ ဝိရတီ ယှဉ်နိုင်သောကြောင့် မဟာ
ကုသိုလ်စိတ်၌ ဝိရတီစေတသိက်သည် ရံခါမှသာ ယှဉ်ကုန်ကြသည်။

အသီးသီး ယှဉ်ခြင်းအကြောင်း (ဝိသုံ ဝိသုံ = နာနာ)

ဝိရတီစေတသိက်သည် လွန်ကျူးအပ်သော ဇီဝိတိန္ဒြေ၊ သတ္တဝါ၊
သင်္ခါရဟူသော ဝိတိက္ကမိတဗ္ဗ ဝတ္ထု တို့ကို အာရုံပြုကာ ရှောင်ကြဉ်အပ်
သော ပါဏာတိပါတ စသော ဒုစရိုက်မှု (ဝိရမိတဗ္ဗဝတ္ထု) များကို ရှောင်
ကြဉ်သောအခါမှ ဖြစ်နိုင်သည့်စေတသိက် ဖြစ်သည်။

ဤသို့ ဒုစရိုက်၊ ဒုရာဇိဝတရားများကို ရှောင်ကြဉ်မှု သီလကုသိုလ်
ဖြစ်သောအခါ မဟာကုသိုလ်စိတ်၌ ယှဉ်သည်ဟု ဆိုရသော်လည်း... ရှောင်
ကြဉ်အပ်သည့် ဒုစရိုက်၊ ဒုရာဇိဝ အာရုံချင်း မတူညီသောကြောင့် သမ္မာ
ဝါစာ ဝိရတီယှဉ်ခိုက် သမ္မာကမ္မန္တ - သမ္မာအာဇီဝ မယှဉ်၊ သမ္မာကမ္မန္တ

ယှဉ်ခိုက် သမ္မာဝါစာ-သမ္မာအာဇီဝ မယှဉ်၊ သမ္မာအာဇီဝ ယှဉ်ခိုက် သမ္မာ
ဝါစာ-သမ္မာကမ္မန္တတို့ မယှဉ်နိုင်ကြချေ။

သို့ဖြစ်၍ ဝိရတီစေတသိက်သည် လောကီ မဟာကုသိုလ်စိတ်တို့၌
ယှဉ်သောအခါ အသီးသီး တစ်ပါးစီ၊ တစ်ပါးစီ (ဝီသု - ဝီသု = နာနာ) သာ
ယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဝိတိက္ကမိတဗ္ဗဝတ္ထု နှင့် ဝိရမိတဗ္ဗဝတ္ထု

ဇီဝိတိန္ဒြေ၊ သတ္တဝါ၊ သင်္ခါရ စသော လွန်ကျူးအပ်သောတရား
များသည် ဝိတိက္ကမိတဗ္ဗဝတ္ထုများ ဖြစ်၍၊ ပါဏာတိပါတ စသော ဒုစရိုက်၊
ဒုရာဇီဝတရား များသည် ရှောင်ကြဉ်အပ်သော ဝိရမိတဗ္ဗဝတ္ထုများ ဖြစ်သည်။

ဒုစရိုက်နှင့် ဒုရာဇီဝ

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့် မစပ်ဆိုင်သော ပါဏာတိပါတ-
စသော အကုသိုလ်တို့သည် ‘ဒုစရိုက်’ မည်၏။ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းနှင့်
စပ်သော ပါဏာတိပါတ-စသော အကုသိုလ်တို့သည် ‘ဒုရာဇီဝ’-မည်၏။

ဝိရတီစေတသိက်တို့ လောကုတ္တရာစိတ်၌ အမြဲယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း (နိယတ)

လောကီဒုတိယဈာန် စသည်ကို အခြေခံပါဒကပြု၍ ကမ္မဋ္ဌာန်း အား
ထုတ်စဉ် မဂ်ရသောအခါ ဒုတိယဈာန်မဂ် စသည်ကို ရသောကြောင့် ထို
မဂ်၌ သင်္ကပ္ပမဂ္ဂင် (ဝိတက်) မယှဉ်ဘဲ ရှိရာ၏။ ဤသို့ ရံခါ သမ္မာသင်္ကပ္ပ
မဂ္ဂင်မှ ကင်းနိုင်သော်လည်း မဂ်သည် ကာယဒုစရိုက် စသည်တို့ကို
အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်ခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊
ဖိုလ်သည်လည်း (မဂ်က အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်အပ်ပြီးသော ကိလေသာတို့ကို
တစ်ဖန် ငြိမ်းစေခြင်း၏ အစွမ်းအားဖြင့်) ထိုမဂ်အားလျော်စွာသာလျှင် ဖြစ်
သောကြောင့်လည်း ကောင်း၊ ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌
အမြဲယှဉ်ပါသည်။

တစ်ပြိုင်နက် - တစ်ပေါင်းတည်း ယှဉ်ခြင်းအကြောင်း (ဧကတော)

ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ အမြဲယှဉ်ကြရာ မယ်-မဂ်သည် ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီတို့ကို ပယ်သောအခါ၌လည်း တစ်ပါးစီ မပယ်၊ တစ်ပြိုင်နက်, တစ်ပေါင်းတည်း (တစ်ခါတည်း) ပယ်သောကြောင့် ဝိရတီတို့သည် လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ အမြဲယှဉ်ကြရာဝယ် တစ်ပါးစီ မယှဉ်ကုန်၊ တစ်ပေါင်းတည်း-တစ်ပြိုင်နက် ယှဉ်ကုန်ကြသည်။

ဝိရတီတို့၏ လောကီမဟာကုသိုလ်စိတ်တို့၌ကဲ့သို့ ... လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ လည်း မုသာဝါဒ-စသော ဒုစရိုက်,ဒုရာဇီဝတို့ကို အသီးသီးပယ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

သောတာပတ္တိမဂ်-စသော ထိုထိုမဂ်သည် အချို့သော ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီဝတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ အချို့သော ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီဝတို့၏ အပါယ်သို့ ရောက်စေနိုင်သော သတ္တိ အခိုက်အတန့်ကို ပယ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ တစ်ပြိုင်နက်သော ခဏ၌ အကြွင်းမဲ့ ပယ်ဖြတ်နိုင်သောကြောင့် ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ လောကီမဟာကုသိုလ်စိတ်တို့၌ကဲ့သို့ မုသာဝါဒ စသော ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီဝတို့ကို အသီးသီး ပယ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မဖြစ်ကြပါ။

လောကီဝိရတီနှင့် လောကုတ္တရာဝိရတီအထူး

လောကီဝိရတီ - တို့သည် = မုသာဝါဒ အစရှိသော ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီဝတို့ကို အသီးသီး တစ်ခုစီသာ ပယ်နိုင်၏။ တစ်ပြိုင်နက် အကြွင်းမဲ့ မပယ်နိုင်ပါ။

လောကုတ္တရာဝိရတီ-တို့သည်ကား = ထို ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီဝတို့ကို တစ်ပြိုင်နက် အကြွင်းမဲ့ ပယ် နိုင်၏။

ဤသို့ ထူးပါသည်။

ဝိရတီစေတသိက်တို့ မယှဉ်ရသောစိတ်များနှင့် မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး = မဟာဝိပါက်စိတ်သည် အဗျာကတ သဘောရှိ ၏။ လောကီဝိရတီတို့သည် ကုသိုလ်သဘော ရှိ၏။

ဤသို့ ဇာတ်သဘော ကွဲပြားသောကြောင့် ဝိရတီစေတသိက်သည် မဟာဝိပါက်စိတ်၌ မယှဉ်ပါ။

မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါး = ဝိရတီတို့သည် ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီဝတို့မှ ရှောင်ကြဉ်ခြင်း ကုသိုလ်သဘော ရှိ၏။ မဟာ ကြိယာစိတ်ကား ဒုစရိုက်, ဒုရာဇီဝတို့ကို ပယ်ပြီး သော ရဟန္တာများ သန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အဗျာ ကတသဘော ရှိ၏။

ထို့ကြောင့် ဝိရတီစေတသိက်သည် မဟာကြိယာစိတ်၌ မယှဉ်ပါ။

မဟာဂ္ဂုတ်စိတ် (၂၇) ပါး = ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် ရှောင်ကြဉ်အပ် သော ဒုစရိုက်မှု (ဝိရမိတဗ္ဗဝတ္ထု)ကို အာရုံ ပြု၏။ မဟာဂ္ဂုတ်စိတ်တို့သည်ကား ပညတ်ကို အာရုံပြုကုန်၏။

ဤသို့အာရုံချင်း မတူသောကြောင့် ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် မဟာဂ္ဂုတ် စိတ်တို့၌ မယှဉ်ပါ။

(တစ်နည်း)

= ဝိရတိစေတသိက် ဟူသည် ဒုစရိုက်, ဒုရာဇိဝ တို့ကို ပြုခွင့်ကြိုလျက် မပြုကျင့်ဘဲ ရှောင်ကြဉ် မှု ဖြစ်သည်။

မဟဂ္ဂုတ် ဈာန်စိတ်တို့ဟူသည် - မဟာ ကုသိုလ်စိတ်များကဲ့သို့ ဒုစရိုက်, ဒုရာဇိဝတို့ကို မပြုကျင့်ဘဲ ရှောင်ကြဉ်ရုံမျှဖြင့် မဖြစ်နိုင်၊ လောကုတ္တရာစိတ်တို့ကဲ့သို့လည်း ဒုစရိုက်, ဒုရာဇိဝတရားတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ဖြတ်ခြင်း- တစ်ဖန် ငြိမ်းအေးစေခြင်းအားဖြင့်လည်း ဖြစ် နိုင်သည် မဟုတ်။

သီလစင်ကြယ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ကောင်းစွာ သုတ်သင် အပ်ပြီးသော ကာယ ပယောဂ, ဝစီပယောဂရှိသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ (ကာယ ပယောဂ, ဝစီပယောဂကို သုတ်သင် ခြင်းမဖက်) သက်သက်စိတ်ကို အာရုံ၌ ကောင်းစွာ ထားရုံမျှ-စိတ်တည်ကြည် ရုံမျှဖြင့် မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်စိတ်များ ဖြစ်နိုင်ကြ သောကြောင့် မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၌ အထူးပယ်ရှား ဖို့ရာ ဒုစရိုက် ဒုရာဇိဝ တရားများ မရှိတော့ပေ။

ထို့ကြောင့် ဝိရတိ ရှောင်ကြဉ်ဖို့ရာ ဒုစရိုက်တရားများ မရှိရကား မဟဂ္ဂုတ်ဈာန် စိတ်၌ ဝိရတိစေတသိက် မယှဉ်နိုင်ခြင်း ဖြစ် ပါသည်။

(၃) အပ္ပမညာ စေတသိက်

ယှဉ်သော သောဘနစိတ် = မဟာကုသိုလ်-မဟာကြိယာ ၁၆-ပါး+
 မဟာဂ္ဂုတ် ၁-ဈာန် (၃)+ဒု-ဈာန်
 (၃)+တ-ဈာန် (၃)+စ-ဈာန် (၃)၊
 = ပေါင်း ၂၈-ပါးသောစိတ်၌ (ရံခါ/
 အသီးသီး) ယှဉ်၏။

မယှဉ်သော သောဘနစိတ် = မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး+မဟာဂ္ဂုတ်
 ပဉ္စမဈာန် ၁၅-ပါး+လောကုတ္တရာစိတ်
 (၈/၄၀)ပါး။

**မဟာကုသိုလ် စသော ၂၈-ပါးသောစိတ်တို့၌ ရံခါယှဉ်ခြင်းအကြောင်း
 (အနိယတ = ကဒါစိ)**

ဒုက္ခိတ သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနားကြင်နာသောအခိုက်သာ
 ကရုဏာ ဖြစ်နိုင်၍ သနားကြင်နာမှု မရှိသော် ကရုဏာ-မဖြစ်နိုင်၊ ထို့အတူ
 သုခိတသတ္တဝါ ပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်သော် မုဒိတာဖြစ်နိုင်ပြီး၊
 ဝမ်းမြောက်ခြင်း မရှိလျှင် မုဒိတာ-မဖြစ်နိုင်ချေ။

ဤသို့ဖြင့်-ကရုဏာနှင့် မုဒိတာစေတသိက်တို့သည် မဟာကုသိုလ်
 စသော ၂၈-ပါးသော စိတ်တို့၌ အမြဲမယှဉ်နိုင်ကြဘဲ (သနားကြင်နာခိုက်
 နှင့် ဝမ်းမြောက်ခိုက်များ၌သာ) ရံခါသာ ယှဉ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အသီးသီး ယှဉ်ခြင်းအကြောင်း (ဝိသု၊ ဝိသု = နာနာ)

သနားကြင်နာခိုက်နှင့် ဝမ်းမြောက်ခိုက်များ၌သာ အပ္ပမညာစေတသိက်
 တို့သည် မဟာကုသိုလ်စသော ၂၈-ပါးသော စိတ်တို့၌ ရံခါယှဉ်ကြသည်
 ဆိုသော်လည်း...ဒုက္ခတိသတ္တဝါ ပညတ်ကို အာရုံပြုပြီး သနားကြင်နာသော်
 ကရုဏာဖြစ်၍ မုဒိတာ-မဖြစ်၊ သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြုပြီး

ဝမ်းမြောက်သော် မုဒိတာဖြစ်၍ ကရုဏာ-မဖြစ်၊

ဤသို့- အာရုံပြုပုံချင်း ကွဲပြားသောကြောင့် စိတ်တစ်ခုတည်းနှင့် အတူတကွ တွဲဖက် မယှဉ်ကြဘဲ အသီးသီး တစ်ပါးစီ၊ တစ်ပါးစီ ယှဉ်ကြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ မယှဉ်သောစိတ်များနှင့် မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး = အပ္ပမညာ စေတသိက်တို့သည် သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍၊ မဟာဝိပါက်စိတ်တို့သည် ကာမအာရုံကိုသာ ဧကန် အာရုံပြုကာ အာရုံချင်း ကွဲပြားသောကြောင့် မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါး၌ အပ္ပမညာစေတသိက် မယှဉ်နိုင်ပါ။

မဟာဂ္ဂုတ် ပဉ္စမဈာန်စိတ် ၁၅-ပါး = အပ္ပနာ (ဈာန်) ၏ အာရုံ အဖြစ်သို့ ရောက်ကုန်သော အပ္ပမညာတို့သည် တစ်ရံတစ်ခါမျှ သောမနဿနှင့် ကင်း၍ ဖြစ်ခြင်းမရှိသောကြောင့် ဥပေက္ခာ သဟဂုတ် ဖြစ်သော မဟာဂ္ဂုတ် ပဉ္စမဈာန်စိတ်တို့၌ အပ္ပမညာ စေတသိက် မယှဉ်။

[မှတ်ချက်။ ကရုဏာ၊ မုဒိတာကမ္မဋ္ဌာန်းဖြင့် ဈာန်ရသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ အပ္ပနာဈာန်၌ အမြဲတမ်း သောမနဿ ယှဉ်ရ၏။ ထို့ကြောင့်- ကရုဏာ၊ မုဒိတာကမ္မဋ္ဌာန်းဖြင့် ဈာန်ရသည်ရှိသော် သောမနဿနှင့် ယှဉ်သော ပထမဈာန်၊ ဒုတိယဈာန်၊ တတိယဈာန်၊ စတုတ္ထဈာန်တို့ကိုသာ ရနိုင်၏။ ပဉ္စမဈာန်ကို မရနိုင်ပါ။]

အပ္ပနာဝိထိ၌ အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ ဧကန် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ် တို့၌သာ ယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

ပြားသောဇာတ်ရှိသောစိတ်သည် ပြားသောဇာတ်ရှိသောစိတ်အား အာသေဝနပစ္စည်း မတပ်နိုင်သကဲ့သို့ ...ပြားသောဝေဒနာရှိသော ကာမာ ဝစရစိတ်သည် ပြားသောဝေဒနာရှိသော မဟဂ္ဂုတ်စိတ်အား အာသေဝနပစ္စည်း မတပ်နိုင်သောကြောင့် အပ္ပနာဝိထိ၌ အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ ဧကန် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်တို့၌သာ ယှဉ်ရပါသည်။

[သိမှတ်ဖွယ် ။ ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သောစိတ်သည် သောမနဿဝေဒနာ နှင့် ယှဉ်သောစိတ်အား အာသေဝနပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးမပြု နိုင်သောကြောင့်...အပ္ပနာဝိထိ၌ သောမနဿသဟဂုတ် ဖြစ်သော ကရုဏာ၊ မုဒိတာ (အပ္ပမညာ)ဈာန်အား အာသေဝနပစ္စယ သတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုရမည့် ဂေါတြဘူကိစ္စတပ်သော ကာမာ ဝစရ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ(အပ္ပမညာ)တို့သည် ဧကန် သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ်၌သာ ယှဉ်ရသည်-ဟူလို]

“ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ကာမာဝစရစိတ်တို့၌ ကရုဏာ-မုဒိတာ(အပ္ပမညာ) စေတသိက်တို့ မယှဉ်” ဟူသောဝါဒသည် ဧကန်ဆရာတို့၏ ဝါဒဟု ဆိုရခြင်း အကြောင်း

ကရုဏာ-မုဒိတာ(အပ္ပမညာ)စေတသိက်တို့သည် မဟာကုသိုလ်စိတ်၊ ၈-ပါး၊ မဟာကြိယာစိတ် ၈-ပါးဟူသော ကာမာဝစရစိတ် ၁၆-ပါး၌ ယှဉ်ကြသော်လည်း အချို့(ဧကန်)ဆရာတို့က ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ကာမာ ဝစရစိတ်တို့၌ အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ မယှဉ်ဟု ဆိုကြသည်။

အမှန်မှာ- ကရုဏာ၊ မုဒိတာကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းပွားများသောအခါ အပ္ပနာ(ဈာန်)ဝိထိမှ ရှေ့အဖို့၌ အလေ့အကျက်၏ အစွမ်းဖြင့် ဥပေက္ခာ သဟဂုတ်စိတ်တို့ဖြင့်လည်း ပရိကမ္မဘာဝနာ ဖြစ်နိုင်လေသည်။

ဥပမာ -အဝါးဝစ္စာ လေ့လာအပ်ပြီးသော ကျမ်းစာကို ရွတ်အံ သရဇ္ဈာယ်သောပုဂ္ဂိုလ်သည် တစ်ခါတစ်ရံ အခြားအာရုံသို့ စိတ်ရောက်နေ သော်လည်း ရွတ်အံ-သရဇ္ဈာယ်နိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း၊ အဝါးဝစ္စာ လေ့လာ အပ်ပြီးသော ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သင်္ခါရတရားတို့ကို သုံးသပ်သောပုဂ္ဂိုလ် သည် တစ်ခါတစ်ခါ အလေ့အကျက်၏ အစွမ်းဖြင့် ဉာဏဝိပွယုတ်စိတ်တို့ ဖြင့်လည်း သုံးသပ်နိုင်သကဲ့သို့လည်းကောင်း ဖြစ်ပါသည်။

ထို့ကြောင့် “ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ကာမာဝစရစိတ်တို့၌ ကရုဏာ၊ မုဒိ တာ(အပ္ပမညာ)တို့ မယှဉ်” ဟူသောဝါဒကို ကေစိဝါဒဟု ဆိုရခြင်းဖြစ်ပါ သည်။

အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ လောကုတ္တရာစိတ်၌ မယှဉ်ခြင်းအကြောင်း

အပ္ပမညာစေတသိက်တို့သည် ဒုက္ခိတ၊ သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြုကြပြီး လောကုတ္တရာစိတ်တို့သည် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုကြသည်။

ဤသို့ အာရုံချင်းမတူ ကွဲပြားသောကြောင့် အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ လောကုတ္တရာစိတ်၌ မယှဉ်ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

အနိယတယောဂီစေတသိက် ၁၁-ပါး

မာန၊ ဣဿာ-မစ္ဆရိယ-ကုက္ကုစ္စ၊ ထိန-မိဒ္ဓ၊ ဝိရတီ(၃)၊ အပ္ပမညာ(၂)၊ ပေါင်း ၁၁-ပါးသော စေတသိက်တို့သည် မိမိယှဉ်သောစိတ်တို့၌ အမြဲ မယှဉ် ရံခါသာယှဉ်သောကြောင့် အနိယတယောဂီစေတသိက်-မည်၏။

နိယတယောဂီစေတသိက် ၄၁-ပါး

ကျန်စေတသိက် ၄၁-ပါးသည် မိမိယှဉ်သောစိတ်တို့၌ အမြဲယှဉ်သော ကြောင့် နိယတယောဂီစေတသိက်-မည်၏။

အနိယတယောဂီစေတသိက်တို့ ရံခါ(ကဒါစီ)ဖြစ်ပုံ

(၁) မာနစေတသိက်၏ကဒါစီဖြစ်ပုံ

မာနစေတသိက်သည် လောဘမူဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါး ဌ၌ ယှဉ်ရာဝယ် “ငါသာမြတ်၏၊ ငါသာဂုဏ်ရှိ၏” အစရှိသော ထောင်လွှား မှုဖြင့် ဖြစ်သောအခါ၌သာ ရံခါ(ကဒါစီ)ဖြစ်နိုင်သည်။

(၂) ဣဿာ-မစ္ဆရိယ-ကုက္ကုစ္စတို့ နာနာ, ကဒါစီဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

ဣဿာ-မစ္ဆရိယ-ကုက္ကုစ္စစေတသိက်တို့ ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး ဌ၌ ယှဉ်ရာဝယ် မိမိဆိုင်ရာ အာရုံ၏ ရှေးရှုဖြစ်ပေါ်လာရာအခါ၌သာလျှင် ယှဉ်ကြ-ဖြစ်ကြရသောကြောင့် ရံခါ(ကဒါစီ)ဖြစ်ကြရပါသည်။

ဤသို့ ရံခါဖြစ်ရာ၌လည်း အာရုံချင်းမတူ ကွဲပြားသောကြောင့် အသီးသီး (နာနာ) ဖြစ်ကြပါသည်။

ဣဿာ-မစ္ဆရိယ-ကုက္ကုစ္စတို့ ရံခါ(ကဒါစီ)ဖြစ်ပုံ

(၁) သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ကို ငြူစု၍ မကျေနပ်သောအခါ ဣဿာ-ဖြစ်၏၊ မငြူစုသောအခါ ဣဿာ-မဖြစ်။

(၂) မိမိစည်းစိမ်ကို လျှို့ဝှက်ပြီး မကျေနပ်သောအခါ၌ မစ္ဆရိယ-ဖြစ်၏၊ မလျှို့ဝှက်သောအခါ မစ္ဆရိယမဖြစ်။

(၃) ပြုပြီးဒုစရိတ်, မပြုလိုက်မိသောသုစရိတ်တို့၌ စိုးရိမ်ပူပန်သော အခါ ကုက္ကုစ္စ-ဖြစ်၏၊ မစိုးရိမ်သောအခါ ကုက္ကုစ္စ-မဖြစ်။

ဤသို့ ဣဿာ-မစ္ဆရိယ-ကုက္ကုစ္စစေတသိက်တို့သည် ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး၌ ယှဉ်ကြရာဝယ် မိမိဆိုင်ရာအာရုံ၏ ရှေးရှုဖြစ်ပေါ်လာရာအခါ၌ သာလျှင် ယှဉ်ကြ-ဖြစ်ကြရသောကြောင့် ရံခါ(ကဒါစီ)ဖြစ်ကြရပါသည်။

ဣဿာ-မစ္ဆရိယ-ကုက္ကုစ္စတို့ အသီးသီး(နာနာ)ဖြစ်ပုံ

(၁) သူတစ်ပါးစည်းစိမ်ကို ငြူစုခိုက်အခါ ဣဿာ-သာဖြစ်၍၊ မစ္ဆရိယနှင့် ကုက္ကုစ္စတို့ မဖြစ်။

(၂) မိမိစည်းစိမ်ကို လျှို့ဝှက် ဝန်တိုနေခိုက်အခါ မစ္ဆရိယသာဖြစ်၍၊
ဣဿာနှင့် ကုက္ကုစ္စတို့ မဖြစ်။

(၃) ပြုပြီး ဒုစရိုက်၊ မပြုလိုက်မိသော သုစရိုက်တို့၌ စိုးရိမ်ပူပန်ခိုက်
အခါ ကုက္ကုစ္စ-သာဖြစ်၍၊ ဣဿာနှင့် မစ္ဆရိယတို့ မဖြစ်။

ဤသို့ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စစေတသိက်တို့သည် ဒေါသမူစိတ်
၂-ပါး၌ ယှဉ်ကြရာဝယ်- အာရုံချင်းမတူ ကွဲပြားသောကြောင့် အတူတကွ
(တစ်ပေါင်းတည်း) မယှဉ်နိုင်ကြဘဲ အသီးသီး တစ်ပါးစီ၊ တစ်ပါးစီ(နာနာ)
သာ ယှဉ်ကြသည်။

(၃) ထိန-မိဒ္ဓတို့ ကဒါစိ၊ သဟ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

ထိန-မိဒ္ဓစေတသိက်တို့ သ,သင်္ခါရိကစိတ် ၅-ပါး၌ ယှဉ်သည်ဆိုရာ
၌ နာမက္ခန္ဓာ ၄-ပါး (စိတ်,စေတသိက်)တို့၏ အမှု၌ မခံသည်၏အဖြစ်ဖြင့်
ဖြစ်ရာအခါ၌သာ ရံခါယှဉ်ကြပါသည်။ (ကဒါစိဖြစ်ပုံ)

ဤသို့ ရံခါယှဉ်ကြရာ၌လည်း အချင်းချင်း မကွေမကွာ ယှဉ်ခြင်း၏
အစွမ်းဖြင့် အတူတကွ ယှဉ်ကြ ဖြစ်ကြပါသည်။ (သဟဖြစ်ပုံ)

ထိန-မိဒ္ဓစေတသိက်တို့ သဟဖြစ်ပုံနှင့် နာနာဖြစ်ပုံ(တစ်နည်း)

ထိန-မိဒ္ဓစေတသိက် ၂-ပါးသည် သ,သင်္ခါရိကစိတ် ၅-ပါးနှင့်
ယှဉ်သည်ဆိုရာဝယ်-

(၁) ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် သ-သင်္ခါရိကစိတ် ၂-ပါးနှင့် ယှဉ်သောအခါ
(မာနက ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်၌ မယှဉ်သောကြောင့်) မာနနှင့်
တသီးတခြား (နာနာ)ဖြစ်ကြပါသည်။

(၂) ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် သ-သင်္ခါရိကစိတ် ၂-ပါးနှင့် ယှဉ်သောအခါ
မာနနှင့်အတူတကွ (သဟ)ဖြစ်ကြ၏။

(၃) ပဋိဃသမ္ပယုတ်(ဒေါသမူ)သ-သင်္ခါရိကစိတ်၌ ယှဉ်သောအခါ
ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စစေတသိက်နှင့် အတူတကွ (သဟ)ဖြစ်
ကြပါသည်။

(၄) ၎င်းအပြင် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ဗယုတ် သ-သင်္ခါရိကစိတ် ၂-ပါး၌ ယှဉ်သောအခါသော်မှလည်း မာနနှင့်လည်းကောင်း၊ ပဋိဃသမ္ပယုတ် သ-သင်္ခါရိကစိတ်၌ ယှဉ်သောအခါသော်မှလည်း ဣဿာ၊မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စတို့နှင့်လည်းကောင်း တသီးတခြား(နာနာ)လည်း ဖြစ်ကြပါသေးသည်။

အရူပမှတ်ရန်

- (၁) ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် သ-သင်္ခါရိကစိတ် ၂-ပါး = မာနနှင့် တသီးတခြား(နာနာ)၊
- (၂) ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ဗယုတ် သ-သင်္ခါရိကစိတ် ၂-ပါး = မာနနှင့် အတူတကွ(သဟ) (သို့)တသီးတခြား(နာနာ)၊
- (၃) ပဋိဃသမ္ပယုတ် သ-သင်္ခါရိကစိတ် ၁-ပါး = ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စတို့နှင့် အတူတကွ (သဟ) (သို့) တသီးတခြား (နာနာ)။

(၄) ဝိရတိ ၃-ပါးတို့ နာနာ၊ ကဒါစိ ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝစေတသိက်တို့သည် မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး၌ ယှဉ်ရာဝယ် (ရံခါ=ကဒါစိဖြစ်ပုံ)

- (၁) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကို မငဲ့ဘဲ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သောအခါ သမ္မာဝါစာ-ဖြစ်၏။ မရှောင်ကြဉ်သောအခါ မဖြစ်။
- (၂) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကို မငဲ့ဘဲကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သောအခါ သမ္မာကမ္မန္တ ဖြစ်၏။ မရှောင်ကြဉ်သောအခါ မဖြစ်။
- (၃) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကို ငဲ့၍ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါး၊ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်သောအခါ သမ္မာအာဇီဝ-ဖြစ်၏။ မရှောင်ကြဉ်သောအခါ မဖြစ်။

ဤသို့ ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် ဒုစရိုက်-ဒုရာဇိဝတရားများနှင့် တွေ့ကြုံရှောင်ကြဉ်သောအခါများ၌သာ ယှဉ်နိုင်သောကြောင့် မဟာကုသိုလ်စိတ် ၈-ပါး၌ အမြဲ ပါဝင်မယှဉ်နိုင်ကြဘဲ ရံခါ(ကဒါစီ)သာ ယှဉ်ကြပါသည်။

၎င်းအပြင် ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် ဒုစရိုက်-ဒုရာဇိဝတရားများကို ရှောင်ကြဉ်ခိုက်အခါများ၌ မဟာကုသိုလ်စိတ်တို့၌ ယှဉ်ကြသည်ဆိုရာ၌လည်း (အသီးသီး=နာနာဖြစ်ပုံ)-

- (၁) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကို မငဲ့ဘဲ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခိုက်အခါ သမ္မာဝါစာ-သာဖြစ်၍၊ သမ္မာကမ္မန္တနှင့် သမ္မာအာဇီဝတို့ မဖြစ်။
- (၂) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကို မငဲ့ဘဲ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခိုက်အခါ သမ္မာတမ္မန္တ-သာဖြစ်၍၊ သမ္မာဝါစာနှင့် သမ္မာအာဇီဝတို့ မဖြစ်။
- (၃) အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းကို ငဲ့၍ ကာယဒုစရိုက် ၃-ပါး၊ ဝစီဒုစရိုက် ၄-ပါးမှ ရှောင်ကြဉ်ခိုက်အခါ သမ္မာအာဇီဝ-သာဖြစ်၍၊ သမ္မာဝါစာနှင့် သမ္မာကမ္မန္တတို့ မဖြစ်။

ဤသို့ ဝိရတီစေတသိက်တို့သည် ဒုစရိုက်-ဒုရာဇိဝတရားများကို ရှောင်ကြဉ်ပုံချင်း မတူ ကွဲပြားကြသောကြောင့် မဟာကုသိုလ်စိတ်တို့၌ ယှဉ်ရာ၌ အတူတကွ(တစ်ပေါင်းတည်း) မယှဉ်နိုင်ကြဘဲ အသီးသီး-တစ်ပါးစီ၊ တစ်ပါးစီ(နာနာ)သာ ယှဉ်ကြသည်။

(၅) အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ နာနာ, ကဒါစိ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း
ကရုဏာ-မုဒိတာ(အပ္ပမညာ)စေတသိက်တို့သည် မဟာကုသိုလ်-
အစရှိသော ၂၈-ပါးသော စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်ရာဝယ် (ရုံခါ=ကဒါစိဖြစ်ပုံ)

(၁) ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနားသောအခါ ကရုဏာ
ဖြစ်၏။ မသနားသောအခါ မဖြစ်။

(၂) သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်သောအခါ
မုဒိတာဖြစ်၏။ ဝမ်းမမြောက်သောအခါ မဖြစ်။

ဤသို့အားဖြင့် ကရုဏာနှင့် မုဒိတာစေတသိက်တို့သည် ၂၈-ပါး
သောစိတ်တို့နှင့် ယှဉ်ရာတွင် အမြဲမယှဉ်ကြဘဲ သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု
၍ သနားကြင်နာခိုက်နှင့် ဝမ်းမြောက်ခိုက်များ၌သာ ယှဉ်နိုင်သောကြောင့်
ရုံခါ(ကဒါစိ)သာ ယှဉ်ကြပါသည်။

၎င်းအပြင် အပ္ပမညာစေတသိက်တို့သည် သတ္တဝါပညတ်တို့ကို အာရုံ
ပြု၍ သနားကြင်နာခိုက်နှင့် ဝမ်းမြောက်ခိုက်များ၌သာ ၂၈-ပါးသောစိတ်
များနှင့် ယှဉ်ကြသည်ဆိုသော်လည်း (အသီးသီး= နာနာဖြစ်ပုံ)...

(၁) ဒုက္ခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ သနားသောအခါ ကရုဏာ
သာဖြစ်၍၊ မုဒိတာ မဖြစ်။

(၂) သုခိတသတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြု၍ ဝမ်းမြောက်သောအခါ
မုဒိတာ-သာဖြစ်၍၊ ကရုဏာ မဖြစ်။

ဤသို့ ကရုဏာနှင့် မုဒိတာတို့သည် သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြုပုံ-
ဖြစ်ပုံခြင်း မတူညီ ကွဲပြားသောကြောင့် အတူတကွ တစ်ပေါင်းတည်း
မယှဉ်နိုင်ကြဘဲ အသီးသီး,တစ်ပါးစီ,တစ်ပါးစီ(နာနာ)သာ ယှဉ်ကြပါသည်။

(သမ္ပယောဂနည်း-အဖွင့်(ပြီး၏)

သမ္မယောဂနည်းနှင့် သင်္ဂဟနည်း(အထူး)

သမ္မယောဂနည်း = စေတသိက်ကို မှုတည်၍၊ ယှဉ်ရာစိတ်ကို ပိုင်းခြားပြသော
နည်းသည် သမ္မယောဂနည်း-မည်၏။

သင်္ဂဟနည်း = စိတ်ကို မှုတည်၍၊ ယှဉ်သောစေတသိက်အစုကို ပိုင်းခြား
ပြသောနည်းသည် သင်္ဂဟနည်း-မည်၏။
ဤသို့ ထူးပါသည်။

သင်္ဂဟနည်း-အဖွင့်

(၁) လောကုတ္တရာစိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်

လောကုတ္တရာစိတ်သင်္ဂဟနည်း၌ အပ္ပမညာကို ကြဉ်ခြင်းအကြောင်း

အပ္ပမညာတို့သည် = သုခိတ, ဒုက္ခိတသတ္တဝါဖညတ်ကို အာရုံ
ပြု၍၊

လောကုတ္တရာစိတ်တို့သည် = နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုကာ အာရုံချင်းမတူ
ကွဲပြားသောကြောင့် လောကုတ္တရာစိတ်
သင်္ဂဟနည်း၌ အပ္ပမညာစေတသိက်တို့
ကြဉ်ခြင်း ဖြစ်သည်။

လောကုတ္တရာစိတ်၌ သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်း(သို့) ၄-နည်းဖြစ်ပုံ

(၁) ပဉ္စကဈာန်၏အစွမ်းဖြင့် သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်းဖြစ်ပုံ

ဝိတက်,ဝိစာရတို့ကို အသီးသီး လွန်မြောက်၍ ဘာဝနာ
ပွားသော, ဉာဏ်မထက်လွန်းသည့် မန္တပညယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏အစွမ်းဖြင့် ဟော
တော်မူအပ်သော ဈာန် ၅-ပါးအပေါင်း၏အစွမ်းဖြင့် သင်္ဂဟနည်း ၅-နည်း
ဖြစ်ပါသည်။

(၂) စတုတ္ထဈာန်၏အစွမ်းဖြင့် သင်္ဂဟနည်း ၄-နည်းဖြစ်ပုံ

ဝိတက်,ဝိစာရတို့ကို တစ်ပေါင်းတည်း လွန်မြောက်၍ ဘာဝနာ ဖွားသော, ဉာဏ်ထက်သော တိက္ခပညယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ အစွမ်းဖြင့် ဟောတော်မူအပ်သော ဈာန် ၄-ပါးအပေါင်း၏ အစွမ်းဖြင့် သင်္ဂဟနည်း ၄-နည်း ဖြစ်ပါသည်။

ဝိတက်, ဝိစာရတို့ အသီးသီး လွန်ရခြင်းနှင့် တစ်ပြိုင်နက် လွန်ရခြင်း အကြောင်း

(၁) ဉာဏ်မထက်လွန်းသဖြင့် ဝိတက်,ဝိစာရတို့၌ တစ်ပြိုင်နက် အပြစ်ကို မမြင်သောကြောင့် ဝိတက်, ဝိစာရတို့ကို အသီးသီး လွန်ပါသည်။

(၂) ဉာဏ်ထက်လွန်းသဖြင့် ဝိတက်,ဝိစာရတို့ကို တစ်ပြိုင်နက်တည်း အပြစ်မြင်သောကြောင့် ဝိတက်, ဝိစာရတို့ကို တစ်ပြိုင်နက် လွန်ရပါသည်။

ပဉ္စမဈာန်အစွမ်းဖြင့် ပဉ္စမဈာန်၌ သုခဈာန်အင်္ဂါလျော့ပါးလျက် စတုတ္ထဈာန် မှာ ယှဉ်သော စေတသိက်နှင့် ပဉ္စမဈာန်မှာ ယှဉ်သောစေတသိက်တို့ အရေ အတွက် တူနေရခြင်း

စတုတ္ထဈာန်စိတ်သည် ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိကြည်သော သုခဝေဒနာ (ဈာန်အင်္ဂါ)အပါအဝင် အညသမာန်းစေတသိက်(၁၀)ပါး၊ အပ္ပမညာကြည်သော် သောဘနစေတသိက်(၂၃)ပါး၊ ပေါင်း ၃၃-ပါးသော စေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်သည်။

ပဉ္စမဈာန်စိတ်သည် ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိနှင့် သုခတို့သည် ကြည့်အပ် ကုန်သော်လည်း သုခအရာသို့ အစားဝင်လာသော ဥပေက္ခာဝေဒနာ(ဈာန် အင်္ဂါ)နှင့်တကွ ဖြစ်သောကြောင့် အညသမာန်းစေတသိက်(၁၀)ပါး၊ သောဘန စေတသိက် (၂၃)ပါး၊ ပေါင်း ၃၃-ပါးသော စေတသိက်တို့နှင့် ယှဉ်သည်။

ဤသို့အားဖြင့် ပဉ္စမဈာန်စိတ်၌ သုခဈာန်အင်္ဂါလျော့ပါးလျက် စတုတ္ထဈာန်စိတ်၌ ယှဉ်သော စေတသိက်နှင့် အရေအတွက် တူနေခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(၂) မဟဂ္ဂုတ်စိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်

မဟဂ္ဂုတ်စိတ်သင်္ဂဟနည်း၌ ဝိရတီကို ကြဉ်ရခြင်းအကြောင်း

မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်စိတ်များသည်...

- (၁) ကာမာဝစရက္ခသိုလ်ကဲ့သို့ ကာယကံ၊ ဝစီကံတို့ကို သုတ်သင်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သည် မဟုတ်၊
- (၂) မဂ်ကဲ့သို့ ဒုစရိုက်၊ ဒုရာဇိဝတို့ကို အကြွင်းမဲ့ ဖြတ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်၊
- (၃) ဖိုလ်ကဲ့သို့လည်း ကိလေသာတို့ကို တစ်ဖန်ငြိမ်းစေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်ဘဲ...

သီလစင်ကြယ်သည်၏ အစွမ်းဖြင့် ကောင်းစွာ သုတ်သင်အပ်ပြီးသော ကာယပယောဂ၊ ဝစီပယောဂရှိသော ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ကာယပယောဂ၊ ဝစီပယောဂကို သုတ်သင်ခြင်း မဖက်၊ သက်သက်စိတ်ကို အာရုံ၌ ကောင်းစွာထားရုံမျှ-စိတ်တည်ကြည်ရုံမျှဖြင့် မဟဂ္ဂုတ်ဈာန်စိတ်များ ဖြစ်နိုင်ကြသောကြောင့် မဟဂ္ဂုတ်စိတ်သင်္ဂဟနည်း၌ ဝိရတီတို့ကို ကြဉ်ရပါသည်။

မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၌ အပ္ပမညာစေတသိက်တို့ ရုံခါ/အသီးသီး ယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

[သမ္ပယောဂနည်း၌ ပြန်လေ့လာပါ။]

(၃) ကာမသောဘနုစိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်

မဟာကုသိုလ်စိတ်၌ အပ္ပမညာ၊ ဝိရတီတို့ အသီးသီး ယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

အပ္ပမညာတို့သည် သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြုသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဝိရတီတို့သည် ဝိတိက္ကမိတဗ္ဗ(လွန်ကျူးအပ်သော)ဝတ္ထုကို အာရုံပြုသောကြောင့်လည်းကောင်း၊ အာရုံချင်းမတူ ကွဲပြားကာ တစ်ခုသောစိတ္တုပ္ပါဒ်၌ အတူတကွ မယှဉ်နိုင်ကြပါ။

သို့ဖြစ်၍ မဟာကုသိုလ်စိတ်၌ အပ္ပမညာ၊ ဝိရတီတို့ အသီးသီး တစ်ပါးစီသာ ယှဉ်ရပါသည်။

မဟာဝိပါက်စိတ်၌ အပ္ပမညာ၊ ဝိရတီတို့ မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

- (၁) ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်တို့သည် ဧကန် ကာမတရားကိုသာ အာရုံပြုသောကြောင့်လည်းကောင်း၊
- (၂) အပ္ပမညာတို့သည် သတ္တဝါပညတ်ကို အာရုံပြုသောကြောင့်လည်းကောင်း၊
- (၃) လောကီဝိရတီတို့သည်လည်း ဧကန်ကုသိုလ်သဘော ရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း...

မဟာဝိပါက်စိတ်၌ အပ္ပမညာ၊ ဝိရတီတို့ မယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

မဟာကြိယာစိတ်၌ ဝိရတီကို ကြဉ်ရခြင်းအကြောင်း

လောကီဝိရတီတို့သည် ဧကန်ကုသိုလ်သဘောရှိသည်ဖြစ်၍၊ အဗျာကတဖြစ်သော ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်တို့၌ မဖြစ်သင့်သောကြောင့် မဟာကြိယာစိတ်၌ ဝိရတီစေတသိက်တို့ကို ကြဉ်ရခြင်း ဖြစ်သည်။

ကာမာဝစရကုသိုလ်နှင့် ဝိပါက်စိတ်တို့ အာရုံ မတူခြင်းအကြောင်း

မေးခွန်း။ ။ ကာမာဝစရကုသိုလ်သည် ပညတ်စသော အာရုံကိုလည်း အာရုံပြုသောကြောင့် (မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ ဝိပါက်၏အာရုံသည် ကုသိုလ်၏အာရုံနှင့် အတူတူပင် ဖြစ်သကဲ့သို့) ကာမာဝစရဝိပါက်၏အာရုံသည်လည်း ကာမာဝစရကုသိုလ်၏အာရုံနှင့် အတူတူပင် ဖြစ်သင့်သည် မဟုတ်ပါလော။

အဘယ်ကြောင့် ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်သည် ကာမာဝစရကုသိုလ်နှင့် အာရုံမတူဘဲ ကာမတရားကိုသာ အာရုံပြုရပါသနည်း။

ဖြေ = ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်သည် ကာမတဏှာနှင့်စပ်နေသော ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးဖြစ်သောကြောင့် ကာမာဝစရကုသိုလ်နှင့် အာရုံမတူဘဲ ကာမတဏှာ၏အာရုံဖြစ်သော ကာမတရားကိုသာ အာရုံပြုရပါသည်။

ဥပမာ- ကျွန်မသားသည် အမိဖြစ်သူ ကျွန်မ အလိုရှိသော အမှုကိစ္စကို မပြုနိုင်ဘဲ အရှင်သခင် အလိုရှိတိုင်းသော အမှုကိစ္စကိုသာ ပြုရသကဲ့သို့၊ ထို့အတူ (အရှင်သခင်ဖြစ်သော) ကာမတဏှာနှင့် စပ်နေသောကြောင့် (အမိ ကျွန်မနှင့်တူသော) ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ၏ အကျိုးဖြစ်သည့် (ကျွန်မ၏သား) ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်သည် (အမိကျွန်မဖြစ်သော) ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံ ယူအပ်သမျှသော ပညတ်စသော အာရုံကို လိုက်၍ မယူနိုင်ဘဲ (အရှင်သခင်ဖြစ်သော) ကာမတဏှာ၏ အာရုံဖြစ်သော ကာမတရားကိုသာ ယူရပါသည်။

(၄) အကုသိုလ်စိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်

ဒေါသမူ အ-သင်္ခါရိကစိတ်၌ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စတို့ အသီးသီး ယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

အာရုံချင်းမတူ ကွဲပြားသောကြောင့် ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စတို့ အသီးသီး ယှဉ်ရပါသည်။

ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်၌ အဓိမောက္ခ မယှဉ်ရခြင်းအကြောင်း

အဓိမောက္ခသည် အာရုံကို ဆုံးဖြတ်ခြင်းဟူသော အခြင်းအရာအား ဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့် နှလုံးနှစ်ခွဖြစ်ခြင်း (အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်း) သဘောရှိသော ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်၌ မယှဉ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သဗ္ဗာကုသလယောဂီစေတသိက်

အကုသိုလ်စိတ်အားလုံးတို့၌ အမြဲယှဉ်လေ့ရှိသောကြောင့် သဗ္ဗာကုသလ သာဓာရဏစေတသိက် ၄-ပါး၊ ဆန္ဒ-ပိတိ-အဓိမောက္ခကြည့်သော အည သမာန်းစေတသိက် ၁၀-ပါး၊ ပေါင်း ၁၄-ပါးသော စေတသိက်တို့သည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်စိတ်တို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သောကြောင့် သဗ္ဗာကုသလ ယောဂီစေတသိက်-မည်၏။

(၅) အတိတ်စိတ် သင်္ဂဟနည်းအဖွင့်

မနောဓာတ်နှင့် မနောဝိညာဏဓာတ်(အထူး)

မနောဓာတ် = မနောဝိညာဏဓာတ်ကဲ့သို့ အာရုံကို ထူးထူးခြားခြား သိခြင်းကိစ္စ မရှိသော အာရုံကို သိရုံမျှသာ ဖြစ်သော ဓာတ်သည် မနောဓာတ်-မည်၏။

(ပဉ္စဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်း-၁ + သမ္ပဒိစ္ဆိင်း-၂)

မနောဝိညာဏဓာတ် = မနောဓာတ်ထက် အာရုံကို ထူးထူးခြားခြား သိခြင်း
ကိစ္စရှိသောဓာတ်သည် မနောဝိညာဏဓာတ်-မည်
၏။

(အဟိတ်စိတ်၌ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်-၁၀+ မနောဓာတ်-၃၊
ပေါင်း ၁၃-ပါးမှလွဲ၍ ကျန် သန္တိ ရဏ-၃ + မနောဒွါရာ
ဝဇ္ဇန်း-၁ + ဟသိတုပ္ပါဒ်-၁)

အဟေတုက ပဋိသန္ဓိယုဂဠ(အဟိတ်ပဋိသန္ဓေအစုံ)

အကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာသန္တိ ရဏစိတ်သည် အပါယ်ဘုံ၌ဖြစ်သော
အဟိတ်ပဋိသန္ဓေစိတ်ဖြစ်သည်။

အဟိတ်ကုသလဝိပါက် ဥပေက္ခာသန္တိ ရဏစိတ်သည် ကာမသုဂတိဘုံ၌
ဖြစ်သော အဟိတ်ပဋိသန္ဓေစိတ်ဖြစ်သည်။

ထို့ကြောင့် ဥပေက္ခာသန္တိ ရဏစိတ် ၂-ပါးကို အဟိတ်ပဋိသန္ဓေအစုံ
(အဟေတုက ပဋိသန္ဓိယုဂဠ)ဟု ခေါ်သည်။

သဗ္ဗာဟေတုက ယောဂီစေတသိက်၊ သဗ္ဗာဟေတုကသာဓာရဏစေတသိက်

ဤအဟိတ်စိတ်များတွင် သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါးသည်
အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါးလုံးနှင့် အမြဲယှဉ်သော စေတသိက်များဖြစ်သောကြောင့်
သဗ္ဗာဟေတုကယောဂီစေတသိက်၊ သဗ္ဗာဟေတုကသာဓာရဏစေတသိက်ဟု
ခေါ်သည်။

**ဝိသေသကစေတသိက်များ= စိတ်တို့ကို ထူးထွေခြားနား ကွဲပြားအောင်
ပြုတတ်သောစေတသိက်များ**

၁။ လောကုတ္တရာ၊မဟာဂ္ဂုတ်စိတ်၌ = ဝိတက်၊ဝိစာရ၊ဝိတိ၊သုခ (ဥပေက္ခာ)
တည်းဟူသော ဈာန်အင်္ဂါထိုက်သော
စေတသိက်တို့သည် စိတ်ချင်းကွဲပြား
ထူးခြားအောင် ပြုကြသည်။

စိတ်ချင်းကွဲပြားအောင်ပြုပုံ

(၁) ဝိတက်သည် = ပထမဈာန်၌သာယှဉ်၍၊ ဒုတိယဈာန် စသည်တို့၌ မယှဉ်သောကြောင့် ပထမဈာန်မှ ဒုတိယဈာန် စသည်တို့ကို အထူးပြုပါသည်။

(၂) ဝိစာရသည် = ပထမ၊ဒုတိယဈာန်တို့၌သာ ယှဉ်၍၊ တတိယဈာန် စသည်တို့၌ မယှဉ်သောကြောင့် ပထမ၊ ဒုတိယဈာန် တို့မှ တတိယဈာန်စသည်တို့ကို အထူးပြုပါသည်။

(၃) ဝိတိသည် = ပ၊ဒု၊တဈာန်တို့၌သာ ယှဉ်၍၊ စ၊ပဉ္စဈာန်တို့၌ မယှဉ်သောကြောင့် ပ၊ဒု၊တဈာန်တို့မှ စ၊ပဉ္စဈာန် တို့ကို အထူးပြုပါသည်။

(၄) သုစသည် = ပ၊ဒု၊တ၊စ ဈာန်တို့၌ ယှဉ်၍၊ ပဉ္စ-ဈာန်၌ မယှဉ် သောကြောင့် ပ၊ဒု၊တ၊စ ဈာန်တို့မှ ပဉ္စဈာန်ကို အထူးပြုပါသည်။

၂။ မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၌ = အပ္ပမညာစေတသိက် ၂-ပါးသည် ထပ်မံ၍ စိတ်ချင်းကွဲပြား ထူးခြား အောင် ပြုပြန်သည်။ ပြုပုံမှာ-

အပ္ပမညာစေတသိက်တို့သည် = မဟဂ္ဂုတ် ပ၊ဒု၊တ၊စ ဈာန်တို့၌သာ ယှဉ်၍ ပဉ္စဈာန်၌ မယှဉ်သော ကြောင့် ပ၊ဒု၊တ၊စ ဈာန်တို့မှ ပဉ္စ-ဈာန်ကို အထူးပြုပါသည်။

၃။ ကာမသောဘနစိတ်၌ = အပ္ပမညာ(၂)၊ ဝိရတီ(၃)၊ ဉာဏ် (ပညာ)နှင့် ဝိတိတို့သည် စိတ်ချင်း ကွဲပြား ထူးခြားအောင် ပြုသည်။

(၁) အပ္ပမညာသည် = ကာမာဝစရကုသိုလ်၊ ကြိယာစိတ် တို့၌သာ ယှဉ်၍ ဝိပါကံစိတ်တို့၌

ဖွင့်ဆိုပုံအစီအစဉ်

- (၁) စေတသိက်အယှဉ်များသောကြောင့် လောကုတ္တရာသင်္ဂဟနည်းကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆိုရသည်။ (တစ်နည်း) မဟဂ္ဂုတ်စိတ်နှင့် နိယတ ယောဂီစေတသိက်အယှဉ် တူသော်လည်း အယုတ်, အလတ် အစဉ် အားလျော်စွာ လောကုတ္တရာစိတ် သင်္ဂဟနည်းကို ရှေးဦးစွာ မိန့်ဆိုရသည်။
- (၂) ကာမာဝစရစိတ်နှင့် လောကုတ္တရာစိတ်တို့၏ အလယ်၌ဖြစ်သော ကြောင့် မဇ္ဈိမ-မည်သော မဟဂ္ဂုတ်စိတ် သင်္ဂဟနည်းကို ဖွင့်ဆို ရသည်။
- (၃) အသောဘနစိတ်များကို မဖွင့်ဆိုမီ သောဘနစိတ်များတွင် ပါဝင် သော ကာမသောဘနစိတ် သင်္ဂဟနည်းကို ဆက်လက်ဖွင့်ဆိုသည်။
- (၄) အကုသိုလ်စိတ်သည် အဟိတ်စိတ်ထက် ယုတ်သော်လည်း စေတသိက် အယှဉ်များသောကြောင့် အကုသလသင်္ဂဟနည်းကို ရှေးစွာ မိန့်ဆို ရသည်။
- (၅) ၎င်းနောက်မှ အသောဘနစိတ်ချင်းတူသော အဟိတ်စိတ် သင်္ဂဟ နည်းကို ဖွင့်ဆိုရသည်။

စိတ်နှင့်အညီအမျှစေတသိက်ပြားပုံ

ဗဿ-စသော သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက် ၇-ပါးတို့သည် စိတ် အကျဉ်း(တစ်ခုယုတ်-၉၀)၊ အကျယ် ၁၂၁-ပါးတို့၌ ယှဉ်သောကြောင့် အသီးသီး ၈၉-ပါး(သို့) ၁၂၁-ပါး ပြားကြ၏။

ပကိဏ်းစေတသိက်တို့တွင် ဝိတက်သည် စိတ် ၅၅-ပါးတို့၌ ယှဉ် သောကြောင့် ဝိတက်စေတသိက်ပေါင်း ၅၅-ပါးပြား၏။

ဤသို့စသည်ဖြင့် မိမိတို့ ယှဉ်ရာစိတ်နှင့်အမျှ စေတသိက် ပြားကြပါ သည်။

ပက်ကီးပိုင်း

ပက်ကီး = စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ဝေဒနာ, ဟိတ် စသည် ဖြင့် ရောပြွမ်း၍ ဝေဖန်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊ ထိုဝေဒနာ, ဟိတ် စသော အပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ခွဲခြမ်း ဝေဖန်သောကြောင့် လည်းကောင်း ပက်ကီး-မည်၏။

ပက်ဏ္ဍကသင်္ဂဟ = ဝေဒနာ, ဟိတ်, ကိစ္စ, ဒွါရ, အာရုံ, ဝတ္ထုဟူသော အပြားအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ဝေဖန်ပြသော သင်္ဂဟသည် ပက်ဏ္ဍကသင်္ဂဟ-မည်၏။

နာမ်တေပညာသ = စိတ်, စေတသိက်တို့ မိမိတို့ဆိုင်ရာ သဘောအားဖြင့် **၅၃-ပါးဖြစ်ပုံ**

စိတ်တစ်ခုယုတ် ကိုးဆယ်သည်- အာရမ္မဏဝိဇာနန (အာရုံကို သိခြင်း) သဘောလက္ခဏာအားဖြင့် တစ်ပါးတည်းသာ ဖြစ်၏။ စေတသိက် ၅၂-ပါးကား ဖဿသည် ဖုဿနလက္ခဏာ, ဝေဒနာသည် ဝေဒိယတလက္ခဏာ စသည်ဖြင့် ၅၂-ပါးပင် ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် စိတ် ၁-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ပေါင်း နာမ်တရားသည် ၅၃-ပါး ဖြစ်ပါသည်။

(ယင်း ၅၃-ပါးကို 'နာမ်တေပညာသ'-ဟု ပြောစမှတ် ပြုကြသည်။)

ပက်ဏ္ဍကသင်္ဂဟ-အရ စိတ်, စေတသိက်တို့ကို ဝေဖန်ပုံ

(၁) ဝေဒနာ, ကိစ္စ, အာရမ္မဏသင်္ဂဟတို့၌ ...- အလုံးစုံသော စိတ်, စေတသိက် တို့ကို လည်းကောင်း၊

- (၂) ဟေတုသင်္ဂဟ၌ - အဟိတ်စိတ် ၁၈-ပါးမှ တစ်ပါး၊
- (၃) ဒွါရသင်္ဂဟ၌ - ဒွါရဝိမုတ်စိတ် ၁၉-ပါးမှ တစ်ပါး၊
- (၄) ဝတ္ထုသင်္ဂဟ၌ - ဝတ္ထုဝိမုတ်စိတ် ၄-ပါးမှ တစ်ပါး
... ကြွင်းသော စိတ်, စေတသိက်
တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ခွဲခြမ်း ဝေဖန်
၍ ပြကြသည်။

(၅) ဝေဒနာ သင်္ဂဟ

ဝေဒနာသင်္ဂဟ = သုခ အစရှိသော ဝေဒနာတို့ကို လည်းကောင်း၊ ထို
 ဝေဒနာတို့နှင့်တကွဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကို လည်း
 ကောင်း ဝေဖန်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော သင်္ဂဟ
 သည် ဝေဒနာသင်္ဂဟ-မည်၏။ (ဋီကာကျော်စာကိုယ်)
 = ဝေဒနာအားဖြင့် စိတ်, စေတသိက်တို့ကို သိမ်းယူ-
 သိမ်းယူကြောင်းဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် ဝေဒနာ သင်္ဂဟ
 -မည်၏။ (အရှင်အနုရုဒ္ဓါဆရာ၏ အဘော်ကျ)

ဝေဒနာအပြား

- ဝေဒနာဟူသည်- အာရုံကို ခံစားမှုဖြစ်သည်။ ၎င်းဝေဒနာသည် ...
- (၁) အာရုံကို ခံစားမှု (အာရမ္မဏာနာဘဝန) အနာဘဝန လက္ခဏာ
 အားဖြင့်- သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ အဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာ
 (ဥပေက္ခာဝေဒနာ) ဟူ၍ သုံးပါးအပြား ရှိ၏။
 - (၂) ဣန္ဒြေအပြား (ဣန္ဒြိယဘောဒ)အားဖြင့်မူ- သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခ
 ဝေဒနာ၊ သောမနဿဝေဒနာ၊ ဒေါမနဿဝေဒနာ၊ ဥပေက္ခာ
 ဝေဒနာဟူ၍ ငါးပါးအပြား ရှိ၏။

အဘိဓမ္မာဒေသနာ၌ ဝေဒနာ၃-ပါးဟု ဟောကြားထားပုံနှင့် အချို့သုတ်များ
၌ ဝေဒနာ ၂-ပါး၊ ၁-ပါးဟု ဟောကြားထားပုံ ဆန့်ကျင်မှု ရှိ-မရှိ။

အဘိဓမ္မာဒေသနာ၌ အာရုံကို ခံစားခြင်း (အနာဝနလက္ခဏာ) အားဖြင့်-သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ အဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာဟူ၍ သုံးပါး ဟောကြားထားသော်လည်း၊ သုတ္တန်များ၌ ‘ဒွေမာ ဘိက္ခဝေ ဝေဒနာသုခါ-ဒုက္ခာ’ ဟု ဝေဒနာသည် သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာဟူ၍ နှစ်ပါးသာဟု ဟောကြားထားခြင်းမှာ ... “အပြစ်မရှိသော အဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာကို သုခ ဝေဒနာ၌ပေါင်း၍၊ အပြစ်ရှိသော အဒုက္ခ မသုခဝေဒနာကို ဒုက္ခဝေဒနာ၌ ပေါင်း၍” ဟောတော်မူထားခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။

တစ်ဖန်-အချို့သုတ်များ၌-“ယံကိဉ္စိ ... (ပ) ... ဒုက္ခဿ = သင်္ခါရ တို့၌ အလုံးစုံသော ဝေဒနာသည် ရှိ၏။ အလုံးစုံသော ဝေဒနာသည် ဒုက္ခ သာ ဖြစ်သည်” ဟု ဟောကြားထားခြင်းမှာမူ - သင်္ခါရဒုက္ခဖြစ်၍ ဝေဒနာအား လုံး ဒုက္ခသဘောချည်းသာ ဖြစ်သည်ဟူသောသဘောနှင့် ဝေဒနာ ၁-မျိုး တည်းကဲ့သို့သာ ဟောတော်မူခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သို့ဖြစ်၍- အဘိဓမ္မာနှင့် သုတ္တန်ဒေသနာတော်လာ ဝေဒနာဆိုင်ရာ ဟောကြားထားချက်များမှာ မဆန့်ကျင်ပါ။

ဣန္ဒြိယဘောဒ (ဣန္ဒြေအပြား) အားဖြင့် ဝေဒနာ ၅-ပါးဖြစ်ပုံ

ဝေဒနာသည် အာရုံခံစားခြင်း (အာရမ္မဏာနာကဝနလက္ခဏဘောဒ) အားဖြင့် ... သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ အဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာဟု ၃-ပါး အပြားရှိသော်လည်း၊ ဣန္ဒြေအပြား (ဣန္ဒြိယဘောဒ) အားဖြင့်မူ ... ကိုယ်၌ တည်သော သုခ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ၊ စိတ်၌တည်သော သုခ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ အားဖြင့် ပြားသည်အဖြစ်ကြောင့် -

သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာ ၂-ပါးကို = ကိုယ်၊ စိတ်နှစ်ပါးအပြား
အားဖြင့် ဝေဖန်၍ ...
သုခိန္ဒြေ၊ ဒုက္ခိန္ဒြေ (ကိုယ်)၊

သောမနဿိန္ဒြေ၊

ဒေါမနဿိန္ဒြေ (စိတ်)-

ဟု ဟောတော်မူအပ်၏။

အဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာသည်ကား

- အပြားမရှိသောကြောင့် ...

ဥပေက္ခိန္ဒြေ အဖြစ်သာ

တစ်ပါးတည်း ဟောတော်

မူအပ်၏။

သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာကို အစိုးတရ ခံစားခြင်း (ဣန္ဒြိယဘောဒ) အားဖြင့် ကိုယ်၊ စိတ် နှစ်ပါး ခံစားမှု-ဟု ခွဲခြားဟောရမည်

သုခဝေဒနာနှင့် ဒုက္ခဝေဒနာ တို့သည် ... ကိုယ်၌ဖြစ်သော သာယာခြင်း (ကာယိကသာတ)၊ မသာယာခြင်း (ကာယိက အသာတ) အပြားအားဖြင့် ကာယိန္ဒြေကို ချီးမြှောက်ခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ နှိပ်စက်ခြင်းကိုလည်းကောင်း ပြုကုန်သကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် သုခဝေဒနာ၊ ဒုက္ခဝေဒနာဟု လည်းကောင်း၊

စိတ်၌ဖြစ်သော သာယာခြင်း (မာနသိကသာတ)၊ မသာယာခြင်း (မာနသိကအသာတ) အပြားအားဖြင့် မနိန္ဒြေကို ချီးမြှောက်ခြင်းကိုလည်းကောင်း၊ နှိပ်စက်ခြင်းကိုလည်းကောင်း ပြုကုန်သကဲ့သို့ ဖြစ်သောကြောင့် သောမနဿဝေဒနာဟုလည်းကောင်း၊ ဒေါမနဿဝေဒနာဟုလည်းကောင်း အသီးအခြား နှစ်ပါးစီ ဟောတော်မူအပ်ပါသည်။

အဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာကို အပြားမရှိ တစ်ပါးတည်း ဟောတော်မူရခြင်း

အဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာမှာမူ ... ကိုယ်၌ဖြစ်သော သာယာခြင်း၊ မသာယာခြင်း အပြားအားဖြင့် ကာယိန္ဒြေကို ချီးမြှောက်ခြင်းကို လည်းကောင်း၊ နှိပ်စက်ခြင်းကို လည်းကောင်း မပြုတတ်၊ စိတ်၌ဖြစ်သော သာယာခြင်း၊ မသာယာခြင်းအားဖြင့် မနိန္ဒြေကို ချီးမြှောက်ခြင်းကို လည်းကောင်း၊ နှိပ်စက်ခြင်းကိုလည်းကောင်း မပြုတတ်သောကြောင့် ထိုအဒုက္ခ-မသုခဝေဒနာ ကို

အပြားမရှိ၍ ဥပေက္ခာဝေဒနာဟု တစ်ပါးတည်းအားဖြင့်သာ ဟောတော်မူ
ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဝေဒနာ ၅-ပါးတို့၏ လက္ခဏာ

- (၁) သုခဝေဒနာ သည် = အလိုရှိအပ်သော ဣဋ္ဌဖြစ်သော
ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာ
ရှိ၏။
- (၂) ဒုက္ခဝေဒနာ သည် = အလိုမရှိအပ်သော အနိဋ္ဌဖြစ်သော
ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာ
ရှိ၏။
- (၃) သောမနဿဝေဒနာ သည် = သဘောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
ကြံဆသောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
အလိုရှိအပ်သော သဘာဝဣဋ္ဌာရုံ
ပရိကပ္ပဣဋ္ဌာရုံကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာ
ရှိ၏။
- (၄) ဒေါမနဿဝေဒနာ သည် = သဘောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
ကြံဆသောအားဖြင့်လည်းကောင်း၊
အလိုမရှိအပ်သော သဘာဝအနိဋ္ဌာရုံ
ပရိကပ္ပအနိဋ္ဌာရုံကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာ
ရှိ၏။
- (၅) ဥပေက္ခာဝေဒနာ သည် = အလိမ္မာအလတ်၌တည်သော သဘော
ရှိသော ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ၊ အနိဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံ
ကို ခံစားခြင်း လက္ခဏာ ရှိ၏။

* * *

(၂) ဟေတုသင်္ဂဟ

လောဘအစရှိသော ဟိတ်အပြားအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဟိတ်နှင့် ယှဉ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်အားဖြင့် လည်းကောင်း ပေါင်းစု၍ ယူရာ၊ ယူကြောင်း ဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် ဟေတုသင်္ဂဟ-မည်၏။

လောဘ-စသည်တို့၏ ဟေတု (ဟိတ်) အမည်ရခြင်းအကြောင်း

ယှဉ်ဘက် သမ္ပယုတ်တရားတို့၏ ကောင်းစွာ တည်တံ့သည်၏ အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော (ဝါ) ယှဉ်ဘက်သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို ခိုင်မြဲ စေတတ်သောကြောင့် လောဘ-စသည်တို့သည် ‘ဟေတု (ဟိတ်)’ အမည် ရကြပါသည်။ (တစ်နည်း)

အကျိုးပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် (ဝါ) အကျိုး ပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် လောဘ- စသည်တို့သည် ‘ဟေတု(ဟိတ်)’ အမည်ရကြပါသည်။

မူလနှင့် မူလဘာဝ

မူလ = သမ္ပယုတ်တရားတို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ဟိတ် ဇ- ပါးတို့သည် ‘မူလ’-မည်ကုန်၏။

မူလဘာဝ = ထိုမူလ-မည်သော ဟိတ် ဇ-ပါးတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ် ရာ ဟေတုပစ္စယသတ္တိသည် ‘မူလဘာဝ’ မည်၏။

(ဥပမာ- သစ်ပင်တို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် ရေသောက်မြစ် တို့သည် ‘မူလ’ မည်ကုန်၏။ ထိုရေသောက်မြစ်တို့နှင့် တူသည်၏ အဖြစ်သည် ‘မူလဘာဝ’-မည်၏။)

ဟိတ် ဇ-ပါးတို့ကို ‘မူလ’ဟု ခေါ်ဆိုခြင်းအကြောင်း

ရေသောက်မြစ်နှင့် တူသောကြောင့် ဟိတ် ဇ-ပါးတို့ကို ‘မူလ’ ဟု ခေါ်ဆိုရပါသည်။

ဟိတ် ၆-ပါးတို့ ရေသောက်မြစ်နှင့်တူပုံ

ရေသောက်မြစ် စည်ပင်နေသော သစ်ပင်တို့သည် တည်တံ့ခိုင်မြဲ သကဲ့သို့ ... ဟိတ် ၆-ပါးတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်ရာ ဟောတုပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးအပြုခံရသော ပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့သည်လည်း အာရုံ၌ တည်တံ့ ခိုင်မြဲကြပါသည်။

ဤသို့လျှင် ဟိတ် ၆-ပါးတို့သည် ရေသောက်မြစ်နှင့် တူကြပါ သည်။

အဟိတ်စိတ်များ မှော်နှင့်တူပုံ

အဟိတ်စိတ်တို့ကား - ရေအပြင်၌ မှော်နှင့် တူကြပါသည်။ မှော်တို့ သည် အခြေမခိုင်သောကြောင့် လေလာတိုင်း လွင့်ကြရသကဲ့သို့၊ အဟိတ် စိတ်တို့လည်း အာရုံ၌ မခိုင်မြဲကြပါ။

“မူလဘာဝ”ကို ‘ဟောတုဘာဝ’ ဟု ဆိုခြင်းအကြောင်း

ဟောတုပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးအပြုခံရသော ပစ္စယုပ္ပန်တရားတို့ သည် ရေသောက်မြစ် စည်ပင်နေသော သစ်ပင်များပမာ အာရုံ၌ တည်တံ့ ခိုင်မြဲကြသောကြောင့် ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် သမ္မယုတ်တရားတို့၏ ကောင်းစွာ တည်တံ့သည်၏ အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိ-ဟုဆိုအပ်သော ‘မူလ ဘာဝ’ ကို ‘ဟောတုဘာဝ’ဟု ဆိုရပါသည်။

ဟိတ် ၆-ပါးတို့၏ ဟောတုဘာဝ

ယှဉ်ဘက် သမ္မယုတ်တရားတို့၏ ကောင်းစွာ တည်တံ့သည်၏အဖြစ် ကို ပြီးစေတတ်သော (ယှဉ်ဘက် သမ္မယုတ်တရားတို့ကို ခိုင်မြဲစေတတ် သော) သတ္တိဟု ဆိုအပ်သော မူလဘာဝသည် ‘ဟောတုဘာဝ’မည်၏။

(အဋ္ဌကထာဆရာ၊ ဋီကာဆရာတို့အလို)

အဋ္ဌကထာဆရာမှတစ်ပါး ဖြစ်ကုန်သော အပရေဆရာ (အရှင် ရေဝတထေရ်) တို့ကား-“ကုသိုလ် စသောတရားပုဂ္ဂိုလ် ကုသိုလ်စသော

အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော ၆-ပါးသော သတ္တိသည် ဟေတုဘာဝ-မည်၏”ဟု ဆိုကြပါသည်။

ရှင်းချက်။ ။ (၁) ကုသိုလ်တရားတို့သည် အလောဘစသော ဟိတ်တို့ကြောင့် ကုသိုလ်အမည် ရကြ၏။

(၂) အကုသိုလ်တရားတို့သည် လောဘ-စသော ဟိတ်တို့ကြောင့် အကုသိုလ် အမည်ရကြ၏။

(၂) အဗျာကတတရားတို့သည် အလောဘ-စသော ဟိတ်တို့ကြောင့် အဗျာကတ အမည်ရကြ၏။

ဤသို့လျှင်-ကုသိုလ်စသော တရားတို့၏ ကုသိုလ်စသော အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော ဟိတ် ၆-ပါးတို့၏ သတ္တိသည် ‘ဟေတုဘာဝ’-မည်၏ဟု ဆိုလိုသည်။

အပရေဆရာတို့ အလိုကျ “ကုသိုလ်စသည်တို့၏ ကုသိုလ်စသော အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိသည် ဟေတုဘာဝ-မည်၏ဟုဆိုလျှင် ဖြစ်နိုင်သော အပြစ်

အပရေဆရာတို့ အလိုကျ “ကုသိုလ်စသည်တို့၏ ကုသိုလ်စသော အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော သတ္တိသည် ဟေတုဘာဝ-မည်၏”ဟုဆိုလျှင် ကုသိုလ်, အဗျာကတဖြစ်သော အလောဘ-စသောဟိတ်တို့၏ ကုသိုလ်, အဗျာကတအဖြစ်၊ အကုသိုလ်ဖြစ်သော လောဘ-စသောဟိတ်တို့၏ အကုသိုလ် အဖြစ်ကို ပြီးစေတတ်သော အခြားဟိတ် ၁-မျိုးကို ရှာရပါလိမ့်မည်။

ဟိတ်တို့၏ ကုသိုလ်, အဗျာကတအဖြစ်၊ အကုသိုလ်အဖြစ်သည် ကြွင်းသော သမ္မယုတ်တရားတို့နှင့် စပ်၏-ဟု ယူခဲ့သော်

မောဟမူဒွေး၌ ယှဉ်သော မောဟဟိတ်မှာ ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် သမ္မယုတ် ဟိတ် တစ်ပါး မရှိသောကြောင့် ယင်းဟိတ်၏ အကုသိုလ်အဖြစ်သည် မည်သည့်ဟိတ်နှင့်မျှ မစပ်ဘဲ ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ဖြစ်၏-ဟု အဓိပ္ပာယ် ရောက်ရာပါသည်။

မောဟမုဒွေး၌ မောဟဟိတ်၏ အကုသိုလ်အဖြစ်သည် မည်သည့်သမ္မယုတ်ဟိတ်နှင့်မျှ မစပ်ဘဲ ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ဖြစ်၏-ဟုဆိုလျှင်

ကြွင်းသောဟိတ်များလည်း ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့်ပင် ကုသိုလ်စသော အဖြစ်ဖြစ်ရာ၏။ ဤသို့ ဟိတ်ဟူသမျှ ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့် ကုသိုလ် စသည်ဖြစ်နိုင်ပြန်လျှင် ... ဟိတ်နှင့်ယှဉ်သမျှသော သမ္မယုတ်တရားတို့သည်လည်း ဟိတ်နှင့် မစပ်ဘဲ ပင်ကိုယ်သဘောအားဖြင့်ပင် ကုသိုလ်စသည် ဖြစ်နိုင်စရာ ရှိပါသည်။

ကုသိုလ် စသည်တို့၏ အဖြစ်သည် ဟိတ်နှင့်စပ်၏-ဟုဆိုလျှင်

ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် ဟိတ်မရှိကုန်သော အဟိတ်စိတ်တို့၏ အဗျာကတအဖြစ်၊ မဖြစ်တော့ရာပါ။

(ယှဉ်ဖော်ယှဉ်ဖက် ဟိတ်မရှိသောကြောင့် အဟိတ် စိတ်တို့မှာ အဗျာကတ-ဟူသောအမည်ပင် ရနိုင်စရာ မရှိတော့ပါ-ဟူလို။)

ကုသိုလ်-စသည်တို့၏ ကုသိုလ်စသောအဖြစ်သည် ဟိတ်နှင့်မစပ်ဘဲ ယောနိသောမနသိကာရ-စသည်တို့နှင့် စပ်ပုံ

- (၁) ကုသိုလ်၏ ကုသိုလ်အဖြစ်သည် ယောနိသော မနသိကာရနှင့် စပ်ပါသည်။
- (၂) အကုသိုလ်၏ အကုသိုလ်အဖြစ်သည် အယောနိသော မနသိကာရနှင့် စပ်ပါသည်။
- (၃) ကြိယာ(အဗျာကတ)တို့၏ အဗျာကတအဖြစ်သည် နိရာနုသယ သန္တရန် (အနုသယမရှိသော ရဟန္တာသန္တာန်), အဝိပါကဘာဝ (အကျိုးမပေးတတ်သောသဘော) တို့နှင့် စပ်ပါသည်။
- (၄) ဝိပါက် (အဗျာကတ) တို့၏ အဗျာကတအဖြစ်သည် ကုသိုလ်ကံ, အကုသိုလ်ကံ, အဝိပါကဘာဝတို့နှင့် စပ်ပါသည်။

ယောနိသောမနသိကာရကြောင့် ကုသိုလ်ဖြစ်ပုံ

အသင့်အတင့်အားဖြင့် နှလုံးသွင်းသောသူ (ယောနိသော မနသိကာရ ရှိသူ) အား -

(၁) မဖြစ်ကုန်သေးသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

(၂) ဖြစ်ကုန်ပြီးသော ကုသိုလ်တရားတို့သည် တိုးပွားကုန်၏။

(ထိုနည်းတူစွာ...အယောနိသော မနသိကာရကြောင့် အကုသိုလ်ဖြစ်ပုံ ချဲ့ထွင်သိပါ။)

(၃) ကိစ္စသင်္ဂဟ

ပဋိသန္ဓေ-အစရှိသော ကိစ္စအပြားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုပဋိသန္ဓေ ကိစ္စ-စသည် ရှိကုန်သော စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့၏ အပိုင်းအခြား အစွမ်းအားဖြင့် လည်းကောင်း ပေါင်းစု၍ ယူရာ၊ ယူကြောင်းဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် ကိစ္စ သင်္ဂဟ-မည်၏။

ကိစ္စ = စိတ်, စေတသိက်တို့၏ ဆောင်ရွက်ခြင်းလုပ်ငန်း။

ကိစ္စ ၁၄-ပါးတို့၏ အဓိပ္ပာယ်

(၁) ပဋိသန္ဓေကိစ္စ = ဘဝဟောင်းနှင့် ဘဝသစ်ကို ဆက်စပ်ပေးခြင်း ကိစ္စ။

(၂) ဘဝင်ကိစ္စ = ဥပပတ္တိဘဝ-ဟုဆိုအပ်သော ပစ္စုပ္ပန်ဘဝ၌ ဖြစ် နေသော ခန္ဓာအစဉ်၏ ကံအရှိန်ရှိသမျှ တစ်ဘဝ လုံး ခန္ဓာအစဉ် အဆက်မပြတ်ဖြစ်ခြင်း အကြောင်း ကိစ္စ။

- (၃) အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ = စိတ်အစဉ်ကို ဘဝင်၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ခွင့်မပေးဘဲ ဝိထိစိတ် ဖြစ်ခြင်းငှာ ညွတ်စေခြင်း (ဆင်ခြင်ခြင်း) ကိစ္စ။
- (၄) ဒဿနကိစ္စ = စက္ခုဒွါရ၌ ထိခိုက်လာသော ရူပါရုံကို ရှုမြင်ခြင်းကိစ္စ။
- (၅) သဝနကိစ္စ = သောတဒွါရ၌ ထိခိုက်လာသော သဒ္ဓါရုံကို ကြားခြင်း ကိစ္စ။
- (၆) ဃာယနကိစ္စ = ဃာနဒွါရ၌ ထိခိုက်လာသော ဂန္ဓာရုံကို နံခြင်းကိစ္စ။
- (၇) သာယနကိစ္စ = ဇိဝှာဒွါရ၌ ထိခိုက်လာသော ရသာရုံကို လျက်ခြင်း ကိစ္စ။
- (၈) ဖုသနကိစ္စ = ကာယဒွါရ၌ ထိခိုက်လာသော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို တွေ့ထိခြင်း ကိစ္စ။
- (၉) သမ္ပဋိဇ္ဈိင်းကိစ္စ = ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသော ပဉ္စာရုံကို လက်ခံသကဲ့သို့ ဖြစ်ခြင်းကိစ္စ။
- (၁၀) သန္တိရဏကိစ္စ = သမ္ပဋိဇ္ဈိင်းသည် ခံယူအပ်ပြီးသော ပဉ္စာရုံကို ကောင်းစွာ နှိုင်းချိန် စုံစမ်းသကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်း ကိစ္စ။
- (၁၁) ဝုဋ္ဌောကိစ္စ = သန္တိရဏသည် စုံစမ်းအပ်ပြီးသော ပဉ္စာရုံကို အသီးအသီး ပိုင်းခြား သတ်မှတ်ဆုံးဖြတ်ခြင်းကိစ္စ။
- (၁၂) ဇောကိစ္စ = အာရုံ၌ ထိုထိုကိစ္စကို ပြီးစေသည်၏ အစွမ်းဖြင့် အကြိမ်များစွာဖြစ်စေ၊ တစ်ကြိမ်တည်းဖြစ်စေ အဟုန်ပြင်းစွာ ပြေးသွားသော ယောက်ျားကဲ့သို့ အာရုံကို ပိုင်းခြားစွာ သိလျက် အဟုန်ပြင်းစွာ (လျင်မြန်စွာ) ဖြစ်ခြင်း ကိစ္စ။

(၁၃) တဒါရုံကိစ္စ = ထိုထိုဇောသည် ယူအပ်ပြီးသော အာရုံကို အာရုံ ပြု၍ ထပ်မံယူခြင်း ကိစ္စ၊

(၁၄) စုတိကိစ္စ = ဖြစ်ဆဲပစ္စုပ္ပန်ဘဝမှ ပျက်ပြားချုပ်ဆုံး သေလွန် ခြင်း ကိစ္စ၊

ဌာန = စိတ်နှစ်ခုတို့၏ အကြား၌ တည်တတ်သောကြောင့် (တစ်နည်း) ကိစ္စတို့၏ တည်ရာဖြစ်သောကြောင့် 'ဌာန' မည်၏။

ကိစ္စနှင့်ဌာန (အထူး)

စိတ်တို့၏ ဆောင်ရွက်မှုစွမ်းရည် သတ္တိသည် 'ကိစ္စ' မည်၏။ ထို သတ္တိ၏ တည်ရာသတ္တိမန္တ စိတ်ဒြပ်သည် 'ဌာန' မည်၏။

(ပုံစံ) - အတိတ်ဘဝနှင့် ပစ္စုပ္ပန်ဘဝကို ဆက်စပ်ပေးခြင်း သဘောသတ္တိ သည် ပဋိသန္ဓေကိစ္စ၊
ထိုပဋိသန္ဓေကိစ္စ၏ တည်ရာဖြစ်သော သတ္တိမန္တ၊ ကိစ္စဝန္တ ဖြစ်သော ပဋိသန္ဓေစိတ်သည် ပဋိသန္ဓေဌာန -မည်၏။

ဌာနကို ၁၀-ပါးသာ ဆိုရပုံ

ကိစ္စ ၁၄-ပါးတို့သည် ဌာန၏ အစွမ်းအားဖြင့် ထင်ရှားပေါ်လွင် သောကြောင့် ဌာနအပြား ၁၀-ပါးကိုသာ ပြဆိုရသည်။ (တစ်နည်း)

ကိစ္စ ၁၄-ပါးရှိသော်လည်း စက္ခုဝိညာဏ် စသော ၅-ပါးသော ဝိညာဏ်တို့၏ ဖြစ်ရာဌာနသည် ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် သမ္ပဋိမျှင်းတို့၏အကြား၌ ဖြစ်သည်ခြင်းတူ၍ ပဉ္စဝိညာဏ်ကို တစ်ဌာနတည်းပေါင်းလျက် ယူထား သောကြောင့် ဌာန သည် ၁၀-ပါးသာ ရှိသည်။

ဌာနများကို သတ်မှတ်ပြခြင်း (ဌာနပေါင်း ၂၅-ပါး အကျဉ်း)

- (၁) ပဋိသန္ဓေ = ၁-ဌာန
- (၂) ဘဝင် = ၆-ဌာန
- (၃) အာဝဇ္ဇန်း = ၂-ဌာန

- (၄) ပဉ္စဝိညာဏ် = ၁-ဌာန
- (၅) သမ္ပဒိစ္ဆိင်္ဂ် = ၁-ဌာန
- (၆) သန္တိရဏ = ၁-ဌာန
- (၇) ဝုဋ္ဌော = ၂-ဌာန
- (၈) ဇော = ၆-ဌာန
- (၉) တဒါရုံ = ၂-ဌာန
- (၁၀) စုတိ = ၃-ဌာန
- ပေါင်း = ၂၅-ဌာန ဖြစ်ပါသည်။

ဌာန ၂၅-ပါးအကျယ်

- (၁) ပဋိသန္ဓေ ၁-ဌာန
 - ရှေ့စုတိနှင့် နောက်ဘဝင်စိတ်တို့၏ အကြားသည် ပဋိသန္ဓေဌာန-မည်၏။
- (၂) ဘဝင် ၆-ဌာန
 - (၁) ပဋိသန္ဓေနှင့် အာဝဇ္ဇန်း (မ)တို့၏ အကြား၊
 - (၂) ဇောနှင့် အာဝဇ္ဇန်း (မ,ပ) တို့၏ အကြား၊
 - (၃) တဒါရုံနှင့် အာဝဇ္ဇန်း (မ,ပ)တို့၏ အကြား၊
 - (၄) ဝုဋ္ဌောနှင့် အာဝဇ္ဇန်း (မ,ပ) တို့၏ အကြား၊
 - (၅) ဇောနှင့် စုတိတို့၏ အကြား၊
 - (၆) တဒါရုံနှင့် စုတိတို့၏ အကြား၊
- (၃) အာဝဇ္ဇန်း ၂-ဌာန
 - (၁) ဘဝင်နှင့် ပဉ္စဝိညာဉ်တို့၏ အကြား
 - (၂) ဘဝင်နှင့် ဇောတို့၏ အကြား၊
- (၄) ပဉ္စဝိညာဏ် ၁-ဌာန
 - ပဉ္စဝိညာဏ်ဝဇ္ဇန်းနှင့် သမ္ပဒိစ္ဆိင်္ဂ်တို့၏ အကြား၊

- (၅) သမ္ပဋိစိုင်း ၁-ဌာန
ပဉ္စဝိညာဏ်နှင့် သန္တိရဏတို့၏အကြား၊
- (၆) သန္တိရဏ ၁-ဌာန
သမ္ပဋိစိုင်းနှင့် ဝုဋ္ဌောတို့၏ အကြား၊
- (၇) ဝုဋ္ဌော ၂-ဌာန
 - (၁) သန္တိရဏနှင့် ဇောတို့၏အကြား၊
 - (၂) သန္တိရဏနှင့် ဘဝင်တို့၏အကြား၊
- (၈) ဇော ၆-ဌာန
 - (၁) ဝုဋ္ဌောနှင့် တဒါရုံတို့၏ အကြား၊
 - (၂) ဝုဋ္ဌောနှင့် ဘဝင်တို့၏ အကြား၊
 - (၃) ဝုဋ္ဌောနှင့် စုတိတို့၏ အကြား၊
 - (၄) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် တဒါရုံတို့၏အကြား၊
 - (၅) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် ဘဝင်တို့၏အကြား၊
 - (၆) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းနှင့် စုတိတို့၏အကြား၊
- (၉) တဒါရုံ ၂-ဌာန
 - (၁) ဇောနှင့် ဘဝင်တို့၏ အကြား၊
 - (၂) ဇောနှင့် စုတိတို့၏ အကြား၊
- (၁၀) စုတိ ၃-ဌာန
 - (၁) ဇောနှင့် ပဋိသန္ဓေတို့၏ အကြား၊
 - (၂) တဒါရုံနှင့် ပဋိသန္ဓေတို့၏ အကြား၊
 - (၃) ဘဝင်နှင့် ပဋိသန္ဓေတို့၏ အကြား၊

**ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ် ၂-ပါးသာ ပဋိသန္ဓေကိစ္စတပ်၍၊
သောမနဿသန္တိရဏစိတ်၏ ပဋိသန္ဓေကိစ္စ မတပ်ရခြင်းအကြောင်း**

သောမနဿသန္တိရဏစိတ်သည် ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းအားဖြင့် ဖြစ်ခြင်းသဘော မရှိသောကြောင့် ပဋိသန္ဓေကိစ္စ မတပ်ပါ။

(တစ်နည်း) ဒွိဟိတ်ဩမကဖြစ်သော သောမနဿကုသိုလ်ကံသည် အလွန်အားနည်းသောကြောင့် အဟိတ်ပဋိသန္ဓေ ၂-ပါးဖြစ်စေရာတွင် အဟိတ်ကုသလဝိပါက် သောမနဿပဋိသန္ဓေကို မဖြစ်စေနိုင်၍ သောမနဿသန္တိရဏစိတ်ကို ကြဉ်ရ၏။ (ပဋိသန္ဓေကိစ္စ မဖြစ်နိုင်၍ ဘဝင်ကိစ္စ၊ စုတိကိစ္စတို့လည်း မဖြစ်နိုင်ဟု သိရ၏။)

**မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် ပရိတ္တာရုံဝိထိ၌ ၂-ကြိမ်၊ ၃-ကြိမ် ဖြစ်သောကြောင့်
ဇောကိစ္စတပ်သင့်ပါလျက် မတပ်ရခြင်းအကြောင်း**

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် ပရိတ္တာရုံဝိထိ၌ ၂-ကြိမ်၊ ၃-ကြိမ် ဖြစ်ရသော်လည်း မိမိနှင့်မတူသောစိတ်အစဉ်ကို နောက်၌ ဖြစ်စေရခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဗျာပါရတစ်ပါးကို ငဲ့နေရသောကြောင့် အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်း သဘောမရှိသည့်အတွက် ဇောကိစ္စမတပ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

စိတ္တက္ခဏ ၁-ချက်သာရှိသော လောကုတ္တရာမဂ်-စသည်တို့ ဇောကိစ္စတပ်ခြင်းအကြောင်း (ဥပမာ)

မဂ်စိတ်-စသည်တို့သည် တစ်ကြိမ်သာ ဖြစ်ရသော်လည်း ဇောသဘော ရှိသောကြောင့် ဇောကိစ္စ တပ်ကြပါသည်။

ဥပမာ-သဗ္ဗညုတဉာဏ်တော်သည် တစ်ပါး၊ တစ်ပါးသော အာရုံကို အာရုံပြုခိုက်-သိခိုက်၌လည်း အလုံးစုံသော အာရုံကို သိစွမ်းနိုင်သော သတ္တိရှိသောကြောင့် သဗ္ဗညုတဉာဏ်ဟူသော အမည်ကို မစွန့်သကဲ့သို့ပင်တည်း။

မှတ်ချက်။ ။ ‘မဂ်စိတ်စသည်’ ဟူရာ၌ ... ‘စသည်’ ဖြင့် အဘိညာဉ်ဇောနှင့် နိရောဓသမာပတ်မှ ထသောအခါ ဖိုလ်ဇောတို့ကို ယူပါ။

ဖိုလ်စိတ်သည် ဝိပါက်ဖြစ်၍ အာသေဝနပစ္စည်းကင်းသော်လည်း ဇောကိစ္စ တပ်ခြင်းအကြောင်း

ဖိုလ်စိတ်သည် ဝိပါက်ဖြစ်၍ အာသေဝနပစ္စည်းကင်းသော်လည်း မဂ် စေတနာ၏ အာနဘော်ကြီးသော တန်ခိုးအရှိန်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ပရိ ကမ္မဘာဝနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း အာရုံ၌ လျင်မြန် စွာ ဖြစ်ခြင်းသဘောရှိ၍ ဇောကိစ္စတပ်သည်။

ဇောသဘော-ဟူသည်

အာရုံ၏ အရသာကို ခံစားခြင်းသဘော (တစ်နည်း) အာရုံ၌ ထိုထို ကိစ္စကို ပြီးစေခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဇောကဲ့သို့ အဟုန်ပြင်းစွာ ဖြစ်ခြင်းသဘော ကို ဇောသဘော-ဟု ဆိုပါသည်။

(၄) ဒွါရသင်္ဂဟ

ဒွါရအပြားအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၎င်းဒွါရတို့၌ ဖြစ်သော စိတ္တုပ္ပါဒ် တို့ကိုလည်းကောင်း ပေါင်းစု၍ ယူရာယူကြောင်းဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် ဒွါရသင်္ဂဟ-မည်၏။

ဒွါရ-ပုဒ်၏ အဓိပ္ပာယ် (ဥပမာနှင့်တကွ)

ပကတိတံခါးပေါက်သည် ထွက်သူ၊ ဝင်သူ နှစ်ယောက်သောလူတို့ ၏ ထွက်ရာထွက်ကြောင်း-ဝင်ရာဝင်ကြောင်း ဖြစ်သကဲ့သို့ ...

စက္ခုပသာဒ-စသည်တို့သည်လည်း ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း-အစရှိသော နာမ် တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ပကတိတံခါးများနှင့် တူရကား၊ စက္ခုပသာဒ စသည်တို့ကို ဒွါရ-ဟု ဆိုရပါသည်။

စက္ခုဒွါရ-ပုဒ်၏ အဓိပ္ပာယ်

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစသော စက္ခုဒွါရိကဝိထိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်း ဖြစ်သောကြောင့် စက္ခုပသာဒရုပ်သည် စက္ခုဒွါရ-မည်၏။

(အကြွင်း နည်းတူသိ)

မနောဒွါရ-ပုဒ်၏ အဓိပ္ပာယ်နှင့် အရကောက် (မန+ဒွါရ)

(၁) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း-စသော ဝိထိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်သောကြောင့် ဘဝဂုံပစ္ဆေဒစိတ် ၁၉-ပါးသည် မနောဒွါရ-မည်၏။

(မန-အရ အာဝဇ္ဇန်းစသော ဝိထိစိတ်တို့ကို ရ၏၊ ဒွါရ-အရ မနောဒွါရခေါ် ဘဝဂုံပစ္ဆေဒ ၁၉-ပါးကို ရ၏။)

(၂) ဝိထိစိတ်တို့၏ဖြစ်ကြောင်း ဘဝဂုံပစ္ဆေဒ ၁၉-ပါးသည်ပင် မနောဒွါရ-မည်၏။

(မန-အရ ဘဝဂုံပစ္ဆေဒ ၁၉-ပါးကို ရ၏၊ ဒွါရ-အရ ၎င်းကိုပင် ရ၏။)

မနောဒွါရ-အရ ဘဝဂုံပစ္ဆေဒစိတ် ၁၉-ပါးကိုသာ ယူရပြီး ကြွင်းသော အတိတဘဝင်၊ ဘဝဂံစလန-စသော ဘဝင်များကို မယူရပုံ

ဘဝဂုံပစ္ဆေဒစိတ် ၁၉-ပါးသည်သာလျှင် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း-စသော ဝိထိစိတ်တို့၏ ဖြစ်ကြောင်းဖြစ်၍ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်အား အနန္တရပစ္စည်း တပ်နိုင်သောကြောင့် မနောဒွါရ-အဖြစ် ယူရသည်။

ကြွင်းသော အတိတဘဝင်၊ ဘဝဂံစလန စသော ဘဝင်များကား ဘဝင်ပင် ဖြစ်ကုန်သော်လည်း မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်အား အနန္တရပစ္စည်း မတပ်နိုင်သောကြောင့် မနောဒွါရအဖြစ် မယူရပါ။

စက္ခုဒွါရိကစိတ် ၄၆-ပါးတို့ ယထာရဟဖြစ်ပုံ

စက္ခုဒွါရ၌ ၄၆-ပါးသောစိတ်တို့ ဖြစ်သည်ဟု ဆိုရသော်လည်း အခါခပ်သိမ်း ၄၆-ပါး မဖြစ်ပါ။ ဣဋ္ဌာရုံ၊ အနိဋ္ဌာရုံ၊ ဣဋ္ဌမဇ္ဈတ္တာရုံတို့၌ အနုသယကင်းသော ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၊ အနုသယရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်အားလျော်စွာ ယောနိသောမနသိကာရ၊ အယောနိသော မနသိကာရအလိုက် ဇောများ ကွဲပြားမည်ဖြစ်၍ ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ဖြစ်ခြင်းကို ယထာရဟ-ဟု ဆိုပါသည်။

ဥပမာ- အမျိုးသမီး အချောအလှ (ဣဋ္ဌာရုံ) ကို တွေ့သောအခါ ...

အယောနိသော မနသိကာရ = သောမနဿ-လောဘဇော
(မသင့်မတင့် နှလုံးသွင်းသော်)

ယောနိသော မနသိကာရ = ဥပေက္ခာ-ကုသိုလ်ဇော
(အမေ၊ နှမ၊ အစ်မဟု နှလုံးသွင်းသော်)

ယောနိသော မနသိကာရ = ကြိယာဇော-သာ ဖြစ်သည်။
(နိရာနုသယကင်း - ရဟန္တာ)

ဤသို့-ကာမဇောစိတ် ၂၉-ပါးနေရာတွင် ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ဖြစ်ပြီး၊ ဝိပါကံစိတ်တို့ နေရာ၌လည်း အာရုံအလိုက် ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ ဖြစ်မည်။

(သောတဒွါရ၊ ဃာနဒွါရ၊ ဇိဝှာဒွါရ၊ ကာယဒွါရ... တို့ကိုလည်း နည်းတူသိပါ။)

စက္ခု-စသော တစ်ဒွါရ၊ တစ်ဒွါရ၌ စိတ် ၄၆-ပါး ဖြစ်ပါလျက် ပဉ္စဒွါရ၌ ၅၄-ပါးသာ ဖြစ်ရပုံ

စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်သောစိတ် ၄၆-ပါးတို့တွင် သောတဒွါရိက၊ ဃာနဒွါရိက၊ ဇိဝှာဒွါရိက၊ ကာယဒွါရိက စိတ်အသီးသီးမှ ယူအပ်ပြီးသော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း စိတ်-စသည်တို့ကို မယူဘဲ မယူအပ်သေးသော သောတဝိညာဏ်ဒွေး၊ ဃာနဝိညာဏ်ဒွေး၊ ဇိဝှာဝိညာဏ်ဒွေး၊ ကာယဝိညာဏ်ဒွေး ဟူသော စိတ် ၈-ပါးကို ထည့်၍ ၅၄-ပါးသာ ဖြစ်ရပါသည်။

ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိစိတ် တစ်ခုယုတ် ၂၀-တို့၏ ဒွါရဝိမုတ်ဖြစ်ရခြင်း အကြောင်း

- (၁) ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိစိတ်တို့သည် ... ဇနကကံ အဟုန် သက် သက်ကြောင့်သာ ဖြစ်ကုန်၏။ အာရုံနှင့် ဒွါရတို့၏ ထိခိုက်မှု ကြောင့် ဖြစ်သောစိတ်မျိုး မဟုတ်၍ စက္ခုဒွါရ-စသော ၆-ဒွါရတို့၌ မဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း၊
- (၂) ဘဝင်စိတ်သည်လည်း ... မိမိကိုယ်တိုင် မနောဒွါရ-ဟု ဆိုအပ် သော ဘဝင်ဖြစ်နေသောကြောင့် လည်းကောင်း၊
ပဋိသန္ဓေစိတ်သည် ယူအပ်ပြီးသော ကမ္မနိမိတ် စသော အာရုံ တို့မှ တစ်ပါးသော အာရုံကို ယူခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် မဖြစ် သောကြောင့် လည်းကောင်း။

ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိစိတ် တစ်ခုယုတ် ၂၀-တို့သည် ဒွါရဝိမုတ် ဖြစ်ကြရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-စသော ဧကဒွါရိကစိတ် ၃၆-ပါးထိုက်သည်အားလျော်စွာ တစ်ဒွါရစီ၌သာ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

- (၁) ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-တို့သည် မိမိတို့ဆိုင်ရာ ဒွါရအသီးသီး၌သာ ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း၊
- (၂) မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာ အပ္ပနာဇော ၂၆-ပါးတို့သည် မနော ဒွါရ-၌သာ ဖြစ်သောကြောင့် လည်းကောင်း။

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်-စသော ဧကဒွါရိကစိတ် ၃၆-ပါးတို့သည် ထိုက်သည် အားလျော်စွာ တစ်ဒွါရစီ၌သာ ဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ပဉ္စဒွါရိကစိတ် ၃-ပါး ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန်း-၁၊ သမ္ပဋိ၌င်းဒွေး ပေါင်း မနောဓာတ် ၃-ပါးသည် ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသော ပဉ္စာရုံတို့ကို ဆင်ခြင်ခြင်းကိစ္စ၊ လက်ခံခြင်းကိစ္စ

များကို ဆောင်ရွက်၍ စက္ခု စသော ပဉ္စဒွါရများ၌သာ ဖြစ်ရသောကြောင့် ‘ပဉ္စဒွါရိက’ ၅-ဒွါရ၌သာ ဖြစ်ကြပါသည်။

ဒွါရ ၆-ပါးလုံး၌ အမြဲဖြစ်သော ဆဒွါရိကစိတ် မည်ရခြင်းအကြောင်း

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁-ပါး၊ သောမနဿသန္တိရဏ ၁-ပါး၊ ကာမဇော ၂၉-ပါး၊ ပေါင်း ၃၁-ပါးသော စိတ်တို့သည် ဒွါရ ၆-ပါးလုံး၌ အမြဲ ဖြစ်သောကြောင့် ဆဒွါရိကစိတ်-မည်၏။

ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ် ၂-ပါး၊ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတို့ ဆဒွါရိက, ဒွါရဝိမုတ္တ ဖြစ်ရခြင်းအကြောင်း

(၁) ပဉ္စဒွါရ၌ ... ဥပေက္ခာသဟဂုတ် သန္တိရဏစိတ် ၂-ပါးသည် သန္တိရဏ, တဒါရုံကိစ္စတို့၏ အစွမ်းဖြင့်လည်းကောင်း၊ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးသည် တဒါရုံကိစ္စ၏ အစွမ်းအားဖြင့် လည်းကောင်း ... ဖြစ်ကြ၍

မနောဒွါရ၌ကား ... ၎င်းစိတ် ၁၀-ပါးလုံးသည် တဒါရုံကိစ္စ၏ အစွမ်းဖြင့်သာ ဖြစ်သောကြောင့်လည်းကောင်း ‘ဆဒွါရိက’ ၆-ဒွါရ၌ ဖြစ်ကြပါသည်။

(၂) ပဋိသန္ဓေ, ဘဝင်, စုတိကိစ္စတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောအခါ ၆-ဒွါရမှ လွတ်ကြကုန်၍ ‘ဒွါရဝိမုတ္တ’ ဖြစ်ကြပါသည်။

သို့ဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းဥပေက္ခာသန္တိရဏစိတ် ၂-ပါး၊ မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတို့ကို ဆ-ဒွါရိက, ဒွါရဝိမုတ္တနှစ်မည်ရသောစိတ်၊

(တစ်နည်း) ခြောက်ဒွါရ၌ ရံခါဖြစ်၍ ရံခါလွတ်သောစိတ်ဟု ခေါ်ရသည်။

ဒွါရဝိမုတ္တ (ကေနံ) ဖြစ်သောစိတ်

မဟဂ္ဂုတ် ဝိပါက်စိတ် ၉-ပါးကား- ပဋိသန္ဓေကိစ္စ၊ ဘဝင်ကိစ္စ၊ စုတိကိစ္စသာ တပ်ကြသောကြောင့် ၆-ဒွါရမှ အမြဲလွတ်သောစိတ် (ဒွါရဝိမုတ္တ-ကေနံ) မည်၏။

(၅) အာရမ္မဏသင်္ဂဟ

အာရုံအပြားအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ၎င်းအာရုံတို့ကို အာရုံပြုသော စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကိုလည်းကောင်း ပေါင်းစု၍ ယူရာ၊ ယူကြောင်းဖြစ်သော သင်္ဂဟသည် အာရမ္မဏသင်္ဂဟ-မည်၏။

အာရုံ (အာရမ္မဏ)

ဥယျာဉ်၊ ပန်းမန်တို့သည် လူတို့၏ မွေ့လျော်ရာ ဖြစ်သကဲ့သို့ ... ရူပ၊ သဒ္ဒ စသော ၆-ပါးသော တရားအစုသည် စိတ်၊ စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော်ရာဖြစ်ကြ၍ အာရုံ (အာရမ္မဏ) မည်ကြ၏။

(တစ်နည်း)

အာရုံ (အာလမ္မန)

တောင်ဌေး၊ ကြိုးတန်းသည် မစွမ်းမသန်သူတို့၏ ဆွဲကိုင် မှီတွယ် ရာအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုသကဲ့သို့ ... ရူပ၊ သဒ္ဒ စသော ၆-ပါးသော တရားအစုသည် စိတ်၊ စေတသိက်တို့၏ ဆွဲကိုင်မှီတွယ်ရာအဖြစ်ဖြင့် ကျေးဇူးပြုတတ်သောကြောင့် အာရုံ (အာလမ္မန) မည်၏။

ရူပါရုံ (ရူပါရမ္မဏ) = ရူပ + အာရမ္မဏ

စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် မြင်အပ်သော အညို၊ အရွှေစသော အဆင်းအမျိုးမျိုးသည် ဖောက်ပြန် ပြောင်းလဲ၍ အာရုံပြုသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ စိတ်နှလုံးသို့ ရောက်သည်၏ အဖြစ်ကို ပြတတ်သောကြောင့် ရူပ မည်၏။

ထိုရူပ (အဆင်း)သည်ပင် စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော်ရာ၊ ဆွဲကိုင် မှီတွယ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ‘ရူပါရမ္မဏ+ရူပါရုံ’ မည်၏။

သဒ္ဓါရုံ (သဒ္ဓါရမ္မဏ) = သဒ္ဓ + အာရမ္မဏ

- (၁) ရွတ်ဆိုအပ်သောကြောင့် သဒ္ဓ မည်၏။ (စိတ္တဓေသဒ္ဓ-ကိုရ၏။)
- (၂) သောတဝိညာဉ်ဖြင့် ကြားအပ်သောကြောင့် သဒ္ဓ-မည်၏။ (ဥတုဓေသဒ္ဓ-ကိုရ၏။)
- (၃) သောတဝိညာဉ်၏ အာရုံ၏ အဖြစ်သို့ ရောက်တတ်သောကြောင့် သဒ္ဓ-မည်၏။ (စိတ္တဓေသဒ္ဓ, ဥတုဓေသဒ္ဓ ၂-မျိုးလုံးကို ရ၏။)

ထိုသဒ္ဓ (အသံ) သည်ပင် စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော်ရာ၊ ဆွဲကိုင်မှီတွယ်ရာဖြစ်သောကြောင့် ‘သဒ္ဓါရမ္မဏ=သဒ္ဓါရုံ’ မည်၏။

ဂန္ဓာရုံ (ဂန္ဓာရမ္မဏ) = ဂန္ဓ + အာရမ္မဏ

အနံ့ဟူသော မိမိ၏ တည်ရာဖြစ်သော အထည်ဝတ္ထုဒြပ်ကို “ဤဝတ္ထုသည် ဤအရပ်၌ရှိ” ဟု ထင်ရှား ပြတတ်သောကြောင့် (ကုန်းတိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သောကြောင့်) ‘ဂန္ဓ’ မည်၏။

‘ဂန္ဓ (အနံ့)’ သည်ပင် စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော်ရာ၊ ဆွဲကိုင်မှီတွယ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ‘ဂန္ဓာရမ္မဏ-ဂန္ဓာရုံ’ မည်၏။

ရသာရုံ (ရသာရမ္မဏ) = ရသ + အာရမ္မဏ

သတ္တဝါတို့သည် သာယာအပ်သောကြောင့် အရသာ မှန်သမျှသည် ‘ရသ’ မည်၏။

‘ရသ (အရသာ)’ သည်ပင် စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော်ရာ၊ ဆွဲကိုင်မှီတွယ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ‘ရသာရမ္မဏ = ရသာရုံ’ မည်၏။

ဟောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ (ဟောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏ) = ဟောဋ္ဌဗ္ဗ + အာရမ္မဏ

တွေ့ထိအပ်သောကြောင့် ပထဝီ, တေဇော, ဝါယော ဟူသော ဘူတ ရုပ် ၃-ပါးသည် ‘ဟောဋ္ဌဗ္ဗ’ မည်၏။

‘ဟောဋ္ဌဗ္ဗ (အတွေ့)’ သည်ပင် စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော် ရာ, ဆွဲကိုင်မှိတွယ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ‘ဟောဋ္ဌဗ္ဗာရမ္မဏ - ဟောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ’ မည်၏။

ဓမ္မာရုံ (ဓမ္မာရမ္မဏ) = ဓမ္မ + အာရမ္မဏ

(၁) အကြောင်းတရားတို့သည် ဆောင်အပ်သောကြောင့် ‘ဓမ္မ’ - မည်၏။ (သင်္ခတတရား-တို့ကို ရ၏)

(၂) မိမိ၏ ကက္ခဋ, ဖုသန စသော သဘောကို ဆောင်တတ် သောကြောင့် ‘ဓမ္မ’ -မည်၏။ (သင်္ခတ, အသင်္ခတတရား-တို့ကို ရ၏)

(၃) သဘောအားလျော်စွာ ပညာရှိတို့သည် ဆောင်အပ်သောကြောင့် ‘ဓမ္မ’ -မည်၏။ (သင်္ခတ, အသင်္ခတ, ပညတ်တရားတို့ကို ရ၏)

[ဤ ‘ဓမ္မာရမ္မဏ’ ပုဒ်၌ကား ... သင်္ခတတရား တစ်စိတ်တစ်ဒေသနှင့် အသင်္ခတ, ပညတ်တရားတို့သည် နောက်ဆုံးဝစနတ္ထအရ သဘောအား လျော်စွာ ပညာရှိတို့သည် ဆောင်အပ်သောကြောင့် ‘ဓမ္မ’ မည်ကြပါသည်။]

‘ဓမ္မ’ သည်ပင် စိတ်, စေတသိက်တို့၏ မွေ့လျော်ရာ, ဆွဲကိုင် မှိ တွယ်ရာ ဖြစ်သောကြောင့် ‘ဓမ္မာရမ္မဏ = ဓမ္မာရုံ’ မည်၏။

ရူပ, သဒ္ဓ စသော ၅-ပါးတို့သည်လည်း မိမိတို့သဘောကို ဆောင်တတ် သောကြောင့် ဓမ္မ (ဓမ္မာရုံ)မည်သင့်လျက် မမည်ရခြင်းအကြောင်း

ရူပ, သဒ္ဓ-စသည်တို့သည် မိမိတို့၏ သဘောကို ဆောင်တတ်သော ကြောင့် ဓမ္မ (ဓမ္မာရုံ) မည်သင့်ပါလျက် ရူပရုံ, သဒ္ဓါရုံ စသော အမည် ထူးကို ရပြီးဖြစ်သောကြောင့် ဓမ္မာရုံ မမည်နိုင်တော့ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

(တစ်နည်း) ဓမ္မာရုံဟူသော အမည်သည် စိတ်, စေတသိက် စသော
၆-ပါးတို့၌သာလျှင် ထင်ရှားသောကြောင့် ထိုစိတ်, စေတသိက် စသော
၆-ပါးတို့ သာ ဓမ္မာရုံ မည်၍ ရူပ, သဒ္ဓ စသည်တို့ ဓမ္မာရုံ မမည်နိုင်တော့
ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ဓမ္မာရုံထိုက်သော တရားများ (အကျဉ်း ၆-ပါး၊ အကျယ် ၁၆၄-ပါး)

သင်္ခတတရား တစ်စိတ်တစ်ဒေသဖြစ်သော စိတ်- ၈၉-ပါး၊ စေတသိက်
၅၂-ပါး၊ ပသာဒရုပ် ၅-ပါး၊ သုခုမရုပ် ၁၆-ပါး တည်းဟူသော တေကာလိက
တရားစုနှင့် အသင်္ခတ နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ် -တည်းဟူသော ကာလဝိမုတ်
တရားတို့သည် ဓမ္မာရုံထိုက်သော တရားတို့မည်၏။

နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ်တို့ ကာလဝိမုတ်ဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

ပျက်စီးခြင်း မရှိသည့်အတွက် အတိတ်စသော ကာလတို့၏ အစွမ်း
ဖြင့် မဆိုထိုက်သောကြောင့် နိဗ္ဗာန်နှင့် ပညတ်တို့ ကာလဝိမုတ် ဖြစ်ကြ
ပါသည်။

၁။ စက္ခုဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ်တို့၏ အာရုံ (ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံ)

စက္ခုဒွါရ၌ ထိခိုက်လာသော, မျက်မှောက်ဖြစ်သော အာရုံကိုသာ
(ပစ္စုပ္ပန် ရူပါရုံကိုသာ) စက္ခုဝိညာဏ်-စသောစိတ် ၄၆-ပါးတို့သည် အာရုံ
ပြုနိုင်ကြ၏။ ထိခိုက်ဆဲ မဟုတ်သော ထိခိုက်ပြီးသော အာရုံ, ထိခိုက်
လတ္တံ့သော အာရုံကို အာရုံ မပြုနိုင်သောကြောင့် ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံကိုသာ အာရုံ
ပြုနိုင်ကြသည်။

(ကျန် သောတ,, ကာယဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ်တို့၏ အာရုံကိုလည်း
နည်းတူသိပါ။)

၂။ မနောဒွါရ၌ဖြစ်သော စိတ်တို့၏ အာရုံ

(ကာလ ၃-ပါး = အာရုံ ၆-ပါး + ကာလဝိမုတ် = နိဗ္ဗာန်, ပညတ်)

မနောဒွါရ၌ ဖြစ်သောစိတ် ၆၇-ပါးတို့၏ အာရုံသည် ထိုက်သည့် အားလျော်စွာ ကာလ ၃-ပါးဖြစ်သော အာရုံ ၆-ပါးနှင့် ကာလဝိမုတ်ဖြစ် သော နိဗ္ဗာန်, ပညတ်တရားတို့ကို အာရုံပြုကြ၏။ အာရုံပြုပုံမှာ...

(၁) ဟသိတုပ္ပါဒ်ကြည့်သော ကာမဇော တို့သည် -
ကာလ ၃-ပါးဖြစ်သော အာရုံ ၆-ပါးနှင့် ကာလဝိမုတ်ဖြစ် သော နိဗ္ဗာန်, ပညတ်တို့ကို အာရုံပြုကြ၏။

(၂) ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် သည် -
ကာလ ၃-ပါးဖြစ်သော ကာမအာရုံ ၆-ပါးကို အာရုံပြု၏။

(၃) အဘိညာဉ်ဇော တို့သည် -
ကာလ ၃-ပါးဖြစ်သော အာရုံ ၆-ပါးနှင့် ကာလဝိမုတ်ဖြစ် သော နိဗ္ဗာန်, ပညတ်တို့ကို ထိုက်သည့်အားလျော်စွာ အာရုံပြု ၏။

(၄) အဘိညာဉ်ဇောမှကြွင်းသော မဟဂ္ဂုတ်ဇော, လောကုတ္တရာဇော တို့သည် -
ကာလဝိမုတ်, အတိတ်ဖြစ်သော ဓမ္မာရုံကို ထိုက်သည့် အားလျော်စွာ အာရုံပြု၏။

ဆောင်။ ။ (၁) ဟသိကြည့်သော၊ ကာမဇောမှာ - တိကာလိက, ကာလမုတ္တံ၊ ဆဗ္ဗိဓမ္မိ အာရုံရှိ၏။
(၂) ဟသိတ, သိ၊ တိကာလိသာ။
(၃) အဘိညာကား၊ မှန်စွာဟသိ၊ ကြည့်ဘိလေသော၊ ကာမဇောတူ၊ အာရုံယူလျက်။
(၄) ကြွင်းမဟဂ္ဂုတ်၊ လောကုတ္တရာ၊ ဇောတို့ကမူ၊ ကာလမုတ္တံ၊ အတိတ်စု၊ အာရုံပြုသည်၊ မှတ်ရှု ယထာရဟတည်း။

အဘိညာဉ်ဇောတို့၏ ယထာရဟ အာရုံပြုပုံ

- (၁) ဒိဗ္ဗစက္ခု အဘိညာဉ်ဇောသည် ပစ္စုပ္ပန်ရူပါရုံကို အာရုံပြု၏။
- (၂) ဒိဗ္ဗသောတ အဘိညာဉ်ဇောသည် ပစ္စုပ္ပန်သဒ္ဓါရုံကို အာရုံပြု၏။
- (၃) ဣဒ္ဓိဝိဓအဘိညာဉ်ဇောသည် တေကာလိကဖြစ်သော အာရုံ ၆-ပါးကို အာရုံပြု၏။
- (၄) စေတောပရိယ အဘိညာဉ်ဇောသည် အတိတ်, အနာဂတ်တို့၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဒွိကာလိကဖြစ်သော (တစ်နည်း) ဓဏ, သန္တတိ, အဒ္ဓါ ပစ္စုပ္ပန်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် တေကာလိကဖြစ်သော ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြု၏။
- (၅) ပုဗ္ဗေနိဝါသာနဿတိ အဘိညာဉ်ဇောသည် အတိတ်, ကာလဝိမုတ် ဖြစ်သော အာရုံ ၆-ပါးကို အာရုံပြု၏။

အဘိညာဉ်ဇောမှကြွင်းသော မဟဂ္ဂုတ်ဇော, လောကုတ္တရာဇောတို့၏ ယထာရဟအာရုံပြုပုံ

- (၁) ရူပကုသိုလ်, ကြိယာဇောနှင့် အာကာ, အာကိ အရူပကုသိုလ် ကြိယာဇောတို့သည် -
ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော ပညတ် (ဓမ္မာရုံ) ကိုလည်းကောင်း၊
- (၂) ဝိညာနှင့် နေဝ အရူပကုသိုလ် ကြိယာဇောတို့သည် -
အတိတ်ဖြစ်သော မဟဂ္ဂုတ် (ဓမ္မာရုံ) ကိုလည်းကောင်း၊
- (၃) လောကုတ္တရာဇောတို့သည် -
ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန် (ဓမ္မာရုံ) ကိုလည်းကောင်း ထိုက်သည့် အားလျော်စွာ အာရုံပြုကြ၏။

၃။ ဒွါရဝိမုတ်စိတ်၏ အာရုံ

ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိဟု ဆိုအပ်သော ဒွါရဝိမုတ်စိတ် ၁၉-ပါး တို့၏ အာရုံသည် -

(၁) အာဝဇ္ဇန်း၏ အာရုံကဲ့သို့ တစ်စုံတစ်ခုသော စိတ်တို့ မယူအပ် သေးသော အာရုံမျိုးလည်း မဟုတ်။

(အခြားမဲ့ လွန်လေပြီးသော ဘဝ၌ ဆဒ္ဒါရိက မရဏသန္နဇောတို့ က ယူပေးအပ်သော အာရုံမျိုးသာ ဖြစ်၏။)

(၂) ပဉ္စဒွါရိကဇောတို့၏ အာရုံကဲ့သို့ ဧကန် ပစ္စုပ္ပန်အာရုံ တစ်မျိုး တည်းလည်း မဟုတ်။

(ပစ္စုပ္ပန်လည်း ရှိ၏၊ အတိတ်လည်းရှိ၏။)

(၃) မနောဒွါရိကဇောတို့၏ အာရုံကဲ့သို့ တေကာလိက မဟုတ်၊ သာမညအားဖြင့် ကာလဝိမုတ်လည်း မဟုတ်။

(ပစ္စုပ္ပန်၊ အတိတ်ဟူသော ဒွိကာလိက ဖြစ်၏၊ ပညတ်ဟူသော ဝိသေသကာလ-ကာလဝိမုတ်လည်း ဖြစ်၏။)

(၄) မရဏာသန္နဝိထိသို့ မရောက်မီ ရှေးအပို၌ဖြစ်သော ဇောတို့၏ အာရုံကဲ့သို့ ကုသိုလ်ကံ၊ အကုသိုလ်ကံကြောင့်ပြီးသော ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ် စသော အခေါ်အဝေါ် ဝေါဟာရမှ လွတ်သော အာရုံမျိုးလည်း မဟုတ်။

(ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်ဟူသော အမည်နာမ ဝေါဟာရရှိသော အာရုံဖြစ်၏။)

သို့ဖြစ်၍ ဒွါရဝိမုတ်စိတ်တို့၏ အာရုံမှာ ...

များသောအားဖြင့် အတိတာနန္တရဘဝ (လွန်ခဲ့ပြီးစ အခြားမဲ့ဘဝ) ၌ ဆဒ္ဒါရိက မရဏာသန္နဇောသည် ယူအပ်သော ...

- (၁) ပစ္စုပ္ပန်လည်းဖြစ်၊ အတိတ်လည်းဖြစ်သော ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်ဟု နာမည်သမုတ် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော အာရုံ ၆-ပါး၊
- (၂) ကာလဝိမုတ်အာရုံတွင်လည်း ပညတ်ဖြစ်သော ကမ္မနိမိတ်ဟု နာမည်သမုတ် ခေါ်ဝေါ်အပ်သော ဓမ္မာရုံကို သင့်လျော်သလို အာရုံပြု၏။ (၎င်းအာရုံတို့ကို ရူပါရုံ ... စသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲရိုး မရှိချေ။)

မှတ်ချက်။ ။ အတိတာနန္တရဘဝ (လွန်ခဲ့ပြီးစ အခြားမဲ့ဘဝ)ကိုသာ ယူရပြီး လွန်ခဲ့ပြီး ၂-ဘဝ၊ ၃-ဘဝ စသည်တို့ကို မယူရပါ။
 အကြောင်းမှာ- လွန်ခဲ့ပြီး ၂-ဘဝ၊ ၃-ဘဝတို့က ဆဒ္ဒါရိက မရဏာသန္တဇောသည် ယူပေးအပ်သော အာရုံသည် ဤဘဝ၌ ပဋိသန္ဓေ-စသည်တို့၏ အာရုံမဖြစ်နိုင်သောကြောင့်တည်း။

ဒွါရဝိမုတ်စိတ်တို့၏ ယထာသမ္ဘဝ (သင့်လျော်သလို) အာရုံပြုပုံ

- (၁) ကာမပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်စိတ်တို့သည် ... ဆဒ္ဒါရဂ္ဂဟိတ (ခြောက် ဒွါရဖြင့် ယူအပ်သော) ပစ္စုပ္ပန်၊ အတိတ်ဖြစ်သော ကမ္မနိမိတ် ဟု သမုတ်အပ်သော ပဉ္စာရုံကို အာရုံပြုပါသည်။
 (ကာမသန္တိ၊ ဘဝင်သည်ကား၊ ငါးပါးအာရုံ၊ ခြောက်ပုံဒွါရ၊ ယူကုန်ကြလျက်၊ ယထာရဟံ၊ ပစ္စုပ္ပန်နှင့်၊ တိတံကမ္မ-နိမိတ္တဟု၊ အာရုံပြု၏။)
- (၂) ကာမဓုတိစိတ်သည် ... ဆဒ္ဒါရဂ္ဂဟိတ (ခြောက်ဒွါရဖြင့် ယူအပ် သော) အတိတ်ဖြစ်သော ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်ဟု သမုတ်အပ်သော ပဉ္စာရုံကို အာရုံပြုပါသည်။
 (ဓုတိစိတ်မှာ၊ အတိတ်သာတည်း။)
- (၃) ကာမပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ ဓုတိစိတ်တို့သည် ... မနောဒွါရဂ္ဂဟိတ (မနောဒွါရဖြင့် ယူအပ်သော) အတိတ်ဖြစ်သော ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်

ဟု သမုတ်အပ်သော ဓမ္မာရုံနှင့် ဧကန်ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော ဂတိ
နိမိတ်ဟု သမုတ်အပ်သော ရူပါရုံကို အာရုံပြုပါသည်။

(ဓမ္မာရုံကား၊ ထိုစိတ်များ၏၊ တစ်ပါးမနော၊ ဒွါရဇောဖြင့်၊
ယူသောတိတံ၊ ကံနှင့်ကမ္မ နိမိတ္တသင့်။
ရူပအာရုံ၊ တစ်ဖုံမနော-ဒွါရဇောဖြင့်၊ ယူသောဧကန်၊
ပစ္စုပ္ပန်ရှိ၊ ဂတိနိမိတ် ဆိုရိပ်လည်းကောင်း။)

(၄) မဟဂ္ဂုတ်ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်စိတ်တို့တွင် ...

ရူပပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိစိတ်များနှင့် ပထမာရုပ္ပ၊
တတိယာရုပ္ပ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိစိတ် တို့သည် ... မနော
ဒွါရဂ္ဂဟိတ (မနောဒွါရဖြင့် ယူအပ်သော) ပညတ်ကမ္မနိမိတ်
ဟု သမုတ်အပ်သော ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြုပါသည်။

(တစ်ကြောင်းဆက်ထုတ်၊ မဟဂ္ဂုတ်တွင်၊ အာရုပ်ပထမ၊
တတိယနှင့် ရူပသန္တိ၊ ဘဝင်၊ စုတိမှာ၊ ဓမ္မာရုံဟော၊
မနောဒွါရ၊ ဂဟိတမှတ်၊ ပညတ်ကမ္မ-နိမိတ္တရှင်။)

(၅) ဒုတိယာရုပ္ပ၊ စတုတ္ထာရုပ္ပ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိစိတ်
တို့သည် ... မနောဒွါရဂ္ဂဟိတ (မနောဒွါရဖြင့် ယူအပ်သော)
အတိတ်ကမ္မနိမိတ်ဟု သမုတ်အပ်သော ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြု
ပါသည်။

(ဒုတိယ-စတုတ္ထ၊ အာရုပ္ပါတွက်၊ မဟဂ္ဂတ၊ ကမ္မနိမိတ်၊
အတိတ်ဟု ဟော၊ မနောဒွါရ၊ ယူရဓမ္မာ၊ အာရုံလာသည်၊
ယထာသမ္ဘဝပေတည်း။ ။ သင်္ဂြိုဟ်ဘာသာဋီကာ)

မေး။ ။ ကာမဘုံမှ စုတေသော ကာမပုဂ္ဂိုလ်၊ ရူပပုဂ္ဂိုလ်၊ အရူပပုဂ္ဂိုလ်
တို့သည် စုတေခါနီးသောအခါ မရဏာသန္ဓဇောသည် ယူအပ်
သော အာရုံကို အာရုံပြုနိုင်သည်ချည်းသာ ဖြစ်ကြ၏။ သို့
သော်- အသညသတ်ဘုံမှ စုတေသော အသညသတ် ဗြဟ္မာ

များတား ရုပ်သက်သက်ပုဂ္ဂိုလ်ဖြစ်ကြ၍ နာမ်တရား မဖြစ်နိုင်
ကြသဖြင့် မရဏာသန္တဇောလည်း မရှိ၊ အာရုံကိုလည်း မယူ
နိုင်ကြချေ။ ထို့ကြောင့် အသညသတ်ဘုံမှ စုတေ၍ ကာမ
သုဂတိဘုံသို့ ပဋိသန္ဓေနေမည့် သုတ္တဝါတို့၏ ပဋိသန္ဓေ
စသော စိတ်တို့သည် မည်သည့်အာရုံကို အာရုံပြုပါသနည်း။

ဖြေ။ ။ အသညသတ်ဗြဟ္မာဟူသည် ရုပ်သက်သက်သာရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်
များဖြစ်၍ သေခါနီးအခါ မရဏာသန္တဇောစိတ် မရှိ၍ အာရုံ
ကို မယူနိုင်သည့်အပြင် စုတိစိတ်၏ နိမိတ်အာရုံသည်လည်း
မရှိခဲ့ပေ။ ထိုသို့ မရှိခဲ့သော်လည်း ၎င်းဘဝမှ စုတေ၍ ကာမ
သုဂတိဘုံသို့ ပဋိသန္ဓေနေခဲ့သော် ... ၎င်းတို့၏ ကာမပဋိ
သန္ဓေစိတ်သည် အသညသတ်ဘုံသို့ မရောက်မီ တစ်ပါးသော
ဘဝဆီက ပြုခဲ့၍ ယခု အကျိုးပေးခွင့်ရသော အပရာပရိယာ
ယဝေဒနိယကံ၏ အစွမ်းသတ္တိအဟုန်ကြောင့် ထင်စေအပ်သော
ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ် ၃-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးသော
အာရုံကို အာရုံပြုပါသည်။

(အသညသတ်ဘုံ၌ ဆဒ္ဒါရိကမရဏာသန္တဇော မရှိသော
ကြောင့် ဆဒ္ဒါရိက မရဏာသန္တဇောသည် ယူပေးအပ်သော
ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိ နိမိတ် အာရုံ တစ်ပါးပါးကို အာရုံ
ပြုသည် မဟုတ်-ဟူလို။)

**အသညသတ်ဗြဟ္မာ စုတေရာ၌ နိမိတ်အာရုံ ကင်းဆိတ်ပုံနှင့် ဘဝသစ်၌
ပဋိသန္ဓေဖြစ်လာပုံ**

ဤကာမဘုံမှ ဈာန်ကိုရသဖြင့် အသညသတ်ဘုံသို့ ရောက်သောသူ
သည် ထိုအသညသတ်ဘုံမှ စုတေလျှင် ကာမသုဂတိဘုံသို့သာလျှင် ပြန်
လာရလိမ့်မည်။ အသညသတ်ဘုံ၌ ရုပ်သက်သက်သာ တည်သည်ဖြစ်၍
စိတ်ဟူသမျှ လုံးဝမရှိရကား စုတေသောအခါ၌လည်း မရဏာသန္တဇော မရှိ

သဖြင့် နိမိတ် ၃-ပါးတွင်လည်း တစ်ပါးပါးကိုမျှ အာရုံမယူနိုင်၊ (ဆီမီးလျှံသည် ငြိမ်းလေသကဲ့သို့) ရုပ်၏ ပျောက်ငြိမ်းခြင်းဖြင့်သာ စုတေ၍ ကာမဘုံ၌ ပဋိသန္ဓေ တည်လာသည်။

၎င်းပဋိသန္ဓေစိတ်၏ အာရုံသည် အသညသတ်ဘုံသို့ မရောက်မီ ရှေးရှေးဘဝက ပြုခဲ့၍ ယခုကာမပဋိသန္ဓေအကျိုးကို ပေးခွင့်ကြုံသော အပရာပရိယာယဝေဒနိယကံသည် ထင်စေအပ်သော ကံ၊ ကမ္မ၊ ဂတိနိမိတ် ၃-ပါးတို့တွင် တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြုလေသည်။ ရှေးရှေးဘဝက အပရာပရိယာယကံ အစွမ်းကြောင့် ပဋိသန္ဓေစိတ်နှင့် နိမိတ်အာရုံတို့ တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (မီးကိုမွှေးသော် အနီးကိုလည်း ပြုသည်မည်သကဲ့သို့) ထိုရှေးရှေး အပရာပရိယကံသည် ပဋိသန္ဓေကို ဖြစ်စေသော် ပဋိသန္ဓေ၏ အာရုံကိုလည်း ပြုသည်ပင် မည်လေသည်။

အနာဂတ်အာရုံသည် ပဋိသန္ဓေ (ဒွါရဝိမုတ်) စိတ်၏အာရုံ မဖြစ်နိုင်ခြင်း အကြောင်း

ဒွါရဝိမုတ်စိတ်တို့သည် ပစ္စုပ္ပန်၊ အတိတ်အာရုံကိုသာ ထင်ရှားရှိ၍ အာရုံပြုနိုင်ကြပြီး အနာဂတ်အာရုံမှာမူ ထင်ရှားမရှိသောကြောင့် အာရုံမပြုနိုင်။ (တစ်နည်း)

အနာဂတ်အာရုံသည် အတိတ်ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်တို့ကဲ့သို့ ခံစားအပ်၊ တွေ့ကြုံအပ်ပြီးလည်း မဟုတ်၊ ပစ္စုပ္ပန် ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်တို့ကဲ့သို့ ရှေးရှုကျရောက်ခြင်း (ထင်ခြင်း)သို့ ရောက်သည်လည်း မဟုတ်သောကြောင့် အနာဂတ်အာရုံသည် ပဋိသန္ဓေဟူသော ဒွါရဝိမုတ်စိတ်၏ အာရုံ မဖြစ်နိုင်ပါ။

(မှတ်ချက်။ ဂတိနိမိတ်မှန်လျှင် ပစ္စုပ္ပန်ချည်း ဖြစ်သောကြောင့် ဂတိနိမိတ်ကို ချန်၍ အတိတ်ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်ဟု လည်းကောင်း၊

ကံမှန်က အတိတ်သာ ဖြစ်သောကြောင့် ကံကိုချန်၍ ပစ္စုပ္ပန် ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ် ဟုလည်းကောင်း မှတ်ပါ။)

၁။ ကာမဇကန် ၂၅-ပါး၏အာရုံ

(၁) စက္ခုဝိညာဏ်-စသည်တို့၏အာရုံ

အာရမ္မဏီကစိတ်အပေါင်းတို့တွင် စက္ခုဝိညာဏ်၊ သောတဝိညာဏ်၊ ဃာနဝိညာဏ်၊ ဇိဝှာဝိညာဏ်၊ ကာယဝိညာဏ်စိတ်တို့သည် အစဉ်အတိုင်း ပစ္စုပ္ပန်ဖြစ်သော ရူပါရုံ စသည်တို့တွင် တစ်ပါးပါးသောအာရုံကို အာရုံပြု၏။

(၂) မနောဓာတ်၏အာရုံ

မနောဓာတ်သုံးပါးတို့သည် ပဉ္စဝိညာဏဝိထိတိုင်း၌ ပါသောကြောင့် ပဉ္စာရုံကို အာရုံပြုနိုင်ကုန်၏။

(တစ်နည်း)

ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် ပဉ္စာရုံကို ဆင်ခြင်သောစိတ် ဖြစ်၏။ သမ္ပဋိဗျူင်းသည် ပဉ္စာရုံကို ခံယူသောစိတ်ဖြစ်၏။ ထို့ကြောင့် အာရုံငါးပါးလုံးကို အာရုံပြုနိုင်ကြ၏။

(၃) တဒါရုံ ၁၁-ပါးနှင့် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်တို့၏အာရုံ

သန္တိရဏ ၃-ပါးနှင့် မဟာဝိပါက်စိတ် ၈-ပါးတို့သည် ...

(က) သန္တိရဏ စသည့်ကိစ္စတပ်ပါမူ - ပဉ္စာရုံကို အာရုံပြုကုန်၏။

(ခ) ပဋိသန္ဓေ စသောကိစ္စတပ်ပါမူ - ကံ၊ ကမ္မနိမိတ်၊ ဂတိနိမိတ်

ဟု ဆိုအပ်သော ကာမအာရုံ

၆-ပါးကို အာရုံပြုကုန်၏။

ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် သည်လည်း ...

(၁) ကမ္မဋ္ဌာန်း စီးဖြန်းရန် သင့်တင့်လျောက်ပတ်သော အရပ်ကို နှစ်သက် ဝမ်းမြောက်သော ရဟန္တာအရှင်၏ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် သည် ရူပါရုံကို အာရုံပြု၏။

- (၂) ပစ္စည်းဘဏ္ဍာကို ဝေဖန်ရာ၌ ကျယ်လောင်စွာ ခေါ်ဝေါ်ပြောဆို ကြသော အသံကို ကြားရ၍ “ငါသည် ဤသို့သော လောလုပ္ပ တဏှာကို ပယ်အပ်ပြီ” ဟု နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သော ရဟန္တာ အရှင်၏ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သည် သဒ္ဓါရုံကို အာရုံပြု၏။
- (၃) ပန်းနံ့သာ စသည်တို့ဖြင့် စေတီတော်ကို ပူဇော်သောအခါ၌ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သော ရဟန္တာအရှင်၏ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ် သည် ဂန္ဓာရုံကို အာရုံပြု၏။
- (၄) အရသာနှင့် ပြည့်စုံသော ဆွမ်းဘောဇဉ်ကို သီတင်းသုံးဖော်တို့ နှင့်တကွ ဝေဖန်၍ သုံးဆောင်သောအခါ၌ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက် သော ရဟန္တာအရှင်၏ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သည် ရသာရုံကို အာရုံပြု၏။
- (၅) ခန္ဓကပါဠိတော်လာ ဝတ်ကြီးဝတ်ငယ်ကို ဖြည့်ကျင့်သောအခါ ၌ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သော ရဟန္တာအရှင်၏ ဟသိတုပ္ပါဒ် စိတ်သည် ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို အာရုံပြု၏။
- (၆) ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်-စသည်တို့ဖြင့် ဆင်ခြင်အပ်သာ ကာမာဝစရ တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ နှစ်သက်ဝမ်းမြောက်သော ရဟန္တာ အရှင်၏ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သည် ဓမ္မာရုံကို အာရုံပြု၏။
ဤသို့လျှင် ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်သည် ကာမာဝစရအာရုံ ၆-ပါးကို အာရုံပြုနိုင်ပေသည်။

၂။ ကာမ-မဟဂ္ဂုတ်-နိဗ္ဗာန်-ပညတ် (အနေတန်) စိတ်စု

(၁) အကုသိုလ်နှင့်ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ကာမာဝစရဇောတို့၏ အာရုံ (လောကုတ္တရာ တရား ၉-ပါးကို အာရုံမပြုနိုင်သော စိတ်စု)

ရဲရဲညီးသော မီးပုံကြီး၌ ယင်ကောင်တို့သည် မနားနိုင်ကုန်သကဲ့ သို့ ... အကုသိုလ်စိတ်- ၁၂-ပါး၊ ဉာဏဝိပ္ပယုတ် ကာမာဝစရဇော ၈- ပါး၊ ပေါင်း ၂၀-ပါးသော စိတ်တို့သည် ဉာဏ်ပညာကင်း၍ ညံ့ဖျင်းကြ သောကြောင့် အလွန်တရာ အရိန်တန်ခိုး ကြီးမား၍ နက်နဲလှသော လောကုတ္တရာ ၉-ပါးကို အာရုံမပြုနိုင်ကြပေ။

သို့ဖြစ်၍ လောကုတ္တရာတရားတို့ကို ကြည့်၍ အလုံးစုံသော တေဘူမက (ကာမ, မဟဂ္ဂုတ်) ရုပ်နာမ်တရားများနှင့် ပညတ် (လောကီစိတ် ၈၁-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ်-၂၈-ပါးနှင့် ပညတ်) တည်းဟူသော အာရုံ ၆- ပါးကိုသာ အာရုံပြုနိုင်ကြသည်။

၂၀-ပါးသောစိတ်တို့၏ လောကုတ္တရာတရား ၉-ပါးကြည့် အလုံးစုံသော လောကီအာရုံ ၆-ပါးကို အာရုံပြုပုံ

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါးတို့သည် ...

(၁) ကာမတရားတို့ကို အကြောင်းပြု၍ အနိစ္စ-စသည်မှတစ်ပါး နိစ္စ-စသော အခြင်းအရာအားဖြင့် (မှားသောအားဖြင့်) သုံးသပ် ခြင်း၊ လွန်စွာ သာယာခြင်း၊ လွန်စွာ နှစ်သက်ခြင်းတို့ ဖြစ် သောအခါ၌ ကာမတရားကို အာရုံပြုကြ၏။

(၂) ထို့အတူ-ဈာန်ရသော ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် မဟဂ္ဂုတ်တရားတို့ကို အကြောင်းပြု၍ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်ခြင်း စသည် ဖြစ် သောအခါ၌ မဟဂ္ဂုတ်တရားကို အာရုံပြုကုန်၏။

(၃) သမုတ်ပညတ်အပ်သော တရားတို့ကို အကြောင်းပြု၍ မှားသော အားဖြင့် သုံးသပ်ခြင်း စသည်တို့ ဖြစ်သောအခါ၌မူ ပညတ် တရားကို အာရုံပြုကုန်၏။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါးတို့သည် ...

ထိုကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်တရားတို့ကို ရှေးအတူ အကြောင်းပြု၍ သက်သက် အလွန်သာယာခြင်း၊ အလွန်နစ်သက်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောအခါ၌ ကာမတရား၊ မဟဂ္ဂုတ်တရား၊ ပညတ်တရားကို အာရုံပြု ကုန်၏။

(ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်ဖြစ်၍ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်ခြင်း မပါ- ဟူလို။)

ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါးတို့သည် ...

ဈာန်မှ ရွေ့လျောသော ပုဂ္ဂိုလ် စသည်တို့အား ထိုကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်တရားတို့ကို အကြောင်းပြု၍ ပြစ်မှားခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း)၊ နှလုံး မသာယာခြင်းတို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောအခါ၌ ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်တရားတို့ကို အာရုံပြုကြ၏။

ဝိစိကိစ္ဆာသမ္ပယုတ်စိတ်သည် ...

ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်တရားတို့ကို အကြောင်းပြု၍ အာရုံကို မဆုံးဖြတ်နိုင်သည့် အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သောအခါ၌ ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်တရား တို့ကို အာရုံပြု၏။

ဥဒ္ဒစ္စသမ္ပယုတ်စိတ်ကား ...

ထိုအတူ အကြောင်းပြု၍ ပျံ့လွင့်ခြင်း၊ မငြိမ်မသက်ခြင်း၏ အစွမ်း ဖြင့် ဖြစ်သောအခါ၌ ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၏။

ကုသိုလ်ဉာဏဝိပွယုတ်စိတ် ၄-ပါးတို့သည် ...

ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်၊ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့အား ဉာဏ်နှင့်မယှဉ်မှု၍ (ရိရိသေသေ၊ လေးလေးစားစား မပြုမှု၍) အမှတ်မဲ့ ပေးကမ်း လှူဒါန်းသောအခါ တရားကို ဆင်ခြင်သောအခါ၊ တရားနာသောအခါ-စသည်တို့၌ ကာမတရားကို အာရုံပြုကုန်၏။

အလွန်တရာ လှေလာပွားများအပ်ပြီးသော ဈာန်ကို ဆင်ခြင်သော အခါ၌ မဟဂ္ဂုတ်တရားကို အာရုံပြုကုန်၏။

ကသိုဏ်းနိမိတ်-စသည်တို့၌ ပရိကံ စသည် ပြုသောအခါ၌ ပညတ်တရားကို အာရုံပြုကုန်၏။

ကြိယာဉာဏဝိပွယုတ်စိတ် ၄-ပါးတို့သည် ...

ရဟန္တာအရှင်တို့အား ထို့အတူ ဆင်ခြင်ပွားများသောအခါတို့၌ ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်တရားတို့ကို အာရုံပြုကုန်၏။

(၂) ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာဝစရကုသိုလ်နှင့် ပဉ္စမဈာန်ကုသိုလ်အဘိညာဏ်၏ အာရုံ (အရဟတ္တမဂ်-ဖိုလ်ကြည့် အလုံးစုံသော အာရုံကို အာရုံပြုသော စိတ်စု)

ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာဝစရကုသိုလ်ဇော ၄-ပါး၊ ကုသိုလ် အဘိညာဏ် ၁-ပါး၊ ပေါင်း ၅-ပါးသော စိတ်တို့သည် သေက္ခနှင့် ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌သာ ဖြစ်သောကြောင့် အရဟတ္တမဂ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ကို အာရုံမပြုနိုင်။

အရဟတ္တမဂ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ကို အာရုံမပြုနိုင်သောကြောင့် အရဟတ္တမဂ်၊ အရဟတ္တဖိုလ်ကြည့် အလုံးစုံသော အာရုံ (စိတ်-၈၇၊ စေ-၅၂၊ ရုပ်-၂၈၊ နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်ဟူသော အာရုံ ၆-ပါး) ကို အာရုံပြုကြရပါသည်။

သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့ အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်ကို မသိနိုင်ခြင်းအကြောင်း

သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်ကို မရဖူးသေးသောကြောင့် ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ သီးခြားဥစ္စာဖြစ်သော အရဟတ္တမဂ်-အရဟတ္တဖိုလ်ကို မသိနိုင်ကြပါ။

ထို့အတူ -သောတာပန်စသော သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း မိမိတို့အထက် သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်များ၏ မဂ်-ဖိုလ်များကို မရသေး၍ အာရုံမပြုနိုင်ကြပါ။

ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် သောတာပန် စသည်တို့၏ မဂ်စိတ်-ဖိုလ်စိတ်ကို မသိနိုင်ခြင်းအကြောင်း

ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည်လည်း သောတာပန် စသည်တို့၏ မဂ်စိတ်, ဖိုလ်စိတ်ကို မရဖူးသေးသောကြောင့် ထိုသောတာပန် စသည်တို့၏ မဂ်စိတ်, ဖိုလ်စိတ်ကို မသိနိုင်ကြပါ။

အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်ကိုသာ ကြည့်ရခြင်းအကြောင်း

မိမိနှင့်တန်းတူပုဂ္ဂိုလ်, မိမိအောက် ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မဂ်-ဖိုလ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာဝစရကုသိုလ်စော ၄-ပါး၊ ကုသိုလ်အဘိညာဉ်-၁-ပါး၊ ပေါင်း ၅-ပါးသော စိတ်တို့ ဖြစ်ကြသောကြောင့် ၎င်းစိတ်တို့၏ အာရုံကို ပြရာ၌ အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်ကိုသာ ကြည့်ရပါသည်။

မိမိနှင့်တန်းတူပုဂ္ဂိုလ်, မိမိအောက်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မဂ်, ဖိုလ်တို့ကို အာရုံပြု၍ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာဝစရကုသိုလ်စော ၄-ပါး၊ ကုသိုလ်အဘိညာဏ် ၁-ပါးတို့ ဖြစ်ရာအခါများ

သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ...

(၁) မိမိ၏ မဂ်, ဖိုလ်ကို ဆင်ခြင်ရာအခါတို့၌လည်းကောင်း၊

(၂) သူတစ်ပါးသန္တာန်၌ဖြစ်သော မဂ်, ဖိုလ်ကို အာရုံပြုသော အဘိညာဏ်စိတ်၏ ပရိကမ္မဇော ဝီထိဖြစ်ရာအခါ၌ လည်းကောင်း၊

(၃) အဘိညာဏ်စိတ်ဖြင့်ပင် မိမိ၏မဂ်, ဖိုလ်တို့ကို ပိုင်းခြား၍ သိရာအခါ၌ လည်းကောင်း၊

မိမိနှင့်တန်းတူပုဂ္ဂိုလ်, အောက်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ မဂ်-ဖိုလ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ဇော ၄-ပါး၊ ကုသိုလ်အဘိညာဏ် ၁-ပါး ဖြစ်ကြပါသည်။

မှတ်ရန်

သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်သည် ဉာဏသမ္ပယုတ် မဟာကုသိုလ်စိတ်ဖြင့် မိမိ၏ သောတာပတ္တိမဂ်, ဖိုလ်ကို ဆင်ခြင်နိုင်၏။ အခြားသော သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်၏ မဂ်, ဖိုလ်ကို အာရုံပြုသော အဘိညာဏ်၏ ပရိကမ္မဇောလည်း ဖြစ်နိုင်၏။

အဘိညာဏ်စိတ် ဖြင့် ရှေ့ဘဝက မိမိ၏ သောတာပတ္တိမဂ်, ဖိုလ်၊ ယခုဘဝ-ရှေ့ဘဝက သူတစ်ပါးတို့၏ သောတာပတ္တိမဂ်, ဖိုလ်တို့ကို ပိုင်းခြား၍ သိနိုင်၏။

(သကဒါဂါမ်, အနာဂါမ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဉာဏသမ္ပယုတ် မဟာကုသိုလ်စိတ်, အဘိညာဏ်စိတ်တို့ကိုလည်း နည်းတူသိပါ။)

၅-ပါးသောစိတ်တို့၏ ကာမ, မဟဂ္ဂုတ်, ပညတ်, နိဗ္ဗာန် အာရုံတို့ကို အာရုံပြုပုံ (အာရုံပြုရာအခါ)

ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာဝစရကုသိုလ်ဇော ၄-ပါး တို့သည်-

(၁) သေက္ခ, ပုထုဇဉ်ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ရိုသေစွာ ပေးလှူခြင်း, ဆင်ခြင်ခြင်း, တရားနာခြင်း, သင်္ခါရတရားတို့ကို အနိစ္စ-ဒုက္ခ-အနတ္တဟု သုံးသပ်ခြင်း, ကသိုဏ်းပရိကံပြုခြင်း စသည်တို့၌ လည်းကောင်း၊

- (၂) ထိုထိုကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်၊ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသော အဘိညာဉ်စိတ်တို့၏ ပရိကံပြုရာအခါလည်းကောင်း၊
- (၃) ဂေါတြဘူ၊ ဝေါဒါန်စိတ် ဖြစ်ရာအခါ၌လည်းကောင်း၊
ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်၊ နိဗ္ဗာန် အာရုံတို့ကို အာရုံပြုပါသည်။

ကုသိုလ်အဘိညာဉ်စောသည် ...

ဒိဗ္ဗစက္ခုအဘိညာဉ်-အစရှိသည်တို့ဖြင့် ရူပါရုံကို သိရာအခါ စသည် တို့၌ ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ်၊ နိဗ္ဗာန်အာရုံ တို့ကို အာရုံပြုပါသည်။

အလုံးစုံသောအာရုံကို အာရုံပြုသောစိတ်စု

(၆-ပါးသောစိတ်တို့ အကြွင်းမဲ့ အလုံးစုံသော အာရုံကို အာရုံပြုပုံ)

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁-ပါး၊ မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါး၊ ကြိယာအဘိညာဉ် ၁-ပါး၊ ပေါင်း ၆-ပါးသောစိတ်တို့သည် ကာမ၊ မဟာဂ်၊ ပညတ်နှင့် အလုံးစုံသော လောကုတ္တရာအာရုံတည်းဟူသော ခပ်သိမ်းသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အလုံးစုံသော အာရုံဖြစ်သည့် (စိတ် ၈၉-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါး၊ နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်) အာရုံ ၆-ပါးတို့ကို အာရုံပြုကြ၏။

၆-ပါးသောစိတ်တို့ အကြွင်းမဲ့အလုံးစုံသောအာရုံကို အာရုံပြုရာအခါ

- (၁) ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာဝစရကြိယာစော ၄-ပါး၊ ကြိယာ အဘိညာဉ်စောတို့သည် ...

သဗ္ဗညုတဉာဏ်၊ အနာဝရဏဉာဏ် စသည်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်ရာအခါ၌ မည်သည့်အာရုံကိုမှ အာရုံမပြုနိုင်သည် မရှိ၊ အာရုံအလုံးစုံကို အာရုံပြုနိုင်ကြ၏။

(၂) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း (ဝုဋ္ဌော) သည် ...

ကာမဇော စသည်တို့၏ ရှေ့၌ဖြစ်သော မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း မျိုး မဟုတ်ဘဲ ထိုထိုသဗ္ဗညုတဉာဏ်၊ အနာဝရဏဉာဏ်၊ ကြိယာအဘိညာဉ်တို့၏ ရှေ့၌ ဖြစ်သောအခါမျိုးတွင် မည်သည့် အာရုံကိုမဆို အကြွင်းမဲ့အလုံးစုံကို အာရုံပြုနိုင်ကြ၏။

သဗ္ဗညုတဉာဏ်၏ ရှေ့သွားဖြစ်ပုံ

သဗ္ဗညုတဉာဏ်ထိ ဖြစ်သောအခါ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် အာဝဇ္ဇန်း ကိစ္စတပ်၍ သဗ္ဗညုတဉာဏ်စိတ် အစဉ်၏ ရှေ့ကဖြစ်သည်ကို 'သဗ္ဗညုတ ဉာဏ်၏ ရှေ့သွားအဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်သည်' ဟု ဆိုလိုသည်။ ထိုသို့ ဖြစ် သောအခါ သဗ္ဗညုတဉာဏ်အာရုံပြုသလောက် မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းကလည်း အာရုံပြုနိုင်-ဆင်ခြင်နိုင်ပေသည်။

မြတ်စွာဘုရားသန္တာန်၌ ဖြစ်ခိုက်သာ

အထက်ပါစကားရပ်များကို ထောက်၍ ဉာဏသမ္ပယုတ် ကာမာ ဝစရကြိယာဇော ၄-ပါး၊ ကြိယာအဘိညာဉ် ၁-ပါး၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း အားဖြင့် ၆-ပါးသောစိတ်တို့သည် မြတ်စွာဘုရား သန္တာန်တွင် ဖြစ်ခိုက် ခဲ့သာ အလုံးစုံကို အာရုံပြုနိုင်သည်။ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါ၊ ရဟန္တာတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်ခိုက် အလုံးစုံကို အာရုံမပြုနိုင်ဟုလည်း သိပါ။

ဧကန်အာရုံများ

- (၁) ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါး၊ မနောဓာတ် ၃-ပါး၊ တဒါရုံ ၁၁-ပါး၊ ဟသိတုပ္ပါဒ် ၁-ပါး၊ ပေါင်း ၂၅-ပါးသော စိတ်တို့သည် (ပရိတ္တ) ကာမအာရုံကို ဧကန်အာရုံပြုကုန်၏။
- (၂) အရူပဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်စိတ် ၃-ပါး၊ နေဝသညာနာသညာ ယတနဈာန်စိတ် ၃-ပါး၊ ပေါင်း ၆-ပါးသော စိတ်တို့သည် မဟဂ္ဂုတ်အာရုံကို ဧကန်အာရုံပြုကုန်၏။

(၃) အဘိညာဉ်ဒွေကြဉ်သော ... ရူပါဝစရစိတ် ၁၅-ပါး၊ အရူပ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်စိတ် ၃-ပါး၊ အာကိဉ္စညာယတန ဈာန်စိတ် ၃-ပါး၊ ပေါင်း ၂၁-ပါးသောစိတ်တို့သည် ပညတ် အာရုံကို ဧကန်အာရုံပြုကုန်၏။

(၄) လောကုတ္တရာစိတ် ၈-ပါးသည် နိဗ္ဗာန်ကို ဧကန်အာရုံပြု ကုန်၏။

(မှတ်ချက်။ ။ ကာမအာရုံသည် မဟဂ္ဂုတ်, လောကုတ္တရာစသော အာရုံများကို ထောက်ဆလျှင် နည်းသော အာနုဘော်ရှိရကား ထက်ဝန်းကျင် မှ ပိုင်းဖြတ်ထားအပ်သော ပစ္စည်းကဲ့သို့ စွမ်းရည်သေးငယ် သောကြောင့် ပရိတ္တ-မည်၏။)

အနေကန်အာရုံများ

(၁) အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၊ မဟာကုသိုလ်-ကြိယာ ဉာဏဝိပ္ပယုတ် စိတ် ၈-ပါး၊ ပေါင်း ၂၀-ပါးသောစိတ်တို့သည် လောကုတ္တရာ မှတစ်ပါး ကာလ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော လောကီစိတ် ၈၁-ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါးနှင့် ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော ပညတ်တရားတို့ကို အာရုံပြုကုန်၏။

(၂) မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄-ပါး၊ ကုသိုလ်အဘိညာဉ် ၁-ပါး (ပေါင်း ၅-ပါးသော စိတ်တို့သည် အရဟတ္တမဂ်, အရဟတ္တဖိုလ်ကြဉ်သော ကာလ ၃-ပါး၌ဖြစ်သောစိတ် ၈၇- ပါး၊ စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါးနှင့် ကာလဝိမုတ် ဖြစ်သော နိဗ္ဗာန်, ပညတ်တို့ကို အာရုံပြု၏။

(၃) မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း-၁၊ မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ် ၄- ပါး၊ ကြိယာအဘိညာဉ် ၁-ပါး၊ ပေါင်း ၆-ပါးသောစိတ်တို့ သည် အလုံးစုံသော ကာလ ၃-ပါး၌ဖြစ်သော စိတ် ၈၉-ပါး။

စေတသိက် ၅၂-ပါး၊ ရုပ် ၂၈-ပါးနှင့် ကာလဝိမုတ်ဖြစ်သော
နိဗ္ဗာန်၊ ပညတ်တို့ကို အာရုံပြု၏။
(တစ်နည်း)

ကာမ၊ မဟဂ္ဂုတ်၊ ပညတ် အနေကန်အာရုံကို အာရုံပြုသော စိတ်များမှာ-
အကုသိုလ်စိတ် ၁၂-ပါး၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁-ပါး၊ မဟာကုသိုလ်
ကြိယာ ၁၆-ပါး၊ အဘိညာဉ်ဒွေး၊ ပေါင်း ၃၁-ပါးသော စိတ်တို့ ဖြစ်
ပါသည်။

နိဗ္ဗာန်ကို အနေကန်အာရုံပြုသောစိတ်များမှာ-

မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁-ပါး၊ မဟာကုသိုလ်၊ ကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်
စိတ် ၈-ပါး၊ အဘိညာဉ်ဒွေး၊ ပေါင်း ၁၁-ပါးသော စိတ်တို့ ဖြစ်ပါသည်။

(၆) ဝတ္ထုသင်္ဂဟ

ဝတ္ထုအပြားအားဖြင့်သော်လည်းကောင်း၊ ထိုဝတ္ထုလျှင် မှီရာရှိကုန်
သော စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ပေါင်းစု၍ ယူရာယူကြောင်း ဖြစ်သော
သင်္ဂဟသည် 'ဝတ္ထုသင်္ဂဟ' မည်၏။

ဝတ္ထု = စိတ်၊ စေတသိက်တို့၏ တည်ရာ၊ မှီရာဖြစ်သောကြောင့်
စက္ခုပသာဒ စသည်တို့သည် ဝတ္ထု-မည်၏။

ကာမဘုံ၌ ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံး ရခြင်းအကြောင်း

ပြည့်စုံသော ဣန္ဒြေရှိသောပုဂ္ဂိုလ်ကို ကာမဘုံ၌သာ ရအပ်သောကြောင့်
ကာမဘုံ၌ ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံးရခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

ရူပဘုံ၌ ဃာန, ဇိဝှာ, ကာယဝတ္ထုရုပ် ၃-ပါး မရှိခြင်းအကြောင်း

ရူပဗြဟ္မာတို့သည် ကာမဂုဏ်တို့၌ တပ်မက်ခြင်းကင်းသော ကာမဝိရာဂ ဘာဝနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ဂန္ဓာရုံ, ရသာရုံ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံတို့၌ တပ်မက်ခြင်း မရှိကြသည့်အတွက် ထိုဂန္ဓာရုံ, ရသာရုံ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံလျှင် အာရုံရှိကုန်သော ဃာနဝိညာဏ်, ဇိဝှာဝိညာဏ်, ကာယဝိညာဏ်စိတ်တို့၏ မှီရာ ဃာနပသာဒ, ဇိဝှာပသာဒ, ကာယပသာဒတို့၌လည်း တပ်မက်မှုကင်းခြင်း သဘောရှိသောကြောင့် ရူပဘုံ၌ ဃာန, ဇိဝှာ, ကာယဝတ္ထုရုပ် ၃-ပါး မရှိပါ။

ရူပဘုံ၌ စက္ခု, သောတ ဝတ္ထုရုပ် ၂-ပါး ရခြင်းအကြောင်း

ရူပဗြဟ္မာတို့သည် ဘုရားဖူးခြင်း, တရားနာခြင်း စသည်တို့ အကျိုးငှာ စက္ခု, သောတဝတ္ထုရုပ် ၂-ပါးတို့၌ တပ်မက်ခြင်း မကင်းကြသေးသောကြောင့် ရူပဗြဟ္မာဘုံ၌ စက္ခု, သောတဝတ္ထုရုပ် ၂-ပါးကို ရပါသည်။

အရူပဘုံ၌ ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံး မရှိခြင်းအကြောင်း

အရူပဗြဟ္မာတို့သည် ရုပ်၌ တပ်မက်ခြင်းကင်းသော ရူပဝိရာဂဘာဝနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ထိုအရူပဗြဟ္မာဘုံ၌ အချင်းခပ်သိမ်း ရုပ်ဖြစ်ခြင်း မရှိသောကြောင့် အရူပဘုံ၌ ဝတ္ထုရုပ် ၆-ပါးလုံး မရှိပါ။

ဝိညာဏဓာတ် ၇-ပါးအဓိပ္ပာယ်

(၁) ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါးသည် သတ္တဝါလည်း မဟုတ်၊ အသက်ဇီဝလည်း မဟုတ်ခြင်းဟူသော အနက်သဘောကြောင့် 'ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်' မည်၏။

(၂) မနောဓာတ်

မနောဝိညာဏဓာတ်ကဲ့သို့ အထူးသိခြင်းကိစ္စမရှိ၊ သိကာမတ္တ, သိရုံမျှဖြစ်သော ဓာတ်သည် 'မနောဓာတ်'-မည်၏။

(၃) မနောဝိညာဏဓာတ်

(၁) 'မန (စိတ်)' သည်ပင်လျှင် မနောဓာတ်ထက် ထူးသောသိခြင်းကိစ္စနှင့် ယှဉ်သောကြောင့် 'ဝိညာဏ' လည်းမည်၏။ သတ္တဝါလည်း မဟုတ်၊ အသက်ဇီဝလည်း မဟုတ်ခြင်း ဟူသော အနက်သဘောကြောင့် 'ဓာတ်' လည်း မည်၏။ ထို့ကြောင့် 'မနောဝိညာဏဓာတ်' မည်၏။

(၂) မိုရာတူသော ရှေ့စိတ်၊ နောက်စိတ်များ၏ ဝိညာဏဓာတ်သည် 'မနောဝိညာဏဓာတ်'-မည်၏။

ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်၊ မနောဓာတ်တို့ မနောဝိညာဏဓာတ်-ဟူသော အမည် မရခြင်းအကြောင်း

(၁) 'ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်' အမည်ရသော ပဉ္စဝိညာဏ်တို့သည် မိုရာမတူသော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းမှ အနန္တရပစ္စယ သတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုခံရ၍၊ မိုရာမတူသော သမ္ပဒ်ဋ္ဌိုင်းအား ကျေးဇူးပြုရ၏။

(၂) 'မနောဓာတ်' အမည်ရသော ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းသည် မိုရာမတူသော ပဉ္စဝိညာဏ်အား အနန္တရပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုရ၏။ သမ္ပဒ်ဋ္ဌိုင်းကား မိုရာမတူသော ပဉ္စဝိညာဏ်မှ အနန္တရပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုခံရ၏။

သို့ဖြစ်၍- မိုရာတူသောစိတ်၏ ဝိညာဏဓာတ်များ မဟုတ်သောကြောင့် မနောဝိညာဏဓာတ်-ဟူသော အမည်ကို မရကြပါ။

မှတ်ရန်။ ။ 'မနောဝိညာဏဓာတ်' အမည်ရသော သန္တိရဏ-စသောစိတ်တို့သည် မိုရာတူသော ရှေ့စိတ်မှ အနန္တရပစ္စယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုခြင်းခံရ၍၊ မိုရာတူသော နောက်စိတ်အားလည်း အနန္တရပစ္စယသတ္တိဖြင့်သာ ကျေးဇူးပြုရသောကြောင့် မိုရာတူသော ရှေ့စိတ် နောက်စိတ်များ၏ ဝိညာဏဓာတ်များ ဖြစ်၏။

∴ မနောဝိညာဏဓာတ်ဟူသော အမည်ကို ရကြပါသည်။

မနောဓာတ်, ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်, မနောဝိညာဏဓာတ် (အထူး)

- (၁) မနောဓာတ်-သည် ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသောအာရုံကို အထူးအားဖြင့် သိခြင်းကိစ္စ မရှိ၊ ဆင်ခြင်ရုံမျှ၊ ခံလင့်ရုံမျှ သိကာမတ္တ၊ သိရုံမျှဖြစ်၏။
- (၂) ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်-သည် ပဉ္စဒွါရ၌ ထင်လာသောအာရုံကို မနောဓာတ်ထက် ထူးသောအားဖြင့် သိခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။
- (၃) မနောဝိညာဏဓာတ်ကား- မနောဓာတ်, ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်တို့ ထက်ပို၍ အာရုံကို အလွန်အကျူး အထူးအားဖြင့် သိခြင်းကိစ္စ ရှိ၏။
ဤသို့အားဖြင့် ထူးခြားမှု ရှိပါသည်။

ဝတ္ထုရုပ်၌ မှီ၍ဖြစ်သောစိတ် ၄၃-ပါး

- (၁) စက္ခုဝိညာဏ်ဒွေ စသော ... ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀-ပါးသည် အသီးသီး သက်ဆိုင်ရာ စက္ခုဝတ္ထုစသော ပဉ္စဝတ္ထုရုပ်ကို အမြဲမှီ၍ ဖြစ်ကြသည်။
- (၂) ဒေါသမူစိတ် ၂-ပါး၊ မနောဓာတ် ၃-ပါး၊ သန္တိရဏ ၃-ပါး၊ ဟသိတုပ္ပါဒ် ၁-ပါး၊ မဟာဝိပါက် ၈-ပါး၊ ရူပစိတ် ၁၅-ပါး၊ သောတာပတ္တိမဂ်စိတ် ၁-ပါး၊ ပေါင်း ၃၃-ပါးသောစိတ်တို့သည် ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို အမြဲမှီ၍သာ ဖြစ်ကြ၏။

၃၃-ပါးသောစိတ်တို့ ဟဒယဝတ္ထုကို အမြဲမှီရခြင်းအကြောင်း

၎င်းစိတ် ၃၃-ပါးတို့သည် အရူပဘုံ၌ မဖြစ်၊ ဟဒယဝတ္ထုရုပ် ရကောင်းရာ ကာမနှင့် ရူပဘုံတို့၌သာ ဖြစ်သောကြောင့် ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို အမြဲမှီကြရပါသည်။

ဒေါသမူဒွေး၏ ရူပ, အရူပဘုံတို့၌ မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

ဒေါသသည် နီဝရဏတရား စင်စစ်ဧကန် ဖြစ်သောကြောင့် ထိုဒေါသ နှင့်တကွဖြစ်သော ဒေါသမူဒွေးသည် ရူပဘုံမှာပင် ဖြစ်ခွင့်မရှိချေ။ သို့ဖြစ် သောကြောင့် အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ကြောင်းမှာ ဆိုဖွယ်ပင် မရှိတော့ပါ။

မနောဓာတ်-၃၊ သန္တိရဏ-၃၊ မဟာဝိပါက် ၈-ပါးတို့ အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

၎င်းစိတ်များ ဖြစ်ဖို့ရာ အရူပဘုံ၌ ပဉ္စဒွါရမရှိသောကြောင့် လည်း ကောင်း။ ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန်း စသည်တို့၏ ပြုဖွယ်ရာ အာဝဇ္ဇန်းကိစ္စ၊ သမ္ပဋိဇ္ဈိင်း ကိစ္စ၊ သန္တိရဏကိစ္စ၊ တဒါရုံကိစ္စများ မရှိသောကြောင့်လည်းကောင်း အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ကြပါ။

ဟသိတုပ္ပါဒ်၏ အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

အရူပဘုံ၌ ပြုံးရယ်ဖို့ရာ ရူပကာယ မရှိသောကြောင့် ဟသိတုပ္ပါဒ် စိတ်သည် အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ပါ။

ရူပါဝစရကုသိုလ်, ကြိယာတို့ အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

အရူပဗြဟ္မာတို့သည် ရူပဝိရာဂဘာဝနာ၏ အစွမ်းဖြင့် ထိုရုပ်လျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်တို့၌လည်း တပ်မက်ခြင်း ကင်းကြသောကြောင့် ရူပါ ဝစရကုသိုလ်, ကြိယာစိတ်တို့သည် အရူပဘုံ၌ မဖြစ်နိုင်ကြပါ။

ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်တို့ အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ်တို့သည် အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ဖို့ရာ ပဋိသန္ဓေဟူ သောအကြောင်း မရှိသောကြောင့် အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ပါ။

သောတာပတ္တိမဂ်၏ အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ခြင်းအကြောင်း

သောတာပတ္တိမဂ်သည် ပရတောဃောသပစ္စည်း (သုတစ်ပါးထံမှ တရားသံ ဟူသောအကြောင်း) မရှိလတ်သော် သာဝကတို့သန္တာန်၌ မဖြစ်နိုင်သော ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဘုရား၊ ပစ္စေကဗုဒ္ဓါတို့သည်လည်း လူ့ဘုံမှ တစ်ပါးသော ဘုံတို့၌ မဖြစ်ကြသောကြောင့်လည်းကောင်း အရူပဘုံ၌ မဖြစ်ပါ။

ဝတ္ထုရုပ်၌ ရံခါမီ-ရံခါမမီသောစိတ်

လောဘမူစိတ် ၈-ပါး၊ မောဟမူစိတ် ၂-ပါး၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း ၁-ပါး၊ မဟာကုသိုလ်၊ ကြိယာ ၁၆-ပါး၊ အရူပကုသိုလ်၊ ကြိယာ ၈-ပါး၊ အထက် လောကုတ္တရာ ၇-ပါး၊ ပေါင်း ၄၂-ပါးသော စိတ်တို့သည် ကာမ၊ ရူပဟူသော ပဉ္စဝေါကာရဘုံ၌ ဖြစ်ခိုက် ဟဒယဝတ္ထုရုပ်ကို မှီ၍၊ အရူပဟူသော စတုဝေါ ကာရဘုံ၌ ဖြစ်ခိုက် မည်သည့်ဝတ္ထုရုပ်ကိုမျှ မမှီကြပါ။

ဝတ္ထုရုပ်၌ လုံးဝမမှီသော ဝတ္ထုပိမုတ်စိတ်

အရူပပိပါက်စိတ် ၄-ပါးတို့သည် ရုပ်မရှိသော အရူပဗြဟ္မာကြီးတို့၏ ပဋိသန္ဓေ၊ ဘဝင်၊ စုတိစိတ်များ ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ဝတ္ထုရုပ်ကို မမှီမူ၍ ဖြစ် ကြကုန်၏။

ပကိဏ်းပိုင်း-ပြီး၏